

เครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

พนัส ดอกบัว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศาสตร์และการพัฒนา คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
พ.ศ. 2552

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

CROSS-BORDER KINDSHIP OF BRU ETHNIC GROUP, THALONG VILLAGE, KHONG JIAM DISTRICT, UBON RATCHATHANI

PHANAT DOKBUA

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR DEGREE OF MASTER OF LIBERAL ARTS

MAJOR IN SOCIAL SCIENCES AND DEVELOPMENT

FACULTY OF LIBERAL ARTS

UBON RATCHATHANI UNIVERSITY

YEAR 2009

COPY RIGHT OF UBON RATCHATHANI UNIVERSITY

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมศาสตร์และการพัฒนา คณะศิลปศาสตร์

เรื่อง เครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ผู้วิจัย นายพนัส ดอกบัว

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ สมหมาย ชินนาค)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรกร โพธิ์งาม)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วัชรี ศรีคำ)

..... คณบดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อินทิรา ซาฮีร์)

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี รับรองแล้ว

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ อินทร์ประสิทธิ์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปีการศึกษา 2552

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาปราณีจากหลายฝ่าย ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สมหมาย ชินนาค ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัชรี ศรีคำ กรรมการวิทยานิพนธ์ จากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรกร โพธิ์งาม คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อินทิรา ซาฮีร์ คณบดีคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และอาจารย์กาญจนา ทองทั่ว ที่ให้คำแนะนำในการวิจัย อาจารย์ Dr. Peter Thomas Vail ที่ช่วยดูแลการแปลบทคัดย่อ อาจารย์เสนาะ เจริญพร ที่ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำในการทำวิจัย และอาจารย์ธีรพล อันมัย กัลยาณมิตรที่ส่งมอบกำลังใจผ่านบทเพลงและหนังสือประทับคราบกาแฟ ขอขอบพระคุณพี่น้องชาวบรูบ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี รวมไปถึงญาติพี่น้องชาวบรูจาก สปป. ลาว ที่ให้โอกาสผู้ศึกษาได้เรียนรู้ด้วยความกรุณาปราณีมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ พี่มาโนช พรหมสิงห์ พร้อมเหล่าหนังสือและกำลังใจกรุ่นกลิ่นกาแฟเติมพลังบนชานระเบียงบ้านสวนดอกไม้ รวมถึงกำลังใจจากมวลมิตรไทบ้าน ธีระยุทธ บุษบงค์ วิชัย จันทร์สอน ภูมิชาย คชมิตร ถนัด ธรรมแก้ว และหนังสือค้นคว้าจาก พี่ธงชัย ลือไธสง พี่พนา ใจตรง และคุณสุภาวดี มีสิทธิ์ กำลังใจจากพี่น้องชาวอนุภาคลุ่มน้ำโขงศึกษาทุกท่าน ญาติพี่น้องและสมาชิกครอบครัวดอกบัว แม่อีดสีด เด็กหญิงพันดาว เด็กชายดินหอม ตลอดจนห้องสมุดคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี หอสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี หอสมุดมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ห้องสมุดโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ รวมไปถึงความกรุณาปราณีอื่น ๆ ที่ไม่อาจนำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ได้ ทุกท่านคือส่วนสำคัญที่ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จ ที่ผู้วิจัยขอจดจำและบันทึกไว้ในใจตลอดไป

(นายพนัส ดอกบัว)

ผู้วิจัย

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : เครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

โดย : พนัส ดอกบัว

ชื่อปริญญา : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา : สังคมศาสตร์และการพัฒนา

ประธานกรรมการที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ สมหมาย ชินนาค

ศัพท์สำคัญ : กลุ่มชาติพันธุ์บรู เครือญาติ พรมแดนรัฐชาติ

การศึกษาเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบความสัมพันธ์ของกลุ่มเครือญาติ การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติ ที่ต้องตกอยู่ภายใต้เส้นแบ่งพรมแดนและการเมืองของรัฐชาติที่แตกต่างกันของกลุ่มชาติพันธุ์บรูในหมู่บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีญาติอยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนา ที่มีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า

ระบบเครือญาติของชาวบรู จะยึดถือกันทางสายเลือดที่มีบรรพบุรุษร่วมกันและขยายออกเป็นญาติเกี่ยวดองและแบบสมมติ โดยเฉพาะในกลุ่มที่นับถือผีประจำฮีตเดียวกันจะมีความใกล้ชิดและเป็นญาติสนิทกัน ต้องเข้าร่วมในพิธีกรรมสำคัญประจำฮีต เช่นงานระป็บ ภายหลังการเกิดเส้นแบ่งพรมแดนทางภูมิศาสตร์ของประเทศ เกิดระบบอาณานิคม สงครามอินโดจีน การอุบัติขึ้นของรัฐสมัยใหม่ และสงครามเย็นทำให้พี่น้องร่วมสายโลหิตต้องแยกย้ายกันอยู่คนละประเทศกลายเป็นคนต่างสัญชาติกัน การเดิน ทางไปมาหาสู่กันยากขึ้น

ต่อมาชาวบรูบ้านท่าล้งได้ส่งคืนฮีตเลิกนับถือผีฮีต หันมานับถือพุทธศาสนา ทำให้รูปแบบความสัมพันธ์ตั้งแต่ก่อนการคืนฮีต (พ.ศ. 2452 -2530) ที่เป็นไปตามพิธีกรรมที่สำคัญของฮีตเปลี่ยนมาเป็นกิจกรรมด้านเศรษฐกิจและการทำมาหากินเป็นส่วนใหญ่ในช่วงหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 ถึงปัจจุบัน) มีการแลกเปลี่ยนปัจจัยการดำรงชีพ ทั้งปัจจัยสี่ สินค้า แรงงาน เงิน การศึกษา ใช้พื้นที่หาอาหารและทำเกษตรร่วมกัน มีการสร้างเครือข่ายเครือญาติ สนับสนุนการศึกษา หางานทำ ส่งสินค้าอาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค และสาธารณสุขข้ามพรมแดน ระหว่างประเทศไทย กับประเทศลาว และ

กลุ่มเครือญาติในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเครือข่ายที่โยงใยความสัมพันธ์และเกิดกิจกรรมที่หลากหลาย และ มีการเดินทางติดต่อกันมากขึ้น โดยการติดต่อสัมพันธ์กันของชาวบรู ได้ใช้เครื่องอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีที่ทันสมัยและหลากหลายขึ้น โดยผ่านการตีความและต่อรองบนเส้นพรมแดน ตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมของแต่ละประเทศ ในยามที่ราชการเข้มงวดพรมแดนมีการกำกับด้วยอำนาจรัฐก็จะไม่ข้ามหรือข้ามตามวิธีที่ทางราชการกำหนด ในยามที่พรมแดนไม่มีการกำกับด้วยอำนาจรัฐก็จะเดินทางไปมาหาสู่กันตามปกติ ซึ่งการติดต่อสัมพันธ์เป็นไปเพื่อสนับสนุน เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน สะท้อนให้เห็นว่าเส้นพรมแดนทางการปกครองมิอาจขวางกั้นความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติได้ทั้งหมด

ABSTRACT

TITLE : CROSS-BORDER KINSHIP OF BRU ETHNIC GROUP, THALONG VILLAGE, KHONG JIAM DISTRICT, UBON RATCHATHANI

BY : PHANAT DOKBUA

DEGREE : MASTER OF ARTS

MAJOR : SOCIAL SCIENCES AND DEVELOPMENT

CHAIR : ASSOC. PROF. SOMMAI SHINNAK

KEYWORDS : BRU ETHNIC GROUP / KINDSHIP / STATE BORDER

This study investigates the kinship networks of the Bru ethnic group across the state border as well as the persistence and change of the relationship of their kinship networks that are subjected to the dividing border and different state politics. The sample was the Brus in Thalong village, Huay Pai district, Khong Jiam, Ubon Ratchathani who had relatives in Laos PDR. Ethnographic data were collected with investigation of relevant documents and fieldwork, including participant observation and in-depth interviews, and presented as a descriptive analysis.

It was found that Bru kinship was based on consanguine relation sharing common ancestors and expanding into a clan of relatives, both make-belief and real. Especially for those worshipping the same "Heet" spirit, they were close and the ties were strong. They had to attend the important rituals of the Heet such as the Rapueb ritual. After the regional division between the nations by border, the colonial system, Indochina War, existence of modern nation-states, and the Cold War caused the consanguine relatives to separate into different countries and thus became people of different nationalities. Consequently, traveling for association and maintaining kinship networks became more difficult.

Later, the Brus of Baan Thalong relinquished Heet animism and turned to Buddhism. Thus, the mode of relation of the time before Heet relinquishment (1909-1987) which was in line with important Heet rituals turned mostly into activities for the economic purpose and making a living after Heet relinquishment (1987 to the present). There were trade of necessities – the four requisites, goods, labor and cash – as well as education, sharing land in finding food and farming. There were kinship network building, educational support, job finding, delivering goods, food,

clothing, medicines, and health care among relatives in Thailand, Laos and the US. Such were the networks that sustained relationship and allowed a variety of activities and more traveling for association. The association of the Brus was done with the usage of more advanced and divers facilities and technology, and it had to go through the interpretation and negotiation at the border in accordance with the societal changes of each country. When the bureaucracy was strict, the border under the charge of state power was not so often crossed ; if it was, it was done in the procedure regulated by the bureaucracy. When the border was not under charge, it was crossed regularly. The association was for familial support and mutual benefits, reflecting that administrative border cannot completely obstruct the ties of kinship.

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ ก

บทคัดย่อภาษาไทย ข

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ง

สารบัญตาราง ญ

สารบัญภาพ ฌ

บทที่

1 บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ 1

1.2 จุดประสงค์ของการศึกษา 3

1.3 ขอบเขตของการศึกษา 3

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา 4

1.5 กรอบแนวคิดของการศึกษา 4

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ 5

2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง 6

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 13

3 วิธีการดำเนินการศึกษา

3.1 ประชากรและผู้ให้ข้อมูล 27

3.2 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล 27

3.3 วิเคราะห์ข้อมูล 28

3.4 การเขียนรายงานผลการศึกษา 30

4 บริบททางชาติพันธุ์ของชาวบรูบ้านท่าล้ง

4.1 ข่าในลาว 34

4.2 ข่าในประเทศไทย 36

4.3 ชาวบรูบ้านท่าล้ง 48

4.4 สภาพทางภูมิศาสตร์/ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อของบ้านท่าล้ง 48

4.5 ประวัติชาวบรูบ้านท่าล้ง 53

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.6 การตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือน	59
4.7 การทำมาหากินและอาชีพ	64
4.8 วัฒนธรรมของชาวบรู	67
4.9 ภาษาของชาวบรู	72
4.10 ความสัมพันธ์ของชาวบรู	77
5 เครือญาติของชาวบรู	
5.1 เส้นด้ายสายเครือญาติ	88
5.2 เส้นด้ายสายเลือดผูกพัน	89
5.3 เส้นด้ายโยงใยเกี่ยวดอง	96
5.4 เส้นด้ายมัดใจ	103
5.5 ระบบเครือญาติของชาวบรู	103
5.6 คำเรียกเครือญาติของชาวบรู	104
5.7 ระบบเครือญาติบ้านท่าล้ง	111
5.8 เครือญาติกับการแต่งงาน	121
5.9 การสืบเชื้อสายของชาวบรู	129
5.10 เครือญาติและบทบาทในชุมชน	132
5.11 เครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ	132
6 เครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ: รูปแบบความสัมพันธ์จากอดีตถึงปัจจุบัน	
6.1 ชายแดนไทย-ลาวก่อนยุครัฐชาติ	138
6.2 ความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติ	143
6.3 บรูก่อนคืนฮีต (พ.ศ. 2452 – 2530)	150
6.4 บรูหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 ถึงปัจจุบัน)	164
6.5 ความสัมพันธ์กับเครือญาติในอเมริกา	174
6.6 ระดับความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติของชาวบรู	177
6.7 ความสัมพันธ์ของเครือญาติข้ามพรมแดน ในมิติหญิงชาย	181
6.8 การแต่งงาน ความสัมพันธ์ และจิตวิทยา	182
6.9 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มเครือญาติ	182

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

6.10 การปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ 183

6.11 การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ 184

7 สรุปผลการศึกษา

7.1 อัตลักษณ์ชาวบรู 191

7.2 เครือญาติของชาวบรู 191

7.3 เครือญาติและระบบความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติ 192

7.4 การเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ของเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ 194

7.5 ข้ออภิปรายทางทฤษฎี 196

7.6 ข้อเสนอต่อการพัฒนา 198

เอกสารอ้างอิง **199**

ภาคผนวก **212**

ประวัติผู้วิจัย **223**

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดของการศึกษา	4
3.1	การวิเคราะห์เกิดขึ้นทั้งในระหว่างเก็บข้อมูลและหลังเก็บข้อมูล	29
4.1	แผนที่ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง	32
4.2	แผนที่การกระจายตัวของชาวบรูระหว่างจำปาสักและอุบลราชธานี	34
4.3	ชาวบรูในประเทศลาว เวียดนามและไทย	44
4.4	แผนที่จังหวัดอุบลราชธานี	46
4.5	แผนที่การตั้งบ้านเรือนของบ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี	49
4.6	ตัวอย่างบ้านชาวบรู	59
4.7	การจัดแบ่งพื้นที่ในบ้านบรูที่สร้างเรือนครัวติดกับชานบ้าน	60
4.8	ชั้นล่างและรอบตัวบ้าน	61
4.9	การจัดแบ่งพื้นที่ในบ้านบรู	64
4.10	อาชีพของชาวบรูบ้านท่าล้ง	67
4.11	ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาบรูกับภาษาอื่น ๆ ในตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร	72
4.12	แผนที่ชุมชนใกล้เคียงบ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี	81
4.12	แผนที่ชุมชนใกล้เคียงบ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี	83
5.1	ผังบุญระปืบ	93
5.2	แผนที่การตั้งบ้านเรือนของกลุ่มเครือญาติของชาวบรูบ้านท่าล้ง	102
5.3	ช่วงชั้นเครือญาติ	104
5.4	คำเรียกเครือญาติของชาวบรูบ้านท่าล้ง	107
5.5	เครือญาติพี่น้องตระกูลศรีบุญเรือง	112
5.6	เครือญาติของนายพิมพ์ นางอ่อน พึ่งป่า	115
5.7	ผังเครือญาติสายนายนิกร พึ่งป่าจากรุ่นทวด	116
5.8	ผังเครือญาติสายนายบุญมีและนางแก้วก่อง แก้วใส	117
5.9	ผังเครือญาติตระกูลแก้วใส สายนายดำ นางปัด แก้วใส	118
5.10	ผังเครือญาติตระกูลละครวงษ์สายนางหนู ละครวงษ์	119
5.11	ผังเครือญาติตระกูลละครวงษ์สายนางเปอ ละครวงษ์	120

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
5.12	การแต่งงานระหว่างกลุ่มตระกูลพึ่งป่ากับตระกูลละครวงษ์	122
5.13	การแต่งงานในกลุ่มเครือญาติฝ่ายแม่	125
5.14	แสดงการแต่งงานในกลุ่มเครือญาติฝ่ายพ่อ	126
5.15	ผังเครือญาติสายนายคำภา พึ่งป่า	128
5.16	การสืบสกุลของครอบครัวนายนิกร พึ่งป่า	131
5.17	ผังเครือญาติข้ามพรมแดนของตระกูลพึ่งป่า	133
5.18	ผังเครือญาติข้ามพรมแดนของตระกูลศรีบุญเรือง	134
5.19	ผังเครือญาติข้ามพรมแดนของตระกูลละครวงษ์	135
5.20	ผังเครือญาติข้ามพรมแดนของตระกูลแก้วใส	136
5.21	แผนที่เครือญาติในประเทศไทยและข้ามพรมแดนรัฐชาติของชาวบรูบ้านท่าล้ง	137
6.1	โครงสร้างการปกครองของอาณาจักรล้านช้าง (ลาว)	140
6.2	แผนที่การไหลของแม่น้ำโขง และส่วนหนึ่งเป็นพรมแดน ระหว่างไทยกับลาว	143
6.3	เส้นแบ่งพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว	147
6.4	แผนที่สายสัมพันธ์ของเครือญาติของชาวบรูบ้านท่าล้ง	177
6.5	ลำดับชั้นความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวข่า –บรู	178
6.6	การเข้ามาซื้อของใช้และเยี่ยมญาติในบ้านท่าล้งของชาวลาวและชาวบรู	188

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมีทั้งความหลากหลายทางชาติพันธุ์และความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งยาวนานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ (ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2549 : 190-191) บริเวณพื้นที่สองฝั่งโขงเป็นหลักแหล่งของเครือญาติ ชาติพันธุ์สุวรรณภูมิไม่น้อยกว่า 3,000 ปีมาแล้ว ถือเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ของดินแดนสุวรรณภูมิผืนแผ่นดินใหญ่ที่ดึงดูดนานาชาติพันธุ์ทุกสารทิศให้เข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันจนเกิดความหลากหลายที่คล้ายคลึงกัน (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2549 : 34) เป็นอาณาบริเวณที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ประกอบด้วยกลุ่มชนชาติต่าง ๆ ที่อยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทางวัฒนธรรม สังคม การเมืองการปกครองมาเป็นระยะเวลานาน

หลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่เคยรุ่งเรืองในอดีตบัดนี้ได้สูญหายไป หลายกลุ่มชาติพันธุ์ได้เกิดขึ้นใหม่ในประวัติศาสตร์ กลุ่มชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นใหม่นี้อาจเกิดขึ้นด้วยสาเหตุอย่างน้อย 2 ประการคือ (สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, 2541 : 227)

ประการแรก เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เก่าแก่ดั้งเดิม แต่มิได้เอ่ยถึงในประวัติศาสตร์ มิได้มีอำนาจหรือบทบาททางสังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ต่อมาพัฒนาการทางสังคมและประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่เคยได้รับการเอ่ยถึงนี้ ได้เริ่มมีอำนาจทางวัฒนธรรม การเมืองการปกครองขึ้น ประวัติศาสตร์สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้จึงเริ่มขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์เก่าที่มีอำนาจแต่เดิมอาจถูกทำลายหรือถูกกลืนไปกับกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่ตามกาลเวลา จนไม่เหลือเค้าความรุ่งเรืองในอดีตของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นเลย

ประการที่สอง การผสมผสานทางวัฒนธรรมของสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน อาจก่อให้เกิดกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่ และใช้ชื่อเรียกตามแนวคิดแบบรัฐชาติสมัยใหม่ โดยอาจจะไม่คำนึงถึงเชื้อชาติสายพันธุ์ดั้งเดิม

ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับเป็นพื้นที่ที่น่าศึกษาในทางวิชาชาติพันธุ์วิทยาและภาษาศาสตร์ ดังที่ George Condominas-Richard Pottier (1982 : 17) กล่าวว่า "บริเวณเอเชียอาคเนย์ส่วนที่เป็นภาคพื้นดิน (คือไม่ใช่บนเกาะทางตอนใต้ของทวีป) เป็นบริเวณที่เราจะปฏิเสธไม่ได้ว่า เป็นที่มีมนุษย์ต่างชาติพันธุ์และต่างภาษารวมอยู่กันเป็นจำนวนมากที่สุด และปะปนกันอย่างซับซ้อนที่สุด" (อ้างอิงจาก สุริยา รัตนกุล, 2531 : 3)

การจัดแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ออกเป็นกลุ่มนั้นวิธีการหนึ่งที่นักภาษาศาสตร์ (Linguists) ถือปฏิบัติก็คือ อาศัยเกณฑ์ทางภาษา (Language) เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง โดยการแบ่งตาม ตระกูลภาษา (Language family) เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ของนักภาษาศาสตร์ชาวบรู เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูล ออสโตร เอเชียติก มอญ-เขมร (Austro-Asiatic Mon-Khmer) สาขากะดู เป็นภาษาของกลุ่มชนดั้งเดิม ในดินแดนเอเชียอาคเนย์ (Diffloth,1980) ที่มีการตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ในภูมิภาคอินโดจีน ทั้งใน เวียดนาม พม่า กัมพูชา ลาว และ ไทย ชาวบรูชอบอาศัยอยู่ใกล้ภูเขา บางท้องถิ่นเรียก ข่าบรู หรือข่า แต่ชาวบรูจะเรียกตัวเองว่า "บรู" (สุริยา รัตนกุล, 2531 : 137) ซึ่งมีความหมายว่า คน (ภัททิยา ยิมเรวัติ, 2525 : 86) มีการกระจายตัวอยู่และอพยพเข้ามาอยู่ในเขตจังหวัดมุกดาหารระหว่างปี พ.ศ. 2426-2430 (พิสิฏฐ์ บุญไชย, 2543 : 5 – 17) และในเขตอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

อย่างไรก็ตามภายหลังการเกิดเส้นแบ่งพรมแดนทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ลัทธิอาณานิคม การอุบัติขึ้นของรัฐสมัยใหม่ (Nation state) และสงครามเย็นทำให้พี่น้องร่วมสายโลหิตต้องแยกย้ายกันอยู่คนละประเทศ กลายเป็นคนต่างสัญชาติกัน การเดินทางไปมาหาสู่กันยากขึ้น ทำให้เป็นอุปสรรคในการติดต่อสัมพันธ์กัน ดังที่เคยปฏิบัติมาตั้งแต่ในอดีต

บ้านท่าล้ง เป็นชุมชนชาวบรูที่อพยพมาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เดิมบรรพบุรุษตั้งบ้านเรือนอยู่ทางตอนเหนือของประเทศลาว โดยนับถือผีเจียวเป็นผีประจำเผ่า (ภัททิยา ยิมเรวัต, 2525 : 87) และได้เคลื่อนย้ายลงมาทางใต้โดยข้ามทะเลป่อง ทะเลนวนและแม่น้ำเซเมืองเหียน จนมาถึงแม่น้ำละวัฮสะวิง ซึ่ง ณ ที่แห่งนี้ชาวบรูต้องเลิกการนับถือผีเจียว เนื่องจากเป็นเขตของคนลาว ผีเจียวจะตามมาอยู่ด้วยไม่ได้ และมาอาศัยอยู่ตามเขาลำเพาะและเขากะไดในช่วงเวลาหนึ่ง ก่อนจะอพยพเคลื่อนย้ายลงมาตามภูเขาลูกอื่น ๆ จนมาอยู่ที่ภูเขาโพนบก โดยตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านหินตั้งและบ้านม่วงชุม แขวงจำปาสัก ต่อมาได้อพยพไปอยู่บ้านหนองเม็กซึ่งอยู่บนภูกางเฮือนหรือภูฤาษี (จิตรกร โพธิ์งาม, 2536 : 25) แล้วจึงอพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาขึ้นฝั่งไทยที่บ้านตามุยและเข้ามาอยู่ที่บ้านท่าล้ง ประมาณปี 2452 (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี, 2550 : 67)

ความผูกพันระหว่างเครือญาตินั้น ชาวบรูมีความผูกพันกันทางสายเลือด โดยเฉพาะในกลุ่มที่นับถือผีประจำฮีตเดียวกันเป็นสำคัญ มีการส่งข้าวปลาอาหารกันตามโอกาส ถ้ามีการจัดงานครั้งใดต้องมีการส่งข่าวคราวให้ทั่วถึงกัน เพราะถือว่าญาติทุกคนเป็นเจ้าภาพร่วมกัน (จิตรกร โพธิ์งาม, 2536 : 162) โดยชาวบรูที่อพยพโยกย้ายการตั้งถิ่นฐานยังมีสายสัมพันธ์ทางระบบเครือญาติกับกลุ่มญาติพี่น้องที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมก่อนการอพยพ ยังคงปฏิบัติตนตาม " ฮีตข่า คองขอม" มีการติดต่อสัมพันธ์และเดินทางไปมาหาสู่กัน ภายหลังการอพยพข้ามฝั่งมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ซึ่งพรมแดนของรัฐชาติที่ทำหน้าที่จำแนกแยกแยะผู้คนออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นพลเมืองของรัฐและกลุ่มที่ไม่ใช่พลเมืองของรัฐ คือแยกเป็นกลุ่มชาวบรูในประเทศไทย และกลุ่ม

ชาวบรูในประเทศลาว หากแนวคิดเรื่องพรมแดนรัฐและการบังคับใช้อำนาจเหนือพรมแดนได้ถูกท้าทายด้วยแนวคิดว่าด้วยการข้ามพรมแดน (Border Crossing) และการลดการบังคับควบคุมอำนาจรัฐเหนือดินแดน (de - territorialization) โดยกลุ่มพี่น้องเครือญาติของชาวบรู ยังคงมีการติดต่อสัมพันธ์กันทั้งในงานบุญประเพณี การเดินทางไปเยี่ยมเยือน ช่วงเทศกาลเช่นปีใหม่ สงกรานต์ การแต่งงาน ตลอดจนในยามเจ็บป่วย ผ่านการตีความและต่อรองต่อเส้นพรมแดนของรัฐและการบังคับใช้อำนาจเหนือพรมแดนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาทางชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnography) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของชาวบรูในปัจจุบัน กลุ่มพี่น้องร่วมบรรพบุรุษเดียวกันของกลุ่มชาติพันธุ์บรูในหมู่บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีญาติอยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) และและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) ในพื้นที่ศึกษา และนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

1.2 จุดประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาระบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ ของกลุ่มชาติพันธุ์บรูบ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

1.2.2 เพื่อศึกษาการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของระบบเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรูบ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาคือ หมู่บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาของการศึกษา คือการศึกษาระบบความสัมพันธ์ของของกลุ่มเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรูภายใต้เส้นแบ่งพรมแดนและข้ามพรมแดนของรัฐชาติที่แตกต่างกัน

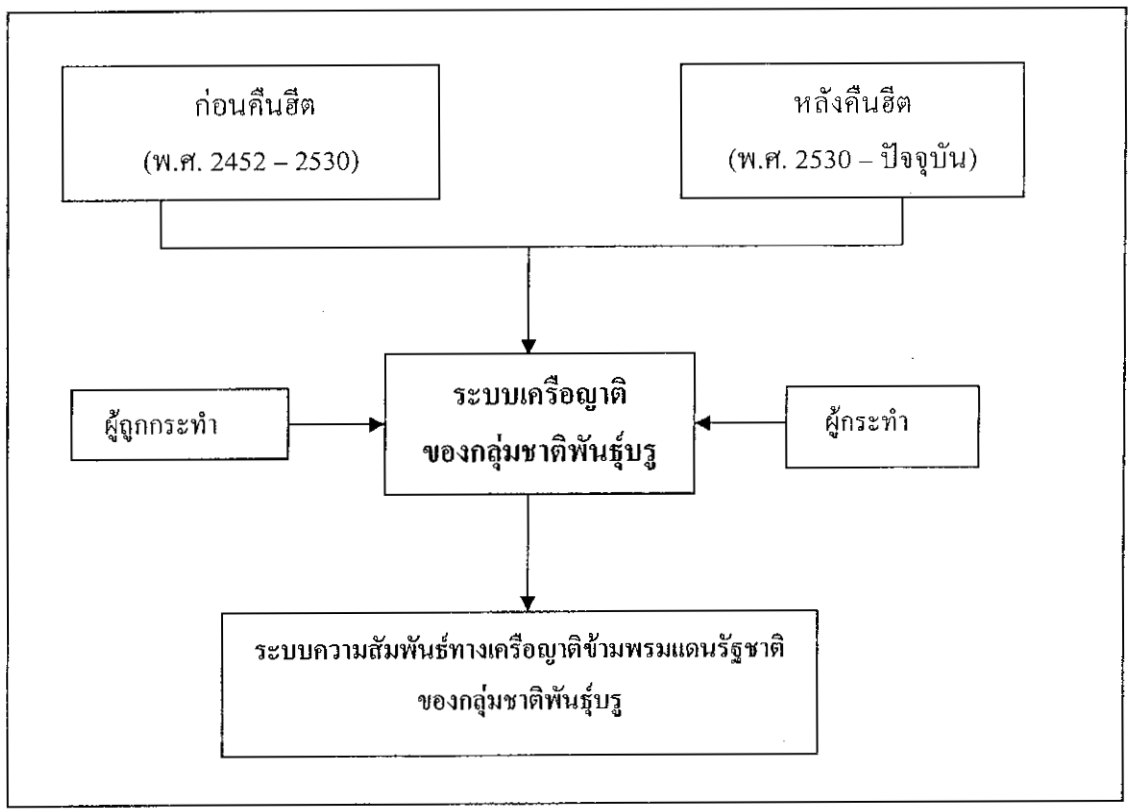
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1.4.1 ทำให้เข้าใจระบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเครือญาติข้ามพรมแดนของกลุ่มชาติพันธุ์บรูบ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

1.4.2. ทำให้ทราบถึงการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของระบบเครือญาติข้ามพรมแดนของกลุ่มชาติพันธุ์บรูบ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

1.5 กรอบแนวคิดของการศึกษา (Conceptual framework)

การศึกษาในครั้งนี้ใช้มโนทัศน์ทางวัฒนธรรม โดยมองความเป็นชาติพันธุ์ว่าเป็นการสร้างความหมาย (Constructivist) และเสมือนเครื่องมือในการกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคม (instrumentalist) เน้นความสัมพันธ์ของกลุ่มเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรูที่ข้ามพรมแดนรัฐชาติในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชาวบรูก่อนคืนฮีต (พ.ศ. 2452 – 2530) และหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน)

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดของการศึกษา (Conceptual framework)

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

เครือญาติ (Kinship) หมายถึง ระบบเครือข่ายทางสังคมที่เกิดจากความสัมพันธ์กันด้วยการสืบสกุล การแต่งงานและแบบสมมติ หรือการรับเป็นบุตรบุญธรรม

รัฐชาติ (Nation State) หมายถึง สถาบันทางการเมืองที่มีอำนาจทางการเมืองและการปกครองสูงสุดที่ดำรงอยู่ในประเทศหรือชาติ ที่เกิดจากการรวมกันของกลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิด สืบทอดอุดมการณ์ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ร่วมกัน จนสามารถก่อตัวเป็นเผ่าพันธุ์หรือกลุ่มประชากรที่มีความชัดเจน และมีการจัดระเบียบองค์กรเป็นรัฐทางการที่แยกจากที่อื่นๆ และครอบครองอาณาบริเวณที่มีเขตแดนชัดเจนแน่นอน

พรมแดนรัฐชาติ (Nationals Border) หมายถึง อาณาบริเวณที่ทำหน้าที่แยกระหว่างรัฐที่อยู่ติดกันออกจากกัน เพื่อกำหนดอาณาบริเวณและปกป้องเส้นพรมแดน รวมทั้งผู้คน และสถาบันต่างๆ ที่ผูกโยงกับสังคมให้อยู่ภายใต้พรมแดนเดียวกัน สืบทอดอุดมการณ์ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์เดียวกัน ซึ่งแตกต่างจากสังคมที่อยู่ภายนอกเขตพรมแดนที่กำหนดเส้นแดนเอาไว้

กลุ่มชาติพันธุ์บรูบ้านท่าล้ง (Bru Ethnic Group of Tha Long Village) หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาบรู เป็นภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก มอญ-เขมร (Austroasiatic Mon-Khmer) สาขากะตู (Katuic branch) อพยพมาจากภูกางเฮือน(ภูฤาษี) บ้านหนองเม็ก-ลาดเสือ เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศลาว อาศัยอยู่ที่บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาระบบความสัมพันธ์ของกลุ่มเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชาวบรูก่อนคืนฮีต (พ.ศ. 2452 – 2530) และหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน) ของกลุ่มชาติพันธุ์บรูในหมู่บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีญาติอยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับเครือญาติ แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ และแนวคิดเกี่ยวกับพรมแดน ดังต่อไปนี้

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic group)

เอบเนอร์ โคเฮน (Abner Cohen) (อ้างอิงจาก สุเทพ สุนทรเภสัช, 2548 : 81) ได้ให้ความหมายคำว่า กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group) ว่าเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่เป็นทางการ (Informal Interest Group) ที่สมาชิกของกลุ่มมีความแตกต่างที่เด่นชัดจากสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ในระบบสังคมเดียวกัน โดยที่สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวต่างก็มีสิ่งที่อาจเรียกว่าสถาบันพื้นฐาน (Basic Institutions) จำนวนหนึ่ง เป็นต้นว่า ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ลัทธิความเชื่อหรือพิธีกรรมทางศาสนาร่วมกัน นอกจากนี้สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ยังต้องมีระบบสื่อสารที่จะทำให้สามารถติดต่อกันได้โดยง่าย โดยอาจนิยามได้ว่า เป็นกลุ่มที่มีแบบแผนพฤติกรรมที่ยอมรับเป็นประทัดฐานร่วมกัน เป็นส่วนหนึ่งของประชากรส่วนใหญ่และมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น เกิดเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic identity) ซึ่งหมายถึงสิ่งที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ รู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกันและรู้สึกแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น (สมหมาย ชินนาค, 2547 : 151) อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม ครั้นเมื่อตกผลึกแล้วอาจจะมีความคงที่ ปรับเปลี่ยน หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป โดยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก (Peter Berger and Thomas Luckmann, 1967 อ้างอิงจาก ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2545 : 33)

จากการศึกษาของแอนโทนี่ ดี. สมิธ (Anthony D. Smith) (อ้างอิงจาก สุเทพ สุนทรเภสัช, 2548 : 42-51) พบว่ามิติที่สำคัญของการเกิดประชาคมทางชาติพันธุ์มีองค์ประกอบที่สำคัญ หกประการ คือหนึ่งการมีชื่อร่วมกัน (Collective Name) สองคือ การมีตำนานปรัมปราเกี่ยวกับกำเนิดและการสืบเชื้อสายร่วมกัน (Myths of Origin and Descent) สามคือการมี

ประวัติศาสตร์ร่วมกัน (Shared History) สี่คือการมีวัฒนธรรมร่วมกัน ห้าคือการมีอาณาเขตร่วมกัน และหกคือการมีความสำนึกเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งจะมีความแตกต่างจากประชาชาติที่มีการนำเอาองค์ประกอบทางด้านเขตแดน (Territorial Componants) และตัวแบบความเป็นพลเมือง (Civil Model) มาใช้

ในบทความชิ้นสำคัญที่เป็นบทนำในหนังสือเรื่อง Ethnic Groups and Boundaries (อ้างอิงจาก ฐิรวุฒิ เสนาคำ, 2547 : 194-197) บาร์ธ มองว่างานศึกษาชาติพันธุ์ของเขามีความแตกต่างจากช่วงที่ผ่านมาก่อนหน้าสามประการคือ ประการแรก การเปลี่ยนความหมายกลุ่มชาติพันธุ์จากเดิมจากที่นักวิชาการหรือนักมานุษยวิทยากำหนด มาเป็นเกณฑ์ที่กำหนดและระบุโดยคนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ประการที่สอง บาร์ธให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์และตรวจสอบกระบวนการสร้างและธำรงชาติพันธุ์ และประการที่สาม การเปลี่ยนจุดเน้นจากการศึกษาลักษณะสำคัญของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไปสู่การศึกษากระบวนการสร้างพรมแดนและการรักษาพรมแดน (Boundary maintenance) ซึ่ง เฟรดริค บาร์ธ (Fredrik Bart) (อ้างอิงจาก สุเทพ สุนทรเภสัช, 2548 : 30-32) เสนอว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identities) เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ได้ด้วยการรักษาสิ่งที่เรียกว่า พรมแดนทางชาติพันธุ์ (Ethnic Boundaries) ซึ่งเป็นเส้นแบ่งกลุ่มหนึ่งออกจากกลุ่มหนึ่ง โดยเส้นแบ่งดังกล่าวไม่ได้อาศัยความแตกต่างทั่วไปทางวัฒนธรรม (Cultural difference) แต่อาศัยพฤติกรรมทางสังคม (Social Behavior) ที่เกี่ยวพันกับการยอมรับของสมาชิกและการสร้างความแตกต่างของกลุ่มตัวของวัฒนธรรม โดยสมาชิกอื่น ๆ ที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันจะมีสิ่งที่เรียกว่าการยอมรับว่าคนทั้งสองเล่นเกมเดียวกัน

นอกจากนี้การพิจารณาอัตลักษณ์ที่กำลังเลือนหาย โดยยึดเอาประเพณี วิถีชีวิตและสัญลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เคยเป็นมาในอดีตเป็นที่ตั้งแล้วเปรียบเทียบว่าอัตลักษณ์ ดังกล่าวยังคงอยู่หรือไม่มีอะไรบ้างที่กำลังสูญหาย และถูกละเลยไป แนวทางนี้มีนัยของการพิจารณาอัตลักษณ์ในฐานะที่เป็นสิ่งของ เป็นส่วนหนึ่งของตัวตนที่ค่อนข้างคงที่ตายตัวไม่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงและเป็นการสรุปแบบเหมารวมหรือสร้างภาพลักษณ์ที่แน่นอนว่าความเป็นชาติพันธุ์แต่ละอันควรประกอบด้วยอะไรบ้าง

แนวทางที่สอง พิจารณาอัตลักษณ์ที่กำลังผุดบังเกิดหรือถูกสร้างขึ้นมาใหม่ เป็นการพิจารณาอัตลักษณ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม อัตลักษณ์ทางชาติพันธ์ที่เป็นเหมือนกับองค์ประกอบของวัฒนธรรมอย่างอื่นที่เป็นผลผลิตของมนุษย์และต้องเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง อัตลักษณ์ เป็นภาพความคิดทางนามธรรมที่ถูกสร้างขึ้นโดยพิจารณาผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมทางศาสนา การแต่งกาย ภาษา อาหารการกิน อาชีพหรือวิถีชีวิตอื่น ๆ ที่สร้างความเป็นตัวตนและบ่งบอกถึงความเหมือนของกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ในขณะเดียวกันสัญลักษณ์ที่เป็นเครื่องหมายบอกอัตลักษณ์ที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องแบ่งแยก พวกเรา ออกจากพวกเขา ได้ด้วย

และอัตลักษณ์ไม่ใช่ผลผลิตที่ได้รับการสืบทอดมาจากอดีตแต่เป็นการสร้างขึ้นใหม่และตีความหมายใหม่โดยใช้อดีตเป็นพื้นฐาน(สุริยา สมุทคุปติ์ และพัฒนา กิติอาษา, 2544)

ชาร์ล เอฟ คายส์ (Charles F. Keys) (อ้างอิงจาก วัชรี ศรีคำ และสมหมาย ชินนาค, 2550 : 5) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์ไว้ในผลงานเรื่อง Cultural Differences, the Nation State, and Rethinking Ethnicity theory: 'Lesson from Vietnam' (2001) โดยได้ทบทวนประเด็นทางทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับผลงานชิ้นสำคัญทั้งสองชิ้นข้างต้น โดยชี้ให้เห็นว่านักมานุษยวิทยาต้องมองให้เห็นตั้งแต่เริ่มแรกว่า ชาติพันธุ์เป็นวาทกรรม (Discourse) ชนิดหนึ่ง และเป็นวาทกรรมที่ถูกจัดวางอยู่ในสนามของอำนาจรัฐชาติสมัยใหม่ (Keyes, 2001: 17) ชาติพันธุ์ในโลกสมัยใหม่ต้องก้าวข้ามขีดจำกัดของแนวการวิเคราะห์ที่เน้นพรมแดนทางสังคมของ Barth (1969) และการวิเคราะห์ที่เน้นจิตสำนึกทางวัฒนธรรมของ Romanucci-Ross and De Vos (1995) (อ้างอิงจาก วัชรี ศรีคำ และสมหมาย ชินนาค, 2550 : 5) โดยเชื่อว่า แนวการวิเคราะห์ชาติพันธุ์เชิงวาทกรรมที่เชื่อมโยงกับโครงเรื่องในประวัติศาสตร์ชาติ และเทคโนโลยีของอำนาจของรัฐอาจจะเป็นคำตอบอย่างหนึ่ง ในโลกสมัยใหม่หรือยุคโลกาภิวัตน์ นักมานุษยวิทยาต้องใส่ใจเป็นพิเศษกับบทสนทนา (Dialogues) ระหว่างผู้คนที่มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ฝังแน่นอยู่ในประวัตศาสตร์การย้ายถิ่นหรือพลัดถิ่นที่อยู่ (Diasporas) กับผู้คนที่ถูกหล่อหลอมด้วยอัตลักษณ์แห่งชาติ (National identity) และการเมืองของการสร้างชาติ และให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หรืออัตลักษณ์แห่งชาติที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากชุมชนคนพลัดถิ่นนอกประเทศ และการก้าวข้ามพรมแดนรัฐชาติ (Transnational) ของผู้คน สินค้า และความหมายทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยังเป็นเรื่องของการเจรจาต่อรอง และการต่อสู้ด้วยการรื้อรั้ว หรือขอบเขตทางชาติพันธุ์ (Ethnic boundaries) ซึ่งตนได้สร้างไว้ เพื่อแบ่งแยก หรือชนกลุ่มอื่นๆ และรัฐล้อมไว้เพื่อกีดกัน และปรับเปลี่ยนจุดเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ซึ่งกระบวนการรื้อรั้วและสร้างใหม่อย่างต่อเนื่องนี้เองทำให้โครงสร้างของอำนาจในพื้นที่ชายแดนนั้นมีการก่อรูป ผลิตใหม่ และนิยามความหมายในลักษณะเลื่อนไหลไปมาตามบริบทและเงื่อนไขของการเจรจาต่อรองที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา (ยศ สันติสมบัติ และคณะ, 2548 : 25)

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับเครือญาติ (Kinship)

ในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 นักสังคมวิทยา มานุษยวิทยา เช่น Malinowski, Radcliff-Brown, Evans-Pritchard และ Meyers Fortes ได้ใช้เครือญาติ เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจสังคมขนาดเล็ก เป็นโครงสร้างในพื้นที่ ที่อำนาจควบคุมโดยรัฐมีน้อย โดยมองว่าเป็นโครงสร้างทางการเมืองและกุญแจไขไปสู่ความเข้าใจสังคมที่อยู่นอกสถาบันหรือหน่วยงานของรัฐบาลหรือรัฐ

Levi-Strauss (อ้างอิงจาก Carsten, 2004) เสนอว่า ระบบเครือญาติ ไม่ได้คงอยู่ในสายใยของความผูกพันทางสายเลือดระหว่างปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่คงอยู่เฉพาะในจิตสำนึกของ

ผู้คน งานศึกษาของ Levi-Strauss มีอิทธิพลต่อการศึกษาเครือญาติเป็นผู้นำของการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ทางสายเลือดของการแต่งงานและการแลกเปลี่ยนโดยเฉพาะจุดสำคัญที่ยังคงอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม มากกว่าปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะการแต่งงานในกลุ่มเครือญาติ ศูนย์กลางของการแต่งงานในเครือญาติ เป็นสถาบันที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มแน่นอน ไม่ใช่ส่วนบุคคล การแต่งงานมีความซับซ้อน เป็นการแลกเปลี่ยนที่ยาวนาน เป็นความสัมพันธ์ที่ติดแน่นและรวมไปถึงการแลกเปลี่ยนสินค้า การบริการและความซื่อสัตย์ (Carsten, 2004: 10; Ottenheimer, 2001)

David Scheider (1969) (อ้างอิงจาก Carsten, 2004) ได้เป็นผู้นำในการศึกษาเครือญาติที่เน้นการศึกษาความหมายของวัฒนธรรม มากกว่าแนวหน้าที่ของกลุ่มสังคมหรือการวิเคราะห์เปรียบเทียบการนับเครือญาติ ทำให้การศึกษาเครือญาติในวิชามานุษยวิทยาเปลี่ยนจากการศึกษาแนวโครงสร้างหน้าที่มาเป็นเน้นการศึกษาความหมาย งานชิ้นหลักของเขาทั้งสองชิ้น American Kinship, 1980; A Critiqe of study of kinship,1984 จึงเป็นแนวการศึกษาภาคสนามของเครือญาติแนวใหม่ที่เน้นการศึกษาความหมายของวัฒนธรรมมากกว่าการศึกษาหน้าที่ทางสังคมและการวิเคราะห์เปรียบเทียบคำเรียกเครือญาติ โดยเนื้อหาหลักของงานทั้งสองชิ้น คือความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือมุมมองของเครือญาติระหว่างชีววิทยากับสังคม รวมไปถึงแนวการศึกษาแบบ British –Style ที่เน้นการศึกษาที่โครงสร้างทางสังคม ดังการศึกษาของ Radcliff-Brown และ Meyers Fortes ได้เคลื่อนจากแนวโครงสร้างนิยมของ Levi Strauss มาสู่การศึกษาแนวความหมาย (อ้างอิงจาก Carsten, 2004: 18)

สองมุมมองใหญ่ ๆ ที่ปรากฏในการอภิปรายทางวิชาการเกี่ยวกับธรรมชาติของเครือญาติ การอภิปรายแนวแรกบอกว่าเครือญาติสามารถวิเคราะห์ได้เฉพาะจากกรอบแนวคิดของชีววิทยาที่จำเป็นในการสืบพันธุ์ของมนุษย์ และแนวที่สองโดยมุมมองทางชาติพันธุ์วิทยาเป็นศูนย์กลางที่อธิบายจากวัฒนธรรมของชาวยุโรปและเฉพาะปฏิบัติการของวัฒนธรรมต่างแดน ที่สามารถแสดงที่เปี่ยมไปด้วยความหมายในการวิเคราะห์เครือญาติ (Ottenheimer, 2001)

เจเน็ท คาร์สเตน ได้กล่าวถึงเครือญาติในหนังสือ After Kinship (2004) ถึงการเปลี่ยนแปลงของเครือญาติในช่วงปัจจุบัน อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและสังคม ที่ทำให้ครอบครัวแบบดั้งเดิมถูกทำให้เปลี่ยนไป รวมไปบทบาทของคนในครอบครัวเดี่ยว ทั้งพ่อ แม่ และลูก ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในครอบครัวจากนโยบายของรัฐ เป็นการนำเสนอแนวทางการศึกษาเครือญาติที่ร่วมสมัย

ส่วนงานศึกษาเครือญาติเชิงสัญลักษณ์ เริ่มปรากฏในช่วงปลายทศวรรษ 1980 จากงานของเกิร์ท (Clifford Geertz) ที่เน้นการศึกษามุมมองทางสัญลักษณ์ของบุคคล (อ้างอิงจาก Carsten, 2004: 18) ในงานชิ้นสำคัญเรื่อง “Deep play: Notes on the Balinese Cockfight” บทความที่แสดงให้เห็นว่าภายใต้ความสงบเสงี่ยมเรียบร้อย มารยามอันดี ตลอดจนการหลีกเลี่ยงการปะทะ

ขัดแย้งนั้น มีตัวตนหนึ่งว่อนอยู่ ที่เต็มไปด้วยความทะยานอยากแย่งชิงตำแหน่งและอำนาจ ความโหดเหี้ยมรุนแรง ก้าวร้าว และเกิร์ทเสนอว่าสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับตัวบุคคลมีผลในการกลบเกลื่อนลบล้างตัวตนของบุคคล ระบบการคำนวณเวลาทำให้เวลาหยุดนิ่ง และเห็นว่าเราควรมองสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นความพยายามทางวัฒนธรรมที่จะบดบังด้านที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ ความเป็นปัจเจก ความเป็นธรรมชาติ การสูญสลาย ความอ่อนแอออกไป และทั้งหมดนี้ร่วมกันทำให้การติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เป็นพิธีการ ซึ่งมีผลเท่าเทียมกับว่า ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมจำนวนมากกลายเป็นความสัมพันธ์ระยะห่าง ไม่ได้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน (อคิน รพีพัฒน์, 2551 : 57- 64)

การศึกษาในวัฒนธรรมของไทย มีพัฒนาการระบบเครือญาติเป็นองค์ประกอบหนึ่งของวัฒนธรรมที่แม้ว่าจับต้องไม่ได้แต่เป็นส่วนสำคัญของแต่ละสังคมและวัฒนธรรม (อมรา พงศาพิชญ์, 2538 : 121 อ้างอิงจาก นิลอุบล บัวงาม, 2545) สถาบันครอบครัวและเครือญาติเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมที่บุคคลต้องผ่านตั้งแต่เกิด ประกอบ ด้วยบุคคลและแบบอย่างการกระทำ กฎเกณฑ์ที่กำหนดการกระทำของสมาชิกในสถาบันครอบครัวและเครือญาติได้แก่เรื่องความเป็นพ่อแม่ กับลูก พี่กับน้อง สามีกับภรรยา ลุงป้า น้าอา ปู่ย่าตายาย รวมไปถึงเรื่องคำศัพท์ที่ใช้เรียกญาติ และรูปแบบของครอบครัว โดยสถาบันครอบครัวและ เครือ-ญาติเป็นกลุ่มสังคมบังคับ เป็นสถาบันที่ติดตัวมาตั้งแต่งเกิด แต่หลังจากที่บุคคลเติบโตขึ้นมาแล้วสามารถที่จะหากลุ่มแบบสมัครใจได้ เช่นการคบเพื่อน แม้ว่าในกลุ่มญาติ บุคคลก็สามารถแยกได้ด้วยตนเองว่า ญาติคนไหนเป็นเพียงญาติ หรือเป็นทั้งญาติทั้งเพื่อน (พัทยา สายหู, 2544 : 151 - 152 อ้างอิงจาก นิลอุบล บัวงาม, 2545)

เครือญาติ คือการแสดงออกหรือการยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน บนพื้นฐานของการสืบสายเลือดและการแต่งงาน ความสัมพันธ์ระหว่างคนคนหนึ่งกับผู้อื่น ถ้าหากพิจารณาจากความเกี่ยวข้องกันทางการสืบสายเลือด คนทั้งสองถือว่ามีความผูกพันใกล้ชิดกันทางสายเลือด ถ้าความสัมพันธ์เกิดจากการแต่งงาน ถือว่าเป็นมีความเกี่ยวดองจากการแต่งงาน (Ston, 1997: 5)

เครือญาติ (Kinship) หมายถึง ระบบเครือข่ายทางสังคมที่เกิดจากความสัมพันธ์กันด้วยการสืบสกุล การแต่งงานหรือการรับเด็กเข้ามาเป็นบุตรบุญธรรม ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ (2535 : 91-103) ได้แบ่งประเภทของการสืบเชื้อสายของระบบเครือญาติเป็น 4 ประเภทดังนี้ ประเภทที่หนึ่ง คือการสืบเชื้อสายแบบสายเดียว (Unilineal หรือ Unilateral descent) ซึ่งบุคคลอาจเป็นการสืบเชื้อสายทางฝ่ายบิดา (Patrilineal หรือ Agnatic descent) หรือสืบเชื้อสายทางฝ่ายมารดา (Matrilineal หรือ Uterine descent) อย่างใดอย่างหนึ่ง ประเภทที่สองคือ การสืบเชื้อสายแบบสองฝ่ายเท่า ๆ กัน (Bilateral descent) บุคคลสามารถสืบเชื้อสายได้ทั้งฝ่ายบิดาและมารดาเท่าเทียมกัน ประเภทที่สาม คือ การสืบเชื้อสายแบบสองทางเฉพาะกิจ (Double unilineal descent หรือ Double unilateral descent) เป็นการสืบเชื้อสายที่กำหนดให้บุคคลมีความผูกพันกับกลุ่มญาติทั้งฝ่ายบิดาและฝ่ายมารดาในจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ในภารกิจบางเรื่อง เช่น เลือกที่อยู่อาศัยหลังการสมรสอยู่และทำการ

เพาะปลูกอยู่ในอาณาเขตฝ่ายชาย แต่จะรับมรดก เงินตรา และอื่น ๆ จากฝ่ายหญิง เป็นต้น และประเภทที่สี่คือ การสืบเชื้อสายแบบให้เลือก (Ambilineal descent หรือ Ambilateral descent) เป็นการสืบเชื้อสายที่ให้บุคคลเลือกที่สืบเชื้อสายฝ่ายบิดาหรือมารดาก็ได้ในแต่ละชั่วคน

สำหรับประเภทของการนับญาติแบ่งได้เป็นสามประเภท (นิยพรรณ วรรณศิริ, 2528 : 106-107 อ้างอิงจาก นิลอุบล บัวงาม, 2545) ประเภทที่หนึ่งคือการนับญาติตามความสัมพันธ์ทางสายเลือด คือ การนับญาติลงมาตามแนวดิ่ง เช่น ปู่ พ่อ ลูกชาย หลานเหลน การนับแบบนี้จะมองเห็นความเป็นญาติชัดเจนและลึกได้หลายรุ่น สองคือการนับญาติตามความสัมพันธ์จากการแต่งงาน เป็นการนับญาติแบบเห็นจำนวนกว้างออกไป และนับถึงญาติที่เกี่ยวข้องด้วย และการนับญาติโดยสมมุติ เป็นการนับญาติทางสังคมมากกว่าอย่างอื่น รวมไปถึงการนับญาติแบบบิดามารดาบุตรบุญธรรม หรือสังคมตะวันตก เช่นพ่อทูนหัว แม่ทูนหัว หรือพี่น้องร่วมสาบาน

นอกจากนี้ในชุมชนบางแห่งในภาคอีสาน ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อหนีภัยแล้ง น้ำท่วม โรคระบาดหรือแสวงหาถิ่นที่อยู่อันอุดมสมบูรณ์ และมีการพึ่งพากันอย่างสูง ชาวบ้านมักสร้างความแข็งแกร่งให้กับสถาบันครอบครัวและเครือญาติ ด้วยการนับญาติที่แตกต่างไปอีก เช่น ถือว่าคนที่อพยพมาด้วยกันรุ่นแรก ๆ มีฐานะเป็นญาติของตน ถือว่าลูกหลานของคนเหล่านั้นคือลูกหลานของตนด้วย นอกจากนี้ยังมีเพื่อประโยชน์ต่อการเชื่อมโยงคนต่างสายเลือดอาจกลายเป็นญาติกันได้ โดยผ่านพิธีผูกเสี่ยว ซึ่งวิธีนับเสี่ยวทำให้การผูกเสี่ยวไม่ใช่แค่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคน แต่เป็นการเชื่อมโยงระหว่างสองสายเลือด ทำให้กลุ่มชนหลายสายเลือดในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้านกลายเป็นญาติกันได้ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา, 2539 : 97)

2.1.3 แนวคิดเรื่องพรมแดน (Border)

การศึกษาพรมแดน (Border) และเส้นแบ่งพรมแดน (Boundaries) โดยคำว่าพรมแดนหรือชายแดน เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ชนิดา ตั้งถาวรสิริกุล, 2541 : 24) เพื่อใช้เป็นเส้นแบ่งเขตแดนของรัฐประเทศต่าง ๆ ให้ชัดเจนมากขึ้น ทำให้ความหมายเกี่ยวข้องกับขอบเขตของรัฐชาติ การปกครองของประเทศนั้น ๆ โดยเฉพาะในวงวิชาการด้านสังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์กระแสหลัก ยังให้ความสำคัญและยึดหลักแนวคิดพรมแดนของรัฐชาติ ที่ผูกโยงกับสังคมให้อยู่ภายใต้พรมแดนเดียวกัน สืบทอดอุดมการณ์ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์เดียวกัน ซึ่งแตกต่างจากสังคมที่อยู่ภายนอกเขตพรมแดนที่กำหนดเส้นแดนเอาไว้ ทำให้การเคลื่อนย้ายอย่างไม่เป็นทางการจึงเป็นเรื่องผิดปกติ ที่จะต้องมีการจัดระเบียบหรือสร้างความเหมือนให้เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างของรัฐชาตินั้น ๆ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2545 : 2-3)

Wilson และ Donna (1998) ได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างชาติ (Nations) รัฐ (States) และ พรมแดน (Borders) โดยมองว่า พรมแดนเป็นพื้นที่ของความขัดแย้งทางอำนาจและวัฒนธรรม ระหว่างกระบวนการสร้างรัฐให้เป็นศูนย์กลางและการสร้างอุดมการณ์หนึ่งเดียวในชาติ

กับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ พรมแดนมีองค์ประกอบ 3 ประการคือ พรมแดนตามกฎหมายที่ทำหน้าที่แยกระหว่างรัฐ ที่อยู่ติดกันออกจากกัน ประการที่สอง โครงสร้างทางกายภาพของรัฐเกิดขึ้นเพื่อกำหนดอาณาบริเวณและปกป้องเส้นพรมแดน รวมทั้งผู้คน และสถาบันต่าง ๆ และ frontiers แถบของพรมแดนที่ไม่ใช่เส้นแบ่งพรมแดน (territorial zones) ซึ่งมีอาณาบริเวณข้ามพรมแดน โดยที่ผู้คนใน frontiers สามารถต่อรองในเชิงพฤติกรรมและให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการเป็นสมาชิกของชาติและรัฐได้ และเสนอว่า ลักษณะของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์บริเวณพื้นที่ชายแดนมี 3 รูปแบบ รูปแบบแรก คือกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในรัฐใดรัฐหนึ่งแต่ได้ข้ามชายแดนไปมาระหว่างรัฐด้วย รูปแบบที่สอง กลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกแยกให้อยู่ต่างหากจากกลุ่มคนอื่น ๆ ในรัฐ และประการที่สาม ชุมชนที่เป็นสมาชิกของคนส่วนใหญ่และไม่มีความผูกพันทางชาติพันธุ์กับรัฐชายแดน

Alexander Horstmann กล่าวถึงการปะทะประสานของพรมแดน ชุมชนข้ามพรมแดนและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในบทความชื่อ Incorporation and Resistance: Borderlands, Transnational Communities and Social Change in Southeast Asia. (2002)

ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนรัฐชาติ โดยพื้นที่ชายแดน (Borderland) และชุมชนชายแดนมีการรับรู้เกี่ยวกับพรมแดนของตนเองไม่ได้ถูกจำกัดอยู่ในเรื่องเส้นแบ่งพรมแดนของรัฐ แต่ผนวกกับการรับรู้เชิงพื้นที่ ในศูนย์กลางไปด้วย เช่น ผู้อพยพที่มาถึงจังหวัดระนองไม่หยุดแค่ที่ชายแดน แต่อาจเดินทางเข้ามาสู่ศูนย์กลางหรือถึงเมืองใหญ่ เช่น สงขลา กรุงเทพฯ หรือมาเลเซีย และเครือข่ายทางศาสนา วัฒนธรรมและภาษาได้ขยายข้ามชาติ เช่น เครือข่ายพุทธศาสนาข้ามชาติ การรื้อฟื้นแล้สร้างเครือข่ายเครือญาติสายเลือดเดียวกัน

ในหนังสือเรื่อง "Routes: Travel and Translation in the Late Twentieth Century" Clifford (1997: 2-3) (อ้างอิงจาก พัฒนา กิติอาษา, 2545 : 109 - 110) ได้นำเสนอ และชี้ให้เห็นว่าการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม ในโลกยุครอยต่อศตวรรษจำเป็นต้องเริ่มต้นจากข้อสรุปที่สำคัญที่ว่า คนและสิ่งของเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรมและทางกายภาพ ด้วยความเร็วและปริมาณอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในหน้าประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติ ดังนั้นมิติการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงขึ้นลงตามจังหวะก้าวย่างของการเดินทางย่อมเป็นส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมในโลกสมัยใหม่ โดยเรียกการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนทางกายภาพและพรมแดนทางวัฒนธรรมว่าเป็นปฏิบัติการของการพลัดถิ่น (Practices of display cements) และยืนยันว่าการเดินทางเคลื่อนย้ายทั้งของคนและสิ่งของเป็นมิติที่สำคัญที่จะละเลยไม่ได้ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้ชายแดนมี

ความซับซ้อน นอกจากมีความหมายเป็นเส้นแบ่งพรมแดนของรัฐ (territorial) แล้วยังรวมไปถึงเส้นแบ่งพรมแดนทางวัฒนธรรม (Cultural Boundaries) เส้นแบ่งพรมแดนทางสังคม (Social Boundaries) (Donna and Wilson, 2544: 19) ที่ผ่านการต่อสู้ดิ้นรน มีกระบวนการตอบโต้ ยื้อแย่งปะทะสังสรรค์กับวัฒนธรรมหรือพรมแดนอื่น ๆ ตลอดเวลา และเปิดโอกาสให้คนข้ามแดนได้พิสูจน์ถึงความเชื่อมั่นว่ากลุ่มของตนสามารถรักษารูปแบบการใช้ชีวิตและสืบทอดวิถีชีวิตที่พวกเขาเคยชินไม่ว่าจะตกอยู่ ณ ที่ใดก็ตาม (Albrow, 2000: 119 อ้างอิงจาก พัฒนา กิติอาษา, 2545 : 155)

นอกจากนี้ Alexander Horstmann ได้นำเสนอในบทความเรื่อง Dual Ethnic Minorities and the Local Reworking of Citizenship at the Thailand-Malaysian Border โดยมองว่าการเมืองเรื่องพลเมือง (citizenship) ที่ได้จัดแบ่งผู้คน ให้กลายเป็นคนที่เป็นพลเมืองของรัฐหนึ่ง ๆ และคนที่ไม่ใช่พลเมือง แต่กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชายแดน กลับมีกระบวนการต่อรองเรื่องพลเมืองด้วยการแต่งงานข้ามรัฐชาติ เพื่อการเดินทางข้ามไปมาระหว่างประเทศคู่สมรส ทั้งเพื่อการท่องเที่ยวและการทำมาหากิน ในรูปแบบคนสองกลุ่มชาติพันธุ์ (Dual Ethnic Minorities)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ทำการทบทวนงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์บรูและงานศึกษาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งสามารถแบ่งเป็นกลุ่มได้ดังนี้

2.2.1 งานศึกษาที่เกี่ยวกับเครือญาติ ประกอบด้วย

ปิยนาถ แสนศักดิ์ (2532 : บทคัดย่อ) ศึกษาความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติกับการปรับตัวทางการเมืองในหมู่ชาวลีซอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์พบว่า ชาวเขาเผ่าลีซอในประเทศไทยเป็นกลุ่มที่มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง การตั้งถิ่นฐานอยู่บนภูเขาทำให้หมู่บ้านมักอยู่โดดเดี่ยว การดำรงชีวิตอย่างโดเดี่ยวท่ามกลางสภาพแวดล้อมธรรมชาติจึงต้องพึ่งพาตนเองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง ความเชื่อ และอื่น ๆ สังคมดั้งเดิมของชาวลีซอเป็นสังคมเกษตรกรรมแบบไร่เลื่อนลอย ต่อมาสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เริ่มเปลี่ยนไป มีถนนตัดผ่านเข้าไปในหมู่บ้าน ทำให้การติดต่อคมนาคมสะดวกขึ้น มีหมู่บ้านชาวไทยพื้นราบตั้งหมู่บ้านอยู่โดยรอบ ทำให้ไม่โดดเดี่ยวอีกต่อไป ความจำกัดในพื้นที่ทำกินจึงทำให้การเพาะปลูกพืชซึ่งเป็นอาชีพหลักเปลี่ยนจากการทำไร่เลื่อนลอยมาเป็นการเกษตรแบบอยู่กับพื้นที่ เป็นการถาวรและพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิต จุดประสงค์ในการเพาะปลูกที่เปลี่ยนจากการปลูกเพื่อการบริโภคมาเป็นปลูกเพื่อการค้า ให้มีรายได้สำหรับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงภายในสังคมลีซอเขาค้อ หมู่บ้านเพชรดำ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับแรงกระตุ้นจากปัจจัยภายนอกสังคม การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ ทำให้เกิดการยอมรับได้โดยง่าย แต่การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองกลับเกิดปฏิกิริยาต่อต้าน เนื่องจากเป็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับแนวคิดซึ่งเป็นนามธรรม

อุทัยวรรณ มินสุวรรณ (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องภาวะความทันสมัยในระบบครอบครัวและเครือญาติกับวัฒนธรรมการนับถือผีของชาวกะเหรี่ยงโดยศึกษาในกลุ่มกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 362 ครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีวัฒนธรรมการนับถือผีแบบดั้งเดิมมากกว่านับถือผีแบบก้าวหน้า ผลการพิสูจน์สมมติฐานปรากฏว่า ความทันสมัยในระบบครอบครัวและเครือญาติไม่ได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการนับถือผีของชาวกะเหรี่ยง คือประเภทครอบครัว เผ่าของคู่สมรสของเจ้าของบ้าน การยินยอมหรือไม่ยินยอมให้ลูกสมรสกับคนต่างเผ่าหรือคนพื้นราบ อำนาจในการเลือกคู่ครอง อำนาจในการเลือกที่อยู่อาศัยหลังสมรส อำนาจในการตัดสินใจ ความเห็นในเรื่องการแบ่งมรดก ความเชื่อและการปฏิบัติตามความเชื่อในแบบแผนการตั้งถิ่นฐานดั้งเดิม ความเชื่อและการปฏิบัติตามความเชื่อในระบบเศรษฐกิจร่วมกันของเครือญาติ ความเชื่อและการปฏิบัติตามความเชื่อในการช่วยเหลือด้านการเงิน สิ่งของ และแรงงานในระบบเครือญาติ ความเชื่อในแบบแผนพบปะสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติ ความเชื่อในการไปร่วมพิธีกรรมในหมู่เครือญาติ ไม่เป็นไปตามสมสติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับความทันสมัยในระบบครอบครัวและเครือญาติที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการนับถือผี คือ การปฏิบัติตามความเชื่อในแบบแผนการตั้งถิ่นฐานดั้งเดิม การปฏิบัติตามความเชื่อในแบบแผนการพบปะสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติ การปฏิบัติตามความเชื่อในการไปร่วมพิธีกรรมในหมู่เครือญาติ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวโดยสรุปคือภาวะความทันสมัยในระบบครอบครัวและเครือญาติไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการนับถือผีของชาวกะเหรี่ยง

วิภาดา อินทรพานิชย์ (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง บทบาทเครือญาติของชาวผู้ไทบ้านธาตุ อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร พบว่า โครงสร้างครอบครัวของชาวผู้ไทบ้านธาตุเป็นครอบครัวขยาย โดยอาศัยการปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มตระกูล ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวมีลักษณะเจ็ดชั่วโคตร โครงสร้างทางเครือญาติเกิดจากความสัมพันธ์สองลักษณะคือ การเป็นเครือญาติโดยการแต่งงาน และเครือญาติโดยสายโลหิต นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มวิถีเครือญาติเป็นระบบที่ขยายกว้าง สมาชิกของครอบครัวทุกคนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเป็นญาติกันทั้งหมู่บ้าน การลำดับเครือญาติ จะบอกสถานภาพ บทบาท หน้าที่ของคนผู้นั้นที่มีต่อบุคคลที่แตกต่างกัน กฎการสืบเชื้อสาย สืบเชื้อสายทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายบิดาและมารดา โดยมีข้อห้ามในการสืบเชื้อสายคือ ห้ามญาติผู้พี่ที่เป็นหญิงแต่งงานกับญาติผู้น้องที่เป็นฝ่ายชาย สำหรับที่มาของชื่อสกุลพบว่า การตั้งชื่อสกุลมีการนำเอาชื่อพรรพบุรุษมาตั้งเป็นชื่อสกุล

บทบาทของเครือญาติด้านการเมืองการปกครองในหมู่บ้าน คือบุคคลในตระกูลหลักผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนปกครองหมู่บ้าน ในลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยกันฉันพี่น้อง การตัดสินปัญหาต่าง ๆ อาศัยระบบอาวุโส หัวคะแนนมีบทบาทในการชักนำเครือญาติให้เลือกผู้สมัคร บทบาทเครือญาติด้านการศึกษาแบ่งเป็นการศึกษาในระบบ เป็นหน้าที่ของโรงเรียน ส่วนการศึกษานอกระบบเครือญาติจะถ่านทอดการศึกษาจากประสบการณ์ตรงจากวิถีความเป็นอยู่ตั้งแต่เกิดจนตายสู่ลูกหลาน โดยมามีรูปแบบเป็นกิจจะลักษณะ แต่จะอบรมสั่งสอนไปตามสถานการณ์ บทบาทเครือญาติด้านสาธารณสุข ชาวบ้านมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติในการรักษาโรค เครือญาติมีบทบาทในการให้ขวัญและกำลังใจ จัดหาหมอและปฏิบัติตามคำแนะนำ เพื่อให้เครือญาติหายเจ็บป่วย บทบาทเครือยาติด้านศาสนา ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ เครือยาติมีบทบาทด้านการถ่ายทอดการศึกษา ปลูกฝังประเพณี วัฒนธรรม ที่ดีงาม มีการช่วยเหลือ การให้ความร่วมมือและการรวมกลุ่มทางสังคม บทบาทของเครือญาติด้านเศรษฐกิจ มีการแลกเปลี่ยนด้านแรงงาน อาหาร ปัจจัยสี่ และการกู้ยืม บาทาบเครือญาติด้านสังคมมีการรวมกลุ่มทางสังคมแบบไม่เป็นทางการเพื่อร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์ สร้างภาวะความเป็นปึกแผ่นให้แก่หมู่บ้าน บทบาทเครือญาติด้านนันทนาการ เครือญาติจะมีการรวมกลุ่มนันทนาการเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคม

ประสิทธิ์ ลีปรีชา (2544) ศึกษาเรื่องเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ : กรณีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2544 พบว่า สังคมม้งสืบเชื้อสายทางฝ่ายบิดา (patrinineal descent) เป็นลักษณะครอบครัวขยาย (extened family) มีกฎเกณฑ์ว่าหญิงชายในแซ่ตระกูลเดียวกันแต่งงานกันไม่ได้ ความเป็นเครือญาติในสังคมม้งจึงแบ่งเป็นกลุ่มพี่น้อง (Kwvtij) ที่ร่วมแซ่ตระกูลเดียวกันซึ่งแบ่งเป็นสามระดับด้วยกันคือกลุ่มร่วมสายโลหิต (lineage/Ib cum) กลุ่มนับถือผี (Sub-clan/Ib tug dab qhuas) และกลุ่มแซ่ตระกูล (clan/xeen) กับกลุ่มญาติ (neejtsa)ที่เป็นสมาชิกในแซ่ตระกูลอื่น โดยกลุ่มร่วมสายโลหิตนั้นเป็นกลุ่มสมาชิกในแซ่ตระกูลเดียวกันที่ยังสามารถสืบไปหาชื่อของบรรพบุรุษร่วมคนเดียวกัน (common ancestor) ได้ ส่วนกลุ่มนับถือผีเดียวกันนั้นเป็นสมาชิกในแซ่ตระกูลเดียวกันที่ประกอบพิธีเลี้ยงผีประตู (dab roog) ผีวัว (nyuj dab) พิธีศพและมีลักษณะของหลุมฝังศพเหมือนกัน ถ้าคนในตระกูลเดียวกัน ที่ไม่มีลักษณะร่วมในสองระดับดังกล่าวจะนับเป็นเพียงพี่น้องร่วมแซ่ตระกูลในลักษณะหลวม ๆ เท่านั้น การเกิดขึ้นของเส้นแบ่งพรมแดนประเทศ การเมืองภายใต้การสถาปนาความเป็นรัฐชาติ และสงครามเย็นทีให้พี่น้องร่วมสายโลหิตต้องแยกย้ายกันไปอยู่คนละมุมโลกและกลายเป็นคนต่างสัญชาติกัน

แม้ว่าเส้นแบ่งพรมแดนประเทศจะมีความหมายและความสำคัญอย่างมากในการกำหนดความเป็นพลเมืองของประเทศ และความประพฤติของคนในชาติ แต่กลับปิดกั้นความสัมพันธ์ของกลุ่มพี่น้องร่วมเครือญาติ โดยเฉพาะในยุคการล่าอาณานิคมและยุคของสงคราม

เย็น แต่หลังจากนั้นก็ได้ลดน้อยลงไปอย่างมากยิ่งในยุคไร้พรมแดน ที่แต่ละรัฐชาติมุ่งเปิดประเทศเพื่อเป้าหมายทางด้าน

เศรษฐกิจเป็นหลัก ประกอบกับความทันสมัยของเทคโนโลยีทางการสื่อสาร ที่รัฐไม่สามารถควบคุมได้อย่างเบ็ดเสร็จอีกต่อไป ทำให้สมาชิกในกลุ่มเครือญาติและกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตกเป็นพลเมืองสัญชาติต่าง ๆ ได้กลับมารวมตัวกันอีกครั้ง แม้จะไม่ใช่การรวมตัวกันในรูปแบบของสมาชิกในสังคม ชุมชนหมู่บ้านเดียวกันที่ทุกคนอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันและร่วมกิจกรรมในชีวิตประจำวันกันบ่อย ๆ อย่างอดีต แต่ก็เป็นชุมชนเครือญาติในสังคมโลกที่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

นิลอุบล บัวงาม (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการสื่อสารต่างวัฒนธรรมและทัศนคติของคู่สมรสไทย-อเมริกัน เกี่ยวกับบทบาทของครอบครัวและเครือญาติในชีวิตสมรส โดยศึกษาจากคู่สมรสไทย-อเมริกันที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยจำนวน 40 คู่ พบว่า คู่สมรสไทย-อเมริกันนิยามคำว่าครอบครัวและเครือญาติของตนเองว่า หมายถึงบิดามารดาของตนเองและนิยามครอบครัวและเครือญาติของคู่สมรสว่า หมายถึงบิดามารดาของคู่สมรส โดยส่วนใหญ่ต้องการให้ครอบครัวของตนแนะนำและต้องการให้ครอบครัวของคู่สมรสยอมรับตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัว ซึ่งครอบครัวและเครือญาติส่วนใหญ่ให้การยอมรับในการสมรสและตัวเขยสะใภ้ และคู่สมรสส่วนใหญ่รู้สึกพอใจกับบทบาทของครอบครัวและเครือญาติของตนและรู้สึกยอมรับได้กับบทบาทของครอบครัวและเครือญาติของคู่สมรส โดยคู่สมรสฝ่ายไทยส่วนใหญ่สื่อสารแบบอ้อม เมื่อต้องการสื่อสารถึงความรู้สึกในทางลบที่มีต่อครอบครัวคู่สมรส ให้คู่สมรสของตนรับรู้ ในขณะที่ฝ่ายอเมริกันสื่อสารแบบตรงไปตรงมา และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติที่คู่สมรสมีต่อบทบาทของครอบครัวและเครือญาติคือ อายุ อายุสมรส การสื่อสารระหว่างคู่สมรส ระยะห่างในการพักอาศัย ความสามารถทางภาษา วัฒนธรรมตลอดจนบุคลิกส่วนบุคคล

2.2.2 กลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย

จรรยา กุติการและสัมพันธ์ โยคะสิงห์ (2527 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องชาวข่าบ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ชาวข่าบ้านท่าล้งส่วนใหญ่ อพยพมาจากบ้านลาดเสือ และบ้านหนองเม็ก ที่ตั้งอยู่แถบภูครเฮือน แขวงจำปาสัก ประเทศลาว เมื่อปี พ.ศ. 2476 พวกแรกที่อพยพมาเรียกตนเองว่า กะตาง โดยใช้ภาษาข่ากะตางกับข่าละแกปนกัน สาเหตุที่อพยพมาอยู่ที่ฝั่งไทยเนื่องจากฝรั่งเศสเก็บเงินมากเกินควร โดยเก็บคนละ 7 เหรียญ ในขณะที่ขายควายได้สูงสุดตัวละ 4 เหรียญ โดยส่วนหนึ่งเดินทางต่อไปที่บ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านท่าล้ง เลียบริมฝั่งแม่น้ำโขงไปทางทิศใต้ประมาณ 35 กิโลเมตร โดยครั้งแรกขึ้นตรงต่อบ้านตามุย ห่างจากบ้านท่าล้งไปทางทิศใต้ประมาณ 4 กิโลเมตร ซึ่งขณะนั้นผู้ใหญ่บ้านคือนายปื้น ตุ้มทอง ต่อมาจึงมีการจัดตั้งหมู่บ้าน และมีคนต่างถิ่น อพยพมาอยู่ปะปนบ้าง

ซึ่งได้แก่ เขมร ส่วย และลาว เมื่อปี พ.ศ. 2527 มีบ้านเรือนจำนวน 30 หลังคาเรือน ประชากรจำนวน 190 คน เป็นเพศชายจำนวน 107 คน และเพศหญิงจำนวน 83 คน

การเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านมีเพียงการเดินเท้าเลียบหน้าผาเป็นระยะทาง 7 กิโลเมตร และอาศัยเรือเลียบลำน้ำโขง ไม่มีถนนเข้าหมู่บ้าน ชาวข่าบ้านท่าล้งมีความเป็นอยู่เรียบง่าย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน สิ่งของ อาหารที่หามาได้จะมีการแบ่งปันให้เพื่อนบ้านใกล้เคียง มีความสามัคคี ไม่มีการขัดแย้งหรือปัญหาลักขโมย บ้านเรือนจะปลูกสร้างอย่างง่าย ๆ หลังคามุงด้วยหญ้า พื้นบ้านปูด้วยฟากไม้ไผ่ ฝาจะทำด้วยไม้ไผ่สานเป็นลายขัดหรือลายสอง บ้านทุกหลังจะมีลานโล่งเตียนที่หน้าบ้าน ใช้สำหรับพบปะพูดคุย นั่งทำงานร่วมกัน และเป็นที่วิ่งเล่นสำหรับเด็ก ใต้ถุนบ้านจะนิยมก่อกองไฟไว้สำหรับหุงต้มอาหาร ไม่นิยมใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์

ชาวข่าบ้านท่าล้งประกอบอาชีพ ประมงน้ำจืดเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ หาของป่าและสานกระติบข้าว ชาวข่าจะนับถือผี เช่น ไหว้วิญญาณปู่ย่าตายาย เมื่อมีคนจากถิ่นอื่นอพยพเข้ามาปะปนอยู่ด้วย จึงได้มีการสร้างวัดในพุทธศาสนาขึ้นเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

ทวีพร สุวรรณราช (2535 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อศึกษาและสำรวจภาษาที่ใช้พูดในจังหวัดอุบลราชธานีในช่วงปี 2535 พบว่าประชากรส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยอีสานหรือภาษาลาวในชีวิตประจำวัน และในหมู่บ้านที่อยู่แนวชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย และติดกับจังหวัดศรีสะเกษชาวบ้านจะใช้ภาษาอื่น เช่น เขมร ส่วย ข่า บรู ไทยโคราช และอื่น ๆ จากการตรวจสอบข้อมูล จำนวนผู้พูดภาษาเขมรประมาณ 24,551 คน ภาษาส่วยประมาณ 10,513 คน ภาษาไทยโคราชประมาณ 3,436 คน ภาษาบรูประมาณ 857 คน ภาษาข่าประมาณ 820 คน ภาษาชาวบนประมาณ 420 คน ภาษาผู้ไทยประมาณ 376 คน ภาษาเญอ 36 คน และภาษาพวน ประมาณ 28 คน

จิตรกร โพธิ์งาม (2536 : บทคัดย่อ) การศึกษาโลกทัศน์ของชาวบรู บ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ชาวบรูมีโลกทัศน์เกี่ยวกับอาหารว่า การทำมาหากินของพวกตนค่อนข้างจะลำบาก เนื่องจากมีพื้นที่ทำกินอย่างจำกัด ส่วนลักษณะของอาหารขึ้นอยู่กับโอกาส คืออาหารที่รับประทานในชีวิตประจำวันกับอาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ชาวบรูมีโลกทัศน์เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยว่า เรือนแบบไม่ฝังเสามีความมั่นคงกว่าเรือนแบบฝังเสาและมีการตั้งบ้านเรือนอยู่ตามฮีตของตน ไม่อยู่ปะปนกับฮีตอื่น

ชาวบรูมีโลกทัศน์เกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่มว่า ผ้าที่ทอด้วยมือไม่ประณีตและไม่เป็นที่นิยม ประกอบกับพวกตนมีฐานะยากจนต้องดิ้นรนเพื่อการหาเลี้ยงชีพ ไม่มีเวลาพอที่จะทอผ้าขึ้นใช้เอง จึงนิยมซื้อเสื้อผ้าจากตลาดแทน ชาวบรูมีโลกทัศน์เกี่ยวกับยารักษาโรคว่า ขีดความสามารถในการบำบัดรักษาระหว่างแผนโบราณกับแผนปัจจุบันขึ้นอยู่กับลักษณะอาการของโรคมากกว่าความสามารถของหมอเพียงลำพังและนิยมรักษาด้วยวิธีแผนโบราณเนื่องจากประหยัดกว่า

ชาวบรูมีโลกทัศน์ต่อมนุษย์และสังคมว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมของตนถูกกำหนดโดยฮีตข่าคองขอมซึ่งจะล่วงละเมิดมิได้ และมีโลกทัศน์ต่อคนภายนอกชุมชนว่ามีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าพวกตน ชาวบรูมีโลกทัศน์ต่อธรรมชาติว่า แหล่งธรรมชาติที่พวกตนเคยอาศัยทำกินมาแต่เดิมนับวันจะถูกกำหนดและควบคุมโดยรัฐมากขึ้น ชาวบรูมีโลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติว่า ไสยศาสตร์ เคราะห์และโชคลางมีจริงจึงมีการนับถือแบบผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา ลัทธิพราหมณ์ และความเชื่อเรื่องผีสางเทวดา ระบบความเชื่อดังกล่าวดำรงอยู่ในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ยุพา อุทามนตรี (2539 : บทคัดย่อ) ศึกษา ประเพณี พิธีกรรมของชาวบรู บ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ชาวบรูบ้านเวินบึกมีประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชนซึ่งชาวบรูเรียกว่า การเลี้ยงบ้านหรือการเลี้ยงอะเย๊ะจำนัก โดยจัดให้มีขึ้นในระหว่างเดือนหนึ่งถึงเดือนสามและในเดือนหก รวมปีละสองครั้ง การเลี้ยงบ้านมีคติความเชื่อว่าเลี้ยงเพื่อให้อะเย๊ะจำนักรับเป็นลูกผึ้งลูกเทียน ปกปักรักษา ป้องกันภัยอันตรายให้อยู่เย็นเป็นสุข เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างความมั่นใจในการดำรงชีวิตและหาที่พึ่งพิงทางใจ องค์ประกอบของพิธีกรรมในการเลี้ยงบ้าน มีจาระโบเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ผู้ร่วมในพิธีกรรมประกอบไปด้วยเจ้าฮีตในสายตระกูล พ่อบ้าน หรือเด็กชายวัยรุ่น ส่วนผู้หญิงจะเป็นผู้เตรียมอุปกรณ์เกี่ยวกับเครื่องเซ่นสังเวย เช่น ไก่ห้าตัวเป็นอย่างน้อยและจะเลือกไว้หนึ่งตัวเพื่อเป็นไก่เสี่ยงทาย ดอกไม้หนึ่งคู่ต่อหนึ่งคน เทียนเหลืองเล็กขนาดยาวเท่านิ้วชี้หนึ่งคู่ต่อหนึ่งคนเท่ากับจำนวนสมาชิกในครอบครัว

พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดของชาวบรูบ้านเวินบึก มีพิธีกรรมที่ไม่ซับซ้อนขณะตั้งครรภ์ คลอดเสร็จจะมีการกันผี เมื่อออกจากไฟจะฆ่าไก่ดำใช้ขนไก่ชุบเลือดไก่ดำทาที่เท้าของหมอตำแยเพื่อเป็นการขอขมาต่อการทำคลอดและจะมีการคอบเข้าฮีตเข้าคอง ถือเป็นการแจ้งเกิดกับผีบรรพบุรุษประจำสายตระกูล ให้ปกปักรักษารับเป็นลูกผึ้งลูกเทียนให้เติบโตเป็นเฮื่อเป็นแฮงให้พ่อให้แม่ คติความเชื่อเกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษประจำสายตระกูล สถานที่ประกอบพิธีกรรมจะกระทำบริเวณตูบน้อยประจำฮีตคุ้มบ้านใต้อยู่ใกล้บ้านผู้ใหญ่ คุ้มบ้านเหนืออยู่ใกล้บ้านสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ส่วนพิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย นั้นชาวบรูจัดการกับศพต่างกันไปตามสาเหตุของการตายในกรณีที่บวมตาย ตายโหง ถ้าหากทำหีบศพไม่ทันจะต้องนำสาดหรือใช้ไม้ไผ่สับฟากพันใช้ตอกหรือฝ้ามัด ชาวบรูเรียกว่าเสนาะ ห้ามเผาและต้องนำไปฝังในทันที ถือว่าเป็นการตายผิดปกติ ถ้าไม่กระทำจะต้องผิดผีและเสียผี ส่วนการตายปกติชาวบรูจะต้องนำไปฝังหรือเผาภายในหนึ่งวัน ตายเช้านำไปป่าช้าก่อนตะวันตกดิน ตายกลางคืนในวันรุ่งขึ้นต้องนำไปป่าช้าทันที เมื่อมีผู้ตายเป็นชายจะมีการงันเฮือนดีสี่คืน มีคติความเชื่อว่าผู้ชายมีหน้าที่สร้างบ้านแปงเมืองสี่มุมสี่แจและจะได้ไปกระทำในภพใหม่ ส่วนผู้หญิงจะงันเฮือนดีสามคืน ซึ่งมีคติความเชื่อว่า ผู้หญิงมีหน้าที่เป็นแม่บ้านแม่เหย้า

แม่เรือน หุงหาอาหาร เปรียบเหมือนคีไฟต้องมีก้อนเส้าสามก้อนจึงจะตั้งหม้อข้าวหม้อแกงอยู่อย่างมั่นคง

ชนาธิป บุณยเกตุ (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเรียนรู้และการขัดเกลาทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์บรู : มุมมองทางสังคม-วัฒนธรรมและบทบาทหญิงชาย โดยทำการศึกษาในชุมชนบ้านเวินบึก ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า วิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์บรูบ้านเวินบึกผูกพันอยู่กับธรรมชาติ ซึ่งมีผลต่อการประกอบอาชีพ อย่างไรก็ตามชาวบ้านเวินบึกยังประสบปัญหาการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน มีผลทำให้อาชีพเช่น จักสาน ต้องหมดไป นอกจากนี้วิถีชีวิตของชาวบรูยังผูกพันอยู่กับความเชื่อและยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีที่เรียกว่า ฮีตข่าคองขอม และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องอยู่กับผีเสมอ วัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายอันมีผลต่อการกำหนดบทบาทภาระงานในด้านการผลิต งานการผลิตในครัวเรือนและงานเพื่อชุมชนตลอด จนการเข้าถึงและควบคุมการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีผลไปถึงการเรียนรู้และการขัดเกลาทางสังคม ที่เกี่ยวกับบทบาทหญิงชายในครัวเรือนอีกด้วย ซึ่งพบว่าผู้หญิงต้องแบกรับภาระงานหลายด้านมากกว่าผู้ชาย

พิสิฏฐ์ บุญไชย (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของชาวบรูจังหวัดมุกดาหาร พบว่า ชาวบรูมีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดมุกดาหารระหว่างปี พ.ศ. 2426 - 2430 มีตระกูลสำคัญ ๆ 5 ตระกูล ชาวบรูมีวิถีชีวิตดั้งเดิมด้วยการเก็บหาของป่าล่าสัตว์เพื่อการยังชีพ และใช้สมุนไพรดูแลสุขภาพ ต่อมาชุมชนมีการพัฒนาเจริญขึ้น ป่าไม้และแหล่งสมุนไพรถูกทำลาย ชาวบรูรุ่นใหม่ขาดความรู้ ไม่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาเรื่องสมุนไพรพื้นบ้าน

ปัจจุบันชาวบรูส่วนใหญ่ยังมีฐานะยากจน มีโรคใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น เอดส์ มะเร็ง และโรค หัวใจ เป็นต้น สาเหตุเกิดจากพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรค การบริโภคอาหารที่เป็นอันตราย สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเสื่อมโทรมลง และเกิดจากความเสื่อมโทรมตามอายุขัยของคน

หมอสมุนไพรชาวบรู ที่เป็นหมอสมุนไพรอาชีพ มีประมาณ 5 คน ซึ่งมีความรู้ความสามารถรักษาโรค อาการป่วยรุนแรงได้ ส่วนชาวบรูทั่วไป สามารถดูแลสุขภาพคนในครอบครัวและอาการป่วยไม่รุนแรงด้วยสมุนไพรพื้นบ้านได้

สมุนไพรมี 2 พวกใหญ่ คือ สมุนไพรยาสามัญประจำบ้านและสมุนไพรใช้รักษาอาการเจ็บป่วยหนักหรือรุนแรง วิธีการปรุง จะใช้วิธีการต้ม การฝน การแช่น้ำ และการบดเป็นผงผสมน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกลอน สมุนไพรเหล่านี้ใช้รักษาโรคอาการป่วยรุนแรง และอาการเจ็บไข้ได้ป่วยไม่รุนแรง พวกที่ 2 คือสมุนไพรเป็นทั้งยารักษาโรค บำรุงร่างกาย และเป็นอาหารหรือพืชผัก สมุนไพรมีทั้งพืช สัตว์ แร่ธาตุมากกว่า 150 ชนิด ผลการใช้สมุนไพร พบว่า ชาวบรูมีความพึงพอใจมาก สมุนไพรมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เป็นทั้งอาหาร ยารักษาโรค เป็นพืชมงคล เป็นไม้

ประดับ ให้ความร่มรื่น การใช้สมุนไพรจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้ดียิ่งขึ้น ขณะนี้การดูแลสุขภาพบางอย่างยังไม่มียาแผนปัจจุบัน ที่ใช้ทดแทนได้ดีเทียบเท่าสมุนไพร

แหล่งสมุนไพร มีในที่ดินส่วนบุคคล ป่าชุมชน วัดป่า ป่าเขา ทุกแหล่งเริ่มมีปริมาณน้อยลง เนื่องจากปัญหาการบุกรุกป่า ป่าที่ใช้ประกอบพิธีกรรมของชาวบ้านจะไม่ถูกบุกรุกทำลาย เช่น ป่าช้า วัดป่า สามารถใช้เป็นพื้นที่อนุรักษ์สมุนไพรของชุมชนได้ หากสมุนไพรหมดไป จะทำให้ความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับสมุนไพรสูญหายไปด้วยการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องสมุนไพร ควรใช้วิธีการสมุนไพรศึกษา (Herbal Education) ในบริเวณวัดป่า ป่าช้า โดยวิธีการจัดอุทยานสมุนไพรสาธารณะ (Herbal Park) ของหมู่บ้าน และควรมีการศึกษาวิจัยสมุนไพรเพื่อการพาณิชย์ จะเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ต่อไป

วิลาศ โพธิสาร (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การปรับตัวของชาวกูย ในบริบทพหุวัฒนธรรม เขตอีสานใต้ พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์กูย ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตอีสานใต้ไม่น้อยกว่า 300 ปี และอาศัยอยู่หนาแน่นในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ กระบวนการปรับตัวของกลุ่มชาวกูยมีระบบคิดแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นภูมิ-สังคม ด้านระบบนิเวศน์ พบว่า นโยบายของรัฐมีบทบาทการให้นายทุนสร้างความสัมพันธ์กับการใช้ที่ดิน น้ำและป่าจนกลายเป็นพื้นที่เสื่อมโทรมและเสื่อมสภาพ ชาวบ้านเข้าไปใช้พื้นที่เสื่อมสภาพในการทำการเกษตร และใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้ระบบนิเวศน์ที่เกี่ยวกับพรรณพืชและสัตว์หมดไปอย่างรวดเร็วแต่ชาวบ้านยังรักษาระบบนิเวศน์ชุมชนได้บ้าง เช่น ป่าช้า

ส่วนด้านสังคม พบว่า ชาวกูยยังรักษาความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ “ระบบโคตร” พยายามเรียนรู้ภาษาไทยอีสาน (ภาษาลาว) ภาษาเขมรถิ่นไทย (ภาษาเขมร) รัฐไทยส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยและสามารถใช้เพื่อการต่อรองในการดำรงชีพ ด้านเศรษฐกิจ พบว่ามีวิธีการผลิตที่หลากหลายเป็นการผลิตเพื่อยังชีพเป็นสำคัญ มีการผลิตเพื่อการขายเพิ่มขึ้น เช่น การผลิตข้าวและการเลี้ยงโคกระบือ มีการใช้ทุนและเทคโนโลยีสมัยใหม่สูงขึ้น ก่อให้เกิดหนี้สินสร้างความทุกยากและลำบาก ทางเลือกต้องออกไปขายแรงงานนอกชุมชนและเรียนรู้ประสบการณ์จากภายนอกชุมชนมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

ด้านความเชื่อ พบว่าชาวกูยสร้างสัญลักษณ์ความเชื่อประเพณีพิธีกรรมอำนาจเหนือธรรมชาติมาประกอบความสำนึกร่วมต่อการดำเนินชีวิตในรอบปี เช่น ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากินและเกี่ยวกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ในด้านศาสนา พบว่าใช้กิจกรรมในรอบปีสร้างกระบวนการคิดร่วมกันเพื่อจัดระเบียบชุมชนโดยยึดแนวหลักพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต เช่น บุญผ้าป่า วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา นอกจากนี้ด้านการแต่งกาย พบว่าสะท้อนในรูปธรรมของพิธีกรรมความเชื่อแนวโน้มการแต่งกายสมัยนิยมมากขึ้น และสตรีชาวกูยพยายามปรับภูมิปัญญาการทอผ้าเพื่อประยุกต์ผลผลิตผ้าแบบพื้นบ้านให้มีลวดลายผสมผสานตามรสนิยมของผู้ซื้อ

การขยายและเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ รัฐไทย และทุนนิยม เป็นปัจจัยสำคัญที่ได้สะเทือนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ต่อชุมชน แต่ชาวกูยสามารถดำรงอยู่ได้เพราะมีลักษณะที่สำคัญ คือ 1) การผสมกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรมโดยใช้ศาสนาพุทธเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต วัดเป็นศูนย์กลางของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มาร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการปกครอง วัฒนธรรมใหม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น เช่น ใช้ภาษาไทยมากกว่าภาษาพื้นเมือง การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ เรียนรู้ระบบคิดเกี่ยวกับการซื้อขาย แต่การเข้ามาของวัฒนธรรมใหม่ยังอ่อนแอไม่สอดคล้องตามรูปแบบวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้วัฒนธรรมเดิมยังไม่สลายหายไปจากชุมชน เช่น จิตสำนึกทางด้านจารีตประเพณี 2) ศักยภาพการดำรงอยู่จากการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม พบว่ามีการใช้ระบบนิเวศน์กับความเชื่ออย่างเป็นรูปธรรมเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การสร้างกิจกรรมความสัมพันธ์ทางเครือญาติในรอบปี การเรียนรู้ภาษาระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ด้านการแต่งงานเป็นการลดความรู้สึกด้านอคติทางชาติพันธุ์ และเป็นการสร้างจิตสำนึกร่วมกันทำให้ศักยภาพทางวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็งขึ้นและ 3) ความหลากหลายทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ชาวกูยมีการเลือกสรรในแนวทางดำรงอยู่ที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและดำเนินกิจกรรมร่วมกันกับกลุ่มชาติพันธ์อื่น ๆ เช่น ประเพณีการทำบุญพระเวสสันดร ประเพณีทำบุญบั้งไฟจากกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ชุมชนพอใจและยอมรับมานานเพราะเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การรวมกลุ่มเพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่ชุมชนผลิตเองได้น้อยทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชน

สมใจ ศรีหล้า (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ข่า-บรู : การสร้างและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของชาวบรูบ้านโพธิ์ในจังหวัดหนองคาย พบว่า ชาวบรูเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก กลุ่มย่อยมอญ-เขมร ชาวบรูบ้านโพธิ์ มีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากแขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว เมื่อครั้งที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองและมีการกดขี่ใช้แรงงานพวกข่า ชาวบรูเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ หนึ่งในจำนวนหลายกลุ่มชาติพันธุ์ในลาว ที่ถูกเรียกว่า ข่า ซึ่งคำว่าข่าหมายถึง ข่าทาส ซึ่งแสดงถึงสถานภาพที่ต้อยต่ำ ชาวบรูเรียกตนเองว่า "บรู" แปลว่าคน หรือคนภูเขา วัฒนธรรมชาวบรูหลาย ๆ อย่างที่เคยเป็นพรมแดนทางชาติพันธุ์ของกลุ่ม ลางเลือนไปท่ามกลางการผสมผสานทางวัฒนธรรมท่ามกลางสังคมที่มีความหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะวัฒนธรรมลาวอีสานที่มีความโดดเด่น ซึ่งมีผลิตอการสร้าง ปรับเปลี่ยน และ ผลิตซ้ำอัตลักษณ์อย่างต่อเนื่อง

ภายใต้สถานการณ์การปฏิสัมพันธ์ที่มีกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ชาวบรูเลือกใช้วัฒนธรรมบางอย่างมาเป็นกลไกในการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ของกลุ่ม เช่น บุญเดือนสาม สร้างใหม่ทางประวัติศาสตร์ โดยผูกโยงประวัติศาสตร์ของการมีเชื้อสายขอมกับหลักฐานจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การสร้างภาพตัวแทนของกลุ่มใหม่ในฐานะผู้มีอำนาจโดยการอาศัยกลไกการพัฒนาตาม

นโยบายของรัฐและการสร้างเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ ก้าวขึ้นสู่การมีอำนาจทางการเมือง และทางเศรษฐกิจ

เงื่อนไขที่สำคัญที่มี ผลต่อการสร้างและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของชาวบรูบ้านโพธิ์ ที่สำคัญได้แก่ สถานการณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ อื่น ภายใต้สำนึกทางประวัติศาสตร์ และการอยู่ภายใต้องค์กรทางการเมืองใหม่ที่ตนเองสังกัดหรือรัฐชาติไทย การอยู่ร่วมกันภายใต้พหุสังคม ความสัมพันธ์ของกลุ่ม ชาติพันธุ์ต่างๆ แม้จะมีการติดต่อสัมพันธ์กันท่ามกลางการระแวด ระวังและดูท่าทีซึ่งกันและกัน มีความขัดแย้งบ้างแต่ความขัดแย้งนั้นไม่รุนแรง เพราะแต่ละกลุ่มก็พยายามจะเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการปรับตัวอยู่ร่วมกัน เพียงแต่การเรียนรู้ดังกล่าวต้องใช้เวลาโดยเฉพาะเวลาที่จะต้องทำความเข้าใจความคิด ความรู้สึกของซึ่งกันและกัน กล่าวโดยสรุปภายใต้สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง ชาวบรู มีการสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์อยู่ตลอดเวลาให้สอดคล้องกับสถานการณ์

อิษฎ์ ปักกันต์ธร (2550 : บทคัดย่อ) วิถีชีวิต ความเชื่อ ในงานสถาบัตยกรรมพื้นถิ่นของชาวบรู : ศึกษาเปรียบเทียบชาวบรูในพื้นที่จังหวัดหนองคาย มุกดาหาร และอุบลราชธานี เพื่อศึกษางานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและสิ่งปลูกสร้างประเภทที่อยู่อาศัยของชาวบรูที่เป็นผลมาจากวิถีชีวิตและความเชื่อ รวมทั้งปัจจัยที่มีความแตกต่างกันระหว่างชาวบรูในสามพื้นที่ พบว่า รูปทรงของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชาวบรูมีพลวัตอยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่างอาทิเช่น ค่านิยม ทุนทรัพย์ในการก่อสร้าง อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปทรงของสถาปัตยกรรมของพวกเขา แม้อิทธิพลของความเชื่ออื่น ๆ อย่างศาสนาพุทธ หรือความเชื่อแบบชาวอีสานจะเข้ามามีอิทธิพลต่อความเชื่อของชาวบรูก็ตาม แต่เป็นการรับเอาความเชื่ออื่น ๆ เข้ามาปรับใช้ให้ผสมผสานและกลมกลืนมากกว่าที่จะปรับเปลี่ยนตัวเองไปโดยสิ้นเชิง เพื่อให้เป็นดังเช่นกลุ่มอื่น และความเชื่อที่ส่งผ่านงานสถาปัตยกรรมก็มิได้จางหายไป และยังคงลักษณะการใช้พื้นที่แบบดั้งเดิมอยู่ เพียงแต่ยืดหยุ่นต่อสภาวการณ์ในปัจจุบันมากขึ้นเท่านั้น ในแง่ของวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบสังคมเกษตรกรรมทำให้สถาปัตยกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลง มีการซ้อนทับรูปลักษณะการใช้ชีวิตแบบเดิมบนรูปทรงหรือพื้นที่ใหม่ตามลักษณะสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนไป โดยการเปลี่ยนแปลงรูปทรงของงานสถาปัตยกรรมที่ช้าเร็วแตกต่างกัน ตามแต่ปัจจัยการเข้าถึงได้ยากหรือง่ายของพื้นที่ที่พวกเขาอาศัยอยู่

วิถีชีวิต ความเชื่อ ในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชาวบรู ยังคงดำเนินไปท่ามกลางปัจจัยอื่น ๆ ที่รายล้อมชาวบรูเอาไว้ การเปลี่ยนไปของสภาพแวดล้อมเดิม การมุ่งหน้าสู่สังคมเกษตรกรรมและความเชื่อจากกระแสวัฒนธรรมหลักที่เข้ามามีผลต่อความเชื่อเดิมเหล่านี้อาจจะส่งผลให้ระบบสังคมและการใช้ชีวิตของชาวบรูเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงได้ส่งผลต่อรูปแบบและรูปทรงของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของพวกเขาในทางหนึ่งด้วย แต่ถึงอย่างไรก็ตามการรับเอา

วัฒนธรรมความเชื่อหรือรูปแบบชีวิตใหม่ มิได้รับเอาโดยขาดการใคร่ครวญไปเสียทีเดียว หากเป็นไปโดยการไตร่ตรองอย่างรอบคอบว่ามีความเหมาะสมกับชีวิตของพวกเขา

2.2.3 งานวิจัยเกี่ยวกับพรมแดนและการข้ามพรมแดน ประกอบด้วย

เดชา ตั้งสีฟ้า (2547 : บทคัดย่อ) เสนอผลการศึกษาเรื่อง มองผ่านดวงตาของกระเหรี่ยง "คนอื่น" : สู่วิธีวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ถูกบังคับพลัดถิ่นในพื้นที่ระหว่างไทย-พม่า โดยศึกษาผู้ถูกบังคับพลัดถิ่นบริเวณชายแดนไทย-พม่า พบว่า ผู้คนหลากหลายชนชาติและชนพื้นถิ่นจำนวนมากมีชีวิตอยู่ภายใต้ความโหดร้ายทารุณของรัฐบาลเผด็จการพม่า เช่นเดียวกับชีวิตมากมายที่อยู่ท่ามกลางกองเพลิงในโลกนี้ ความทุกข์ยากของผู้คนเหล่านี้มักจะไม่เป็นที่รับรู้ของชุมชนนานาชาติ ตลอดจนการพยายามรับผิดชอบต่อความตายและขมขื่นคับแค้นของคนเหล่านี้ก็เกิดขึ้นได้ยาก เพราะจะเป็นการล่วงล้ำอำนาจอธิปไตยของรัฐชาติพม่า ด้วยความรุนแรงดังกล่าวนั่นเอง

เมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2545 ตัวเลขของผู้คนที่ถูกบังคับพลัดถิ่นจากที่อยู่ของตนในพม่าจึงสูงถึง 600,000 – 1,000,000 คน อีกทั้งผู้คนจำนวนไม่น้อยได้อพยพข้าม " เส้นแบ่งเขตแดน" ระหว่างรัฐชาติไทยกับรัฐชาติพม่า และแปรสภาพจาก "ผู้ถูกบังคับพลัดถิ่นภายใน" เป็น "ผู้ลี้ภัย" "ผู้หนีภัยจากการสู้รบ" "คนเข้าเมืองผิดกฎหมาย" หรือ "แรงงานผิดกฎหมาย" ในฝั่งไทย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นวาทกรรมที่รัฐไทยหรือกฎหมายระหว่างประเทศเป็นผู้กำหนดขึ้น กระนั้น ชีวิตของพหุชนชนติและชนพื้นถิ่นส่วนใหญ่ในอาณาบริเวณชายแดนไทย-พม่านั้น ไม่ได้สอดคล้องกับวาทกรรมที่มีรัฐเป็นศูนย์กลางเหล่านั้น

ยศ สันตสมบัติ และคณะ (2548 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาในโครงการ อำนาจ พื้นที่และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ : การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย โดยศึกษากระบวนการและปฏิสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในเขตภาคเหนือตอนบน โดยให้ความสนใจที่ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐชาติกับกลุ่มชนท้องถิ่นในพื้นที่ตามแนวชายแดนและพรมแดน โดยเฉพาะที่ติดกับประเทศพม่าและลาว พบว่า ชายแดนเป็นพื้นที่ของความขัดแย้งทางวัฒนธรรมและอำนาจ ที่ซึ่งกระบวนการรวมศูนย์อำนาจของรัฐชาติและความพยายามทำให้เป็นหนึ่งเดียวของชนชาติถูกกีดกันและท้าทาย เพราะพรมแดนหรือชายแดนเป็นพื้นที่แห่งความหลากหลาย อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จึงไม่ได้มีแน่นอนตายตัว หากแต่เป็นยุทธวิธีในการนำเสนอตนเองที่เลื่อนไหลและปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไข สถานการณ์ และผลประโยชน์ที่เปลี่ยนแปลงไป อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยังเป็นเรื่องของการเจรจาต่อรอง และการต่อสู้ด้วยการรื้อรั้วหรือขอบเขตทางชาติพันธุ์ซึ่งตนเองสร้างเอาไว้ เพื่อแบ่งแยก หรือชนกลุ่มอื่น ๆ และรัฐล้อมเอาไว้เพื่อกีดกัน และการปรับเปลี่ยนจุดเผชิญหน้าระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ กระบวนการรื้อรั้วและการสร้างใหม่อย่างต่อเนื่องนี้เองทำให้โครงสร้างทางอำนาจในพื้นที่ชายแดนนั้นมีการก่อรูป ผลิตใหม่

และนิยามความหมายในลักษณะเลื่อนไหลไปมาตามบริบทและเงื่อนไขของการเจรจาต่อรองที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีการเคลื่อนย้ายของผู้คนข้ามพรมแดนรัฐชาติอย่างมากมายมหาศาล มีการผสมปนเปของผู้คนจากหลากหลายชาติพันธุ์และวัฒนธรรมในพื้นที่เดียวกัน แนวคิดเรื่องสัญชาติและสถานะพลเมืองแบบเก่าซึ่งนำไปสู่การกีดกันสิทธิและการแบ่งแยกระหว่างเรากับคนอื่น กำลังกลายเป็นปัญหาพื้นฐานของความขัดแย้งระหว่างรัฐชาติกับชนกลุ่มน้อย ไปจนถึงการเรียกร้องอธิปไตย การก่อการร้าย และการทำสงครามเพื่อแย่งชิงดินแดน แนวคิดเรื่องรัฐชาติแบบเดิมจึงไม่อาจเป็นตัวแบบในการดำรงอยู่ร่วมกันของพหุสังคมและความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนดังที่เคยเชื่อกัน

รัฐชาติที่เป็นอิสระ สมานฉันท์และเป็นหนึ่งเดียวทางเชื้อชาติ เป็นมายาคติที่กำลังจะถูกผลักตกเวทีประวัติศาสตร์ไป การเลื่อนไหลไปมาของคนพลัดถิ่น ผู้อพยพ และแรงงานข้ามชาติ ทำให้เกิดชุมชนข้ามถิ่นขึ้นมากมายในทุกประเทศทั่วโลก เมืองใหญ่ ๆ กำลังแปรสภาพเป็นพื้นที่ชายแดนเป็นพหุสังคมที่ก่อรูปขึ้นจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ พรมแดนของรัฐชาติไม่อาจกักขังหรือกีดกันผู้คนได้อีกต่อไป การมีอัตลักษณ์ที่หลากหลายและซ้อนทับกัน การเกิดขึ้นของชุมชนข้ามถิ่น และการเขยิบห่างออกจากกันระหว่างรัฐกับชาติ ดินแดนกับอำนาจอธิปไตย ทำให้แนวคิดเรื่องพลเมืองแบบเก่าที่ยึดโยงอยู่กับความเป็นชาติ(เช่น ความเป็นไทย) และดินแดนอย่างแนบแน่นตายตัว กลายเป็นสิ่งล้าสมัยและสร้างปัญหาขัดแย้งมากกว่าความสมานฉันท์

ปาริชาติ หาญไชยนะ (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง กระบวนการสร้างตัวตนของคนลาวอพยพพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว โดยศึกษาในกลุ่มคนลาวอพยพในจังหวัดนครพนม พบว่า กระบวนการสร้างตัวตนของคนลาวอพยพ มีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ได้ยึดโยงอัตลักษณ์เดิม หากแต่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นของแต่ละช่วง ดังจะเห็นได้จากการศึกษาในแต่ละช่วง เช่น อัตลักษณ์ในประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นการสร้างอัตลักษณ์ในเชิงการสร้างอำนาจ ด้วยการขยายอิทธิพลการปกครอง อย่างไรก็ตามภาพลักษณ์ที่แสดงให้เห็นความเจริญก็ซ่อนเร้นความไม่มั่นคงและความอ่อนแอของตนเอง นั้นคือความไม่เป็นปึกแผ่นของเหล่ากษัตริย์ที่มีการแย่งชิงอำนาจซึ่งกันและกัน เมื่อลาวตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศส ต้องอยู่ในภาวะของผู้ถูกกระทำ ด้วยการกดขี่ข่มเหงและลิดรอนสิทธิ คนลาวได้แสดงการตอบโต้ ในรูปของการต่อต้านเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเกิดขึ้นคือ ขบวนการปลดปล่อยประเทศลาว แต่หากพิจารณาในยุคของการเกิดรัฐชาติที่มีพรมแดนเป็นเส้นขีดกั้น กลับทำให้ปฏิบัติการของโครงสร้างอำนาจรัฐได้กระทำต่อคนลาวในสองลักษณะภายใต้โครงสร้างอำนาจรัฐที่แตกต่างกัน กล่าวคือคนลาวในอีสานกระบวนการสร้างอัตลักษณ์นั้นกระทำการให้กลายเป็นอื่น ด้วยการกดขี่และลิดรอนสิทธิ

กระทำการกลืนกลายจนทำให้คนลาวกลายเป็นคนไทยภาคอีสาน ซึ่งถือว่าเป็นการผลิตกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่ โดยการสร้างจักรวาลวิทยาใหม่หรือการปรับทัศนะความเชื่อใหม่ คนลาวในภาคอีสานจึงมักเรียกตนเองว่า เป็นคนไทยอีสานที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับคนลาวในประเทศลาว อย่างไรก็ตาม ปฏิบัติการการลิดรอนสิทธินี้ ทำให้พวกเขามีปฏิกิริยาตอบโต้ แต่เป็นการตอบโต้ด้วยสำนึกของชาติพันธุ์ของคนไทยภาคอีสานที่แสดงออกในบทเพลงเพื่อชีวิต วรรณกรรมอีสานต่าง ๆ เป็นต้น

ส่วนคนลาวใน สปป. ลาว กลับถูกทำให้เกิดการหลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้การปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม ถูกปลุกสำนึกในความรักชาติและเสียสละเพื่อชาติ ซึ่งได้ส่งผ่านงานวรรณกรรม กวีนิพนธ์ และแบบเรียนประวัติศาสตร์ ในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดปฏิบัติการที่ซ้อนทับโครงสร้างเดิม คนลาวต้องพบกับสภาวะสองสถานการณ์คือ การยึดโยงวัฒนธรรมประเพณีด้วยการสร้างสัญลักษณ์ของความเป็นคนลาว แม่หญิงลาวกับผ้าซิ่น จึงเป็นสัญลักษณ์ในการยึดโยงวัฒนธรรมเอาไว้ ส่วนในอีสถานะหนึ่งนั้นคนลาวได้ปรับเปลี่ยนและยอมรับและยอมรับสังคมใหม่ วัฒนธรรมใหม่ จึงทำให้คนลาวผูกโยงตนเองเข้ากับระบบการตลาด การแข่งขัน การดิ้นรนเพื่อการเลี้ยงชีพ ทำให้เกิดปรากฏการณ์การไหลบ่าของคนลาวอพยพเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน ที่สามารถตอบสนองการได้มาซึ่งเงินตรา โดยไม่ได้คิดถึงภาวะความเสี่ยงและความปลอดภัยในตนเอง

ส่วนแบบแผนการดำรงชีวิตของคนลาวอพยพบริเวณชายแดนไทย-ลาว คนลาวที่อพยพเข้ามานั้นมีการเข้ามาสามลักษณะคือหนีภัยสงคราม เข้ามาแต่งงานกับคนไทย และมาขายแรงงาน จากสถิติการเข้ามาในจังหวัดนครพนมทำให้เห็นว่า คนลาวอพยพเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เข้ามาโดยผิดกฎหมาย ซึ่งในสายตาของคนไทยคนลาวกลุ่มนี้จะถูกเรียกว่าคนต่างด้าว และมักทำงานเสี่ยงต่อความปลอดภัย ในการอพยพเพื่อการดำรงชีพนั้นแม้พวกเขาจะอยู่ในโครงสร้างที่ควบคุมให้อยู่เฉพาะที่ทางและบริเวณจำกัด แต่ก็สามารถปรับตัวและ แสดงตนเองให้อยู่เฉพาะที่ทาง เช่นการสร้างคุณค่าและความดี ซึ่งถือว่าเป็นม่านบังไม่ให้โครงสร้างของสังคมไทยไปลิดรอนสิทธิและกดขี่พวกเขามากเกินไป นอกจากนั้นยังมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อคนไทยอันเป็นการสร้างความสัมพันธ์แบบบ้านพี่เมืองน้องให้คงอยู่ตลอดไป

กนกวรรณ มะโนรมย์ (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวคาสิโนบนเส้นพรมแดน : ผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร โดยทำการศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ในฝั่งประเทศไทยที่อยู่ห่างจากคาสิโน ชายแดนเขมรประมาณ 1.5 - 2 กิโลเมตร พบว่า การตั้งคาสิโนบนเส้นพรมแดนบริเวณติดกับด่านตรวจคนเข้าเมืองโอเสม็ด (O'Smach) ฝั่งประเทศเขมรซึ่งอยู่ตรงข้ามกับฝั่งไทยคือด่านตรวจคนเข้าเมืองกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ได้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนท้องถิ่นซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เชื้อสายไทย-เขมรในหมู่บ้านที่ตั้งติดกับชายแดนด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ตลอดจนด้านจิตวิทยาและการพัฒนาพื้นที่ ความหมายของพรมแดนในทัศนะและการรับรู้

ของคนในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ที่มีต่อพรมแดนในแต่ละบริบทของเหตุการณ์และวันเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ความหมายของพรมแดนไม่หยุดนิ่งตายตัวแต่เป็นพลวัตรอยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมบนเส้นพรมแดน

อัจฉรา รักยุติธรรม และคณะ (2550) ศึกษาเรื่อง การต่อรองบนเส้นพรมแดน : ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนชายแดนไทย พบว่า การสร้าวพรมแดนรัฐชาติเกิดขึ้นบนพื้นที่ทางกายภาพโดยการขีดเขตแดนทางภูมิศาสตร์และโดยการสร้างจินตนาการของความเป็นชาติผ่านกระบวนการจำแนกแยกแยะสถานะความเป็นพลเมืองของผู้คนและการบังคับใช้อำนาจเหนือเส้นพรมแดน อย่างไรก็ตามปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้คนตามแนวชายแดนได้มีการข้ามพรมแดนและการตีความพรมแดนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอำนาจรัฐเหนือพรมแดนนั้นถูกต่อรองจนทำให้พรมแดนนั้นไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ และการบังคับใช้อำนาจรัฐเหนือเส้นพรมแดนมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆในพื้นที่ชายแดนโดยเฉพาะ อย่างยิ่งในเงื่อนไขที่มีการแย่งชิงทรัพยากรอย่างเข้มข้น

พรมแดนทั้งในเชิงพื้นที่ภูมิศาสตร์และพื้นที่ทางจินตนาการได้ถูกชาวบ้านในท้องถิ่นตีความ ผลิตซ้ำ และสร้างใหม่อยู่ตลอดเวลา เพื่อแสดงอัตลักษณ์ของตนเองหรือจำกัดอัตลักษณ์ของผู้อื่น อันนำไปสู่การแบ่งแยกพวกเขาพวกเราและเอื้อต่อปฏิบัติการกีดกันและแย่งชิงสิทธิต่าง ๆ ซึ่งการเป็นใครหรืออยู่ในฝั่งใดของพรมแดนล้วนมีความหมายต่อการเข้าถึงสิทธิและโอกาสเหล่านั้น แม้ว่ากลุ่มคนที่ด้อยอำนาจมักถูกกลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่าแบ่งแยกและกีดกัน ในฐานะที่เป็นคนอื่น ทว่าคนกลุ่มนี้ก็มีปฏิบัติการในชีวิตประจำวันเพื่อต่อรองการแบ่งแยกกีดกันดังกล่าว ซึ่งสะท้อนถึงพลังในการต่อรองทางอำนาจเพื่อข้ามเส้นแบ่งพรมแดนเหล่านั้น และปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางอำนาจโดยไม่ทำให้ตนเองต้องกลายเป็นผู้ถูกกระทำฝ่ายเดียวตลอดไป และเพื่อให้ตนเองสามารถมีตำแหน่งแห่งที่และดำรงอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคม

บทที่ 3
วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ใช้วิธีการศึกษาทางชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnography) ที่มุ่งศึกษาระบบความสัมพันธ์ของของกลุ่มเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรูภายใต้เส้นแบ่งพรมแดนและข้ามพรมแดนของรัฐชาติที่แตกต่างกัน ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชาวบรูในยุคก่อนการคืนฮีต (พ.ศ. 2452 – 2530) และหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน) โดยผู้ศึกษาได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาภาคสนามเป็นหลัก โดยกำหนดแบบแผนในการดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและผู้ให้ข้อมูล

ประชากรคือกลุ่มชาติพันธุ์บรู บ้านท่าล้ง หมู่ที่ 5 ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราธานี ซึ่งครอบคลุมประชากรจำนวน 63 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 330 คน แบ่งเป็นเพศชาย จำนวน 175 คน และเพศหญิงจำนวน 155 คน

3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลสองระดับคือ

3.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ โดยทำการศึกษาค้นคว้า ข้อมูลจากเอกสาร เช่น หนังสือวิชาการ บทความ รายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง โดยค้นคว้าที่ห้องสมุดทั้งภายในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ รวมทั้งจากฐานข้อมูลในอินเตอร์เน็ตเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่ ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการเก็บข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม (Field study) ใช้วิธีการดังนี้

3.2.2.1 การสังเกต (Observation)

1) การสังเกตแบบมีส่วนรวม (Participant observation) โดยผู้ศึกษาได้เข้าไปร่วมในกิจกรรมที่ชุมนจัดขึ้นเพื่อสังเกตการณ์ เช่น กิจกรรมการในชีวิตประจำวัน การรวมกลุ่มกันของชาวบ้าน

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) โดยกลุ่มผู้ศึกษาได้สังเกตการแต่งกาย การพูดคุยในชุมชน ตลอดถึงการจับกลุ่มคุยกัน การประกอบกิจกรรมเพื่อหารายได้เสริม การทำมาหากิน การดำเนินชีวิต

3.2.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) ใช้ทั้งสองวิธี ได้แก่

1) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้นำในชุมชน หรือผู้รู้ เช่น ประวัติของชุมชน ที่ตั้ง อาณาเขต จำนวนครอบครัว จำนวนประชากรในชุมชน

2) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) โดยผู้ศึกษาเข้าไปสัมภาษณ์ทุกครอบครัวโดยมีประเด็นหลักดังนี้

- ประวัติของตระกูล การอพยพ
- การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
- องค์ความรู้เรื่องภาษา และสถานการณ์การใช้ภาษาบรู
- ความสัมพันธ์ในเครือญาติ ระหว่างเครือญาติ และกลุ่มอื่น ๆ ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

(1) สมุดจดบันทึก

(2) กล้องถ่ายภาพ

(3) เครื่องบันทึกเสียง

(4) แบบสัมภาษณ์ทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง

3.3 วิเคราะห์ข้อมูล

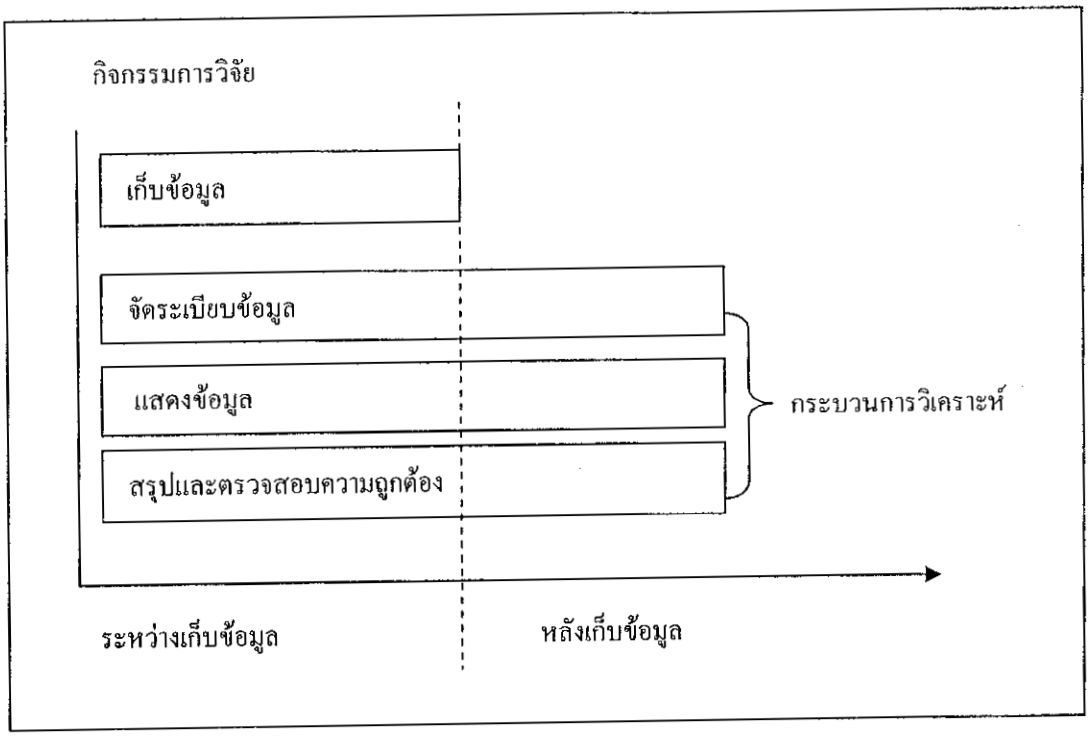
การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพคือ กระบวนการจัดการข้อมูล เพื่อทำให้ข้อมูลมีความหมายขึ้นมาเป็นการตีความและให้คำอธิบายเชิงทฤษฎีขึ้นมาจากข้อมูล (ชาย โพธิสิตา, 2549) มีองค์ประกอบหลัก ๆ อยู่ 3 ประการ (Miles and Huberman, 1994 อ้างอิงจาก ชาย โพธิสิตา, 2549) คือ

3.3.1 การจัดระเบียบข้อมูล (Data organizing) เป็นกระบวนการ จัดการข้อมูลให้เป็นระเบียบ ทั้งในทางกายภาพและทางเนื้อหา พร้อมที่จะแสดงหรือนำเสนออย่างเป็นระบบ

3.3.2 การแสดงข้อมูล (Data display) เป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูล ส่วนใหญ่ใช้การพรรณนา โดยการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกัน ตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อบอกเรื่องราวของสิ่งที่ศึกษา ตามความหมายที่ข้อมูลพูดออกมา

3.3.3 การหาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย (Conclusion, interpretation and verification) เป็นกระบวนการหาข้อสรุปและตีความหมายของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูล รวมถึงตรวจสอบว่า ข้อสรุปหรือความหมายที่ได้นั้นมีความถูกต้องตรงประเด็นน่าเชื่อถือเพียงใด ข้อสรุปหรือสิ่งที่ตีความมานั้นอาจเป็นคำอธิบาย กรอบแนวความคิด หรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการวิเคราะห์นั้น

โดยทั้งสามขั้นตอนนั้น องค์ประกอบอย่างแรกคือ การจัดระเบียบข้อมูลนั้น อาจเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอนการวิจัย คืออาจเกิดขึ้นขณะเก็บข้อมูลหรือหลังเก็บข้อมูลแล้ว ส่วนการแสดงข้อมูล และ หาข้อสรุป การตีความและตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นดำเนินการทั้งในขณะเก็บข้อมูลในสนามและ ต่อเนื่องจนเก็บข้อมูลเสร็จ ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 3.1 การวิเคราะห์เกิดขึ้นทั้งในระหว่างเก็บข้อมูลและหลังเก็บข้อมูล (ชาย โพธิสิตา, 2549 : 363)

การวิเคราะห์ คือการจำแนกโครงสร้างของความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ (Structures of significance) โดยใช้แนววรรณคดีวิจารณ์ (literacy critic) ใช้การบรรยายชาติพันธุ์วรรณนา สามประการคือ หนึ่งเป็นการตีความหมาย สองสิ่งที่ได้รับการตีความหมายคือเรื่องราวความสัมพันธ์ของคนที่ซับซ้อนและความเป็นไปของสังคมที่เลื่อนไหลไปตามกาลเวลา ซึ่งประกอบไปด้วย คำพูด การกระทำ และสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในการสื่อสาร และสาม ในการตีความหมาย มีการพยายามจะจารึกเนื้อหาสาระ ใจความของเรื่องราวเหล่านั้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นเอกสาร เพื่อเก็บรักษาไว้สำหรับการติดตามพิจารณาในภายหน้า (อคิน รพีพัฒน์, 2551 : 135)

3.4 การเขียนรายงานผลการศึกษา

ในการรายงานผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้วิธีการนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เชิงบรรยายที่มีการตีความให้ความหมาย (Interpretation)

บทที่ 4
บริบททางชาติพันธุ์ของชาวบรูบ้านท่าล้ง

แม่น้ำโขง แม่น้ำที่ยาวที่สุดในอุษาคเนย์ หรือดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีต้นกำเนิดในหุบเขาจิฟู (Jifu) เขตปกครองตนเองยูซู (Yashu) ของทิเบต มีชื่อเรียกในท้องถิ่นว่าต้าจู (Dzachu) ซึ่งแปลว่า แม่น้ำหินหรือน้ำหินไหลประเทศจีน 2,198 กิโลเมตร ชาวจีนเรียกแม่น้ำล้านช้าง (ช้างล้านตัว) และไหลลงสู่ประเทศตอนล่างของจีนถึงเวียดนามอีก 2,711 กิโลเมตร รวมความยาว 4,909 กิโลเมตร ในเขตลาว-ไท เรียกแม่น้ำของ หรือแม่น้ำโขง (Mekong) ในกัมพูชาเรียก แม่น้ำตนเลธม (Tonle Thom) แปลว่าแม่น้ำใหญ่ และชาวเวียดนามเรียกแม่น้ำกิ่วล่อง (Cuu Long) แปลว่ามังกรเก้าตัวหรือเก้ามังกร

ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ดินแดนที่ครอบคลุมประเทศจีน พม่า ไทย ลาว กัมพูชา และ เวียดนาม อาณาบริเวณ 804,381 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ แร่ธาตุ ป่าสัตว์ป่า และสัตว์น้ำ มีความหลากหลายทางชีวภาพของป่าเขตร้อน และความหลากหลายทางชาติพันธ์ ภาษาและวัฒนธรรมแหล่งสำคัญของโลก (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2549) ดังที่ George Condominas – Richard Pottier (1982 : 17) กล่าวว่า

"บริเวณที่มนุษย์ต่างชาติพันธุ์และต่างภาษาอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากที่สุดและปะปนอย่างซับซ้อนที่สุด" (สุริยา รัตนกุล (คุณหญิง), 2531 : 3)

ซึ่งหากใช้เกณฑ์ด้านภาษา (Language) โดยแบ่งตามตระกูลภาษา (Language Family) ออกเป็น 5 ตระกูลภาษา คือ

ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic Language Family)

ภาษาตระกูลจีน – ธิเบต (Sino-Tibetan Language Family)

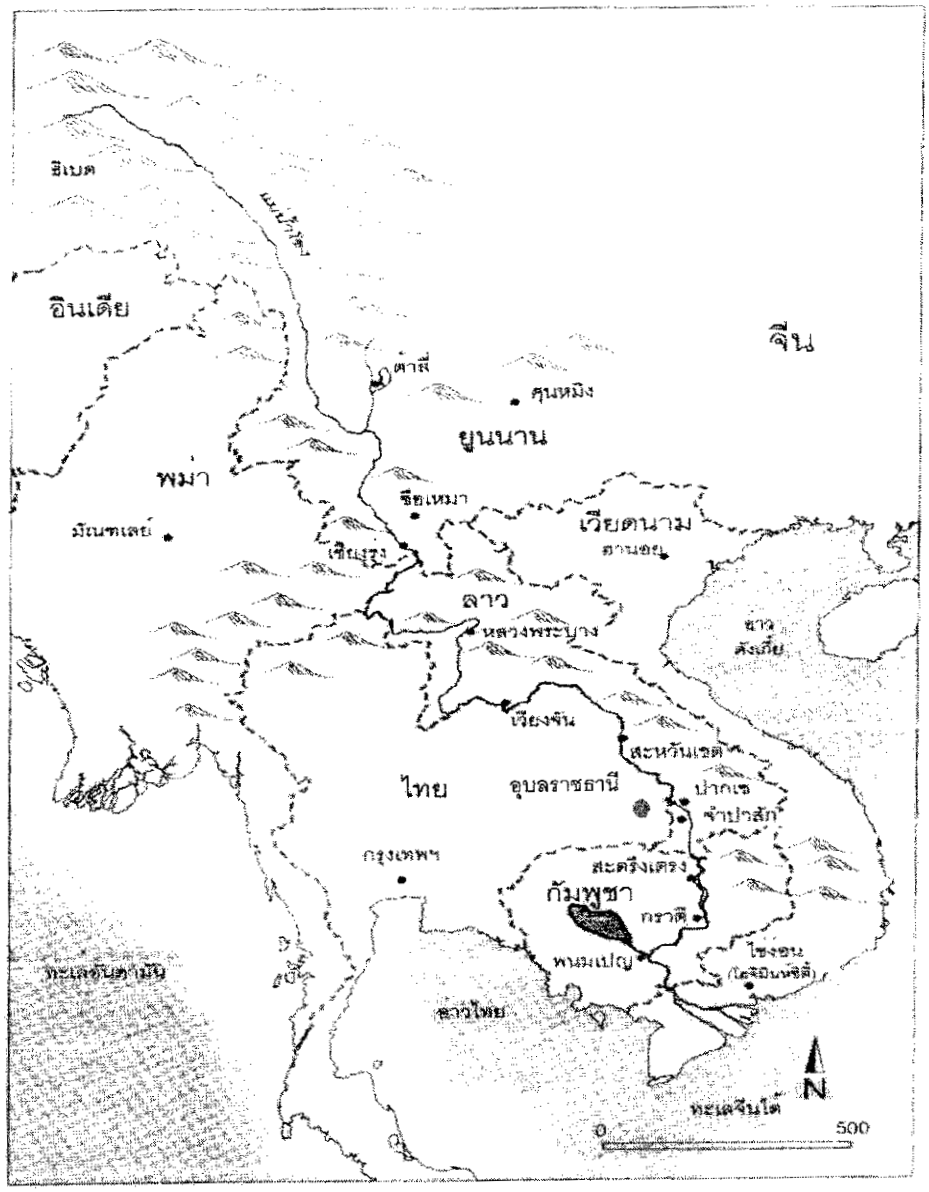
ภาษาตระกูลไท (Tai Language Family)

ภาษาตระกูลม้ง – เย้า (Hmong – Yao Language Family)

ภาษาตระกูลออสโตรเนเซียน (Austronesian Language Family)

โดยกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติกเคยตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางและแม่น้ำแยงซีเกียงมาแต่โบราณ พวกมอญและเขมรเคลื่อนย้ายลงมาตั้งถิ่นฐานบนแผ่นดินเอเชียอาคเนย์ตามลุ่มน้ำโขงและสาละวินตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ พวกมอญอาศัย

หนาแน่นอยู่ในแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำสาละวินตอนล่าง ส่วนพวกเขมรอาศัยอยู่แถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างจนถึงปากแม่น้ำโขง กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในกลุ่มออสโตรเอเชียติกอาศัยเป็นกลุ่มย่อย ๆ ตั้งแต่เขตแดนจีน พม่า ลาว ไทย เขมรและเวียดนาม นับว่าเป็นชาติพันธุ์ที่มีความเก่าแก่หลากหลาย กระจายเป็นอาณาบริเวณกว้างมากที่สุดในเอเชียอาคเนย์ (สุมิตร ปิติพัฒน์, 2549 : 232)

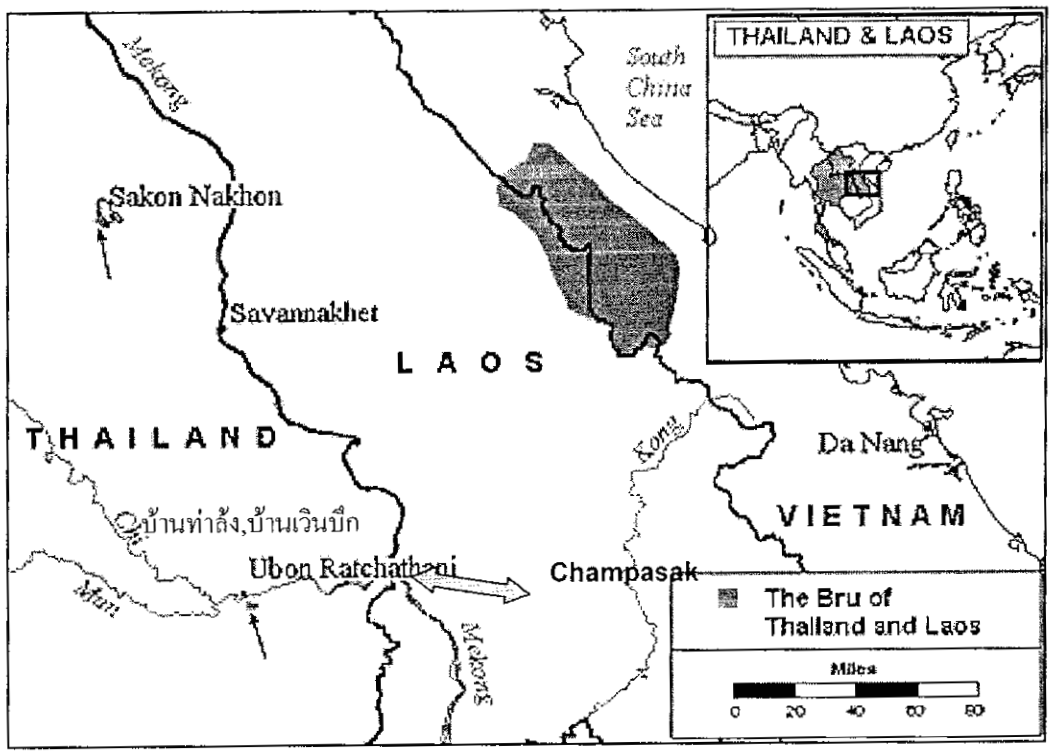

ภาพที่ 4.1 แผนที่ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และอัครพงษ์ ค่ำคูณ (บรรณาธิการ), 2549)

ชาวบรู คือกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก มอญ-เขมร (Austroasiatic Mon-Khmer) กลุ่มกะตู ซึ่งเป็นภาษาของกลุ่มชนดั้งเดิมในดินแดนเอเชียอาคเนย์ที่ตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ในภูมิภาคอินโดจีน ทั้งในเวียดนาม กัมพูชา ลาว พม่า และ ไทย ชอบอาศัยอยู่ใกล้ภูเขา บางท้องถิ่นเรียก ข่าบรู หรือข่า แต่ชาวบรูจะเรียกตัวเองว่า " บรู" ซึ่งมีความหมายว่า คน ในประเทศไทยกระจายตัวอยู่ในเขตจังหวัดมุกดาหาร จังหวัดหนองคาย และ ในเขตอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี โดยส่วนมากชาวบรู จะถูกเรียกแบบเหมารวมว่า ชาวข่า

แต่ชาวบรูมิได้เรียกตัวเองว่า ข่า แต่เรียกตัวเองว่าเป็น พวกบรู ซึ่งแปลว่า ภูเขา ส่วนคำว่า ข่า เป็นชื่อที่ชาวพื้นราบใช้เรียกขานพวกบรู คำว่า ข่า อาจจะมาจากคำว่า ข้าทาส หรือ ข้อยข้าที่แปลว่าผู้รับใช้ (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2548) ซึ่งชาวอีสานชอบเรียกพวกข้าทาสว่า ข้า หรือ ข้อย แต่ชอบออกเสียงไม้โทเป็นไม้เอก คือคำว่า ข้า เป็น ข่า เพราะว่าในอดีตชาวไทยในแถบลุ่มแม่น้ำโขงชอบไปจับเอาพวกข่า (บรู) ตามป่าดงมาเป็นข้าทาส ในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงประกาศห้ามมิให้ไปจับพวกข่ามาเป็นข้าทาสอีก ส่วนในประเทศเวียดนามเรียกพวกข่า ว่า พวกมอย (MOI) พวกข่าในสมัยโบราณเคยมีประวัติว่า มีศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สูงส่งมาก่อน มีความรอบรู้ในการประดิษฐ์ของใช้ในการดำรงชีวิต เช่น การปั้นไห การหล่อโลหะ (กลองมโหระทึก) นำหินมากรอฟัน ให้ราบเรียบเป็นเอกลักษณ์ของพวกข่า ชาวข่าดั้งเดิมมักจะมีผิวกายดำคล้ำ ผมหยิกทั้งหญิงและชาย ผู้ชายแต่งกายด้วยการนุ่งผ้าเตี่ยวมีผมม้ายาว ประบ่าและนิยมใช้ผ้าแดงผูกคล้องคอหรือโพกศีรษะเป็นเอกลักษณ์ตามประวัติเล่าว่า เนื่องจาก บรรพบุรุษของชาวข่า ได้ใช้ผ้าชุบเลือดสีแดงแนบติดกายไว้ก่อนสิ้นชีวิตในการต่อสู้แย่งชิงถิ่นที่อยู่ กับชาวผู้ไทยในอดีต ในดินแดนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง พวกข่าจึงถือว่าผ้าแดงเป็นเอกลักษณ์ของเขา ส่วนผู้หญิงนิยมแต่งกายด้วยการนุ่งผ้าซิ่นยาว ถึงข้อเท้าแต่เปลือยอกท่อนบน ผู้ชายข่าเคยมีประวัติว่าเป็นนักรบที่ห้าวหาญ มีหน้าไม้พร้อมลูกดอกอาบยาพิษยางน่อง เป็นอาวุธประจำกาย แม้ในสมัยที่ดินแดนลาวยังเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสอยู่ ทหารข่าของฝรั่งเศสบางหน่วยยังนิยมใช้หน้าไม้เป็นอาวุธอยู่ ปัจจุบันในแขวงสุวรรณเขต แขวงสาละวัน และแขวงอัตตะปือของลาว

ข่า ต้นกำเนิดเดิมเป็นภาษาลาว ไทยยืมมาจากลาวใต้อีกทอดหนึ่ง เพราะชาวข่าเป็นพลเมืองของลาว มีจำนวนมากถึง1ใน3 ของประชากรทั้งหมด ดินแดนที่แท้จริงของข่าคือเขตป่าเขาของประเทศลาวและมีหนาแน่นในบริเวณแขวงน้ำทา ไชยะบุรี หัวพัน (ซำเหนือ) สาละวัน และอัตตะปือ และนอกจากนั้นยังมีต่อเนื่องเข้าไปในเขตสิบสองพันนา (จีน) และแคว้นฉานหรือชาน (พม่า) ส่วนในไทยไม่ใช่ศูนย์กลางของข่า แต่เป็นส่วนปลีกย่อยที่ข่ากระจัดกระจายเข้ามาอยู่ไม่กี่หมู่บ้าน (นงลักษณ์ ลิ้มศิริ, 2524 : 52-54)

ภาพที่ 4.2 แผนที่การกระจายตัวของชาวบรูระหว่างจำปาสักและอุบลราชธานี
(ที่มา : ปรับปรุงจาก Bethany World Prayer Center © 1999)

4.1 ข่าในลาว

ข่า[1] (Kha)[2] เป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมของลาว มีหลายเผ่าหลายสาขา โดยแต่ละเผ่าจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น ข่าดง ข่าไพ่ ข่ากระจาย ข่ากระเวณ ข่ากระเซ็ง ข่าเสม็ดกัญชา ข่าประไร นบประไรต่าง ๆ อาศัยอยู่ทางตอนเหนือแถบเมืองหลวงพระบางในสมัยนั้นมีชื่อเรียกว่าเมืองชวา ต่อมาพุทธศตวรรษที่ 11-14 ขุนลอปฐมกษัตริย์ของลาวอพยพไพร่พลลงมาจากทางเหนือแถบเมืองแถนหรือบริเวณเดียนเบียนฟูในเวียดนามปัจจุบัน ทำสงครามมีชัยชนะเหนือชนพื้นเมืองและสถาปนาตนเป็นกษัตริย์อยู่ที่เมืองชวานั้น ชนพื้นเมืองบางส่วนหลบหนีไปอยู่ตามป่าเขา แต่บางส่วน

---

[1] ข่า (น.) คนชาวเขาพวกหนึ่ง แบ่งออกเป็นสองเผ่า เผ่าหนึ่งอยู่ในตระกูลมอญ - เขมร เช่น ข่าอัตตะปือ ข่าตองเหลือง และอีกเผ่าหนึ่งอยู่ในตระกูลชวา – มลายู ได้แก่ ข่าระแด ข่าจะราย . (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, 2538 : 139)

[2] Kha. (falling tone) Refers to slaves, bondmen , or subject; (low tone) was used in premodern times in Siam and Burma to refer to all hill peoples (Tai and Thai). In the literature in English the two terms are sometimes conflated. (Sturgeon , Janet C, 2005: 230)

ถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลยศึกไว้ใช้แรงงาน พวกนี้มีฐานะเป็นทาสของลาว ดังที่ปรากฏในพงศาวดารเมืองจำปาสักว่า

"...ขุนลอใหญ่มาได้ 23 ปี ก็ล่วงมาตั้งเมืองชวาล้านช้างที่เชียงดง เชียงทอง อันเจ้ารัสลีแฮกหมายใส่หลักคำใส่หลักเงินไว้ที่ก้อนก่ายฟ้าหั้นแลยามนั้นขากันฮางปู่มัน พระยานาคอยู่น้ำท่าผาติงสบอูหั้น ขุนลอจึงมาเลวแพ้ ไล่เขาเมือภูเขาภูคาจึงเป็นข้าเก่าบัดนี้แล อันนั้นแหม่นขากันฮางแล..." (นงลักษณ์ ลิ้มศิริ, 2524 : 52)

จิตร ภูมิศักดิ์ ได้ศึกษาภูมิหลังและความเป็นมาของชาวข่าอย่างละเอียด พบว่า คำว่า "ข่า" มิใช่ชื่อของชนชาติใดชนชาติหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นชื่อที่เกิดขึ้นตามฐานันดรทางสังคม กล่าวคือ การที่ผู้ปกครองลาวกวาดต้อนคนพื้นเมืองมาใช้แรงงาน รับใช้ตลอดจนต้องส่งส่วยข้าว พืชไร่ให้กับตนเองนั้นเป็นลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างเจ้ากับข้า แต่เนื่องจากภาษาลาวคำว่าข้าออกเสียงเป็นข่า ดังนั้นคำว่าข่าแท้จริงมีความหมายว่าข้าทาส ส่วนเชื้อชาติที่แท้จริงเป็นพวกละว้าและขอม ข่าส่วนมากจะอาศัยอยู่ในเขตประเทศลาวและบางส่วนในไทย เวียดนามและพม่า โดยในประเทศลาวจะอาศัยอยู่ทางภาคเหนือแถบแขวงหัวพัน พงสาลี หลวงพระบาง มีประปรายเรื่อยมาจนถึงทางใต้แถบแขวงสาละวัน จำปาสัก อัตตะปือ ซึ่งเป็นอีกแห่งหนึ่งที่มีชาวข่าอาศัยอยู่หนาแน่น โดยชาวข่าจะอาศัยอยู่ตามป่าเขาภายในกระท่อมหรือตูบที่สร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ หาเลี้ยงชีพด้วยการทำไร่และเลี้ยงสัตว์ ไม่รู้จักกรรมวิธีในการทอผ้าหรือปั่นฝ้าย ด้าย ฝ้า และเครื่องนุ่งห่มได้จากการนำเอาสิ่งของที่เหลือเกินความต้องการไปแลกจากพวกลาว ข่ามีความเป็นอยู่ที่ล้าหลัง ทำให้ข่ามักถูกกวาดต้อนไปใช้แรงงาน หรือนำไปซื้อขายเป็นสินค้า จากพวกที่ถือตนว่าเจริญกว่าเช่น ไทย ลาวหรือญวน (นงลักษณ์ ลิ้มศิริ, 2524)

ในประวัติศาสตร์ลาวกล่าวถึงข่าในระยะต้น ๆ ไม่มีมากนักโดยครั้งแรกในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม (พ.ศ. 1896 - 1916) โดยกล่าวว่าพระเจ้าฟ้างุ้มขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวาง ทางตอนใต้ครอบคลุมไปถึงแก่งหลี่ผีที่อยู่ชายแดนเมืองจำปาสักต่อกัมพูชา จึงสันนิษฐานว่าข่าตอนใต้คงปกครองตนเองเป็นอิสระเรื่อยมาจนถึงสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2114 ในรัชสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ปรากฏว่าพระองค์ได้ยกทัพไปตีหัวเมืองทางตอนใต้แถบเมืองสาละวัน อัตตะปือและจำปาสัก แต่ถูกกลลวงของพวกข่าซึ่งเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของดินแดนเหล่านั้นจนทำให้ต้องพ่ายแพ้และตัวสมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเสด็จหนีเข้าป่าหายสาบสูญไป

หลังรัชกาลสมเด็จพระไชยเชษฐา พวกข่าทั้งหลายในลาวใต้ไม่ยอมอยู่ในอำนาจของล้านช้าง-เวียงจัน ระยะนี้เองที่พวกข่าระแดกับข่าพื้นเมืองอื่น ๆจัดตั้งแว่นแคว้นของตนเป็นอิสระ ตำนานนครจัมปาสักเล่าว่า เมื่อตั้งแว่นแคว้นของตนเป็นอิสระแล้วมีผู้นำเป็นเขมรแขกจาม องค์หนึ่งตั้งเมือง

หลวงทับลงบนบริเวณเมืองจำปาเก่าแล้วขนานนามเมืองใหม่ว่า นครจำบากนาคบุรีศรี ภายหลังสิ้นวงศ์ไปแล้วพวกข่าพื้นเมืองได้ตั้งเจ้านายปกครองตนเองต่อมา

ต่อมาสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช (พ.ศ. 2180 - 2237) อาณาจักรล้านช้างเกิดความวุ่นวาย ราว พ.ศ. 2237 ทางนครเวียงจันเกิดความวุ่นวาย เสนาบดีชิงบัลลังก์ได้ พวกราชตระกูลต้องลี้ภัยการเมืองลงมาอาศัยอยู่นครกาลจำบากฯ ครั้นตกอยู่ในอำนาจของราชตระกูลลาว นครกาลจำบากฯก็เปลี่ยนชื่อเป็น นครจัมปาสักนัคบุรี สถาปนาเชื้อวงศ์ลาวชื่อเจ้าหน่อกษัตริย์ที่อพยพลงมาเป็นเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร (พ.ศ. 2259) จัดการปกครองหัวเมืองข่าทั้งปวงในเขตลาวใต้ แถบสาละวัน-จัมปาสัก-อัตตะปือ จนถึงบริเวณลุ่มน้ำมูลและเขตจังหวัดศรีสะเกษ ทำให้ดินแดนลาวแบ่งออกเป็น 3 แคว้น คือแคว้นหลวงพระบาง หรือลาวเหนือ แคว้นเวียงจันหรือลาวกลาง และแคว้นจัมปาสักหรือลาวใต้ มีราชธานีอยู่ที่นครจัมปาสัก โดยการปกครองในแคว้นจำปาสักมีชนชาติตระกูลลาวเป็นผู้ปกครอง มีชนชาติตระกูลภาษาชวา-มลายูและมอญ-เขมรเป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน นับว่าเป็นครั้งแรกที่ข่าถูกปกครองโดยกษัตริย์เชื้อสายลาว (นงลักษณ์ ลิ้มศิริ, 2524) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวข่าเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่สองฟากฝั่งโขงแม่น้ำโขงใต้เวียงจันทน์จนมาถึงจำปาสักอย่างน้อยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 - 24 (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2546 : 474 - 476) และเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมของจำปาสัก ก่อนการขยายอิทธิพลของวัฒนธรรมลาวสมัยเจ้าสร้อยสมุทรพุทธางกูร (ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2546 : 45) และในประวัติศาสตร์ลาวขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสและสยามใน ระยะ พ.ศ. 2444 - 2450 (1901 - 1907) บริเวณภาคใต้ของลาวภายใต้การนำขององค์แก้วและองค์กมมะดำ (ผู้มีบุญ) โดยผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นลาวเทิง เช่นเผ่าอารัก เผ่าแงะ เผ่าละแว เผ่ากะตู กะตาง เป็นต้น และที่มีพื้นที่การทำงานติดต่อกันในแขวงจำปาสัก ปากเซ สาละวัน อัตตะปือ สีพันดอน จนกองกำลังขององค์แก้วถูกปราบปรามลงในปี พ.ศ. 2453 และกองกำลังขององค์กมมะดำถูกปราบปรามลงในปี พ.ศ. 2479 (สุเนต โพทิสาน, 2543 : 588 - 603)

4.2 ข่าในประเทศไทย

โดยทั่วไปเชื่อกันว่าดินแดนเอเชียอาคเนย์ กลุ่มชนที่พูดภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติกเป็นกลุ่มชนดั้งเดิม ในเอเชียอาคเนย์มีคนพูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกทั้งหมดประมาณ 150 ภาษา แบ่งเป็น 13 สาขา (Diffloth, 1980 อ้างอิงจาก สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2542 : 272, 274) ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ทั่วไปในประเทศไทยมีภาษาตระกูลนี้ทั้งสิ้น 20 ภาษา โดยเฉพาะในที่ราบสูง

โคราชน่าจะเชื่อได้ว่ากลุ่มชนดั้งเดิมในเขตนี้เป็นมอญ-เขมร หรือชาวข่า ซึ่งอาจเป็นชื่อเรียกแบบเหมารวมในเชิงลบ ที่อาจใช้เรียกชาวเขาบางกลุ่มในภาคเหนือของไทย[3] เช่นกัน

4.2.1 ข่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นที่ราบใหญ่ตอนใจกลางของแหลมทอง หรืออินโดแปซิฟิค อยู่ระหว่างเส้นแวง 101 องศา กับ 105 องศาตะวันออก และเส้นรุ้ง 14 องศา กับ 18 องศา 30 ลิบดาเหนือ มีทิวเขาเป็นกรอบล้อมรอบพื้นที่อยู่เกือบทุกด้าน จึงมีสภาพเป็นที่ราบสูง พื้นที่แยกออกจากภาคกลาง และภาคตะวันออกโดยมีทิวเขา และป่าใหญ่กั้นไว้ มีลำน้ำโขงกั้นอยู่ทางเหนือและทางตะวันออกและเป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับลาว

ในทางประวัติศาสตร์ ในสมัยโบราณภาคนี้เคยเป็นอาณาจักรขอมก่อนที่จะตกมาเป็นของไทยดังนั้นในปัจจุบันจึงมีชนชาวเขมร และส่วยปะปนอยู่กับชนชาติไทยทางตอนใต้ของภาค ส่วนทางตอนเหนือและตะวันออก มีชนชาวเวียดนามเข้ามาปะปนอยู่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังสงครามมหาเอเชียบูรพา ได้มีชาวเวียดนามอพยพเข้ามาอยู่อีกเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นยังมีชนชาติอยู่ทั่วไปทั้งที่เป็นจีนแท้และลูกผสม

โดยเหตุที่มีพื้นที่เป็นที่ราบสูง มีอากาศร้อนจัด และหนาวจัด พื้นดินไม่เก็บน้ำจึงมีสภาพแห้งแล้ง พื้นที่อันกว้างขวางจึงเป็นป่าดงและทุ่งหญ้า อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาเมื่อได้มีโครงการชลประทานเพิ่มมากขึ้น ทำให้ภาคนี้กลับกลายเป็นอู่ข้าวอู่น้ำแหล่งที่สองรองจากภาคกลาง ในด้านภูมิรัฐศาสตร์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในวงกระหนาบของประเทศลาวและเขมร การติดต่อกับประเทศลาวทำได้สะดวกตลอดแนวชายแดน เพราะมีเพียงลำน้ำโขงกั้นอยู่ และประชาชนเป็นชนเผ่าเดียวกันกับไทย ส่วนทางเขมรนั้น ทิวเขาพนมดงรักกั้นอยู่อย่างค่อนข้างสมบูรณ์ การติดต่อถูกจำกัดอยู่ตามช่องทางต่าง ๆผ่านเขาที่สูงชันและเป็นแนวยาวตลอด

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ประมาณ 155,400 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณหนึ่งในสามของพื้นที่ประเทศไทย และมีประชากรอยู่ประมาณหนึ่งในสามของประชากรทั้งประเทศ สภาพทางธรณีวิทยาที่ราบสูงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะคล้ายปากปล่องภูเขาไฟขนาดใหญ่ โดยมีทิวเขาเลยอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิวเขาเพชรบูรณ์ ทิวเขาดงพระยาเย็น และทิวเขา

---

[3] Farther from themselves are the central Thai (jau tae), and a group designated as khae. This latter group includes khae (ethnic Chinese in the area, who are mostly Haw),khae meo(Hmong),khae ikaw(Akha), khae liso(Lisu) ,and khae muso(Lahu).All of this people ,they recognize as being of the same general type. There is a tendency to look down upon the khae and villagers consider marriage with these groups distasteful, or even unthinkable.(Hayami Yoko, 2000: 264)

สันกำแพงอยู่ทางด้านทิศตะวันตก ทิวเขาพนมดงรักอยู่ทางด้านทิศใต้ มีภูเก้าและภูพานอยู่ทางด้านทิศเหนือ และเชื่อมต่อกับทิวเขาเลยมามาพบทิวเขาพนมดงรัก พื้นที่โดยทั่วไปสูงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 140 – 200 เมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ลาดเอียงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 50 เมตร ลักษณะพื้นที่เป็นลูกคลื่นน้อย ๆ เนื้อดินเป็นดินปนทราย และเกือบไม่มีดินตะกอนอยู่เลย มีทิวเขาไม่มากนัก และมีขนาดไม่ใหญ่นัก ส่วนใหญ่จะอยู่ตามริมขอบของภาค มีอยู่ตอนกลางของพื้นที่อยู่บ้างเพียงเล็กน้อย พอจะแบ่งทิวเขาในภาคนี้ออกได้เป็น 4 ทิวเขาด้วยกันคือ ทิวเขาเลย ทิวเขาภูเก้า ทิวเขาภูพานและทิวเขาพนมดงรัก

ทิวเขาเลย เป็นทิวเขาหินแกรนิต อยู่ในแถบตะวันตกเฉียงเหนือของภาค ในเขตจังหวัดเลยกับจังหวัดอุดรธานี ทิวเขานี้เป็นแขนงของทิวเขาเพชรบูรณ์ ซึ่งแยกออกไปบนพื้นที่ราบสูงทางด้านตะวันออก มีทิศทางจากด้านเหนือ บริเวณฝั่งลำน้ำโขงทางทิศตะวันออกของ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ลงมาทางใต้ต่อกับทิวเขาเพชรบูรณ์ทางด้านตะวันออกในตอนภูผาลาย และภูกระทิง ทิวเขาเลยมีความสูงเฉลี่ย ประมาณ 500 เมตร ยอดสูงสุด ประมาณ 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเลกับที่ราบเลยออกจากจังหวัดอุดร และขอนแก่น มีลำน้ำที่เกิดจากทิวเขาเลยอยู่สองด้านคือ ด้านที่ไหลลงสู่ลำน้ำโขง ได้แก่ ลำน้ำเลยและลำน้ำสงคราม ส่วนด้านที่ไหลลงสู่ลำน้ำมูลมีห้วยพะเนียง

ทิวเขาภูเก้า หรือทิวเขาเก้ายอด เป็นทิวเขาหินแกรนิตขนาดเล็ก อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของอำเภอเมืองอุดร ในเขตอำเภอเมืองหนองบัวลำพู มีทิศทางจากเหนือในเขต อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ทอดตัวลงมาทางทิศใต้ถึงอำเภอภูเวียง และอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ทิวเขาภูเก้าเชื่อมต่อกับทิวเขาเลยทางด้านตะวันตก ทางด้านตะวันออกได้ทอดตัวไปใกล้บริเวณหนองละหาน มีความสูงเฉลี่ยประมาณ 500 เมตร และมียอดสูงสุดไม่เกิน 600 เมตร จากระดับน้ำทะเล ลำน้ำที่เกิดจากทิวเขาภูเก้า แบ่งออกได้เป็นสองด้านคือ ด้านที่ไหลลงสู่ลำน้ำโขงได้แก่ห้วยหลวง ด้านที่ไหลลงสู่ลำน้ำมูลได้แก่แควของลำน้ำพอง และแควของลำน้ำมาว ซึ่งไหลลงสู่ลำน้ำชี

ทิวเขาภูพาน เป็นทิวเขาหินปูน เป็นทิวเขาที่มีขนาดใหญ่ทิวหนึ่งของภาคนี้ ทิวเขานี้ได้แบ่งพื้นที่ราบออกเป็นสองส่วนใหญ่ ๆ คือ ที่ราบนครราชสีมา - อุบลราชธานี อยู่ทางด้านใต้ กับที่ราบอุดรธานี - นครพนมอยู่ทางด้านเหนือ ทิวเขาภูพานเริ่มต้นจากบริเวณทิศตะวันออกของหนองละหาน ในเขตอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ทอดตัวไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ ไปจดลำน้ำโขงทางด้านเหนือของปากน้ำมูล ในเขตอำเภอโขงเจียม มีความยาว ประมาณ 250 กิโลเมตร ส่วนที่กว้างที่สุด ประมาณ 90 กิโลเมตร ในแนวระหว่างภูหินปูน ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันตกของอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธรกับภูผานาซึ่งอยู่ทางด้านตะวันตกของอำเภอนาแกจังหวัดสกลนคร ทิวเขาภูพานมีลักษณะเป็นมุมใหญ่อยู่ทางด้านใต้ของจังหวัดสกลนคร ส่วนที่ทอดตัวออกไปทางทิศตะวันออกและทิศตะวันออกเฉียงใต้นั้นแยกอยู่เป็น 4 แนวคือ

แนวที่ 1 ตอนเหนือสุดจากแนวลำห้วยบางทรายไปหมดที่ภูพระบาท ในแนวลำห้วยคำชะอี ห่างจากลำน้ำโขง ประมาณ 4 กิโลเมตร ในทิวเขาช่วงนี้มียอดเขาสูงระหว่าง 200 – 600 เมตร ยอดสูง ๆ ได้แก่ ภูพานสูง 602 เมตร ภูลานช้างสูง 628 เมตร ตอนตะวันออกสูงสุด 230 เมตร และกว้าง ประมาณ 2 กิโลเมตร

แนวที่ 2 เป็นแนวระหว่างห้วยบางทรายกับห้วยมุก เป็นแนวติดต่อกันโดยตลอด ตอนปลายสุดของแนวเขาอยู่ห่างจากลำน้ำโขงประมาณ 10 กิโลเมตร มียอดสูงระหว่าง 300 – 500 เมตร ลูกตะวันออกสุดสูง 376 เมตร และกว้าง ประมาณ 10 กิโลเมตร

แนวที่ 3 เป็นแนวระหว่างห้วยมุกกับห้วยบังอี่ ตอนปลายตะวันออกสุดไปจดลำน้ำโขง บริเวณใต้อำเภอมุกดาหาร ภูเขาตอนปลาย ๆ ด้านตะวันออกไม่ต่อกันเป็นพืด ความสูงของยอดเขา ประมาณ 200 – 400 เมตร

แนวที่ 4 เป็นแนวใต้สุด อยู่ใต้แนวห้วยบังอี่ ทางตอนตะวันออกมีที่ราบคั่นเป็นตอน ๆ และไปจดลำน้ำโขงที่บริเวณภูคำ ในเขตอำเภอโขงเจียม ทิวเขานี้ปันน้ำลงสองด้าน คือด้านลำน้ำโขง และด้านลำน้ำมูล มีลำห้วยเล็ก ๆ อยู่มากมาย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2550)

4.2.1 การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของข่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พวกข่าเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมในเขตภาคอีสานที่พูดภาษาตระกูลมอญ - เขมร มักอาศัยอยู่บนที่สูง ทางลาวเรียกว่าลาวเทิง เป็นพวกเดียวกับพวกกุยหรือกวยหรือส่วยในภาคอีสาน คนสองฝั่งโขงระหว่างอีสานกับลาวสมัยโบราณเกือบทั้งหมดเป็นพวกเดียวกัน มีการเคลื่อนย้ายไปมาหาสู่กันไม่ขาดสาย โดยเฉพาะในสมัยที่อำนาจของลาวควบคุมบริเวณแอ่งสกลนครและแอ่งโคราชบางส่วน ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติเพราะเป็นการเคลื่อนย้ายในดินแดนของตน เมื่อคนอีสานเคลื่อนย้ายไปอยู่ที่อื่น พวกใหม่ที่เข้ามาแทนก็คือลาว จากหลักฐานจารึกลาวระบุจุลศักราช 712 ตรงกับ พ.ศ. 1893 (ปีสถาปนากรุงศรีอยุธยา) พบที่ตำบลบ้านแร่ อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร ในเขตสะสมแอ่งสกลนคร เนื้อหาในจารึกกล่าวถึงการอุทิศที่ดินให้วัดของเจ้านายระดับพญาและแสนผู้เป็นหัวหน้าชุมชนที่นั่น แสดงว่าลาวเข้ามาอยู่ในชุมชนก่อนหน้านั้นแล้ว ส่วนบริเวณสองฟากแม่น้ำโขงทางใต้ เขตอีสานใต้และลาวใต้ ตั้งแต่แก่งหลี่ผีขึ้นมาจนถึงเขตนครพนม เป็นที่อยู่ของพวกข่า มีข่าระแดเป็นต้น ซึ่งเขตแขวงบ้านเมืองของชนชาติระแดแต่โบราณอยู่ในแขวงจำปาสักและบริเวณลาวใต้

โดยจำปาสักแต่เดิมเป็นเมืองของพวกจาม เรียกนครจัมปา ยังมีปราสาทวัดพูและพบจารึกอักษรจาม ต่อมาพวกเจนละปราบปรามพวกจามได้ ขยายอำนาจลงไปสถาปนาอาณาจักรกัมพูชาบริเวณทะเลสาบ อาณาจักรขอมเรืองอำนาจปกครองคลุมสองฝั่งแม่น้ำโขงจนถึงเวียงจันทน์อยู่นาน จนปลายสมัยพระนครหลวงเสื่อมอำนาจลง พวกข่าระแดซึ่งเป็นเชื้อสายเดียวกับพวกจาม

รวมกับพวกข่าพื้นเมืองจึงจัดตั้งการปกครองกันเอง ดังที่เรียกในกฎมณเฑียรบาล[4] ว่าเมืองเรอแดว หรือเมืองระแด ในระยะนี้เองที่เมืองระแดต้องส่งบรรณการต่อท้าวฟ้างุ้มแห่งล้านช้างและพระเจ้าอู่ทองแห่งกรุงศรีอยุธยา มีฐานะเป็นเจ้าประเทศราช การที่ทางไทยเรียกเมืองระแดคงจะเรียกตามชนที่เป็นชาวเมืองนั้น ซึ่งในตอนนั้นชื่อนครจัมปาสักยังไม่เกิดขึ้น

หลัง พ.ศ. 2181 ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2172 -2199) และรัชสมัยพระเจ้าสุริยวงศาฯ แห่งเวียงจันทน์ ผู้ครองนครกาลจำบากนาคบุรีศรีเป็นหญิงชื่อนางเกาแล้วมีลาวลงมาผสมผสานเผ่าพันธุ์ ในระยะนี้เองที่เป็นช่วงที่คนลาวอพยพลงทางใต้ของลาวทำให้พวกข่าขยายบ้านเมืองของตนออกมาทางเขตอีสาน ในสมัยปี พ.ศ. 2200 ได้มีการอพยพจากเมืองอัตตะปือ เมืองแสนปาง ข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งอยู่แถบเมืองสุรินทร์ เมืองศรีสะเกษ และเมืองขุขันธ์ ซึ่งมักถูกเรียกว่าเป็นพวกส่วยหรือเขมรป่าดง กลุ่มนี้เป็นข่ากลุ่มแรกที่เข้ามาเกี่ยวข้องในประวัติศาสตร์ไทย แล้วมีพวกข่าที่ชำนาญการจับช้างพวกใหญ่เคลื่อนย้ายลงมาตั้งหลักแหล่งในเขตจังหวัดสุรินทร์ในช่วงก่อน พ.ศ. 2230 ตรงกับสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯแห่งกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 2199 - 2231 และปลายรัชสมัยของพระเจ้าสุริยวงศาฯ แห่งเวียงจันทน์

ในส่วนภาคเหนือของลาวเจ้าสร้อยศรีสมุทรฯให้จันสุริยวงศ์ เป็นนายรักษาบ้านโพนสิม เมืองตะโปน (เชโปน) เมืองพิณ และเมืองนอง ซึ่งกลุ่มชนเหล่านี้ภายหลังขยับขยายข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาตั้งหลักแหล่งอาศัยฝั่งอีสาน สร้างบ้านสร้างเมืองจนมีพัฒนาการเป็นเมืองมุกดาหารและเป็นจังหวัดมุกดาหารในปัจจุบัน

ในช่วงที่ไทยขยายอาณาเขตหัวเมืองอีสานในสมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2321) ได้ครอบคลุมดินแดนทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ไปถึงเมืองหลวงพระบาง เมืองเวียงจันทน์ และเมืองจำปาสัก ในระหว่างที่ไทยปกครองดินแดนดังกล่าวได้เกิดความวุ่นวายถึงขั้นกบฏในรูปแบบกบฏผู้มีบุญคือ ครั้งแรก พ.ศ. 2334 เกิดกบฏอ้ายเชียงแก้ว ในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ผู้ที่ร่วมกบฏครั้งนี้มีพวกข่าระแด ข่าจะราย ข่าสว่าง และข่ากระแงร่วมอยู่ด้วย

ขบถเชียงแก้ว พ.ศ. 2334 (1791) เป็นการขบถโดยพวกข่า ข่าระแด ข่าจะราย และข่ากระเซ็ง พวกข่าถูกเอารัดเอาเปรียบมาก เพราะเป็นพวกชาวป่าหล้าหลัง ไม่มีรัฐเป็นของตนเอง อยู่ภายใต้การปกครองของลาวและไทย เชียงแก้วอยู่ที่ตำบลเอาโขงฝั่งโขงตะวันออก แขวงสาละวัน แสดงตนเป็นผู้วิเศษ มีคนนับถือมาก รู้ข่าวเจ้าครองนครจำปาสักไชยกุมารป่วยหนัก จึงยกกำลังเข้า

---

[4] กฎมณเฑียรบาลที่ตราขึ้นในช่วง 100 ปีแรกของกรุงศรีอยุธยา จดรายชื่อเมืองที่มีกษัตริย์ปกครองและถวายดอกไม้เงินดอกไม้ทองแก่กรุงศรีอยุธยาไว้ 20 เมือง มีชื่อเมืองนครหลวง คือกัมพูชา และเมืองศรีสัตนาคนหุตคือลาว ในนั้นมีชื่อเมืองโคตรบองกับเมืองเรอแดวรวมอยู่ด้วย (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2549 : 401- 402)

ยึดได้เมืองจำปาสัก ทำให้พระประทุมสรราช บ้านห้วยแจระแม และท้าวฝ่ายน่าบ้านสิงทา ยกทัพไปรบกับเชียงแก้ว ต่อสู้กันที่แก่งตะนะ บนแม่น้ำมูล เชียงแก้วถูกจับประหารชีวิต กองทัพนครราชสีมา กองทัพพระประทุมสรราช และท้าวฝ่ายน่า เลยยกไปตีพวกข่า คือพวกข่ากระเซ็ง ข่าสวาง ข่าจะราย และข่าระแด ที่ตั้งอยู่ฝั่งโขงตะวันออก จับพวกข่ามาเป็นทาสจำนวนมาก พวกนี้ตกเป็นทาสตลอดชั่วลูกชั่วเหลนไม่รู้จบสิ้น เกิดพระเพณีตีข่ามาตั้งแต่นั้นและครั้งที่สอง พ.ศ. 2358 - 2363 เกิดกบฏอ้ายสาเกียดโง้ง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งการเกิดกบฏทั้งสองครั้งเกิดบริเวณเมืองจำปาสัก โดยชาวข่า เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการเข้าร่วม ในปี พ.ศ. 2363 (1820) เป็นขบถพวกข่า สาเขียดโง้งเป็นภิกษุ แม่เป็นชาวลาวเวียงจันทน์ถูกไทยกวาดต้อนมาอยู่ใกล้จำปาสัก ตั้งบ้านเรือน อยู่ที่หนองบัวถัดจากเตาปูนใกล้เมืองจำปาสัก ธุดงค์มาอาศัยอยู่ที่เขาเขียดโง้ง ฝั่งโขงตะวันออกของจำปาสัก แสดงตนว่าเป็นท้าวเจืองอดีตวีรบุรุษของชาวข่ากลับชาติมาเกิด ขาวข่าต่างอาสาเป็นข้า คือข่าสาระวัน ข่าคำทอง และข่าอัตปือ สาเขียดโง้งยกกองทัพข่าประมาณ 6,000 คนเศษ เข้าเผาเมืองจำปาสัก ครั้นยึดเมืองจำปาสักได้ถอยไปตั้งหลักที่เขาย่าปุ แขวงเมืองอัตปือเขตของข่าทำลายทางขึ้นทุกทาง กองทัพเจ้าอนุวงศ์ผู้ครองเวียงจันทน์ ได้รับคำสั่งจากกรุงเทพให้ยกทัพไปปราบ สู้รบกับสาเขียดโง้งอยู่หลายวัน จับสาเขียดโง้งและชาวข่าพร้อมทั้งครอบครัวได้จำนวนมาก ส่งตัวมากรุงเทพ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดให้จำสาเขียดโง้งไว้ตลอดชีวิต ส่วนครอบครัวข่าให้เป็นตะพุ่นหญ้าช้าง[5] ตั้งบ้านเรือนที่บางบอน ธนบุรี การปราบปรามข่าในครั้งนี้รุนแรงมาก ข่าที่เคยมีถึง 300,000 คน ถูกลดจำนวนลงเหลือไม่กี่พัน นิยายเก่า ๆยังมีเล่ารำลึกถึงทุ่งนาที่นองไปด้วยเลือด แม่น้ำลำธารอุดตันและหุบเขากองท่วมท้นไปด้วยซากศพ พวกที่รอดจากการสังหารถูกกวาดต้อนไปเป็นทาสของคนไทยและคนลาว (จิตร ภูมิศักดิ์, 2519 : 523) หลังจากขบถสาเขียดโง้งแล้วปรากฏว่าหลังจากนั้นไม่มีขบถเกิดขึ้นในแถบหัวเมืองอีสานอีกเลย ไทยปกครองเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2436 จึงได้เสียดินแดนให้ฝรั่งเศส (นงลักษณ์ ลิ้มศิริ, 2524 : 49 - 52)

ซึ่งในช่วงรัชกาลที่ 3 เกิดปัญหาขัดแย้งกันระหว่างกรุงเทพฯกับเวียงจันทน์ สาเหตุหนึ่งในหลาย ๆ สาเหตุคือพวกลาวและข่าตามหัวเมืองต่าง ๆในอีสานและลุ่มแม่น้ำโขงได้รับความเดือดร้อนจากเจ้าเมืองนครราชสีมาที่ทำหน้าที่ "ตีข่า" มาเป็นทาสแล้วเกณฑ์ส่วยและแรงงานส่งกรุงเทพฯ ทำให้พวกลาวและข่าต้องหันไปพึ่งเจ้าอนุวงศ์ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2549 : 435)

---

[5]ตะพุ่น (น.) พวกคนหลวงที่ถูกเกณฑ์ให้เกี่ยวหญ้าเลี้ยงช้าง / ตะพุ่นหญ้าเลี้ยงช้าง (น.) โทษอาญาหลวงสมัยโบราณ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, 2538 : 333)

4.2.2 กลุ่มวัฒนธรรมมอญ-เขมร

4.2.2.1 กลุ่มชนที่ใช้ภาษามอญ-เขมรเป็นภาษาในการสื่อสาร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เป็นกลุ่มชนที่ใช้ภาษามอญ-เขมรเป็นภาษาในการสื่อสารเป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทในด้านวัฒนธรรม กระจายอยู่ในภาคอีสานตอนใต้ บริเวณจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ อุบลราชธานี กลุ่มชนนี้ประกอบไปด้วยส่วย เขมร กะโส้ กะเลิง กลุ่มวัฒนธรรมเขมรที่เข้ามาแรกสุด คือ ส่วย ซึ่งมีอาชีพคล้องช้างตามป่าในสมัยกรุงศรีอยุธยา เคยทำความดีความชอบช่วยติดตามช้างเผือกในสมัยพระที่นั่งสุริยาศอมรินทร์ กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา จนหัวหน้าส่วยได้ความดีความชอบให้ดูแลหัวเมืองบางเมืองในอีสานใต้ เช่น รัตนบุรี ขุขันธ์ สังขะบุรี ต่อมาวัฒนธรรมของพวกส่วยถูกกลืนโดยการแต่งงานกับชาวเขมร ซึ่งอพยพมาจากเขมรต่ำ (ประเทศเขมร) ทำให้พวกส่วยบางพวกพูดภาษาเขมรมากกว่าภาษาส่วยและในปัจจุบันภาษาส่วยเริ่มลดน้อยไปจากกลุ่มชนวัฒนธรรมมอญเขมร กลุ่มชนวัฒนธรรมมอญเขมร แบ่งออกได้ 6 กลุ่มชน คือ

1) เขมร เป็นกลุ่มที่อพยพมาจากเขมรต่ำ ใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาพูด ปัจจุบันนี้ชนกลุ่มนี้อยู่ในจังหวัดสุรินทร์ ศรีษะเกษ บุรีรัมย์ มีประชากรเป็นอันดับสองรองจากกลุ่มไทยลาว การตั้งหมู่บ้าน ชาวเขมรนิยมตั้งหมู่บ้านเป็นกลุ่มเช่นเดียวกับชาวไทยลาว ลักษณะการสร้างบ้านในปัจจุบัน ไม่พบว่ามีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

2) ส่วย หรือกูย เป็นชนชาติที่กระจัดกระจายอยู่ตามลุ่มแม่น้ำมูลและลาวตอนใต้ ตั้งภูมิลำเนาปะปนกับพวกเขมรในจังหวัดสุรินทร์ ศรีษะเกษ บุรีรัมย์ อุบลราชธานี ส่วยจะใช้ภาษาไทยเป็นภาษาราชการ และใช้ภาษาส่วยในการติดต่อสื่อสารกันเองและชุมชนใกล้เคียง รูปร่างลักษณะ ส่วยมี 2 ลักษณะ พวกแรก รูปร่างหน้าตาคล้ายพวกเงาะ คือ ผมหยิก ผิวคล้ำ จมูกบาน ส่วนอีกพวกหนึ่งจะมีร่างกายสูงใหญ่ ชาวส่วยมีความชำนาญในเรื่องการคล้องช้าง ชอบชีวิตที่เรียบง่ายมีอิสระและมีนิสัยซื่อตรง ความเชื่อและศาสนา ส่วยนับถือศาสนาพุทธและมีความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณ โดยเชื่อว่าผีปะกำคือผีที่มีอำนาจสูงสุด และเชื่อว่าเมื่อบรรพบุรุษตายไปแล้วจะกลับมาเกิดในตระกูลเดิม จึงนิยมตั้งชื่อลูกหลานตามชื่อ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อเจ็บป่วยส่วยเชื่อว่าถูกผีกระทำ จะต้องหา มอจ้ำ หรือ หมอจ้ำ มาดูว่าผิดผีตนใด

3) โซ่ หรือกะโส้ ชาวโซ่ หรือ กะโส้ มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองมหาชัยกองแก้วและเมืองวัง ในประเทศลาวได้อพยพมาอยู่ภาคอีสานในสมัยรัชกาลที่3 หลังกบฏเจ้าอนุวงศ์ ปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่แถบ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดหนองคาย รูปร่างลักษณะชาวโซ่ มีรูปร่างค่อนข้างอ้วน เตี้ย ใบหน้ารูปไข่ จมูกแบน ผมหยักศก ผิวคล้ำ นิยมสักลาย

4) กระเลิง ชาวกระเลิงเป็นชนเผ่าหนึ่ง มีภาษาพูดของเผ่าเช่นเดียวกับกะโส้ แต่ปัจจุบันชาวกระเลิงพูดภาษาไทยลาว ในสมัยอดีตชาวกระเลิงนิยมสักรูปนกที่แก้ม ชาวกระเลิงมีถิ่นฐานเดิม อยู่ในแขวงสุวรรณเขต แขวงคำม่วน ในประเทศลาว อพยพมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบเทือกเขาภูพาน จังหวัดสกลนคร อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร อำเภอท่าอุทยาน จังหวัดนครพนม วัฒนธรรมประเพณีของชาวกระเลิง ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นวัฒนธรรมไทยลาว แม้แต่ภาษาพูดคนรุ่นใหม่พูดภาษากระเลิงไม่ได้แล้ว

5) ชาวบน หรือ เนียะกูล ชาวบนเป็นชื่อที่ชาวไทยโคราชเรียก ส่วนชาวบนจะเรียกตนเองว่า เนียะกูล หรือ เยียะกุร ซึ่งมีความหมายว่า คนภูเขา โดยปกติจะเป็นกลุ่มชนที่เก็บตัว ไม่ต้องการที่จะคบหาสมาคมกับคนแปลกหน้าแปลกภาษา ชาวบน มีวัฒนธรรมล้าหลัง พูดภาษาตระกูลมอญ – เขมร แต่ก็ยังมีคำไทยบนอยู่บางส่วนตั้งภูมิลำเนาอยู่บนเทือกเขาดงพญาเย็น ตามแนวเทือกเขาไปจนถึงเทือกเขาเพชรบูรณ์ ได้แก่ ในแถบอำเภอปักธงชัย อำเภอโชคชัย อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ และอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

6) ชาวบลู (บรู) ชาวบลู บางท้องถิ่นเรียก ข่าบรู เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาอยู่ฝั่งไทยตามแนวริมน้ำโขงแถบอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และที่ตำบลป่าหวาย ตำบลบ้านโคก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ชาวบลูส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพจักรสานและล่าสัตว์ การตั้งหมู่บ้าน จะสร้างหมู่บ้านเป็นกลุ่ม ตัวบ้านส่วนมากทำแบบง่าย ๆ ใช้ไม้ไผ่ มุงด้วยหญ้าคา ไม่นิยมทำรั้วบ้านและไม่นิยมนำควายไว้ใต้ถุนบ้าน แต่จะทำคอกไว้ใกล้ ๆ ข้างบ้าน

การแต่งกาย ชาวบลูแต่งกายคล้ายกับชาวอีสานทั่ว ๆ ไป คือ ผู้หญิงนุ่งผ้าถุง เสื้อแขนสั้น หรือเสื้อหมากกะแหล่ง ผู้ชายนุ่งกางเกง ชาวบลูไม่มีเอกลักษณ์ในการแต่งกายเพราะไม่มีการทอผ้าใช้เอง แต่นิยมซื้อเสื้อผ้าจากตลาด ความเชื่อศาสนา ชาวบรูเชื่อในการนับถือลัทธิวิญญาณสูงมาก มีประเพณีเลี้ยงผีบ้าน และประเพณีเลี้ยงผีดง นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์และยาสั่งค่อนข้างสูง ถ้าไม่ชอบใครก็จะใช้ยาสั่ง สั่งให้เป็นไปต่าง ๆ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2542 : 274)

ชาวบรูในลาว

ชาวบรูในเวียดนาม

ชาวบรูบ้านท่าล้ง ในประเทศไทย

ภาพที่ 4.3 ชาวบรูในประเทศลาว เวียดนามและไทย

4.2.2.2 การกระจายตัวและ ถิ่นที่อยู่ของชาวบรู

ชาวบรู ตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ในภูมิภาคอินโดจีน ทั้งในเวียดนาม กัมพูชา ลาว พม่า และ ไทย ชอบอาศัยอยู่ใกล้ภูเขา บางท้องถิ่นเรียก ข่าบรู หรือข่า แต่ชาวบรูจะเรียกตัวเองว่า " บรู " ซึ่งมีความหมายว่า คน ในประเทศไทยมี ชาวบรูกระจายตัวอยู่ในเขตจังหวัดมุกดาหาร จังหวัดหนองคาย และในเขตอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ที่หมู่บ้านท่าล้ง และบ้านเวินบึก

ชาวบรูในจังหวัดมุกดาหารมีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศลาว อพยพเข้ามาระหว่างปี พ.ศ. 2426 ถึงปี พ.ศ. 2430 (พิสิฏฐ์ บุญไชย, 2543) มีวิถีชีวิตดั้งเดิมด้วยการเก็บหาของป่า ล่าสัตว์เพื่อการยังชีพ และใช้สมุนไพรดูแลสุขภาพ ต่อมาชุมชนมีการพัฒนาเจริญขึ้น ป่าไม้และแหล่งสมุนไพรถูกทำลาย ทำให้ชาวบรูรุ่นใหม่ขาดความรู้ ไม่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาเรื่องสมุนไพรพื้นบ้าน

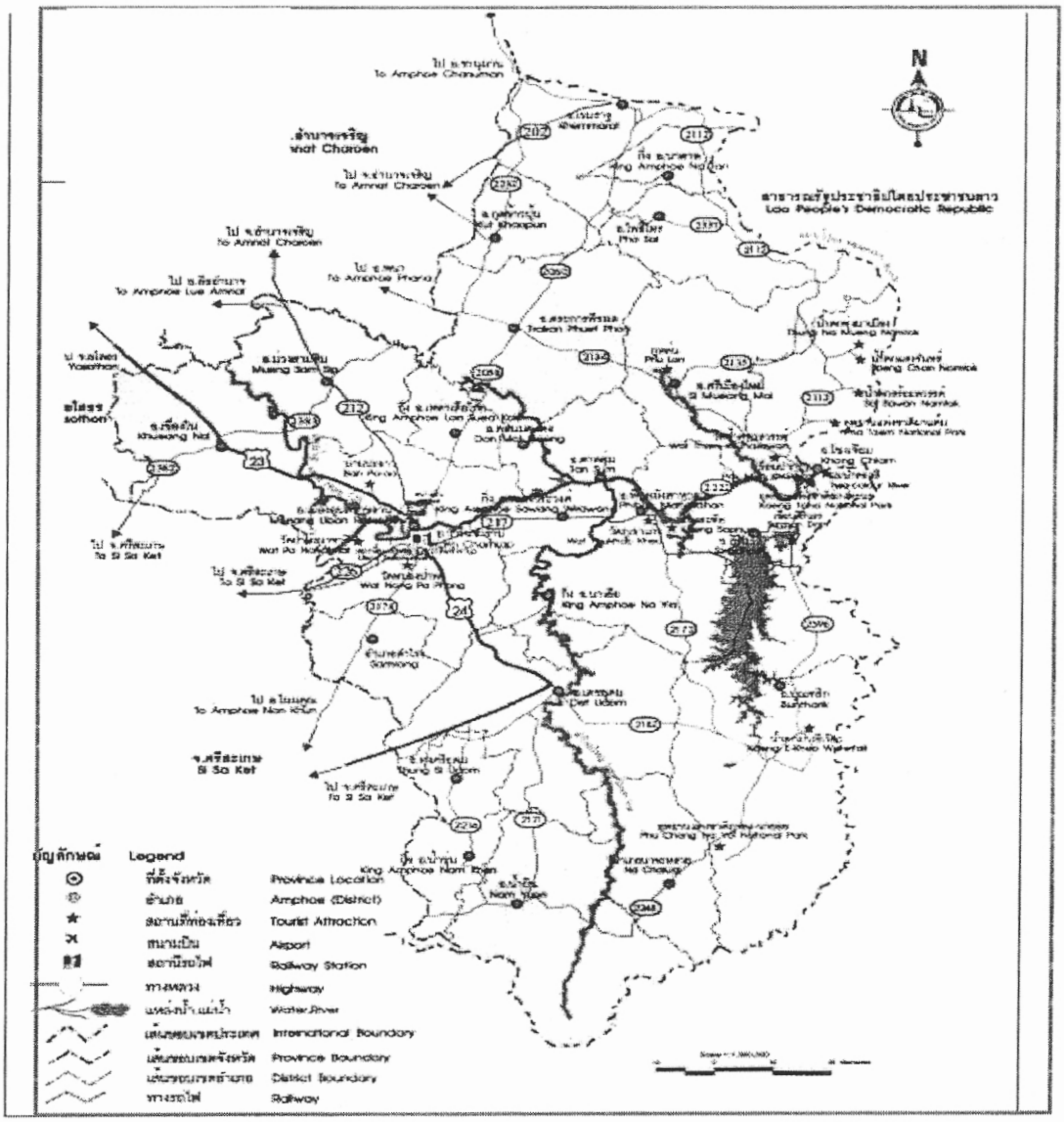
ชาวบรูบ้านโพธิ์ในเขตจังหวัดหนองคาย (สมใจ ศรีหล้า, 2550) มีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากแขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว เมื่อครั้งที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองและมีการกดขี่ใช้แรงงานพวกข่า ส่วนในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ชาวบรูกระจายตัวอยู่ในสองชุมชนคือ บ้านท่าล้ง และบ้านเวินบึก ในเขตอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

4.2.2.3 จังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอุบลราชธานีตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้ง (ละติจูด) ที่ 15 องศาเหนือ ตัดกับเส้นแวง (ลองติจูด) ที่ 105 องศาตะวันออก มีพื้นที่ประมาณ 15,739 ตารางกิโลเมตร หรือ 9.8 ล้านไร่ มีอาณาเขตติดต่อโดยรอบดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับจังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดยโสธร และ สปป. ลาว
ทิศใต้	ติดกับจังหวัดศรีสะเกษ และราชอาณาจักรกัมพูชา
ทิศตะวันออก	ติดกับแม่น้ำโขงและสปป. ลาว
ทิศตะวันตก	ติดกับจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดยโสธร

โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแนวกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับ สปป. ลาว ไหลผ่านในเขตอำเภอเขมราฐ อำเภอนาตาล อำเภอโพธิ์ไทร อำเภอศรีเมืองใหม่ และมาบรรจบกับแม่น้ำมูลที่อำเภอโขงเจียม ความยาวช่วงไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานีประมาณ 180 กิโลเมตร (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, 2544 : 1) ประชากรประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ไทย ลาว เขมร ส่วย บรู ซิกซ์ เวียดนาม กุลา ไทยโคราช มีภาษาพูดในกลุ่มภาษาเขมร ภาษาส่วย ภาษาไทยโคราช ภาษาบรู ภาษาข่า ภาษาชาวบน ภาษาผู้ไทย ภาษาเญอ ภาษาพวน (ทวีพร สุวรรณราช, 2535)

ภาพที่ 4.4 แผนที่จังหวัดอุบลราชธานี

4.2.2.4 อำเภอโขงเจียม

อำเภอโขงเจียมตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของตัวเมืองอุบลราชธานี มีแม่น้ำโขงกั้นเป็นแนวพรมแดนด้านทิศตะวันออก มีพื้นที่ประมาณ 901.800 ตารางกิโลเมตร ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่บ้านถ่านเก่า หมู่ที่ 1 ตำบลโขงเจียม อยู่ห่างจากอำเภอเมืองอุบลฯไปทางทิศตะวันออกตามเส้นทางสายอุบลฯ-พิบูลฯ-โขงเจียม เป็นระยะทางประมาณ 85 กิโลเมตร เดิมชื่อว่า บ้านโขลงเจียง มีสมมติฐานจากประวัติศาสตร์ เขตนครจำปาศักดิ์ในสมัยเจ้าศรีสมุทรพุทธางกูร (เจ้าหน่อกษัตริย์) ได้แต่งตั้งท้าวหลวง (บุตรพระละงุม) ให้เป็นนักบุญเฒ่า ไปรักษาบ้านโขลงเจียง ประมาณ

พ.ศ. 2256 โดยทั่วไปชาวบ้านเรียกบ้านโขลงเจียงว่า บ้านเจียงใต้ ครั้นถึงสมัยของขุนนักรามาอินทร์ผู้รักษาบ้านโขลงเจียง ได้กระทำความผิด เจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์ (โย่) จึงจับมาลงโทษปลดออกแล้วทำหนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยแต่งตั้งท้าวมหาอินทร์ผู้เป็นบุตรขุนอินทรวงษ์ให้เป็นพระกำแหงสงครามแล้วยกฐานะบ้านโขลงเจียงขึ้นเป็นเมืองเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองโขงเจียม ในปี พ.ศ. 2364 ขึ้นตรงต่อนครจำปาสัก

ต่อมาในปี พ.ศ. 2369 เกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์แห่งนครเวียงจันทร์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯปราบกบฏเสร็จสิ้นแล้ว ในปี พ.ศ. 2371 จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้เมืองโขงเจียมขึ้นตรงต่อเมืองเขมราฐในคราวการปรับปรุงการปกครอง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ (ระหว่างปี พ.ศ.2443 - 2445) ลดฐานนะจากเมืองโขงเจียม เป็น อำเภอโขงเจียม ขึ้นกับจังหวัดอุบลราชธานีในสมัยพระกำแหงสงครามเป็นผู้ปกครองเมืองโขงเจียมได้ไปตั้งบ้านใหม่ขึ้นอีกบ้านหนึ่งชื่อว่าบ้านเจียงเหนือสันนิฐานว่าเป็นบ้านนาแวงตำบลนาแวงอำเภอเขมราฐ ในปัจจุบัน ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากการเก็บส่วยในเขตรับผิดชอบที่มีอาณาเขตกว้างขวางไม่สะดวกในการเก็บส่วย

ในปี พ.ศ. 2444 ได้เกิดขบถผีบุญ ซึ่งขณะนั้นเจ้าอุปฮาดจันทา เป็นผู้รักษาเมืองโขงเจียมถูกฆ่า เมื่อบ้านเมืองสงบ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้โปรดแต่งตั้งเจ้าบุญธิสารวงษ์เจียมเป็นนายอำเภอคนแรกของอำเภอโขงเจียม ในปี พ.ศ. 2454 และในปี พ.ศ. 2450 ไทยเสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส ชาวบ้านที่รักความเป็นไท ได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนที่บ้านคันนกหอ ให้ชื่อว่าเมืองสุวรรณวารี โดยการนำของอุปฮาด (คำพัน) และพระอุบลกิจประชากร ช่วงนั้นอำเภอโขงเจียมได้แบ่งการปกครองออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง ท้าวบุญธิสารวงษ์เจียมอยู่บ้านนาคอ (เขตอำเภอศรีเมืองใหม่ในปัจจุบัน) มีหน้าที่เก็บส่วย 7 ตำบล คือ ตำบลสำโรง (เขตอำเภอโพธิ์ไทรในปัจจุบัน) ตำบลนาโพธิ์กลาง (เขตอำเภอโขงเจียมในปัจจุบัน) ตำบลหนามแท่ง ตำบลลาดควาย ตำบลสงยาง ตำบลวาริน ตำบลเอือดใหญ่ ตำบลนาคำ ทั้ง 5 ตำบล ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอศรีเมืองใหม่ ส่วนที่สอง พระราชพงศา อยู่บ้านคำไหล หรือเมืองวารินชำราบ มีหน้าที่เก็บส่วย 2 ตำบล คือ ตำบลวาริน และตำบลคำไหล (ในเขตอำเภอศรีเมืองใหม่ปัจจุบัน) ส่วนที่สาม เจ้าอุปฮาด (คำพัน) อยู่บ้านคันนกหอ (เขตอำเภอสิรินธรในปัจจุบัน) ถูกยกฐานะเป็นเมืองสุวรรณวารี มีหน้าที่เก็บส่วย ตำบลบ้านด่าน และตำบลห้วยยาง

ปี พ.ศ. 2457 ท้าวบุญธิสารวงษ์เจียม กระทำความผิดราชการจึงถูกสั่งปลด หลวงศรีอาชญาซึ่งอยู่บ้านสุวรรณวารีได้รับการแต่งตั้งเป็นนายอำเภอโขงเจียม จากนั้นจึงย้ายที่ทำการ จากบ้านคันนาหอไปตั้งที่ทำการอยู่ที่สุวรรณวารี และเปลี่ยนชื่ออำเภอโขงเจียมเป็น อำเภอสุวรรณวารี ในปี พ.ศ. 2458 เกิดฟ้าฝ่ากุฏิวัดสุวรรณวารี ทำให้พระมี พระพันธ์ และสามเณรรีจันทร์มรณภาพไปพร้อมกับไฟไหม้กุฏิ ในปีเดียวกันนั้นหลวงศรีอาชญา ผู้เป็นนายอำเภอที่ชรามากได้ถึง

แก่กรรม ชาวบ้านพากันขวัญเสียว่าเป็นอาถรรพ์ จึงพากันอพยพหนีและเห็นว่าสถานที่ตั้งไม่เหมาะสม จึงพิจารณาเอาบ้านด่านปากมูลเป็นที่ตั้งอำเภอแห่งใหม่ แต่ยังคงเรียกอำเภอสุวรรณวารีเช่นเดิม หลังจากนั้นก็มีการผลัดเปลี่ยนนายอำเภอมาเรื่อย ๆ ในปี พ.ศ. 2458 หลวงแก้วกาญจนเขต (ม.ร.ว. คอย อรุณวงศ์ ณ อยุธยา) เป็นนายอำเภอ ปีพ.ศ. 2482 เปลี่ยนชื่ออำเภอสุวรรณวารีเป็น อำเภอโขงเจียม เหมือนเดิม ปีพ.ศ. 2500 นายผล ไตรสาร เป็นนายอำเภอและย้ายที่ว่าการอำเภอโขงเจียมไปตั้งที่โนนหมาจอก ตำบลนาคำ ซึ่งเป็นอำเภอศรีเมืองใหม่ในปัจจุบัน ปีพ.ศ. 2500 ตั้งกิ่งอำเภอโขงเจียม (บริเวณอำเภอโขงเจียมแต่เดิม และปัจจุบัน) มี 6 ตำบล คือ โขงเจียม คำเขื่อนแก้ว หนองแสงใหญ่ ห้วยไผ่ ห้วยยาง นาโพธิ์กลาง และวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2514 เปลี่ยนชื่ออำเภอบ้านด่านกลับมาเป็นอำเภอโขงเจียม และเปลี่ยนชื่ออำเภอโขงเจียมในขณะนั้นเป็นอำเภอศรีเมืองใหม่ และภายหลังผนวกตำบลคำเขื่อนแก้ว ไปเข้ากับอำเภอสิรินธร ทำให้อำเภอโขงเจียมเหลือเพียง 5 ตำบล จนถึงปัจจุบัน (ประวัติอำเภอโขงเจียม, 2550)

4.3 ชาวบรูบ้านท่าล้ง

ชาวบรูบ้านท่าล้ง เป็นกลุ่มที่อพยพมาจากแขวงจำปาสักของประเทศลาว และเข้ามาตั้งบ้านเรือนริมฝั่งแม่น้ำโขงในเขตบ้านตามุย อำเภอโขงเจียม ของประเทศไทย และตั้งเป็นบ้านท่าล้ง หมู่ที่ 5 ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน

4.4 สภาพทางภูมิศาสตร์/ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ

บ้านท่าล้ง ตั้งอยู่ในหุบเขา เขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ติดกับแม่น้ำโขง ชายแดนไทย - ลาว เป็นพื้นที่ลาดชันสลับกับเนินเขาสูง สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหิน เนื้อที่ของหมู่บ้านทั้งหมด จำนวน 8,750 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 240 ไร่ ที่อยู่อาศัย 45 ไร่ ที่สาธารณะ 30 ไร่ และที่เหลืออยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม 8,435 ไร่ อยู่ห่างจากอำเภอโขงเจียม ประมาณ 25 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัดอุบลราชธานี ประมาณ 110 กิโลเมตร

ทิศเหนือ	จรดภูเขาเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม และบ้านหนองผือ หมู่ที่ 4 ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
ทิศใต้	จรดแม่น้ำโขงตรงข้ามฝั่งกับประเทศลาว
ทิศตะวันออก	จรดภูเขาเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม และบ้านหนองผือ หมู่ที่ 4 ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
ทิศตะวันตก	จรดบ้านตามุย หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ 4.5 แผนที่การตั้งบ้านเรือนของบ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

4.4.1 สาธารณสุขภายในหมู่บ้าน

เมื่อเจ็บป่วยประชาชนจะเข้าไปรักษาที่ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพชุมชนบ้านหนองผือน้อย หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยไผ่ ห่างจากหมู่บ้านท่าล้ง 9 กิโลเมตร และโรงพยาบาลโขงเจียมที่อยู่ห่างหมู่บ้าน 22 กิโลเมตร

4.4.2 การศึกษา

โรงเรียนบ้านท่าล้ง ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2506 โดยนายอำเภอโขงเจียมเป็นผู้จัดตั้งอยู่ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย โดยมีกระทรวงศึกษาธิการ ควบคุมงานด้านวิชาการ ต่อมาได้โอนมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ปัจจุบัน โรงเรียนบ้านท่าล้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เปิดทำการเรียนการสอน 2 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 43 คน (ปีการศึกษา 2547) มีข้าราชการครู จำนวน 3 คน และมีนักการภารโรง จำนวน 1 คน มีพื้นที่ 6 ไร่ ที่ราชพัสดุ ที่ อบ. 956 มีอาคารเรียน 2 หลัง จำนวน 6 ห้องเรียน อาคารเอนกประสงค์ 1 หลัง มีห้องน้ำห้องส้วม 2 หลัง 5 ที่

สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ พื้นที่อยู่ในหุบเขาติดแม่น้ำโขงติดชายแดน ไทย - ลาว

ทิศตะวันออก จดป่าสงวนแห่งชาติ 120 เมตร

ทิศตะวันตก จดป่าสงวนแห่งชาติ 120 เมตร

ทิศเหนือ จดป่าอุทยานผาแต้ม 80 เมตร

ทิศใต้ จดที่พักสงฆ์ 80 เมตร

จำนวนครูและผู้บริหาร ที่ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจำนวน 5 คน คือ

(1) นายเสมอ	หาริวร	ผู้อำนวยการ
(2) นางรัชนี	สถิตเถียร	ครูผู้สอน
(3) นายคบครอง	จันทร์ปิรักษ์	ครูผู้สอน
(4) นายดุสิต	ภาผล	ครูผู้สอน

ตารางที่ 1 จำนวนนักเรียน โรงเรียนบ้านท่าล้ง ปีการศึกษา 2550

ระดับชั้น	นักเรียนชาย	นักเรียนหญิง	รวม
อนุบาล 1	3	2	5
อนุบาล 2	1	0	1
ประถมศึกษาปีที่ 1	6	1	7
ประถมศึกษาปีที่ 2	1	2	3
ประถมศึกษาปีที่ 3	5	8	13
ประถมศึกษาปีที่ 4	2	4	6
ประถมศึกษาปีที่ 5	3	2	5
ประถมศึกษาปีที่ 6	2	2	4
รวม	**23**	**21**	**44**

คณะกรรมการสถานศึกษา

นายจิระวัฒน์ แก้วใส

นายสายสมร ละครวงษ์

นายบุตรสี พึ่งป่า

นายถาวร พึ่งป่า

นายบัวลัย ศิริมาตร

นายสวัสดิ์ พึ่งป่า

นางกฤติยา พึ่งป่า

นายดุสิต ภาผล

4.4.3 ที่พักสงฆ์บ้านท่าล้ง

มีคณะสงฆ์เข้ามาในหมู่บ้านราวปี พ.ศ. 2512 เป็นคณะพระธุดงค์ แต่มีการตั้งที่พักสงฆ์ในปี พ.ศ. 2518 โดยตั้งอยู่ติดกับรั้งโรงเรียนเบ้านท่าล้ง ที่มีเนื้อที่ประมาณ 6 ไร่ มีศาลาประกอบพิธีกรรม 1หลัง และกุฏิสงฆ์ 2 หลัง มีพระอาจารย์บุญชม สุเมโธ พระรูปเดียวเป็นผู้นำคณะสงฆ์ ที่พักสงฆ์เป็นศูนย์รวมในการประกอบพิธีตามพุทธประเพณีที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวบรูภายหลังที่ส่งคืนผี แล้วหันมานับถือศาสนาพุทธแทน นอกจากเข้าร่วมพิธีที่สำคัญต่าง ๆ แล้วชาวบรูยังได้ส่งบุตรหลานเข้าบวชเรียนศึกษาพระธรรม

4.4.4 สาธารณูปโภคภายในหมู่บ้าน

บ้านท่าล้งเป็นชุมชนขนาดเล็ก เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหิน ไม่เหมาะสมแก่การทำการเกษตร ดังนั้นประชากรส่วนใหญ่จึงมีอาชีพ จับปลาตามลำน้ำโขง สานกระติบข้าว หาของป่าตามฤดูกาล ฐานะประชากรส่วนใหญ่จึงยากจน และการคมนาคมไม่สะดวก ไม่มีรถโดยสารประจำทางในหมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่เดินทางโดยรถจักรยานยนต์และทางเรือ มีถนนลูกรังเข้าหมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้านเมื่อปีพ.ศ. 2535 ประปาหมู่บ้านสร้างเมื่อ ปี พ.ศ. 2541 ไม่มีคู่สายโทรศัพท์แต่มีโทรศัพท์สาธารณะในหมู่บ้าน

4.4.5 ประชากร

ปัจจุบันบ้านท่าล้งมี 63 ครัวเรือนประชากรทั้งหมด 330 คน แบ่งเป็นเพศชายจำนวน 175 คน และเพศหญิงจำนวน 155 คน เมื่อแยกตามช่วงอายุ เป็น 5 ช่วงอายุ คือช่วงที่หนึ่งอายุตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบสองปี มีจำนวน 63 คน แบ่งเป็นเพศชาย 36 คน เพศหญิง 27 คน ช่วงที่สองอายุ 13 - 25 ปี มีจำนวน 72 คน แบ่งเป็นเพสชาย 37 คน เพศหญิง 35 คน ช่วงที่สาม อายุ 26 - 45 ปี มีจำนวน 120 คน แบ่งเป็นเพศชาย 59 คน และเพศหญิง 61 คน ช่วงที่สี่อายุ 46 - 60 ปี มีจำนวน 47 คน แบ่งเป็นเพศชาย 27 คน เพศหญิง 20 คน และช่วงที่ห้า อายุ 60 ปีขึ้นไป แบ่งเป็นเพศชาย 16 คนและเพศหญิง 12 คน จากการแบ่งช่วงอายุจะพบว่าประชากรในช่วงอายุ 26 - 45 ปี เป็นช่วงที่มีจำนวน

มากที่สุด ซึ่งประชากรในช่วงอายุนี้อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลายและเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ถือเป็นกลุ่มที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งกิจกรรมภายในกลุ่มเครือญาติอีกด้วย รองลงมาเป็นช่วงอายุ 13 - 25 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชน และกลุ่มช่วงอายุ 1 - 12 ปี คือ วัยเด็กก่อนเรียนจนถึงระดับประถมศึกษา ส่วนในช่วงอายุ 46 - 60 ปีมีจำนวนลดลงและวัยชราหรือช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปมีจำนวนน้อยที่สุด ซึ่งหากวิเคราะห์ตามจำนวนประชากรตามช่วงอายุแล้ว ชุมชนบรูบ้านท่าล้งมีแนวโน้มของการเพิ่มจำนวนประชากร

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรบ้านท่าล้ง แบ่งตามช่วงอายุ (สำรวจในเดือน ตุลาคม 2551)

ช่วงอายุ	จำนวน		ร้อยละ	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
1 - 12 ปี	36	27	10.90	8.18
13 – 25 ปี	37	35	11.21	10.60
26 – 45 ปี	59	61	17.87	18.48
46 – 60 ปี	27	20	8.18	6.06
60 ปีขึ้นไป	16	12	4.84	3.63
รวม	**175**	**155**	**53.03**	**46.96**
	330		**100**	

4.4.6 การเมืองและการปกครอง/การจัดระเบียบและควบคุมทางสังคม

กลุ่มชาวบรูที่อพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนที่บ้านท่าล้งกลุ่มแรก คือกลุ่มนามสกุลศรีบุญเรือง นามสกุลแก้วตั้งตา นามสกุลแก้วใส และนามสกุลละครวงษ์ เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยจึงมีการปรับเปลี่ยนนามสกุลในกลุ่มที่อพยพมาครั้งแรก เนื่องจากเป็นการอพยพหลบหนีมาจากประเทศลาว ชาวบรูกลุ่มแรกยังหวาดกลัวว่าจะมีเจ้าหน้าที่คอยติดตาม และจับกุม จึงมีความจำเป็นต้อง ปิดบัง ชื่อและนามสกุลของตนเพื่อความปลอดภัย จนสมัยรองอำมาตย์เอกหลวงแก้วกาญจนเขตต์ ตำรงตำแหน่งนายอำเภอโขงเจียม จึงตั้งชื่อสกุลให้ เป็น พึ่งป่า ในกลุ่มที่นามสกุลเดิมแก้วตั้งตา (เคน พึ่งป่า; สัมภาษณ์, 2551) ส่วนกลุ่มนามสกุลศรีบุญเรือง แก้วใส และละครวงษ์ ยังคงใช้นามสกุลเดิม ภายหลังการเข้ามาอาศัยในเขตท่าล้งก็ได้ตั้งหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านตามกฎหมาย จึงเปลี่ยนชื่อจากบ้านท่าลงเป็นบ้านท่าล้งและได้แต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านเพื่อเป็นตัวแทนของราชการภายในหมู่บ้านดังรายชื่อต่อไปนี้

คนแรกคือนายลา ละครวงษ์ ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2452 - 2480
คนที่สองคือนายบุญมี แก้วใส ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480 - 2517
คนที่สามคือนายทองดี พึ่งป่า ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 - 2536
คนที่สี่นายคำพอง แก้วใส ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 - 2542
และนายสายสมร ละครวงษ์ ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน

คณะกรรมการอื่น ๆ ที่ในหมู่บ้าน

นายบุญเหลือ	พึ่งป่า	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นายพิศพิบูลย์	ละครวงษ์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นางสงสี	ศรีดร	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
นายสวัสดิ์	พึ่งป่า	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมสำคัญของหมู่บ้านซึ่งประกอบด้วย

นายสิงห์ทอง	พึ่งป่า	จาระโบ	งานจักสาน
นายวอน	แก่นโสม	รองจาระโบ	
นายสายคำ	พึ่งป่า	หมอสูตร	งานจักสาน

นอกจากนี้ยังมีภูมิปัญญาของชาวบรูที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

นายเพชร	พึ่งป่า	หมอสมุนไพร หมอเป่า ดูลายมือ
นายแพง	แก้วใส	หมอสมุนไพร หมอลำ/นิทาน งานจักสาน
นายบัวลัย	ศิริมาตร	งานจักสาน
นายบุดสี	พึ่งป่า	งานจักสาน
นายเคน	พึ่งป่า	งานจักสาน หมอเป่า
นายนิกร	พึ่งป่า	งานจักสาน
นายวัง	แก้วใส	พรานปลา
นายวิชัย	ศรีดร	นายพราน เป่าใบไม้ เลียนเสียงสัตว์
นางทุม	แก้วใส	หมอตำแย นิทานบรู

4.5 ประวัติชาวบรูบ้านท่าล้ง

ชาวบรูบ้านท่าล้ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร ชาวบรูอาศัยอยู่ใกล้ภูเขา จึงเรียกตัวเองว่า "บรู" เริ่มอพยพเข้ามาโดยกลุ่มญาติพี่น้องประมาณ 10 ครอบครัว ประกอบด้วยสามตระกูล คือตระกูลพึ่งป่า ตระกูลแก้วใส และตระกูลละครวงษ์ จากบ้านหนองเม็ก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศลาว เมื่อประมาณ พ.ศ. 2452 โดยอพยพข้ามลำน้ำโขงมาขึ้นฝั่งที่

บ้านตามุย มาอาศัยอยู่บริเวณถ้ำทราย ติดกับลำน้ำโขง ทางทิศตะวันออกของบ้านตามุย ตำบลห้วยยาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันคือบ้านตามุย ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ต่อมาน้ำท่วมถ้ำทราย จึงอพยพมาตั้งบ้านเรือนบริเวณท่าลง ซึ่งเป็นบริเวณที่คนใช้เป็นเส้นทางลงไปแม่น้ำโขง และเพื่อความสะดวกในการติดต่อกับพี่น้องที่อยู่ประเทศลาว รวมทั้งการหาปลาและทำการเกษตร ก่อนจะเปลี่ยนมาเป็นท่าล้งในปัจจุบัน พอเข้ามาอยู่ก็สร้างชุมชน และขึ้นไปทำไร่บนภู ปัจจุบันคือเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ดังปรากฏในเพลงวีลย์ท่าล้ง ที่แต่งเนื้อร้องและทำนองโดยนายแพง แก้วใส ซึ่งมีใจความว่า

" วีลย์ท่าล้ง ตะเติงตะคือมู ไฮไนเกิดกวยบรู ไฮเตอะแต่อันโต๊ะ สรอ๊กโก๊กสร๊อกกึง จนลีลากลีเลีย ๆ เตอะแต่หนองเม็กลาดเสือ กีเอยวีลย์อาจ๊วย อาจ๊วยบรู กะละกะเนาดี อาจ๊วยเลียง อาจ๊วยสุรีย์ ละเนาเตอะเปราะไน คันเกิดอันกีเตอะดังจ๊วะง๊วยจ๊วะนา เกลาะพรัยจ๊วยพ๊วพาจนปีดอาลี * อาจ๊วยตากงเดิงไฮเตอะเปราะไน คันตะเงยโต๊ะไท โอนอาเยอะอาไตรเปิงเปรอ พรัยหน่อไน้ไก๊ย์ตะเงยถ้ำทราย เจอโอนแอมออนอาย เปราะปรัยอาลวงตะดง คันเกาเว้าโอนมาเยียซะงัด เกาอีเล่าประวัติ เรื่องวีลย์ท่าล้ง คันเกาเลานำมาเยีย เยาะราจัง จักไปดังต่อดัง หล่าระจังครัยเครา สะนัวไนจะแหม่นเกาเยาะอีเว้า คันเรื่องตาลเค้า วีลย์ท่าล้งออละเลอ **แยะอำเภอโขงเจียมเนาไปกรั๊ก ๆ อะและละมักอันเค้าวีลย์ท่าล้ง (ซ้ำ * ** **)"

"บ้านท่าล้งพูดไม่เหมือนเพื่อน หมู่เฮาเป็นชาวบรูมาแต่ฟากโขงขึ้นภูขึ้นเขาจนเหน็ดเหนื่อย มาจากบ้านหนองเม็ก ลาดเสือที่นั่นคือบ้านของพ่อใหญ่ (บรรพบุรุษ) พ่อใหญ่บุญที่แสนดี พ่อใหญ่เลียง พ่อใหญ่สุรีย์ เป็นผู้นำพามาถ้ำอยู่ที่นั่นไม่รู้จะทำมาหากินอะไร เห็นตัวอย่างไหมพ่อใหญ่บัวพาจนเสียหมูพ่อใหญ่ตากงนำพามาถึงฝั่งไทย ให้พวกเรายกมือไหว้พรุ่งนี้พอถึงถ้ำทราย ให้พวกเราพี่น้องไปตัดไม้มาสร้างบ้านเรือนถ้าผมเล่าประวัติบ้านท่าล้งให้พวกท่านฟัง ก็มักพากันหัวเราะขบขัน ไม่รู่ว่ารู้จักหรือเปล่า นอกจากนี้บ้านท่าล้งยังสานกระติบข้าวได้สวยจริง ๆ ในเขตอำเภอโขงเจียมก็ยอมรับ ใคร ๆ ก็ชอบกระติบข้าวบ้านท่าล้ง"

4.5.1 บรูท่าล้งกับการอพยพข้ามพรมแดน

เมื่อนำมาประกอบกับการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในบ้านท่าล้ง พบว่าบรรพบุรุษของชาวบรูดังเดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านหนองเม็ก บริเวณภูกลางเรือน (ภูฤาษี) และได้อพยพมาทำมาหากินและตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านลาดเสือได้นำเอาชื่อบ้านหนองเม็กมาใส่ที่บ้านลาดเสือ ซึ่งชาวบรูส่วนมากจะเรียกบ้านลาดเสือกับบ้านหนองเม็กเป็นบ้านเดียวกัน ก่อนที่จะอพยพเข้ามาอยู่ในบ้านท่าล้งประเทศไทยชาวบรูที่เข้ามาอยู่ในบ้านท่าล้งไม่ได้มาพร้อมกันครั้งเดียว แต่อพยพมาเป็นช่วง ๆและสาเหตุของการมาแต่ละช่วงก็แตกต่างกัน สามารถแบ่งการอพยพเข้ามาในบ้านท่าล้งออกเป็นสามช่วง ดังต่อไปนี้

4.5.1.1 ช่วงแรก ประมาณปี พ.ศ. 2436 – 2497

นายคำภา พึ่งป่า อายุ 93 ปี เล่าว่าได้อพยพมาจากบ้านลาดเสือ โดยในช่วงนั้นเป็นช่วงที่ฝรั่งเศสเข้าปกครองลาว บังคับใช้แรงงานและเสียภาษา ทำให้เกิดความเดือดร้อนจึงอพยพข้ามมาฝั่งไทย ชาวบรูที่อยู่บ้านลาดเสือเป็นกลุ่มย่อยของลาวเทิง ทนต่อสภาพการไม่ไหวจึงได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาประเทศไทย กลุ่มแรกที่มามีประมาณ 10 ครอบครัว เข้ามาประมาณปี พ.ศ. 2452 และมาขึ้นฝั่งที่ถ้ำทรายที่อยู่ทางทิศตะวันออกของบ้านตามุย ตำบลห้วยยาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันคือบ้านตามุย ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และพักอยู่ที่ถ้ำทรายเกือบหนึ่งปี นาย สายคำ พึ่งป่า กล่าวว่าพ่อ กับแม่เป็นรุ่นแรกที่มาอยู่บ้านท่าล้งซึ่งอพยพมาจากบ้านลาดเสือมีพี่น้องมาด้วยกัน สี่คน มี นาง แก้ว นาง อ่อน นาง ปุ่ย และนาง แหมะ และตอนข้ามแม่น้ำโขงมาขึ้นฝั่งที่ถ้ำทราย แม่ของนายสายคำได้คลอดลูกคนแรกที่ถ้ำทราย

ต่อมาน้ำท่วมถ้ำทราย จึงอพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านท่าล้ง (บ้านตามุยเก่า) แต่ยังไม่เป็นบ้านที่ถาวรหนัก จากนั้นก็ขึ้นไปอยู่ตามไร่ตามสวนบนเขาบริเวณสนม แต่เห็นว่าไม่มีความมั่นคง และยุ่งยากในการติดต่อกับพี่น้องที่อยู่ประเทศลาว และไกลจากแม่น้ำ เลยลงมาตั้งเป็นบ้านถาวรขึ้น เรียกว่าบ้านท่าลง เนื่องจากบริเวณนี้เป็นท่าลงไปสู่แม่น้ำโขง จากนั้นก็ผันเสียงไปตามภาษาบรูเลยกลายเป็นบ้านท่าล้ง (สัมภาษณ์ ทองศรี แก้วใส, 2550) พอเข้ามาอยู่ก็ได้สร้างชุมชน และขึ้นไปทำไร่บนภูอย่างเดิม ถางป่าปลูกพืชผักและทำไร่ข้าว โดยใช้ไม้สักเป็นหลุม[6] แล้วหยอดเมล็ดข้าว ข้าวที่ปลูกมีข้าวปลาชิวน้อย ข้าวห้าวแดง หรือข้าวหมากไพ เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จก็ ขนมาทำเล้าข้าวไว้บนต้นไม้ใหญ่ใกล้หมู่บ้าน เพื่อหลีกเลี่ยงการเข้ามาทำลายของช้าง ตอนนั้นช้างป่ามีจำนวนมาก เวลาจะนำข้าวลงมาก็ใช้ถังตักแล้วหย่อนลงมาจากต้นไม้ นำข้าวมาตำด้วยครกมือ ตำครั้งละสองหรือสามคน อาหารหลักพวกปลา (สัมภาษณ์ เพชร พึ่งป่า, 2550) หลังจากที่สร้างบ้านเป็นชุมชนที่ถาวร ได้มีชาวบรูอพยพเข้ามาจากบ้านนากอกนาสดอง บ้านหนองแคน บ้านนางาม เข้ามาอาศัยเพิ่มขึ้น

สาเหตุของการอพยพ นอกจากทนต่อกับการเสียค่าการไม่ไหว และทนไม่ได้ที่จะไปทำการหลวง ถ้าไม่ไปทำการหลวงก็ต้องเสียเงินครอบครัวละห้าถึงสิบเหรียญต่อเดือน (เงินกีบหัวหนาม) ประกอบกับในช่วงเวลานั้นการทำมาหากินลำบาก และเงินทองหายาก ยังอาจประกอบกับช่วงนั้นเกิดโรคระบาด มีคนตายเป็นจำนวนมาก วันละสองถึงสามคน บางคนหลับตายไปเลีย บางคนตัวร้อนเล็ก ๆน้อย ๆก็ตายเป็นเหมือนกันหมดทั้งเด็ก และผู้ใหญ่ นายสา แก้วใสเล่าว่า

---

[6] ลักษณะเดียวกันกับ " การสักหลุ่ง" โดยนำไม้กลมยาวประมาณ 1.5 เมตร ขนาดเหมาะมือ ตรงปลายเสี้ยมให้แหลม สักพื้นดินให้เป็นรู แต่ละรูห่างกันราวคืบกว่า ๆ ระหว่างแถวก็ห่างพอ ๆกัน คนสักก็สักไป คนหยอดก็เดินตามหยอดหลุมละ 5 – 6 เมล็ด (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543 : 319)

เฉพาะแค่การเสียค่าการคงไม่เท่าไร่แต่เป็นเพราะมันเดือดร้อนเรื่องการตาย จากโรคระบาด บางคนบอกว่ามีผีมาเอา แล้วคนก็เลยแตกจากบ้านลาดเสือ

ซึ่งการอพยพมาของกลุ่มแรกเป็นผลมาจากความเดือดร้อนจากการเข้ามาปกครองของฝรั่งเศส ซึ่งปรากฏในหนังสือประวัติศาสตร์ลาวเป็นช่วงที่ฝรั่งเศสได้มีอิทธิพลเหนือดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงและได้จัดเก็บภาษีที่มาเกินควรคือคนละ 7 เหรียญ ในขณะนั้นขายควายสูงสุดตัวละ 4 เหรียญซึ่งตรงกับ ฝรั่งเศสได้วางระเบียบไว้สำหรับพลเมืองลาวคือ ผู้ชายที่มีอายุ 18 – 60 ปี ต้องได้ไปทำงานรับใช้ฝรั่งเศสอย่างน้อย 100 วันต่อปี ลาวลุ่มและลาวสูง ครั้งละ16 วัน ส่วนลาวเทิงครั้งละ20 วัน ถ้าไม่ไปต้องจ่ายเงินซึ่งเรียกว่าเสียช่วยลาวลุ่ม และลาวสูง 4.30 กีบ ส่วนลาวเทิง 2.40 กีบ (สุเนด โพทิสาน, 2543 : 537) รวมไปถึงสถานการณ์ความวุ่นวายในเขตลาวตอนใต้เนื่องจากขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสและสยามที่เคลื่อนไหวอยู่ในบริเวณนี้ โดยเฉพาะกลุ่มขององค์แก้วและองค์กมมะดำ ที่ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มลาวเทิง ในประวัติศาสตร์ลาวขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสและสยามใน ระยะพ.ศ. 2444 – 2450 (ค.ศ. 1901-1907) บริเวณภาคใต้ของลาวภายใต้การนำขององค์แก้วและองค์กมมะดำ (ผู้มีบุญ) โดยผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นลาวเทิง เช่นเผ่าอารัก เผ่าแงะ เผ่าละแว เผ่ากะตู กะตาง เป็นต้น และที่มีพื้นที่การทำงานติดต่อกันในแขวงจำปาสัก ปากเซ สาละวัน อัตตะปือ สีพันดอน ทำให้พวกศักดินาภาคใต้ของลาวเรียกว่า "*พวกข้าขัด*" [7] หรือฝรั่งเศสเรียกว่า "*เขตไม่ยอมจำนน*" ที่มีการต่อต้านฝรั่งเศสในรูปแบบต่าง ๆ นับตั้งแต่การไม่เสียส่วย ไม่เสียภาษีอากร ไม่ไปเป็นทหาร ไม่ไปเป็นกุลี ไปจนถึงการจับอาวุธขึ้นต่อสู้ จนกองกำลังขององค์แก้วถูกปราบปรามลงในปี พ.ศ. 2453 และกองกำลังขององค์กมมะดำถูกปราบปรามลงในปี พ.ศ. 2479 (สุเนด โพทิสาน, 2543 : 588 - 603) ทำให้มีบางส่วนอพยพข้ามมายังฝั่งประเทศไทย

นอกจากการอพยพแสวงหาที่อยู่อาศัย ตลอดจนพื้นที่เพาะปลูก โดยเฉพาะในช่วงนี้ ชาวบรูยังคงมีการปลูกข้าวไร่ ตามวิถีการเกษตรบนภูเขาหรือเชิงเขาดังที่เคยเพาะปลูกในฝั่งประเทศลาว มีการปลูกข้าวไร่ทั้งพันธุ์ข้าวปลาซิวน้อย ข้าวห้าว(แดง) หรือข้าวหมากไพ ซึ่งพันธุ์ข้าวทั้งสองชนิดเป็นพันธุ์ข้าวที่พบว่ามีการเพาะปลูกในเขตสองฝั่งแม่น้ำโขงในเขตนี้ ทั้งข้าวห้าวแดงหรือหมากไพแดง เรียกข้าวแดงหมากไฟในแขวงคำม่วน โดยเฉพาะข้าวปลาซิวน้อยที่พบว่ามีปลูกแพร่หลายในเขตภาคอีสาน ฝั่งประเทศไทย (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543) ซึ่งเป็นหลักฐานที่สนับสนุนได้ว่า คนบรูได้มีการเดินทางติดต่อแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่น ๆในเขตนี้ เพื่อนำมาปรับปรุงวิถีชีวิต เรียนรู้และพัฒนาการเพาะปลูกของตนเอง

---

[7] พวกข้าขัด คำว่าข้าน่าจะมาจากคำว่าพวกขี้ข้า หรือพวกข่า

4.5.1.2 ช่วงที่ สอง ปี พ.ศ. 2498 – 2517

เป็นช่วงที่มีสงครามและรัฐบาลได้เกณฑ์ชายฉกรรจ์ไปเป็นทหาร การทำมาหากินลำบาก บางกลุ่มที่ถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารและทนต่อสภาพของสงครามไม่ไหว ต้องหลบหนีกลับบ้านและใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านด้วยความหวาดกลัวว่าจะถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารอีก จะทำมาหากินก็ลำบากเลยหนีข้ามมาฝั่งไทย มาอาศัยอยู่กับพี่น้อง คนรู้จักและเครือญาติในหมู่บ้านท่าล้ง หรือบางคนแต่งงานกับกลุ่มเครือญาติในหมู่บ้าน

4.5.1.3 ช่วงที่สาม พ.ศ. 2518 – ปัจจุบัน

ภายหลังที่ประเทศลาวประกาศสถาปนารัฐสังคมนิยมลาว เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองยกเลิกระบบราชาธิปไตย สถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สุเนต โพทิสาน, 2543 : 537) ทำให้เกิดขบวนผู้อพยพขนาดใหญ่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 – 2525 แต่ส่วนมากแล้วจะเป็นคนลาวลุ่ม เนื่องจากความไม่เข้าใจและความวาดระแวงของประชาชนที่มีต่อรัฐบาล ไม่อยากเข้าร่วม รวมทั้งผู้ที่เคยเป็นทหารฝ่ายรัฐบาลลาวที่ได้อพยพข้ามฝั่งมาที่บ้านท่าล้งและบ้านอื่น ๆ เลียบริมฝั่งแม่น้ำโขงของประเทศไทย ก่อนที่จะเข้าสู่ศูนย์อพยพในตัวจังหวัดอุบลราชธานี ที่บ้านท่าล้ง มีชาวลาวอพยพมาพักอยู่ชั่วคราว ก่อนนำเข้าสู่ศูนย์อพยพ นาย สายคำ พึ่งป่า ซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในช่วงปี พ.ศ. 2518 บอกว่าช่วงนั้นได้มีคนลาวอพยพเข้ามาในบ้านท่าล้งประมาณ 100 กว่าคนมีทั้งลาวลุ่มและชาวบรู ได้มาอาศัยอยู่ในบ้านท่าล้งชั่วคราวจากนั้นก็เข้าศูนย์อพยพ บางคนก็ยังตกค้างอยู่ที่บ้านท่าล้งและมีพี่น้องชาวบรูบางคนที่ศูนย์อพยพ แล้วไปสู่ประเทศที่สาม ส่วนนายทองศรี แก้วใส อายุ 70 ปี เล่าว่า

"ในช่วงที่ฝั่งลาวเกิดมีสงครามได้มีคนลาวอพยพมาเป็นจำนวนมากไม่รู้ใครเป็นใครก็ได้มาขอข้าวกินที่บ้านนี้ก่อนที่จะมีเจ้าหน้าที่มารับเอาไปเข้าศูนย์อพยพที่เมืองอุบล หรือบางคนอาจสูญเสียญาติพี่น้องในช่วงสงครามอินโดจีน"

ดังที่นางไพวัน อายุ 30 ปีเล่าว่าพี่ชายคนโตเสียชีวิตเพราะถูกลูกปืนลั่นใสในขณะที่นั่งเล่นอยู่มีเพื่อนบ้านกำลังซ่อมปืน พี่ชายคนที่สองชื่อ นาย มณีวัน แก้วใส ถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารเสียชีวิตในค่ายเพราะถูกเพื่อนที่ออกเวรยิง

ซึ่งการอพยพของผู้คนในช่วงนั้นเป็นการยากที่จะบอกว่าใครเป็นใคร แต่กลุ่มชาวบรูที่อพยพมาอยู่ก่อนก็ปฏิบัติต่อกลุ่มคนลาวที่อพยพเข้ามาด้วยความเห็นอกเห็นใจ และในขณะเดียวกันก็ต้องระวังตัวไปด้วย ดังที่นาง สมจิต พึ่งป่า อายุ 40 ปี เล่าว่า

"ตอนอายุประมาณเก้าถึงสิบปี มีครอบครัวคนลาวอพยพมาจากฝั่งลาว 60 ครอบครัวมาอยู่ในบ้าน เขามาขอข้าว ขอน้ำ จากชาวบ้านกิน จากนั้นเจ้าหน้าที่จากเมืองอุบลจะมารับไปอยู่ที่ศูนย์อพยพในเมืองอุบล และมีลูกปืนใหญ่มาตกริมโขงใกล้ ๆ หมู่บ้าน ชาวบ้านต้องไปหลบอยู่ในห้วยหลังหมู่บ้าน ช่วงนั้นไปป่าหาตัดฟืนก็ต้องระวัง ได้ยินเสียงปืนอยู่ทางฝั่งลาวก็รีบกลับบ้าน"

หรือดังที่นาย สิงห์ทอง พึ่งป่า อายุ 68 ปี เล่าว่า

"ในช่วงที่ฝั่งลาวเกิดสงครามได้ไปหลบอยู่ที่ห้วยหลังบ้านสองครั้ง จากนั้นก็ดำรงชีวิตแบบปกติ มีคนลาวอพยพมาพักที่บ้านนี้ก่อนเข้าอยู่ศูนย์อพยพ ได้ให้การช่วยเหลือให้ข้าวให้น้ำ ในขณะที่ชาวบรูเองก็ต้องพบกับความยากลำบากในการดำรงชีวิตเช่นกัน"

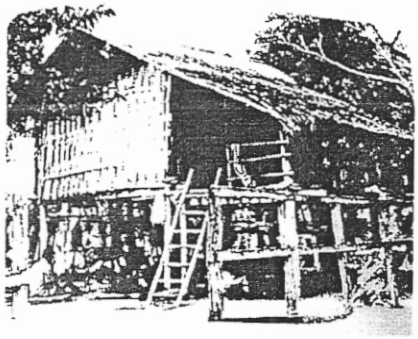
หรือดังที่นาง ที พึ่งป่า อายุ 56 ปี เล่าว่า

"ในช่วงสงคราม มีปีหนึ่งน้ำขึ้นสูงมาก ลาวขาวกับลาวแดงยิงกันมีลูกปืนใหญ่มา ตกใกล้บ้านได้ไปหลบที่ห้วยหลังบ้านหนึ่งครั้ง ปีนั้นเป็นปีที่อืดข้าว มีคนลาวอพยพหนีข้ามฝั่งมาขอข้าวกิน และปลูกกระท่อมอยู่เหนือห้วย ก่อนจะย้ายไปอยู่ที่ศูนย์อพยพในเมืองอุบล"

ซึ่งกลุ่มที่อพยพมาในช่วงที่สามนี้เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในลาว มาเป็นระบอบสังคมนิยม ทำให้ต้องอพยพหนีภัยสงคราม หรือบางคนหลบหนีการจับกุมจากทหารฝ่ายรัฐบาล เนื่องจากเคยเป็นทหารของฝ่ายตรงกันข้ามกับทหารของทางรัฐบาล โดยเฉพาะการเข้าสัมมนาที่ทางฝ่ายรัฐบาลจัดไว้ในภารกิจการฟื้นฟูบูรณะประเทศด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม ซึ่งมีทั้งในกลุ่มข้าราชการในระบบเก่าและกลุ่มประชาชนที่ยังไม่เข้าใจนโยบายของพรรค โดยพรรคจะมีมาตรการการแก้ไข ด้วยกระบวนการการขัดเกลาทางสังคมเพื่อสร้างคนใหม่ในสังคมนิยม (สุธิดา ตันเลิศ, 2541 : 119 - 123) จึงทำให้ผู้อพยพส่วนใหญ่เข้าไปอาศัยอยู่ในศูนย์อพยพที่จังหวัดอุบลราชธานีและสมัครใจไปประเทศที่สาม มีเพียงส่วนน้อยที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนร่วมกับกลุ่มเครือญาติที่บ้านท่าล้ง หรืออาจเข้ามาแต่งงานกับชาวบรูในหมู่บ้านท่าล้ง

4.6 การตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือน

บ้านชาวบรูในปัจจุบัน

บ้านชาวบรูในอดีต

ภาพที่ 4.6 ตัวอย่างบ้านชาวบรู

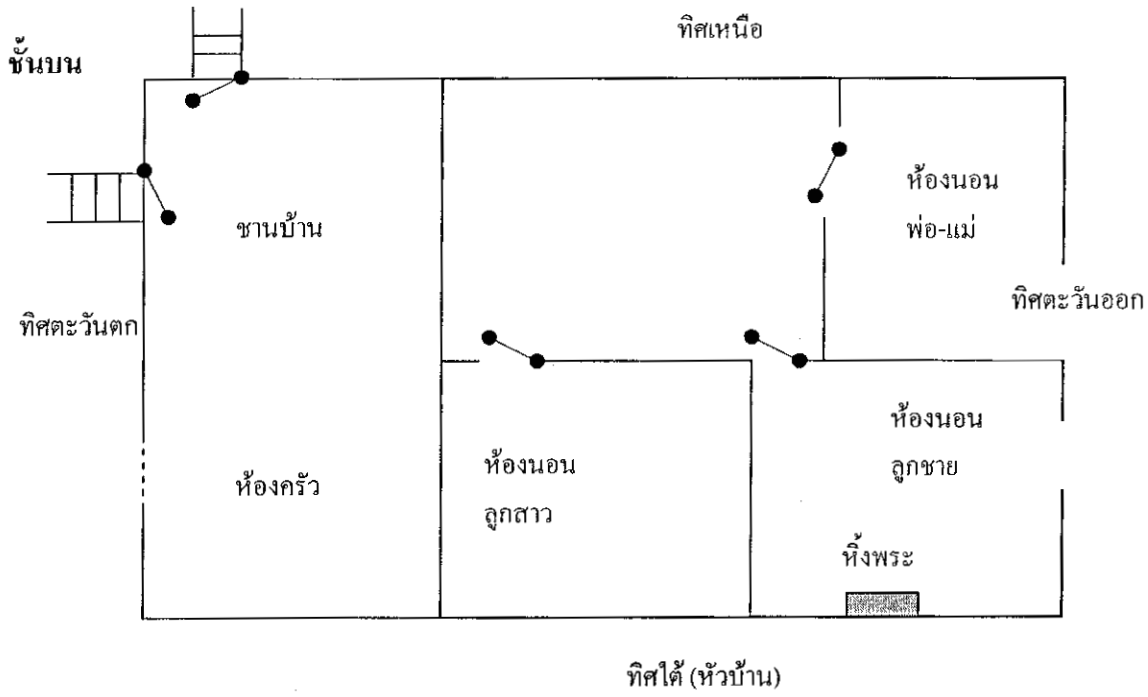
4.6.1 บ้านเรือนของชาวบรู

บ้านเป็นสถานที่พำนัก พอ ๆกับเป็นจุดศูนย์กลางของพิธีกรรม[8]ในชีวิตประจำวันของชาวบรู เดิมชาวบรูนิยมสร้างบ้านเรือนด้วยไม้ไผ่ เป็นบ้านยกพื้นสูงเสาทำจากไม้ไผ่หรือไม้เนื้อแข็ง มุงหลังคาด้วยหญ้า พื้นบ้านเป็นไม่ไผ่ทุบ ส่วนฝาบ้านทำจากไม้ไผ่สาน หรือไม่ก็ฝาแตบตอง เป็นแบบไม่ค่อยถาวรนักมักมีการรื้อสร้างใหม่ทุกปี ตามวิถีเร่ร่อน แต่ภายหลังเข้ามาอยู่ในประเทศไทย มีการปรับตัวสร้างบ้านที่ถาวรขึ้น โดยเริ่มจากบ้านไม้ไผ่แบบดั้งเดิม และเมื่อมีการปรับเปลี่ยนการนับถือฮีต มีการส่งคืนฮีตให้กับเจ้าฮีตที่ฝั่งประเทศลาวที่ต้องรื้อบ้านหลังเดิมทิ้งแล้วสร้างหลังใหม่ในพื้นที่ใหม่ และเมื่อมีการสร้างบ้านแบบใหม่จึงนิยมสร้างตามแบบที่นิยมในชนบทภาคอีสานทั่วไป คือบ้านไม้สองชั้น โครงสร้างสำคัญ เช่นเสา คาน ขื่อ ทำจากไม้เนื้อแข็งจำพวก เต็ง รัง มุงหลังคาด้วยไพหญ้า แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นสังกะสี หรือกระเบื้อง ส่วนฝาบ้านทำจากไม่ไผ่สาน ฝาแตบตอง จนถึงไม้เนื้อแข็ง หรือนำเอากระดานแข็งมาสานแนบด้วยไม้ไผ่เป็นการชั่วคราว ตลอดจนสังกะสีแผ่นเรียบ มีหน้าต่าง บางบ้านชั้นล่างก่ออิฐถือปูน พื้นบ้านลาดซีเมนต์ (สัมภาษณ์ สวัสดิ์ พึ่งป่า, 2550) การสร้างบ้านเรือนของชาวบรูนิยมหันจั่วบ้านไปในทิศตะวันออก

---

[8] Houses are material shelters as well as ritual center. (Carsten, Jarnet, 2004: 55)

กับตะวันตก โดยมักทำบันไดขึ้นทางทิศตะวันตกขึ้นสู่ชานบ้าน ที่เป็นบริเวณทำกิจกรรมร่วมกันของคนในบ้าน เช่น การรับประทานอาหารร่วมกัน ตลอดจนมีพิธีกรรมต่าง ๆ บางบ้านจะทำเรือนครัวติดกับชาน เป็นสถานที่หุงต้ม ประกอบอาหาร เดิมบ้านบรูนิยมมีห้องครัวไว้บนบ้าน และรับประทานอาหารที่ระเบียงใกล้ห้องครัว ไม่นิยมปรุงอาหารและทานอาหารที่ชั้นล่าง ห้องนอนลูกสาวจะอยู่ทิศตะวันตกเสมอ ส่วนห้องนอนลูกชายจะอยู่ทิศตะวันออก ที่หัวบ้านจะมีหิ้งพระ ซึ่งนิยมทำไว้เฉพาะห้องลูกชายเท่านั้น ส่วนห้องนอนของพ่อ แม่จะอยู่ใกล้ชานบ้าน โดยส่วนใหญ่การกั้นห้องมักใช้ผ้าหรืออาจใช้ตู้เสื้อผ้า หรือตู้เก็บของกั้นเป็นห้อง เมื่อลูกสาวแต่งงานจะนำเขยเข้าบ้านและนอนร่วมห้องกับลูกสาว ส่วนลูกชายเมื่อแต่งงานแล้วมักไปอยู่กับฝ่ายหญิง จะไม่นิยมนำฝ่ายหญิงมานอนในห้องฝ่ายชาย ที่ถือว่าเป็นห้องสำคัญ เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เมื่อฝ่ายชายแต่งงานไปห้องก็จะมีน้องชายหรือชายโสดในบ้านเข้ามาแทน

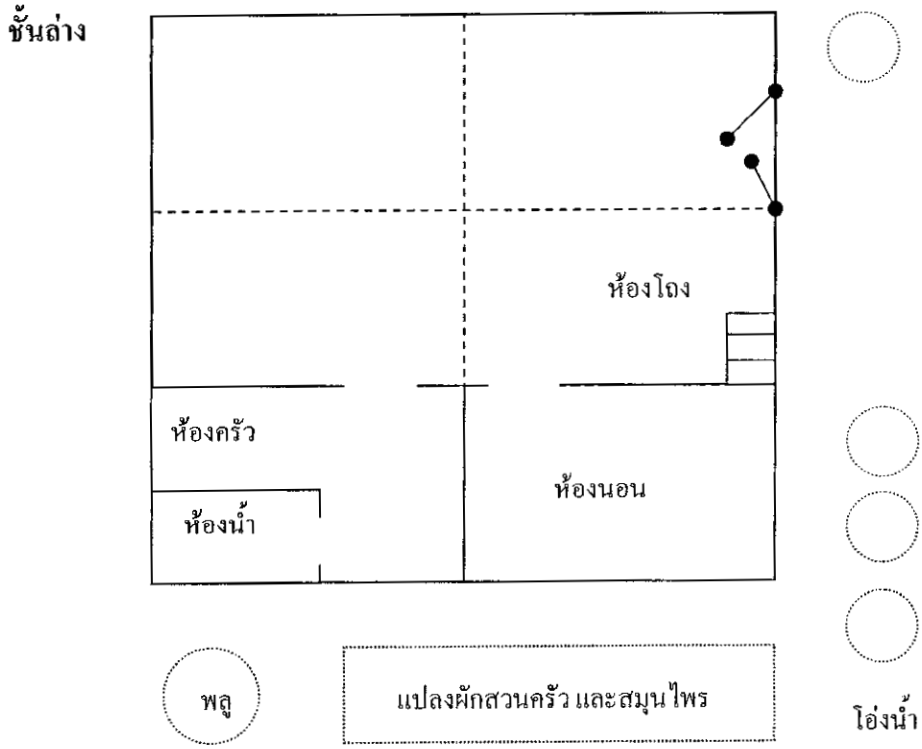

ภาพที่ 4.7 การจัดแบ่งพื้นที่ในบ้านบรูที่สร้างเรือนครัวติดกับชานบ้าน

ส่วนชั้นล่าง ในอดีตชาวบรูมักปล่อยชั้นล่างเป็นพื้นที่โล่ง ใช้เป็นพื้นที่ทำงาน จักสาน ซ่อมแซมเครื่องมือหาปลา ตลอดจนเครื่องมือในการทำนา ไม่นิยมนำสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย มาผูกหรือทำคอกไว้ใต้ถุนบ้านเหมือนชาวชนบทอีสานทั่วไป สัตว์เลี้ยงพวกวัวควายจะผูกไว้ด้านข้างเรือน หรือทำคอกไว้ใกล้บ้าน บางครอบครัวอาจทำคอกไว้ที่นา หรือผูกไว้ที่นา ในปัจจุบัน

บ้านชาวบรูส่วนใหญ่ชั้นล่างจะกั้นเป็นห้องก่ออิฐถือปูน หรือทำเป็นห้องต่อยื่นเพิ่มออกไปจากตัวบ้าน ทำเป็นห้องโถงเก็บอุปกรณ์การทำมาหากิน พวกจอบเสียม มอง ตลอดจนเครื่องจักสาน หรืออาจทำเป็นห้องครัว ไว้ประกอบอาหาร และรับประทานอาหารภายในห้องโถง ที่มุมด้านใดด้านหนึ่งภายในบ้านอาจกั้นเป็นห้องน้ำ หรือหากมีพื้นที่มากพออาจกั้นเป็นห้องนอนที่ชั้นล่าง

ส่วนบริเวณโดยรอบตัวบ้าน มักมีโอ่งน้ำขนาดใหญ่ (โอ่งแดง) ตั้งรองรับน้ำฝน และมีแปลงปลูกพืชผักสวนครัวและพืชสมุนไพร เช่น ผักกาด ผักชี สะระแหน่ หอม พริก ข่า ตะไคร้ ขมิ้น เสลดพังพอน มะกรูด พลู เป็นต้น หรืออาจปลูกไม้ผลไว้ข้าง ๆ บ้านเช่น ขนุน มะม่วง ลำไย นุ่น มะขาม เป็นต้น หรือลึกเข้าไปในสวน จะปลูกพวกกล้วย ไผ่ อ้อย เป็นต้น ส่วนสวนริมโขงจะปลูกตามฤดูในช่วงพฤษภาคมส่วนมากเป็นพืชระยะสั้น เช่น ข้าวโพด มันแกว ผัก เป็นต้น

ภาพที่ 4.8 ชั้นล่างและรอบตัวบ้าน

พื้นที่ชั้นล่างหรือใต้ถุนบ้าน มักเป็นที่พักผ่อน พบปะพูดคุย หรือพบปะสังสรรค์ หรือประกอบกิจกรรมทั่วไปในชีวิต ตั้งแต่การประกอบอาหาร เลี้ยงลูก ทำงานจักสาน โดยส่วนมากชาวบรูหลังจากเสร็จงาน มักมาจักสานหรือประกอบอาชีพเสริมอื่น ๆ ใต้ถุนบ้าน

บ้านของชาวบรูบ้านท่าล้ง เดิมนิยมสร้างเป็นบ้านสองชั้นตัวโครงสร้างมักทำด้วยไม้เนื้อแข็ง มุงหลังคาด้วยไฟหญ้า ทำฝาจากไม้ไผ่สานหรือฝาแตบตอง ส่วนพื้นเรือนทำจากไม้ไผ่ทุบ โดยชั้นบนแบ่งเป็นห้องนอนซึ่งใช้เป็นห้องนอนรวม และเก็บของมีค่า กับห้องเปิง หรือระเบียงสำหรับนั่งพักผ่อน รับแขก หรือกินข้าว ส่วนชั้นล่างมักไม่นิยมนำสัตว์เลี้ยงพวกวัว ควายมาผูก แต่จะทำคอกสัตว์ไว้ในบริเวณบ้าน ส่วนห้องครัวจะทำต่างหากในบริเวณบ้าน โดยในกลุ่มเครือญาติเดียวกันมักสร้างบ้านในบริเวณเดียวกัน แต่ภายหลังชาวบรูได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบบ้านคล้ายกับบ้านของชาวอีสานในชุมชนใกล้เคียง โดยเฉพาะเมื่อชาวบรูส่งคืนฮีต หรือผีบรรพบุรุษที่นับถือ ต้องรื้อบ้านหลังเดิมออกจากพื้นเดิม เพื่อป้องกันผีกลับมา มีการสร้างบ้านขึ้นใหม่ตามแบบบ้านที่พบในหมู่บ้านอีสานทั่วไปคือ ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้สองชั้น โครงสร้างสำคัญทำจากไม้เนื้อแข็งพวก ไม้จิก ไม้รัง ไม้แดง หลังคามุงด้วยไฟหญ้าหรือสังกะสี ฝาบ้านทำจากไม่เนื้อแข็งหรือไม้ไผ่สาน หรือบางครอบครัวยังคงใช้ฝาแตบตอง มีการแบ่งห้องชั้นบนอย่างชัดเจนเป็นห้องลูกชาย ห้องลูกสาว ห้องของพ่อ-แม่ หรือไม้ก็ของปู่ยา ตายาย บางครอบครัวอาจสร้างเรือนครัวยื่นออกไปติดกับตัวเรือน ชั้นล่างยังนิยมปล่อยโล่งและใช้เป็นสถานที่พักผ่อน หรืองานจักสานภายในครอบครัว และไม่นิยมนำสัตว์เลี้ยงมาไว้ใต้ถุนบ้าน ภายหลังบางครอบครัวต่อเติมชั้นล่าง ก่ออิฐถือปูนแบ่งเป็นห้อง อาจมีห้องครัวอยู่ชั้นล่างแต่มักสร้างห้องยื่นออกไปนอกตัวเรือน แต่ห้องชั้นล่างยังเป็นสถานที่พบปะพูดคุยกันในครอบครัว หมู่เครือญาติหรือ แขกที่มาเยี่ยมเยือน

ซึ่งจะเห็นว่าบ้านเรือนของชาวบรูมีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลาจากเรือนตูบเรือนเหย้า มาเป็นเรือนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับเรือนในภาคอีสานทั่วไป จนแยกไม่ออกว่าเรือนบรูหรือเรือนอีสานทั่วไป และมีการปรับปรุงต่อเติมไปเรื่อย ๆ เปลี่ยนไปพร้อมกับสภาพสังคมและวิถีชีวิตใหม่ ๆที่รายรอบ จากกระท่อมของชาวข่าไม่มีตู้ โต๊ะ ม้านั่ง ไม่มีถ้วยชาม ไม่มีเครื่องใช้ไม้สอย ข้าวของพวกเขาก็นึ่งแบบคนลาวและกินปลาเน่าซึ่งเรียกว่า แจ่ว กินในครกดินที่ตำแจ่วนั้น น้ำนั้นดื่มด้วยน้ำเต้าไม่ใช้ถ้วยดื่ม..พวกผู้หญิงและหญิงสาวนั้นขัดสนเครื่องนุ่งห่ม และไม่มีปกปิดอะไรมากนัก เขาทอผ้าด้วยเครื่องทอหยาบ ๆ (แอมมอนิเย, 3539 : 78 อ้างอิงจาก สุวิทย์ ธีรศาสวัต, 2543 : 143) เป็นบ้านไม้สองชั้นตามแบบนิยมทั่วไปในเขตภาคอีสานและรวมไปถึงเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน

4.6.2 รูปแบบการสร้างที่อยู่อาศัย

ภายหลังการแต่งงานในสังคมชาวบรูบ้านท่าล้ง ส่วนใหญ่ฝ่ายชายจะย้ายไปอยู่กับครอบครัวพ่อ-แม่ฝ่ายหญิง (Martrilocal residence) ฝ่ายชายจะช่วยงานต่าง ๆในครอบครัวฝ่ายหญิงทั้งการทำไร่ทำนาและหาอาหาร หรือสร้างรายได้ให้กับครอบครัว จนมีลูกหนึ่งคน หรือจนมีความพร้อมจึงจะออกเรือน หรือน้องสาวคนถัดไปแต่งงาน โดยส่วนใหญ่จะสร้างบ้านเรือนอยู่ในบริเวณบ้านพ่อตา ยกเว้นกรณีที่แต่งงานกับลูกสาวคนเล็กผู้ได้มรดกในการเลี้ยงดูพ่อแม่จะอยู่เรือนของพ่อตาแม่ยายเลย และมีส่วนน้อยหลังแต่งงานอาศัยอยู่กับครอบครัวของฝ่ายชาย (Partrilocal

residence) ซึ่งมักเป็นการแต่งงานกับฝ่ายหญิงที่เป็นคนนอกชุมชน รวมไปถึงคนลาว แล้วเข้ามาอาศัยในบ้านท่าล้งร่วมกับครอบครัวฝ่ายชาย

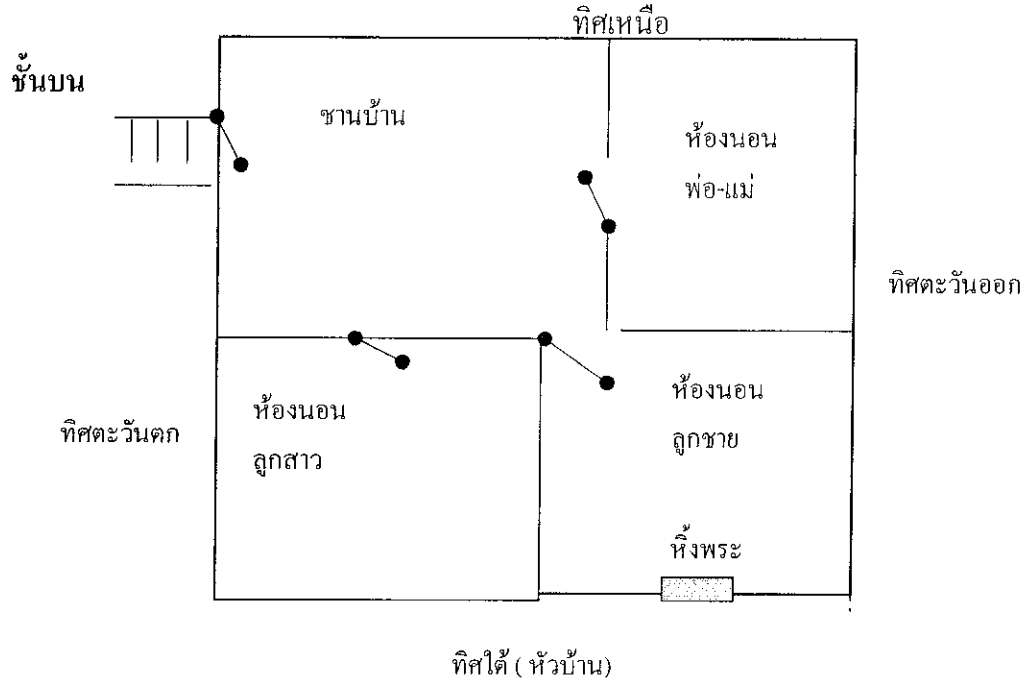
4.6.3 การขึ้นบ้านใหม่

หลังแต่งงานใหม่ชาวบรูนิยมอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิงก่อนหรืออยู่กับพ่อแม่ในช่วงระยะเวลาหนึ่งจนมีความพร้อม หรือมีลูก บางคู่อาจรอจนกว่าน้องสาวคนถัดไปหรือลูกสาวคนอื่น ๆแต่งงาน จึงออกเรือน ในการสร้างบ้านหลังใหม่ ชาวบรูจะไปหาปรึกษาผู้รู้หรือหมอพราหมณ์ประจำหมู่บ้าน เพื่อดูวันยกบ้าน โดยขั้นแรกจะแต่งขันห้าหรือดอกธูปเทียนคู่ไปขอย้ายแม่ธรณีออกจากบริเวณบ้านก่อน หลังจากนั้นจะขุดหลุมเท่ากับจำนวนเสาที่จะสร้างบ้าน โดยในวันที่จะลงเสาในวันแรกจะให้หมอพราหมณ์หรือผู้รู้กำหนดวัน ก้อนลงเสาบางครอบครัวยังนำหินแห่ เงิน ทอง ใบคูน ใบยอใส่ลงในหลุมเพื่อความเป็นศิริมงคล เสาแฮก ครูบาอาจารย์หรือผู้รู้จะหาให้เสาขวัญ ขึ้นช่างทำบ้าน (สัมภาษณ์ นายสายคำ พึ่งป่า, 2550) ผู้เฒ่าที่ชาวบ้านนับถือบอกว่ามีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า

"นางคำไขกับท้าวสงกา ปลุกเฮือนมาเอานางคำไขไปเป็นเมีย คำไขบอกว่าเฮือนข่อย เฮือนเจ้าเจ้ามีหยั่ง ท้าวสงกา บอกว่าข้อยมีหินแฮ่ เลยขุดดูพบว่าทุกหลุมมีหินแฮ่ เลยเป็นเฮือนของท้าวสงกา"

หลังจากนั้นจะเป็นหน้าที่ของช่างทำบ้านจนเสร็จ พอเสร็จจะมีพิธีขึ้นบ้านใหม่ โดยจะเชิญญาติพี่น้อง มาร่วมทำพิธี พ่อแม่เฒ่าแก่มากินพอเป็นพิธี กินเลี้ยงกันตามธรรมดา โดยเริ่มจากญาติพี่น้องที่มาร่วมงานถือข้าวของเครื่องใช้ในบ้าน และเครื่องมือทำมาหากินพวกจอบเสียม นำหน้าด้วยหมอพราหมณ์หรือคนเฒ่าคนแก่ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ เดินวนรอบบ้านสามรอบ แล้วขึ้นมาบนบ้าน หมอพราหมณ์สวดเพื่อเป็นศิริมงคล และญาติผู้ใหญ่ให้พร รวมทั้งโอวาทแนวปฏิบัติในการครองเรือนแก่เจ้าของบ้าน แล้วจึงรับประทานอาหารร่วมกัน เป็นเสร็จพิธี

ในการแบ่งพื้นที่ภายในบ้านโดยส่วนใหญ่จะสร้างบ้านตามแนวตะวันออก-ตะวันตก บันไดบ้านมักอยู่ทางทิศตะวันตก เมื่อขึ้นบันไดขึ้นไปบนระเบียงบ้าน ห้องที่อยู่ตรงหน้าคือห้องเปิง ซึ่งจะมีส่วนที่เป็นห้องนอนของพ่อแม่ หรือปู่ย่า ตายาย โดยจะกั้นจากชานบ้านด้วยตู้หรือม่านภายในจะมีเครื่องนอนและสมบัติของเจ้าของห้อง ด้านขวามือจะกั้นเป็นห้องนอนสองห้อง ห้องในสุดเป็นห้องลูกชาย ภายในจะมีหิ้งพระตั้งไว้ในทิศหัวบ้าน ถือเป็นเขตหวงห้ามสำหรับผู้หญิงและสิ่งของมีค่า หรือของสำคัญของบ้าน ส่วนห้องติดบันไดเป็นห้องนอนลูกสาวหรือห้องส้วม เมื่อลูกสาวแต่งงานจะเป็นห้องนอนของลูกเขยด้วย

ภาพที่ 4.9 การจัดแบ่งพื้นที่ในบ้านบรู

4.7 การทำมาหากินและอาชีพ

บ้านท่าล้งมีพื้นที่ติดป่าเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม และอยู่ติดกับแม่น้ำโขงที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตทั้งการจักสานจากไม้ไผ่ที่มีอย่างอุดมสมบูรณ์ในป่าและการจับปลาที่อยู่ในแม่น้ำโขง รายได้เฉลี่ย/คน/ปี จากข้อมูล จปฐ. 2549 ระดับหมู่บ้าน เป็นเงิน 20,988 บาท

ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหาปลา ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ หาของป่าตามฤดูกาล และหัตถกรรมพื้นบ้านคือสานกระติบข้าว จากติ้วไม้ไผ่ รายได้หลักมาจากการทำประมง จักสานไม้ไผ่ และสื่อใบเตย นายเพชร พึ่งป่าบอกว่า หลังจากอพยพมาก็ขึ้นไปทำไร่ ทำนา บนสนม สร้างกระท่อม ช่วงทำนาก็อยู่ที่นั่น หรือบางครอบครัวก็อยู่ทั้งปี ถางป่าปลูกพืชผักและทำไร่ข้าว โดยใช้ไม้สักหรือปักเป็นหลุมแล้วหยอดเมล็ดข้าว ปลูกข้าวปลาซิวน้อย ข้าวหางแดงหรือข้าวหมากไพ เก็บเกี่ยวแล้วทำยุ้งฉางใส่ข้าวไว้บนต้นไม้ใหญ่ป้องกันช้างป่ามาทำลาย แต่หลังจากนั้นประมาณสิบปีก็ลงมาอยู่ในเขตหมู่บ้านท่าล้งหมด จะขึ้นไปก็ช่วงทำนาทำไร่ ที่ดินเป็นมรดกที่รุ่นพ่อรุ่นแม่จับจองเอาไว้ แล้วแบ่งให้ลูกหลานได้ทำกินต่อ เป็นที่นาผืนเล็ก ๆ ตามหุบเขา ทำนาทั้งแบบข้าวไร่หยอดเมล็ดในที่สูงและทำนาดำในพื้นที่น้ำขัง ใช้แรงงานคนและควายทำนา ส่วนพื้นที่ว่างก็ปลูกพืชผัก

อย่างอื่น เช่น พริก มะเขือ ถั่ว ไว้กินด้วย นอกจากพื้นที่นา ส่วนหนึ่งชาวบรูได้แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ ปลูกมะม่วงหิมมพานต์ ข้าวโพด และมันสำปะหลัง

นอกจากนี้ ชาวบรูบ้านท่าล้งยัง เรียนรู้การหาปลา ในแม่น้ำโขง เดิมชาวบรูตั้งถิ่นฐานอยู่บนเขตภูเขา มีความชำนาญในการหาอาหารบนบกและในหนองน้ำ หรือลำห้วยขนาดเล็ก แต่พออพยพเข้ามาอาศัยอยู่แนบชิดกับลำน้ำโขงจึงเริ่มเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม การหาปลาของชาวบรูจึงเป็นการเรียนรู้เพิ่มเติมจากบรรพบุรุษและจากการปฏิสัมพันธ์กับพรานปลาในชุมชนใกล้เคียง (สัมภาษณ์ นางทุม แก้วใส, 2550) วัย 72 ปี เล่าว่า

" ...หลังแต่งงานมีลูกสองคนข้าวปลาอาหารก็เริ่มฝืดเคือง สองแรงช่วยกันถางป่า หยอดข้าว แต่ที่ทำไร่มีน้อยได้ข้าวไม่พอกิน พ่อพุฒจึงอยากหาปลาไปขาย พอได้ เงินมาซื้อข้าวซื้อของเพิ่ม พอดีมีพ่อค้าจากบ้านด่านเอาเรือไม้กุงมาขายลำละสองร้อยบาทจ่ายเงินปีหน้า เลยซื้อลำหนึ่ง เอาฝ้ายที่ปลูกริมฝั่งโขงเก็บรวมไว้ได้หมื่นหนึ่งแลกกับมองสามตอน จากนั้นพ่อพุฒก็ออกหาปลาทุกวัน บางครั้งก็นอนค้างที่แก่งดอนฮี ดอนกวง เรือลำนี้คูณหลาย หาปลาได้วันละหลายสิบกิโล บางวันขายได้ร้อยสองร้อยบาท ช่วงนั้นปลากิโลละสองบาท วันหนึ่งปลาคูนขนาดสามสิบกิโลมาติดจั่น เป็นปลาที่ตัวใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยหาได้ พ่อพุฒเอาใส่เรือเต็มลำเรือพอดี ล่องไปขายที่บ้านด่าน ขายกิโลละสามบาท ช่วงนั้นปลาเยอะ หาปลาขายจนเก็บเงินเก็บทองได้ซื้อควายให้ลูกเอาไว้ไถนา พ่อพุฒจะหาปลาทั้งวันทั่วทั้งแก่งตอนฮีและตอนกวาง หรือไม่ก็เลยไปที่ดอนลำแซง ตรงนั้นจะมีไร่ปลูกข้าวปลูกผัก หน้าแล้งจะไปทำนาแซงที่นั้น หลังจากพ่อเสียก็แบ่งลวงต่าง ๆให้ลูกให้เขยได้หากินต่อ..."

ชาวบรูส่วนใหญ่หาปลาโดยใช้มองขนาดต่าง ๆ เบ็ด เครื่องดักจับปลาที่ทำจากไม้ไผ่ เช่น ลอบ หรือ อวนขนาดต่าง ๆ โดยพื้นที่ในการหาปลาส่วนใหญ่สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ ดังที่นายวัง แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) พรานปลาวัยห้าสิบต้น ๆ ลูกชายพ่อพุฒ เล่าว่า

" ออกหาปลามาตั้งแต่เป็นเด็ก เรียนรู้จากเวลาคนเฒ่าคนแก่หรือญาติพี่น้องมาหา ปลาจะมาด้วย จะบอกและจดจำเอา เวลาไหนเหมาะที่จะใส่อะไร มีที่หาปลาประจำที่ลวงมองที่แก่งดอนฮีข้างร่องน้ำลึก บางวันก็ได้หลายสิบกิโล แต่ช่วงน้ำขึ้นไหลแรงจะไม่ค่อยได้ ใต้ลงไปจะเป็นของลุงคำดี เหนือขึ้นไปจะเป็นแก่งดอนกวง บริเวณรอบ ๆส่วนใหญ่เป็นเขตหาปลาของญาติพี่น้อง ทั้งของไทยและลาว เป็นเขตที่สืบต่อกันมาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ "

อาชีพที่ทำรายได้ นอกช่วงฤดูทำนาของชาวบรูบ้านท่าล้งคืองานสานกระติบ ซึ่งนอกจากอาชีพการทำนา ทำไร่ หาปลาแล้ว ชาวบรูยังมีฝีมือในการทำเครื่องจักสาน เช่น สานหวด กระติบข้าว เครื่องใช้ในครัวเรือนที่ทำจากไม้ไผ่ ที่เป็นวัสดุที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น การจักสานเป็นงานฝีมือที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ หากถามคนเฒ่าคนแก่ชาวบรูว่า ใครเป็นคนสอนหรือคิดค้นการสาน

กระติบคนแรก ชาวบรูจะบอกว่าไม่สามารถบอกได้รู้แต่เพียงว่าเกิดมาก็เห็นคนเฒ่าคนแก่สานกระติบข้าวกันแล้ว จากนั้นก็จะมีการถ่ายทอดให้คนภายในครอบครัว อาจจะเป็นลูกคนใดคนหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นลูกคนแรกที่อายุเข้าสู่วัยหนุ่มสาวก่อน แล้วพี่อาจมีการถ่ายทอดต่อให้น้อง ๆ ในครอบครัวหรือเครือญาติ ซึ่งการสานกระติบหรืองานจักสานอื่น ๆ เป็นงานที่ต้องใช้ความตั้งใจจดจ่อจริง ๆ จึงจะเข้าใจและสามารถทำได้ ดังที่นายนิกร พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) อายุ 45 ปี เล่าว่า

" ในช่วงก่อนประกาศเขตอุทยานชาวบรูได้ขึ้นภูเข่าป่าป่า ทำไร่เลื่อนลอย ถางป่า ปลูกมะเขือ แตง พริก ทำข้าวไร่ ฯ แต่หลังจากนั้นก็มีที่ดินปลูกข้าวจำนวน 5 ไร่ ปลูกข้าวพันธ์เกษตรแม่จันทร์ ปีที่แล้วได้ผลผลิต 30 กระสอบ (กระสอบปุ๋ย) เอาไว้กินอย่างเดียวไม่ได้ขาย มีควาย 1 ตัว เอาไว้ไถนา ส่วนรายได้อย่างอื่นก็ มาจากสานกระติบข้าวส่งขาย "

กระติบข้าว จากติ้วไม้ไผ่ โดยได้รับการถ่ายทอด และสืบต่อกันมาตั้งแต่รุ่นเก่า มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้จะไม่เหมือนชุมชนอื่น และมีการพัฒนารูปแบบจนสามารถสร้างชื่อเสียงให้กับหมู่บ้าน กระติบไม้ไผ่ได้รับรางวัล 5 ดาว ในการประกวดคัดสรรค์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับประเทศในปี พ.ศ. 2549

งานสานกระติบข้าวและงานหัตถกรรมอื่นที่เป็นงานฝีมือของชาวบรู มีการสืบบทอดกันมายาวนานจากบรรพบุรุษ นายสายคำ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) วัย 82 ปี เล่าว่า

" การเรียนรู้การสานกระติบข้าว รวมไปถึงเครื่องจักสานอย่างอื่น ส่วนใหญ่ เรียนรู้กันภายในเครือญาติ โดยในครอบครัวพ่อจะสอนพี่สาวก่อน หลังจากนั้นพอย่างเข้าสู่วัยหนุ่มจะเรียนรู้จากพี่สาวอีกที และจากการสังเกตคนในชุมชน หรือ ญาติพี่น้องในช่วงที่สานกระติบจะไปดู ซักถาม ส่วนใหญ่ไม่ใช่การสอนแบบตรง ๆ จะค่อยเป็นค่อยไป "

ซึ่งจะเห็นว่างานจักสานผูกพันกับวิถีชาวบรูโดยเฉพาะไม้ไผ่พืชที่ชาวบรูนำมาใช้ประโยชน์ ตั้งแต่เป็นอาหาร นำมาจักสานเครื่องใช้ รวมไปถึงนำมาสร้างที่อยู่อาศัย ตั้งแต่บรรพบุรุษเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมไผ่ ในดินแดนเอเชียอาคเนย์ [9] เนื่องจากมีพื้นที่ติดกับป่าเขาที่ยังพอมีทรัพยากรธรรมชาติ อาชีพหาของป่าจำพวกน้ำผึ้ง หรือสมุนไพร รวมไปถึงสัตว์ป่าบางชนิด เช่นหมูป่า ส่วนใหญ่เป็นการนำมาจากฝั่งประเทศลาว แต่มีส่วนน้อยที่สามารถหาได้ในเขตไทย เช่น น้ำผึ้ง

---

[9] ต้นไผ่เป็นพืชที่มีความสำคัญที่สุดอีกชนิดหนึ่งในดินแดนเอเชียอาคเนย์ ผู้คนแถบนี้รู้จักนำไม้ไผ่ มาใช้เป็นอาหาร เครื่องใช้ และสร้างที่อยู่อาศัย ทำให้เป็นที่รู้จักในหมู่ชาวต่างชาติว่า เป็นพวกมี "วัฒนธรรมไม้ไผ่" (ปราณี วงษ์เทศ, 2522 : 89 - 90)

หรือพืชสมุนไพรบางชนิดเท่านั้น ส่วนพื้นที่เพาะปลูกนอกจากไร่นาแล้วสวนริมแม่น้ำโขงเป็นอีกพื้นที่ในการปลูกพืชในช่วงน้ำลด พืชที่ปลูกส่วนใหญ่ใช้รับประทานในครัวเรือน ในชุมชนและบางส่วนแบ่งขาย ได้แก่ ข้าวโพด มันแกว เผือก ถั่ว ผัก หอม กระเทียม รวมไปถึงฝ้าย กล้วย ซึ่งนอกจากเป็นแหล่งปลูกพืชผักแล้วยังเป็นแหล่งวัตถุดิบในการทำผ้าฝ้าย ผลผลิตที่ได้ส่านใหญ่นำมาใช้ในครอบครัว

และอาชีพที่กำลังได้รับการพัฒนาให้เป็นหนทางในการหารายได้เข้าหมู่บ้าน คือการท่องเที่ยว เนื่องจากบ้านท่าล้งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติ สวยงาม และเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองที่โดดเด่น เป็นทุนในการจัดการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ปัจจุบันหมู่บ้านท่าล้งได้จัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ขึ้นในหมู่บ้านมีกิจกรรมเดินป่า ล่องเรือชมธรรมชาติ เป็นการนำต้นทุนทางธรรมชาติ ทางสังคม และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนมาใช้ เพื่อหารายได้เข้าสู่ชุมชนอีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 4.10 อาชีพของชาวบรูบ้านท่าล้ง

4.8 วัฒนธรรมของชาวบรู

เดิมบรรพบุรุษตั้งบ้านเรือนอยู่ทางตอนเหนือของประเทศลาว โดยนับถือผีเจียวเป็นผีประจำเผ่า (ภัททิยา ยิมเรวัติ, 2525 : 87) และได้เคลื่อนย้ายลงมาทางใต้โดยข้ามทะเลป่อง ทะเลนวน และแม่น้ำเซเมืองเหียน จนมาถึงแม่น้ำละวัฮสะวิง ซึ่ง ณ ที่แห่งนี้ชาวบรูต้องเลิกการนับถือผีเจียว เนื่องจากเป็นเขตของคนลาว ผีเจียวจะตามมาอยู่ด้วยไม่ได้ และมาอาศัยอยู่ตามเขาลำเพาะและเขากะไดในช่วงเวลาหนึ่งก่อนจะอพยพเคลื่อนย้ายลงมาตามภูเขาลูกอื่น ๆ จนมาอยู่ที่ภูเขาโพนบก โดยตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านหินตั้งและบ้านม่วงชุม แขวงจำปาสัก ต่อมาได้อพยพไปอยู่บ้านหนองเม็กซึ่งอยู่บนภูกางเฮือน (ภูฤาษี) และอพยพต่อมาจนถึงบ้านท่าล้ง ความเชื่อของชาวบรูในช่วงแรกยังคงนับถือผีตามฮีตคองเดิมที่นับถือมาตั้งแต่บรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่า ฮีตข่า คองขอม เมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับ

วัฒนธรรมภายนอก ความเชื่อของชาวบรูบ้านท่าล้งมีการเปลี่ยนแปลงที่อาจสรุปได้เป็นช่วงที่สำคัญ คือ

ช่วงที่ 1 บรูก่อนคืนฮีต (พ.ศ. 2452 – 2530)

คำว่า ฮีต เป็นคำในภาษาไทยอีสาน หมายถึงจารีตประเพณีที่คนทั่วไปยึดถือปฏิบัติเพื่อให้ตนเองและครอบครัว ตลอดจนสังคมมีความเป็นอยู่อย่างเดียวกัน และให้อยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบ และมีความสงบสุข ส่วนคำว่า คองคือระเบียบแบบแผนที่บุคคลต้องยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางหรือกติกาของการดำเนินชีวิตตามฐานะของตนที่ยึดถือกันมาแต่โบราณ เมื่อรวมคำว่าฮีตคอง จึงหมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือเป็นแบบแผนกติกาของชีวิต ที่พึงปฏิบัติตามฐานะ วัย และเพศของแต่ละคน ฮีตข่าคอง ขอม คือกฎจารีตประเพณีที่บรรพบุรุษชาวบรูยึดถือเป็นแนวปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยที่อาศัยอยู่ในประเทศลาวหรือนานกว่านั้น (จิตรกร โพธิ์งาม, 2536 : 59 - 60) หรือ ฮีตคองที่อาจเกิดในการดัดแปลงจากประเพณีการแปงฮีต[10] ของชาวพื้นเมือง ซึ่งพบฮีตคองในระบอบจำปาสักที่มีการนำหลักทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่นมาใช้ ที่นำเอาการกินฮีตที่เป็นประเพณีการปรับไหมและเซ่นไหว้ผี เมื่อมีการกระทำผิดหรือเกิดอาเพศที่บอกความไม่สงบเกิดขึ้นกับชุมชน เมื่อนำมารวมเป็นฮีตคองที่คอยควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม (เจริญ ไวรวัจนกุล, 2549 : 263)

พ่อใหญ่สายคำ พึ่งป่า อายุ 65 ปีเล่าว่า คำว่าฮีตคอง หรือฮีตข่าคองขอม เป็นคำที่ได้ยินมาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่แล้ว แต่ความหมายคืออะไรนั้นยังไม่แน่ชัด อาจมีลักษณะคล้ายฮีตสิบสองคองสิบสี่ของสาว ส่วนฮีตของชาวบรูส่วนฮีตของบรูที่มีให้เห็นในสมัยก่อน น่าจะเป็นบุญระปืบ คือบุญระปืบน่าจะเป็นหนึ่งในฮีตข่า แต่ที่เหลือก็ไม่รู้เหมือนกัน เคยไปถามญาติพี่น้องอยู่บ้านหนองแคนทางฝั่งประเทศลาวลาว ก็ไม่มีใครตอบได้เหมือนกัน ส่วนพิธีกรรมที่สำคัญที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางความเชื่อของชาวบรูในช่วงนี้ที่สำคัญ เช่น การแต่งงาน

ชาวบรูเป็นสังคมนิยมผัวเดียวเมียเดียวและผู้ชายที่อายุมากที่สุดในครอบครัวเป็นผู้นำ[1] (การสู่ขอเพื่อขอแต่งงานต้องมีล่าม 4 คน (ชาย 2 หญิง 2) เทียน 4 เล่มและเงินหนัก 5 บาทเมื่อแต่งงานต้องมีเหล้าอุ (เหล้าไห) 2 ไห ไก่ 2 ตัว ไข่ 8 ฟอง เงินหนัก 2 บาท หมู 1 ตัว และกำไลเงิน 1 คู่ การทำผิดประเพณี (ผิดผี) เช่น ห้ามลูกสะใภ้เข้าห้องนอนก่อนผัว ห้ามลูกสะใภ้รับของจากพ่อผัว ห้ามลูกเขยที่เข้าออกในบ้านออกจากห้องหนึ่งไปยังอีกห้องหนึ่ง ลูกเขยพกมีดหรือสวมหมวกเข้า

---

[10] In Katoo tribe, the ceremony 'Pang Heet' would make once a year for treating the ghost of village in annual commemoration during 3rd – 4th month. It was the annual festival of each village. The ceremony 'House Pang Heet' was a buffalo killed for treating the ghost. When any person was hardly sick, they will kill a buffalo for paying a row. (Poomjit Ruangdej, 2006: 18)

บ้านพ่อตา หรือกินข้าวร่วมกับแม่ยาย การผิดจารีตประเพณี (ผิดผี) เช่นนี้ ลูกเขยต้องใช้เงิน 5 บาท หมู 1 ตัว ดอกไม้ ธูปเทียน 2 คู่ บุหรี่พื้นบ้านมวนด้วยใบตอง 2 มวน หมากพลู 2 คำ นำไปคารวะต่อผี (วิญญาณ) ของบรรพบุรุษทีมุมบ้านด้านตะวันออกหรือที่เตาไฟ หากเป็นลูกสะใภ้ก็ต้องใช้ผาขาวม้า 1 ผืน ผ้าซิ่น 1 ผืน ดอกไม้ ธูปเทียน 2 คู่หมายพลู 2 คำ บุหรี่ใบตอง 2 มวน ไปคารวะต่อผีเช่นเดียวกัน แต่หลังจากชาวบรูอพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาอยู่ในฝั่งประเทศไทย ประเพณีหลายอย่างเริ่มถูกปรับเปลี่ยน รวมไปถึงการแต่งงานด้วย จากสภาพความเป็นอยู่ที่เร้นแค้น ขัดสน ทำให้พิธีกรรมในการแต่งงานถูกจัดขึ้นอย่างเรียบง่าย ไม่มีพิธีรีตองยืดเยื้อ ฟุ่มเฟือย ดังที่นางทุม แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) อายุ 72 ปีเล่าว่า

" ในการแต่งงานของแม่เป็นไปแบบง่าย ๆมีผู้เฒ่าผู้แก่มาสู่ขอ ในวันแต่งงานมีขันดอกไม้กับเงินสินสอดเล็กน้อยสองร้อย สามร้อยบาท คนเฒ่าคนแก่ผูกแขนให้โอวาท กินข้าวกินปลาร่วมกัน เป็นอันเสร็จพิธี "

ช่วงที่ 2 บรูหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน)

เนื่องจากสภาพการคำรงชีวิตของชาวบรูที่ต้องพบกับความยุ่งยาก ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง ทำให้กระทบต่อฮีตคองเดิมที่เคยยึดถือ การเดินทางไปร่วมพิธีกรรมของเจ้าฮีตดังที่ถือเป็นแนวปฏิบัติเดิมนั้นยากลำบากขึ้น ประกอบกับภาวการณ์เปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นายสุวรรณ แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) อายุ 65 ปี เล่าว่า

"นับถือศาสนาผี มันยาก เอาใภ้ เอาเขยยาก การเอาใภ้ เอาเขยของลาว (คนอีสาน)เขาเข้าขึ้นบ้านปู่บ้านย่าได้ แต่พอมาอยู่กับเราแล้วมันยุ่งยาก จะขึ้นบ้านปู่บ้านย่าก็ไม่ได้ เข้าเงาก็ไม่ได้ ใครก็อยากเลิก การมาอยู่ในประเทศไทยต้องปรับเป็นตัวใหม่ ก็อึดอัด ต่อไปเด็ก ๆจะรู้อะไร ก็เลยมีการปรึกษาหารือกัน จ้างให้เป็นกลุ่มละประมาณ 10 หลังคา ซื้อวัวเป็นตัวไปมอบให้หมู่เจ้าเบิ่งเจ้าแงจ้างให้เขาดูแล"

ภายหลังเมื่อเกิดความยุ่งยากในการปฏิบัติตามฮีตคอง การดูแลรักษาผีของตนเอง จึงมีการส่งคืนศาสนาผี ที่นำมาจากฝั่งประเทศลาว เป็นการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่กับชุมชนบรูบ้านท่าล้ง ที่ปรับเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศานาแทน ลูกหลานที่ไม่สามารถบวชได้ตอนนับถือผีก็บวชเข้าศึกษาในพุทธศานา มีการเข้าวัดทำบุญตามฮีตคองของอีสานแทน โดยนายสวัสดิ์ พึ่งป่า อายุ 47 ปี เล่าว่า

"หลังจากที่เข้ามอยู่ในฝั่งไทย ต้องมีการแลกเปลี่ยนกับชุมชนใกล้เคียง มีคนจากต่างชุมชนเข้ามา ถ้านับถือผี ถ้าไปเป็นเขยแล้วทำผิดไปเล่นสาว ผีเข้า เจ้าศูนย์ เป็นเขยล่วงในล่วงนอก

ไม่ได้ ต้องเจียม ที่ทำเรือนทำบ้านพวกเขยทำอะไรไม่ได้ แตะต้องอะไรไม่ได้ ถ้าไม่เจียมไปหาเล่นสาว ผีจะต้องทำให้เป็นไข้เป็นหนาว ต้องหาหมอมาดูว่าทำผิดอะไร ถ้าเบาก็เสียไก่ ถ้าหนักต้องเสียควาย พอมีความเจริญเข้ามา เริ่มหากินลำบาก ไม่มีวัวมีควาย เลยหันมานับถือพุทธประมาณ 10 -20 ปีที่ผ่านมา (อายุ 21 ปี) เก็บเงินได้ 2-3 พันก็เลยให้พ่อออก ลูกหลานก็มาก ลูกสาวก็มากก็ไม่ทนให้เขยเสีย ซื้อควายจูงไปให้เจ้าของฮีตคอง ที่บ้านลาดเสือ ไปบอกกล่าวว่าลาออกแล้ว"

การส่งคืนฮีตคืนผีจึงมีนัยถึงการคืนความเป็นพลเมืองลาว มาสู่พลเมืองไทย และบ้านหลังใหม่ ของชาวบรูในไทย เมื่อ ส่งคืนฮีตให้กับเจ้าฮีตที่ฝั่งประเทศลาวแล้ว ต้องรื้อบ้านหลังเดิมทิ้งแล้วสร้างหลังใหม่ในพื้นที่ใหม่ และเมื่อมีการสร้างบ้านแบบใหม่จึงนิยมสร้างตามแบบที่นิยมในชนบทภาคอีสาน คือบ้านไม้สองชั้น โครงสร้างสำคัญ เช่นเสา คาน ขื่อ ทำจากไม้เนื้อแข็งจำพวกเต็งรัง มุงหลังคาด้วยไพหญ้า แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นสังกะสี หรือกระเบื้อง ส่วนฝาบ้านทำจากไม่ไผ่สาน ฝาแตบตองจนถึงไม้เนื้อแข็งหรือนำเอากระดานแข็งมาสานแนบด้วยไม่ไผ่เป็นการชั่วคราว ตลอดจนสังกะสีแผ่นเรียบ มีหน้าต่าง บางบ้านชั้นล่างก่ออิฐถือปูน พื้นบ้านลาดซีเมนต์ ตามแบบนิยมในภาคอีสาน และเปลี่ยนจากนับถือผีมานับถือศาสนาพุทธ

ชาวบรู เริ่มรู้จักพุทธศาสนาราว พ.ศ. 2520 โดยพระธุดงค์รูปหนึ่งเข้ามาปักกรดอยู่ ใกล้หมู่บ้าน หลังจากนั้นพ่อใหญ่บุญมี ได้บริจาคที่ดิน ให้เป็นที่พักสงค์ ตั้งเป็นวัด มีพระมาอยู่สามสี่รุ่นแล้ว อาจารย์รูปปัจจุบันท่านเคยมาอยู่ก่อนหน้าแล้วหลายปี แล้วท่านกลับมาใหม่ ชาวบ้านก็เคารพนับถือศาสนาพุทธดี วันพระวันศีลไปกันตลอด จะเย็บกระทงดอกไม้จากใบตองนำไปถวายพระทุกวันพระ ทั้งพระน้อยพระใหญ่ ทำบุญทำทานไปตามมีตามเกิด (ทุม แก้วใส, สัมภาษณ์ : 2550)

หรือดังที่พ่อใหญ่สายคำ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) อายุ 65 ปี เล่าว่า

"ชาวบรูศรัทธาในพระพุทธศาสนาดี การนับถือพุทธกับการนับถือผีมันต่างกัน นับถือพุทธแล้วมันสบายใจ ทุกวันนี้ลูกเด็กเล็กแดงก็รู้จักเข้าวัดเข้าวารู้จักพระ จักเจ้า แต่ก่อนจะรู้อะไร"

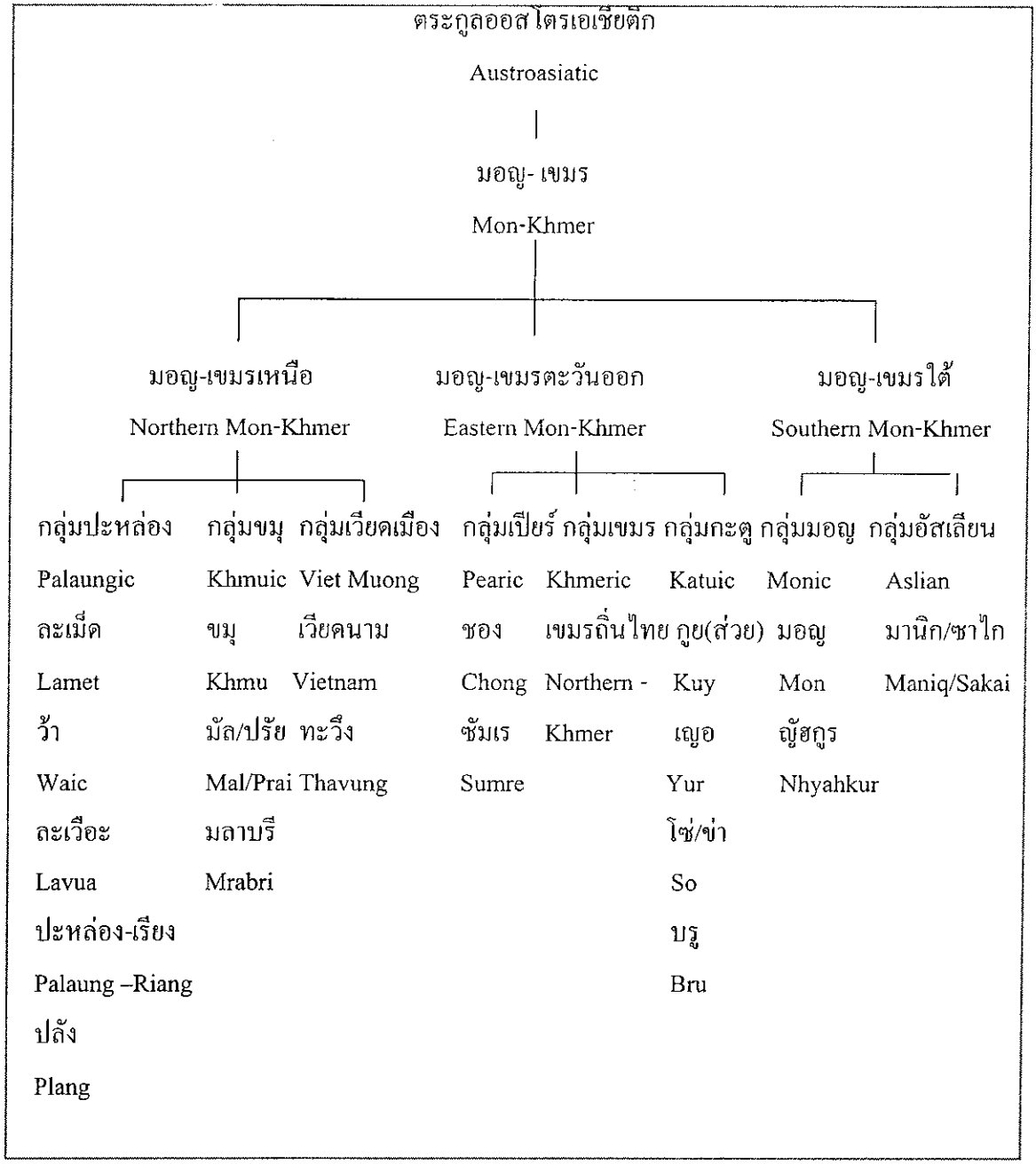
นอกจากการนับถือพุทธศาสนาแล้วชาวบรูยังคงนับถือผีบ้านหรือผีปู่ตา ที่คอยควบคุมดูแลหมู่บ้าน ควบคู่ไปด้วย ที่ด้านตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่บ้านเป็นที่ตั้งของหอปู่ตา ที่คอยปกป้องคุ้มครองหมู่บ้าน จะทำอะไร มีกิจกรรมสำคัญในหมู่บ้านหรือมีคณะแขกมาเยี่ยมเยือน ค้างแรมต้องไปครอบไปกล่าว และมีงานเลี้ยงเจ้าปู่ทุกปี ใครจะลบหลู่ไม่ได้หรือใครทำผิดต้องไปเซ่นไหว้

และในเรื่องการตัดไม้มาเผาถ่าน ภายในหมู่บ้านเจ้าปู่จะไม่อนุญาตให้มีการเผาถ่านในหมู่บ้าน ถ้าใครเผาจะต้องมีอันเป็นไปและต้องไปขอขมาต่อเจ้าปู่ ซึ่งถือเป็นอีกวิธีหนึ่งในการควบคุมการใช้ทรัพยากรของชาวบรู พิธีกรรมและข้อห้ามในหมู่บ้านที่ชาวบ้านเชื่อกันมากก็คือห้ามเผาถ่าน

เพราะเมื่อก่อนเคยมีครูใหญ่มาสอน และอยู่ในหมู่บ้าน ไม่เชื่อว่ามีผีจริงเลยระดมนักเรียนตัดไม้เผาถ่าน พอตกกลางคืนเกิดอาการปรวดท้องอย่างรุนแรง ชาวบ้านไปดูและไปเรียกหมอประจำหมู่บ้านมาช่วยดู หมอดูไม่อยากจะมาเท่าไร่เพราะชาวบ้านเคยเตือนแล้วครูไม่ฟัง หมอดูบอกว่าครูได้ทำผิดผีปู่ตาทำให้ปู่ตาไม่พอใจต้องไปขอขมาปู่ตาถึงจะหายดี จึงได้แต่งขันดอกไม้ธูปเทียนไปขอขมาปู่ตา พอขอขมาเสร็จอาการปรวดท้องของครูใหญ่หายไปกับตา (คำเป สีวิไล, สัมภาษณ์ : 2550)

ประเพณี ความเชื่อของชาวบรูบ้านท่าล้งเดิมยึดถือตามฮีตข่าคองขอมเป็นหลัก โดยฮีตเป็นตัวคอยควบคุมพฤติกรรมของชาวบรู ถ้ามีการกระทำความผิดจะต้องได้รับการลงโทษตามสภาพความผิดจากผีประจำฮีต ซึ่งผู้กระทำความผิดจะพ้นโทษได้ด้วยการขอขมาผีฮีต ด้วยสิ่งของตามที่เจ้าฮีตกำหนด โดยสัตว์ที่เป็นของเซ่นไหว้ประจำกลุ่มคือ ไก่ กับควาย ถ้าสภาพโทษไม่หนักจะเซ่นไหว้ด้วยไก่ ถ้าหนักจะเซ่นไหว้ด้วยควาย แต่เมื่อชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม ชาวบรูต้องมีการปรับตัวทางด้านประเพณีความเชื่อ ฮีตคองที่เคยนับถือมาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้หันมานับถือพุทธศาสนาและส่งคืนฮีตกับเจ้าฮีตในประเทศลาว แต่ยังคงนับถือผีบ้าน หรือเจ้าปู่ เป็นการจัดความสัมพันธ์ระหว่างผีกับพุทธ ผียังคงมีอิทธิพลในการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน ส่วนพุทธศาสนาเป็นส่วนช่วยในกำกับในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนอีกทาง ซึ่งนอกจากนี้ยังมีระบบเครือญาติ เป็นองค์กรที่ไม่เป็นทางการในชุมชนที่คอยควบคุมสอดส่อง ตลอดจนเกิดขบวนการขัดเกลาในสังคมชาวบรู รวมไปถึงการขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ด้วย

4.9 ภาษาของชาวบรู

ภาพที่ 4.11 ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาบรูกับภาษาอื่น ๆ ในตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2542 : 279)

ภาษาบรูเป็นภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร (Austroasiatic Mon-Khmer) สาขาย่อยกะตู (สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2540 : 1) มีการสืบทอดเป็นภาษาพูดกันมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อถามถึงตัวอักษรชาวบรู นายสมร ละครวงษ์ ผู้ใหญ่บ้านบอกว่าไม่ปรากฏตัวเขียนเป็นภาษาบรู ซึ่งน่าจะมีสาเหตุคล้าย ๆกับ ชาวโซ่หรือเผ่าอื่นในกลุ่มนี้ที่กล่าวอ้างถึงต้นกำเนิดการมีตัวอักษรใช้ว่ามีความร่วมในวรรณกรรมของพวกอ้ายกก หรือ ชนพวกแรกที่ออกมาจากน้ำเต้าด้วยการใช้เหล็กเผาไฟชีรูน้ำเต้า การอ้างตนว่าเป็นอ้ายก๊กนี้ยังปรากฏในนิทานของพวกโซ่เรื่องกษัตริย์ อ้ายกก ผู้ที่มีปัญญาและคิดประดิษฐ์ตัวอักษรเพื่อใช้สอนประชาราษฎร์ของพระองค์ ให้รู้จักอ่านเขียนหนังสือ แต่โชคไม่ดีเมื่อพระองค์ทำสงครามกับศัตรูจนถูกทำร้ายจนสิ้นพระชนม์ในสนามรบ ยิ่งกว่านั้น สุนัขยังเข้าไปคาบเอาหนังควายซึ่งบันทึกตัวอักษรไว้ไปกินเสียอีกจึงทำให้ชาวข่าบรูไม่มีตัวอักษรขีดเขียนเหลือแต่ภาษาพูดเท่านั้น

เนื่องจากชาวบรูบ้านท่าล้ง เป็นกลุ่มที่อพยพข้ามมาจากประเทศลาว เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเองที่แตกต่างออกไปจากชุมชนใกล้เคียงที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว ได้แก่บ้านตามุย ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก และบ้านหนองผือใหญ่ที่อยู่ห่างออกไปทางทิศเหนือ การใช้ภาษาบรูติดต่อสื่อสารกันในกลุ่ม และใช้ภาษาลาว หรืออีสานเมื่อมีการติดต่อกับสังคมภายนอก ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ภาษาบรู ซึ่งอาจแบ่งได้เป็นช่วงที่สำคัญดังต่อไปนี้

บรูก่อนคืนฮีต (พ.ศ. 2452 - 2530)

ในช่วงที่เริ่มจากการอพยพเข้าตั้งบ้านเรือนในบริเวณบ้านท่าล้งในปัจจุบัน ชาวบรูยังคงปิดบังอำพราง ชาวบรูอพยพจาก สปป. ลาว เนื่องจากความเดือดร้อนจากการเก็บภาษี การอพยพข้ามมาตั้งบ้านเรือนในเขตประเทศไทยนั้น เป็นการหลบหนีจากเหตุแห่งความเดือดร้อนและอำนาจการควบคุมของรัฐลาว การเข้ามาตั้งบ้านเรือนในช่วงแรกจึงพยายามปิดบังตนเอง ไม่ค่อยติดต่อกับโลกภายนอก และระมัดระวังตัวตลอดเวลา ส่วนการสื่อสารกันภายในกลุ่ม จะพูดภาษาบรู การติดต่อกับคนภายนอกจะใช้ภาษาลาวเป็นหลัก และหลีกเลี่ยงที่จะเปิดเผยตนเอง ดังที่นายสวัสดิ์ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ตอนอพยพมาช่วงแรก ๆ ชาวบรูจะปิดบังตนเอง ไม่ค่อยแสดงให้คนอื่นรู้ พูดกับคนภายนอกชุมชนด้วยภาษาลาว ไม่แสดงให้เห็นว่าเป็นคนบรู "

เป็นช่วงนี้ชาวบรูมีการเคลื่อนย้ายออกนอกชุมชนน้อย การใช้ภาษาบรูจึงเป็นภาษาหลักของคนในชุมชนบรู ส่วนภาษารองลงมาเป็นภาษาลาวหรือภาษาอีสานที่ใช้ติดต่อกับคนภายนอกชุมชน หรือดังที่นายสุวรรณ แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"มาอยู่สนมไม่ได้ไปไหน พูดแต่ภาษาบรู คนอื่นเข้ามาส่วนใหญ่จะเข้าใจว่า เป็นภาษาเขมร"

เนื่องจากชาวบรูมีการติต่อกับคนภายนอกอย่างจำกัด เป็นชุมชนที่คนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเด็ก ผู้หญิงและคนชรา แทบไม่ได้ออกจากชุมชน ภาษาบรูจึงเป็นภาษาหลักของคนในชุมชน แต่เนื่องจากภาวะของการหลบซ่อนตนเอง ชาวบรูไม่นิยมปรากฏตัวต่อสังคมและไม่เปิดเผยตนเองมากนักแม้ถูกมองว่าเป็นชาวเขมร หรือข่าขอม และถ้าจำเป็นมักสื่อสารและเปิดเผยตนเองว่าเป็นลาวหรือคนอีสานมากกว่า หลังจากนั้นเป็นช่วงที่ชาวบรูได้มีการตั้งบ้านเรือนเป็นหมู่บ้านที่ชัดเจนแล้ว และได้รับการรับรองเป็นหมู่บ้าน มีระบบการปกครองที่จัดตั้งโดยรัฐอย่างชัดเจน ตลอดจนมีหน่ายงานของทางราชการเข้ามาในชุมชน ซึ่งชาวบรูส่วนใหญ่ได้รับการรับรองเป็นพลเมืองรัฐไทย หมู่บ้านบรูอยู่ในกระบวนการพัฒนาของรัฐ ชุมชนชาวบรูจึงมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนมากหน้าหลายตา หลายกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวบรูมักถูกล้อเลียนจากชุมชนไทยลาวหรือไทยอีสานที่อยู่ใกล้เคียง ว่าเป็นพวกข่าขอม กะปอมปีก อยู่กับป่ากับดง พูดภาษาไม่เหมือนตนเอง ฟังไม่รู้เรื่อง (คำมา พึ่งป่า, สัมภาษณ์ : 2550) ทำให้ชาวบรูหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาบรูนอกชุมชน

นอกจากนี้เทคโนโลยีแห่งอำนาจของรัฐได้กระทำการผ่านระบบโรงเรียน โดยมีการจัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในปี พ.ศ. 2503 (แพง แก้วใส, สัมภาษณ์ : 2550) และย้ายมาสร้างโรงเรียนบ้านท่าล้งในปัจจุบันในปี พ.ศ. 2506 กระทรวงมหาดไทยเข้ามากำกับดูและและจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน มีการตั้งที่พักสงฆ์ การเสริมสร้างสร้างความเป็นไทย ที่ยึดโยงด้วยอุดมการณ์วัฒนธรรมความเชื่อเดี่ยวกัน ทำให้สำนึกในชาติพันธุ์บรูถูกเบียดขับด้วยสำนึกในชาติพันธุ์ระดับชาติ โรงเรียนบ้านท่าล้งตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2506 โดยนายอำเภอโขงเจียมเป็นผู้จัดตั้งอยู่ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย โดยมีกระทรวงศึกษาธิการ ควบคุมงานด้านวิชาการ ต่อมาได้โอนมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นช่วงที่ชาวบรูได้รับการศึกษาตามระบบของทางราชการ โดยเฉพาะการเรียนการสอนภาษาไทย ทั้งการพูดและการเขียน ที่กลายมาเป็นช่องทางในการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวบรู เป็นการเพิ่มความสามารถในการสื่อสารกับคนภายนอกชุมชน และชาวบรูเริ่มเดินทางออกนอกชุมชนมากขึ้น เช่นออกไปทำงานในตัวอำเภอ ในตัวจังหวัด ต่างจังหวัด และกรุงเทพมหานคร ทำให้มีการรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆจากภายนอกเข้ามาสู่ชุมชน

การใช้ภาษาบรูในชีวิตนอกชุมชนมีน้อย ชาวบรูบางคนไม่กล้าพูดภาษาของตนเองเมื่ออยู่ต่างถิ่น ดังที่นางคำมา พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) บอกว่ามีเรื่องล้อกันในหมู่ชาวบรู ว่า

"ลูกที่ไปทำงานกรุงเทพฯโทรศัพท์มาหาแม่ที่บ้าน แม่ก็พูดภาษาบรูแต่ลูกบอกว่า ไม่ให้พูดภาษาบรู ให้พูดภาษาไทยกลาง หรือไม่ก็ภาษาไทยอีสานเดี๋ยวเขาจะหาว่าโทรศัพท์ไปต่างประเทศค่าโทรฯ แพง"

โดยกลุ่มที่สำคัญคือกลุ่มเยาวชนที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่หกแล้วเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา และระดับสูงขึ้นไป รวมไปถึงกลุ่มที่ออกไปทำงานนอกชุมชน เป็นกลุ่มที่ใช้ภาษาบรูในชีวิตประจำวันน้อยลง ยายทุม แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"เด็กทุกวันนี้ส่วนใหญ่ไปโรงเรียนไม่ค่อยได้ทำไร่ทำงานช่วยพ่อแม่เหมือนแต่ก่อน กลับมาถึงบ้านก็มาทำงานเรียนของเขา เวลาพบปะพูดคุยกันส่วนมากพูดภาษาลาว (ไทยอีสาน) หรือมาก็ภาษาไทย (ไทยกลาง) น้อยนักน้อยหนาที่จะพูดบรู"

ในช่วงนี้ชุมชนบรูบ้านท่าล้งเริ่มมีการติดต่อกับชุมชนภายนอก มีการรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ ของคนกลุ่มใหญ่ของประเทศเข้ามาปรับใช้กับวิถีชีวิตของตนเอง รวมไปถึงรับเอาวัฒนธรรมด้านภาษามาด้วย โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนในระบบการศึกษาของรัฐที่มุ่งเน้นให้การศึกษาในกระบวนการสร้างรัฐชาติ สร้างภาษาประจำชาติ มีการเรียนการสอนภาษาไทย รวมไปถึงวิถีชีวิตที่ต้องมีการปะทะสังสรรค์กับวัฒนธรรมนอกชุมชนมากขึ้น ทำให้ ภาษาบรูถูกแทนที่ด้วยภาษาอื่น เช่น ภาษาไทยกลาง ภาษาลาวหรือไทยอีสาน เป็นต้น

บรูหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน)

ภาษาของชาวบรู เป็นภาษาพูดที่ไม่มีตัวหนังสือ สืบทอดโดยการพูดติดต่อกันจากบรรพบุรุษมาถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน มีการรับวัฒนธรรมทางภาษาจากนอกชุมชนเข้ามาเรื่อย ๆ ตั้งแต่ภาษาลาว(ไทยอีสาน) ภาษาไทยภาคกลาง ทั้งจากระบบการศึกษาและการพบปะ ปะทะสังสรรค์กับคนอื่น ๆ ทำให้คำบางคำถูกเลิกใช้และหายไป ทำให้สถานการณ์การใช้ภาษาอยู่ในภาวะวิกฤติมีแนวโน้มจะสูญหายไปในอนาคต นายธีระเกียรติ แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"คนวัยรุ่นส่วนใหญ่เมื่อเรียนจบจะเข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ ไม่ค่อยกล้าพูดภาษาของตนเอง จะพูดภาษากลาง หรือไม่ก็ภาษาอีสาน น้อยคนนักจะกล้าพูดภาษาบรูต่อหน้าคนอื่น หรือบางครั้งคนบรูด้วยกันเองยังพูดคุยกันด้วยภาษากลาง และทุกวันนี้เด็กที่เกิดรุ่นหลังมาแทบจะพูดภาษาบรูไม่ได้"

เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือเรื่องสาเหตุของการใช้ภาษาบรูลดน้อยลงในชีวิตประจำวัน ชาวบรูบ้านท่าล้ง สรุปได้ว่า

ข้อแรก ขาดความภาคภูมิใจในภาษาของตนเอง อายที่จะพูดต่อหน้าคนกลุ่มอื่น กลัวจะถูกกล่าวว่าเป็นคนกลุ่มน้อย คนไม่ทันสมัย เป็นข่า ขอม ข้อที่สอง ภาษาบรูเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารเฉพาะในกลุ่มชาวบรู เมื่อมีการติดต่อกับคนอื่น ๆทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่ใช้ภาษาอื่น ๆในการติดต่อ ส่วนมากใช้ภาษาไทยอีสาน ภาษาไทยกลาง ข้อที่สาม การเรียนการสอนในระบบโรงเรียนที่เน้นการฝึกการพูดการเขียนภาษาไทยให้ถูกต้อง แต่ขาดการส่งเสริมการพูดและใช้ภาษาถิ่น ข้อที่สี่ การรับเอาวัฒนธรรมต่างจากภายนอกและการพัฒนาที่ทันสมัย มีความเจริญเข้ามาแทนที่วัฒนธรรมรูที่ดูด้อยความเจริญ ข้อที่ห้า ในครอบครัวชาวบรูบางครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่แต่งงานกับคนจากถิ่นอื่นจะไม่ค่อยนิยมพูดภาษาบรู หรือฝึกภาษา บรูให้ลูก ทำให้เด็กบางคนพูดภาษาบรูไม่ได้ และข้อที่หก ขาดกิจกรรมการส่งเสริมและอนุรักษ์การใช้ภาษาบรู

ซึ่งเป็นช่วงที่สังคมในชุมชนบรูมีการเปลี่ยนแปลง มีถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา โรงเรียน วัด เทียบเท่ากับชุมชนอื่น ๆในชนบทอีสาน ชาวบรูรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาตั้งแต่ระดับพื้นฐานถึงระดับอุดมศึกษา และมีการเปิดรับผู้คนและวัฒธรรมต่างถิ่นเข้ามาในชุมชน ผู้ที่ยังใช้ภาษาบรูส่วนใหญ่เป็นคนแก่ ถึง รุ่นพ่อรุ่นแม่ ส่วนที่เหลือแทบพูดภาษาบรูไม่ได้ จึงเป็นภาวะที่ภาษาบรูเสี่ยงต่อการสูญหาย ทำให้คนในวัยผู้ใหญ่ในชุมชนที่เป็นห่วงถึงอนาคตของภาษาของตนเองว่ารุ่นลูกหลานจะยังพูดภาษาบรูกันอยู่หรือเปล่า นายสายสมร ละครวงษ์ (สัมภาษณ์ : 2550) ผู้ใหญ่บ้านกล่าวถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับภาษาบรูในชุมชนว่า

"คนในรุ่นพ่อรุ่นแม่ขึ้นไปที่เป็นชาวบรูก็ยังคงพูดภาษาบรูอยู่ แต่คำบางคำที่เก่าแก่ไม่ค่อยได้ใช้ก็หลงลืมไป แต่คนรุ่นลูกรุ่นหลานที่ยังพูดภาษาบรูลดน้อยลงทุกวัน อีกสักสองสามรุ่นไม่รู้จะยังพูดภาษาบรูกันอยู่หรือเปล่า"

ภาษาบรู เป็นภาษาพูดที่ไม่มีตัวอักษร การสืบต่อภาษาจึงเกิดจากการใช้มากกว่าการบันทึก เมื่อมีการใช้ และปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่น ๆนอกชุมชน จึงมีการรับเอาวัฒนธรรมเหล่านั้นเข้ามาปรับเปลี่ยน หรือผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมภาษาของตน ซึ่งในช่วงแรกชาวบรูการติต่อกับคนภายนอกอย่างจำกัด เป็นชุมชนที่คนส่วนใหญ่โดยเฉพาะเด็ก ผู้หญิงและคนชรา แทบไม่ได้ออกจากชุมชน ภาษาบรูจึงเป็นภาษาหลักของคนในชุมชน แต่เมื่อชุมชนมีการแลกเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมภายนอกมากขึ้นโดยเฉพาะวัฒนธรรมกระแสหลักในวาทกรรมของรัฐชาติที่วัฒนธรรมของชาติเป็นวัฒนธรรมแกนกลาง ภาษากลางและวัฒนธรรมของต่าง ๆของชาติถูกนำมาสอนในโรงเรียน ได้เบียดขับการใช้วัฒนธรรมภาษาของบรูที่อยู่ชายขอบอยู่แล้วให้อยู่ชายขอบยิ่งขึ้น คนรุ่นใหม่ปรับเปลี่ยนตนเองโดรับวัฒนธรรมกระแสหลักของชาติ แทน มีเพียงคนเฒ่าตนแก่ที่ยังคงใช้ภาษาบรู เป็นภาวะเสี่ยงต่อการสูญหาย

4.10 ความสัมพันธ์ของชาวบรู

เมื่ออพยพมาสร้างบ้านเรือนในฝั่งประเทศไทย ชาวบรูได้สร้างบ้านเรือนไว้บริเวณท่าล้ง และส่วนหนึ่งสร้างในเขตไร่นาบนภูเขาในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้มในปัจจุบัน ในเขตสนม และมีการติดต่อสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนทั้งที่เป็นชาวบรูด้วยกันและกลุ่มอื่น ๆ

4.10.1 บรูกับบรู ไทย

ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์บรูด้วยกันภายใต้เส้นพรมแดนรัฐชาติ ส่วนใหญ่เป็นการติดต่อสัมพันธ์กับชาวบรู บ้านเวินบึก มากกว่าการติดต่อกับชาวบรูในพื้นที่จังหวัดอื่น เนื่องจากกลุ่มชาวบรูบ้านเวินบึกคือกลุ่มพี่น้องเครือญาติของชาวบรูบ้านท่าล้ง ที่มักเดินทางไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ดังที่นายบุญ ศรีบุญเรือง (สัมภาษณ์ : 2550) อายุ 53 ปี เล่าว่า

"ส่วนญาติพี่น้องที่บ้านอื่นใกล้เคียงก็ไปเยี่ยมเวลามีงานบุญ แต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้ไปไหน ส่วนบ้านเวินบึกถือว่าเป็นพี่น้องทั้งหมู่บ้าน จะไปร่วมงานบุญ หรือมีคนป่วย ไม่ค่อยรู้จักชื่อจริง แต่จำกันได้เวลาไปเจอกันก็พูดคุยเป็นภาษาบรู"

หรือดังที่นาง ที พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) อายุ 56 ปี เล่าว่า

"มีพี่น้องอยู่ที่บ้านเวินบึกชื่อ นาย เส็ง พึ่งป่า เป็นลูกพี่ลูกน้องได้ไปมาหาสู่กันเป็นประจำในช่วงที่มีงาน งานศพ ของนาย ทองดี ที่บ้าน นาย เส็งก็มาและลูกหลานก็มาด้วย เวลามีงานจะส่งข่าวหากับคนที่เขามาเพราะแต่ละวันจะมีคนบ้านเวินบึกมา ปัจจุบันนี้ก็จะใช้โทรศัพท์ ซึ่งกลุ่มพี่น้องบ้านเวินบึกและบ้านท่าล้งจะเป็นกลุ่มใหญ่ในแต่ละตระกูล"

หรือดังที่นาย สิงห์ทอง พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"อยู่ที่บ้านเวินบึกมีพี่น้องมากเพราะพ่อเป็นคนบ้านเวินบึก มี นายน้อย นายเส็ง นายดี เป็นพี่น้องสายพ่อได้ไปเยี่ยมในช่วงที่มีงาน เช่น งานบุญ งานแต่งงาน แต่ไม่ได้ไปเที่ยว และมาเยี่ยมในช่วงที่มีงานเหมือนกันถ้าไม่มีธุระก็ไม่ได้มาหากัน ส่วนบ้านอื่นที่อยู่ใกล้ไม่มีพี่น้องแต่มีคนรู้จักรักแพงในเวลามีงานก็ได้ไปช่วยเหลือไปซื้อเครื่องซื้อของ แต่ก่อนไปซื้อข้าว หรือคนรุ่นลูกรุ่นหลานก็ยังมีสายสัมพันธ์ที่กล่าวไปถึงคนรุ่นปู่ย่าได้"

นอกจากนี้ยังมีญาติพี่น้องชาวบรูบ้านท่าล้งที่ไปแต่งงานกับคนในชุมชนใกล้เคียง เช่นบ้านหนองผือน้อย บ้านหนองผือใหญ่ และบ้านตามุย และมีการเดินทางไปมาหาสู่ แลกเปลี่ยนสิ่งของ ปัจจัยการดำรงชีวิต รวมไปถึงมาร่วมงานบุญ นาง สมจิต พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) อายุ 40 ปี เล่าว่า

"พี่น้องส่วนมากก็จะอยู่บ้านหนองผือ ส่วนอยู่บ้านเวินบึกก็จะมีญาติที่สกุลพึ่งป่า แต่ไม่มีญาติที่สนิท ไม่ค่อยได้ไปมาหาสู่ มีแต่ช่วงบุญประจำปีพี่น้องบ้านเวินบึกก็จะมาเที่ยวแต่ไม่ได้มานอนที่บ้านนางสมจิตไม่เคยไปบ้านเวินบึก แต่จะไปมาหาสู่กับพี่น้องที่อยู่บ้านหนองผือประจำทุกวันพี่เขยก็มาขายกับข้าวในหมู่บ้านนี้มีอาหารการกินก็จะส่งยื่นกันอยู่ เวลาขัดสนก็ช่วยเหลือกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเงินหรือเรื่องอื่น ๆ หรือบางคนก็อาจกล่าวได้เพียงว่ามีญาติอยู่ที่บ้านเวินบึก"

นอกจากนี้อาจมีการพบประกับกลุ่มบรูหรือกลุ่มที่ใช้ภาษาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน แล้วสามารถสื่อสารกันได้ เช่น การเดินทางไปร่วมงานนมัสการพระธาตุพนม ของยายทุม แก้วใส แล้วไปพบกับกลุ่มที่พูดภาษาบรูเหมือนกัน จนรู้สึกแปลกใจและดีใน เหมือนได้พบกับญาติพี่น้องของตน เลยมีการพูดคุยถามไถ่ จนได้รู้ว่ามาจากแถวดงหลวง ทำให้รู้ว่ายังมีชาวบรูอาศัยอยู่ในพื้นที่อื่นของประเทศ หลังจากนั้นก็ไม่ได้ติดต่ออะไรกัน ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์บรูด้วยกันในประเทศส่วนใหญ่ ชาวบรูบ้านท่าล้งจะติดต่อสัมพันธ์กับชาวบรูบ้านเวินบึกเป็นหลัก โดยผ่านระบบเครือญาติที่สามารถไล่เรียงลำดับญาติได้และเป็นแบบไม่สามารถไล่ลำดับได้ โดยส่วนมากกิจกรรมที่มักจะทำร่วมกันคือเวลามีงาน โดยเฉพาะงานบุญ สงกรานต์ งานแต่งงาน หรือการเยี่ยมเยือนในยามเจ็บไข้ หรืออาจให้การช่วยเหลือเรื่องเศรษฐกิจ การเงิน

4.10.2 บรูกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

ในช่วงแรกของการตั้งชุมชนชาวบรูไม่ค่อยกล้าพบปะกับคนภายนอกชุมชน และไม่ค่อยเดินทางออกนอกชุมชนโดยเฉพาะผู้หญิง แต่เมื่อต้องการปัจจัยในการดำรงชีวิต พวก อาหาร ข้าวของเครื่องใช้ ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม จึงมีการติดต่อกับชุมชนใกล้เคียง ซึ่งในการติดต่อในช่วงแรกชาวบรูมักถูกมองจากชุมชนชาวลาวที่ไปติดต่อว่าเป็นพวกข่า ล้าหลัง หรือไม่ก็อาจเข้าใจว่าเป็นชาวเขมร ดังที่ นางคำมา พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ช่วงแรกเขาว่าพวกข่า ไม่เจริญ ไม่คล่องแคล่ว พูดภาษาไม่เหมือนเขา คำว่า ข่า มันเป็นคำด่า เหมือนเรียกว่า ควาย มันเจ็บในใจ ชาวบรูไม่ชอบให้เรียกข่าหรอก มักเรียกตัวเองว่าบรู แปลว่าคน"

ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่พอใจ เมื่อถูกเรียกว่าข่า ถือเป็นการดูถูก ที่ชาวบรูเก็บงำเอาไว้ในใจหรือดังที่นายสวัสดิ์ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"คนแต่ก่อนมักบอกว่าชาวบรูเป็นพวกข่าขอมกะปอมปี หมายความว่าชาวบรูเป็นพวกขี้ข้า หล้าหลัง อยู่ในดงในป่า ทำอะไรก็ไม่คล่อง"

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์บรูกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในหมู่บ้านใกล้เคียง คือบ้านตามุย บ้านหนองผือน้อย บ้านหนองผือใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นการติดต่อซื้อข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็น รวมไปถึงเมื่อเด็กออกจากชุมชนไปเรียนหนังสือ ดังที่ นางชรินดา พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) อายุ 24 ปี เล่าว่า

"มีเพื่อน ๆ สมัยเรียนก็มาเที่ยวงานบุญเหมือนกันเช่น เจี๊ยบ อยู่บ้านหนองผือใหญ่ รุ้ง อยู่บ้านเวินบึก รุ้งเป็นคนบรูเหมือนกัน ตอนที่ไปโรงเรียนถ้าพบเพื่อนที่เป็นคนบูรก็จะใช้ภาษาบรูพูดคุยกัน ตอนแรกเพื่อนที่เป็นคนไทยเขาเห็นก็จะหัวเราะ แต่ก็ไม่มีท่าทีจะรังเกียจพวกเขาคิดว่าพวกหนูเป็นคนเขมรฟังไม่รู้เรื่องแต่หนูก็เฉย ๆ ไม่ได้คิดอะไรก็ดีใจที่ได้เป็นบรู"

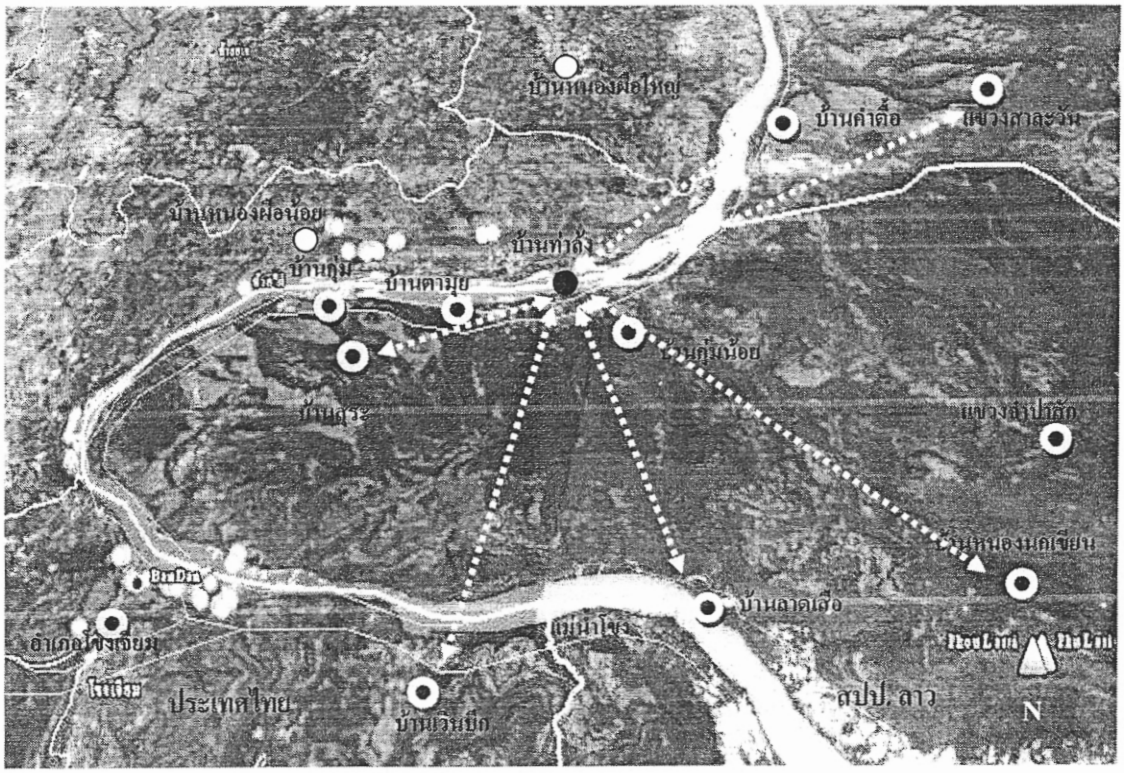
ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์บรูกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในหมู่บ้านใกล้เคียง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของปัจจัยในการดำรงชีวิต การเข้าไปซื้อข้าวของเครื่องใช้ รวมไปถึงการมีพื้นที่ทำการเกษตรในหมู่บ้านใกล้เคียงด้วย นอกจากนั้นเป็นกลุ่มเด็ก ๆลูกหลานที่ต้องไปเข้าโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาร่วมกับเด็กจากชุมชนอื่น แต่ก็เป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งความสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียงทำให้ชาวบรูบ้านท่าล้ง ถูกมองจากคนภายนอกชุมชนในอัตลักษณ์ด้านลบว่าเป็น ข่า ขอม เขมร หรือขี้ข้า หล้าหลังไม่ทันสมัย แต่ชาวบรูเรียกตัวเองว่า บรู ซึ่งแปลว่าคน และมองว่าตนเป็นคนขยัน ตั้งใจทำมาหากิน และซื่อสัตย์ ชอบอยู่อย่างสงบ ไม่มีเรื่องกับใคร และมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ที่เด่นชัดและยังคงใช้จนถึงปัจจุบันคือ ภาษาบรู ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้คนภายนอกชุมชนเข้าใจชาวบรูได้ยาก เป็นภาษาที่ชาวบรูใช้สื่อสารกันภายในชุมชนและเป็นตัวกำหนดความแตกต่างระหว่างชาวบรูกับคนกลุ่มอื่น ๆ ซึ่ง ส่วนใหญ่เป็นการติดต่อสัมพันธ์กับชาวบรูบ้านเวินบึก ส่วนกับกลุ่มอื่น ๆ หรือเครือญาติในชุมชนใกล้เคียง เช่นบ้านตามุย บ้านกุ่ม บ้านหนองผือน้อย และบ้านหนองผือใหญ่ เป็นต้น

ส่วนความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติ กับเครือญาติที่อยู่ฝั่งประเทศลาว บ้านคำตื้อ บ้านนากอกนาสะดอง แขวงสาละวัน และ บ้านสุระ บ้านกุ่มน้อย บ้านลาดเสือ บ้านหนองนกเขียน บ้านลูย บ้านนางาม บ้านหนองแคน แขวงจำปาสัก และบางส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 6

ชาวบรูบ้านท่าล้ง คือ กลุ่มชาวบรูที่อพยพมาจากบ้านลาดเสือ แขวงจำปาสัก สปป.ลาว มาตั้งบ้านเรือนที่บ้านท่าล้ง เมื่อปี พ.ศ. 2452 พูดภาษาบรู ซึ่งเป็นภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร (Austroasiatic Mon-Khmer) สาขาย่อยกะตู ที่มีการสืบทอดเป็นภาษาพูดกันมาจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ชาวบรูมักถูกเรียกจากคนนอกชุมชนว่า ข่า ซึ่งมีความหมายในทางดูถูก เหยียดหยาม หรือหมายถึงข้าทาส แต่ชาวบรูเรียกตนเองว่าบรู ซึ่งแปลว่าคน หรือคนภูเขา เป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บนภูเขา มีความสุขกับชีวิตการทำมาหากินปลูกพืชผัก เก็บหาของป่า

และล่าสัตว์บนภูเขา เวลาเดินบนภูเขาชาวบรูจะมีความสุขจนอาจมีการร้องเพลง ไประหว่างทาง และมองว่าชาวบรู คนเหมือนกัน และเป็นคนที่ขยันทำมาหากิน รักสงบไม่ชอบมีเรื่องกับใคร

สิ่งที่ยึดโยงชาวบรูเข้าด้วยกันคือระบบเครือญาติหรืออาจกล่าวได้ว่าสังคมชาวบรูเป็นสังคมเครือญาติ หรือสังคมพื้นฐานมีภาษาบรูซึ่งเป็นภาษาพูดไม่มีตัวอักษรเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารในกลุ่ม มีฮีตเป็นตัวกำกับ ควบคุมดูแลให้คุณให้โทษแก่สมาชิก โดยเจ้าฮีตหรือเจ้าโคตร เป็นผู้มีอำนาจในการอบรมสั่งสอน และควบคุมให้สมาชิกปฏิบัติตาม และลงโทษโดยผีฮีตเมื่อมีการละเมิดหรือทำความผิดที่เรียกว่าผิดฮีต เป็นความเชื่อหลักของสังคมชาวบรูที่ถือว่าเป็นจุดศูนย์กลางทางวัฒธรรมหลักของชาวบรูตั้งแต่อดีต (จนถึงทศวรรษ 2520) เนื่องจากฮีตเป็นตัวควบคุมและกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวบรูตั้งแต่เกิดจนตาย โดยในระยะแรกของการติดต่อกับคนภายนอกชุมชน ที่เป็นกลุ่มชาวลาวหรือไทยอีสานที่มีวัฒนธรรม ความเชื่อและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ทำให้ชาวบรูถูกมองจากคนในชุมชนเหล่านั้นว่าเป็น กลุ่มคนที่ พูดภาษาเขมร ฟังไม่รู้เรื่อง เป็นพวกป่าข่าขอมกะปอมปีก คนที่ไม่ทันสมัย ทำให้เกิดความไม่พอใจแก่ชาวบรู ซึ่งรวมไปถึงลักษณะอื่น ๆ เช่นความหล้าหลัง เป็นคนบ้านป่าเมืองเถื่อน หรือลักษณะอื่น ๆ ของความต่ำต้อยและหล้าหลังทางสังคม ที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียม รวมไปถึงการถูกเหมารวมว่าเป็นพวกเขมรหรือส่วย มีวิชาอาคม คุณไสย มนต์ดำ พวกพ่อมดหมอผี

ภาพที่ 4.12 แผนที่ชุมชนใกล้เคียงบ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

เมื่อมีการสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชนมากขึ้น ทำให้เปิดรับวัฒนธรรมจากชุมชนข้างเคียงตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับวาทกรรมรัฐชาติของไทยในยุคการสร้างรัฐชาติไทยและความเป็นไทย ชาวบรูปรับเปลี่ยนจากการนับถือผีฮีตหันมานับถือพุทธศาสนา ซึ่งถือว่ามีเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความสำคัญต่อวัฒนธรรมบรูและความเป็นบรูและความสัมพันธ์ในสังคมบรูมาก

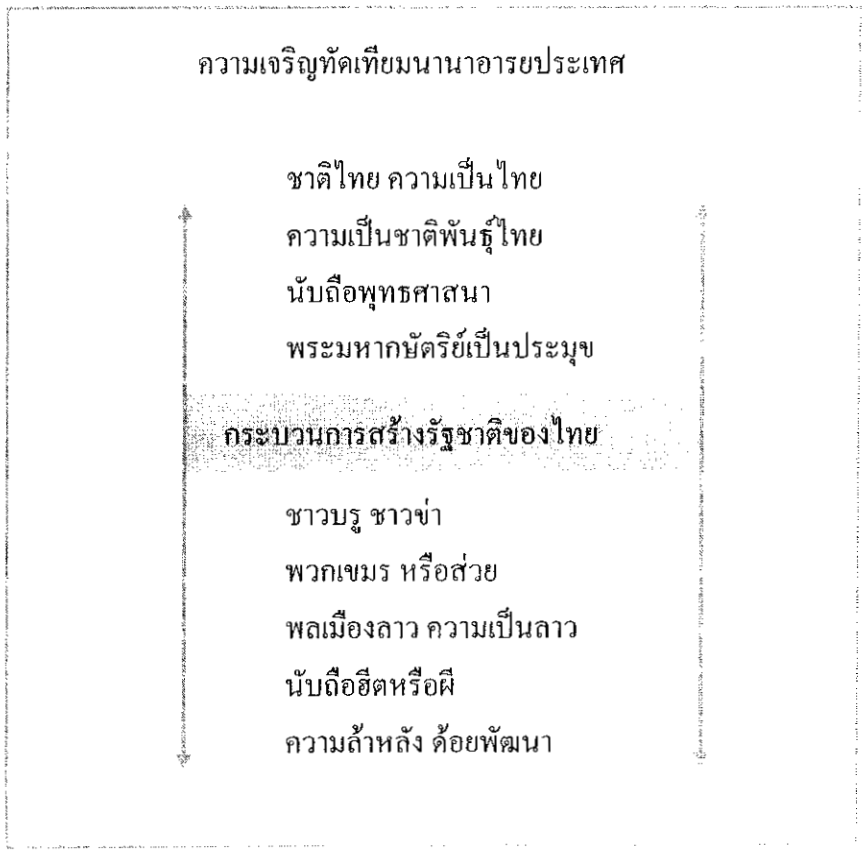
ฮีตหรือผีกลายเป็นตัวแทนของชาวบรูในอดีต เป็นสัญลักษณ์ของความหล้าหลัง เป็นคนบ้านป่าเมืองเถื่อน ความต่ำต้อยและล้าหลังทางสังคม รวมไปถึงการถูกเหมารวมว่าเป็นพวกเขมรหรือส่วย มีวิชาอาคม คุณไสย มนต์ดำ พวกพ่อมดหมอผี รวมไปถึงความเป็นพลเมืองลาว และความเป็นลาว ที่ต้องได้รับการปรับเปลี่ยนให้มีความเจริญ หรือศิวิไลตามแนวทางการสร้างรัฐชาติของไทย ที่มีความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันคือไทย นับถือพุทธศาสนา วิถีชีวิตแบบชาวไทย (ไทยอีสาน-ไทยกลาง) และมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

จึงนำมาสู่ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ของคนในสังคม บ้านเรือนจากแบบดั้งเดิมมาเป็นบ้านไม้แบบอีสานนิยมทั่วไป ขณะนั้น ภาษาบรูที่เคยใช้เป็นภาษาหลักในชุมชนก็ปรับเปลี่ยนมาเป็นภาษาลาว (ไทยอีสาน) และเมื่อมีระบบการศึกษาการเรียนภาษาไทย ทำให้มีการใช้ภาษาบรูและวัฒนธรรมทางภาษาลดลง ภาษาบรูกลายเป็นสิ่งที่แสดงถึงความต่ำต้อยทางวัฒนธรรม ท่ามกลาง

ภาษาลาวและภาษาไทย คนบรูมีความภาคภูมิใจในภาษาของตนลดน้อยลง และผูกโยงสำนึกชาวบรูเข้ากับความเป็นไทยที่ประกอบด้วยสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

เมื่อมีการเปิดชุมชนชาวบรูได้รับการศึกษา จนมีลูกหลานบ้านท่าล้งได้เป็นเจ้าเป็นนายหลายคนทำให้หมู่บ้านใกล้เคียงที่เคยดูถูกชาวบรูเริ่มเกรงใจ เปลี่ยนความคิด มองชาวบรูดีขึ้น รวมไปถึงการมีความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกมากขึ้น ชาวบรูเริ่มมีการปรับตัวและคนนอกชุมชนเริ่มเรียนรู้วิถีชีวิต และความเชื่อของชาวบรูมากขึ้นทำให้ชาวบรูมีการปรับเปลี่ยนตนเองทั้งการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนต่ออำนาจรัฐ ทำให้ถูกมองจากเจ้าหน้าที่ของรัฐว่า เป็นพลเมืองดี เป็นผู้ที่ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง และชาวบรูก็มองตนเองว่า เป็นคนเกรงกลัวกฎหมาย ไม่กล้ากระทำสิ่งที่ผิดกฎหมาย โดยสิ่งที่ยังคงเป็นสิ่งที่บ่งชี้เบื้องต้นว่าชาวบรูแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร ยังคงเป็นสิ่งที่ชาวบรูสืบทอดกันมาตลอดคือ การพูดภาษาบรู และชาวบรูได้เพิ่มอัตลักษณ์ในด้านการสานกระติบข้าว และ เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง ทิวทัศน์สวยงาม ในกระแสการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

ซึ่งพบว่าอัตลักษณ์ของชาวบรู ได้ถูกสร้างขึ้นและมีการปรับเปลี่ยนมาตลอด ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม ครั้นเมื่อตกผลึกแล้วอาจจะมีความคงที่ ปรับเปลี่ยน หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป โดยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก (Peter Berger and Thomas Luckman, 1967 อ้างอิงจาก ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2545 : 33) และปัจจัยสำคัญในการปรับเปลี่ยนเพื่อการอยู่รอดและผลประโยชน์ท่ามกลางวัฒนธรรมของคนกลุ่มใหญ่ทั้งในระดับท้องถิ่นซึ่งได้ แก่ วัฒนธรรมอีสาน และระดับชาติได้แก่กระบวนการสร้างรัฐชาติของรัฐไทย ตลอดจนสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศใกล้เคียง

ภาพที่ 4.13 อัตลักษณ์ชาวบรูในกระบวนการสร้างรัฐชาติไทย

4.10.3 บรูกับการเปลี่ยนแปลงในอินโดจีน

การเปลี่ยนแปลงของทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวบรู ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอินโดจีน ซึ่งแบ่งตามช่วงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวบรูเป็นช่วงก่อนคืนฮีต (พ.ศ. 2452 – 2530) ช่วงเวลาคาบเกี่ยวกับยุคอาณานิคม สงครามอินโดจีน และสงครามเย็น และหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน) เป็นช่วงปลายของยุคสงครามเย็นและเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์

ช่วงก่อนคืนฮีต (พ.ศ. 2452 – 2530)

เป็นช่วงที่ชาวบรูบ้านท่าล้งอพยพมาตั้งบ้านเรือนที่บ้านท่าล้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2452 จนถึงช่วงที่ชาวบรูส่งคืนฮีตในปี พ.ศ. 2530 มีเหตุการณ์ที่สำคัญเกิดขึ้นที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวบรูคือ การเข้ามาของระบบอาณานิคมในลาว สงครามอินโดจีน และตอนปลายของสงครามเย็น

บรูช่วงยุคอาณานิคม (พ.ศ. 2436 – 2497)

เป็นช่วงที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาวแทนสยามในปี พ.ศ. 2436 จนถึงปี พ.ศ. 2497 ได้สร้างความไม่พอใจให้กับคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะการเกณฑ์แรงงานและการเสียภาษี ที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนกับคนในท้องถิ่น จนบางกลุ่มมีการรวมกันต่อต้าน งดการให้ความร่วมมือ หรือหลีกหนีออกจากประเทศ กลุ่มลาวเทิงยังคงดำรงฐานะเป็นแรงงานเช่นเดิม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจการเมืองและสังคมของฝรั่งเศส ที่ต้องการนำลาวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ-การเมืองในศูนย์กลางอำนาจแห่งอินโดจีนที่เวียดนามแทนสยาม โดยการใช้ระบบการเกณฑ์แรงงาน เพื่อสร้างเส้นทางคมนาคมในเขตลาวใต้ ระบบการเก็บภาษีที่ซ้ำซ้อนและนโยบายขยายพื้นที่เพาะปลูกขนาดใหญ่ในที่ราบสูงบอริเวน

การอพยพของชาวบรูเป็นผลมาจากความเดือดร้อนจากการเข้ามาปกครองของฝรั่งเศส ซึ่งปรากฏในหนังสือประวัติศาสตร์ลาวเป็นช่วงที่ฝรั่งเศสได้มีอิทธิพลเหนือดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง[11] รวมไปถึงสถานการณ์ความวุ่นวายในเขตลาวตอนใต้ เนื่องจากขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสและสยามที่เคลื่อนไหวอยู่ในบริเวณนี้ โดยเฉพาะกลุ่มขององค์แก้วและองค์กมมะดำ ที่ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มลาวเทิง ในประวัติศาสตร์ลาวขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสและสยามใน ระยะ พ.ศ. 2444 – 2450 (ค.ศ. 1901-1907) บริเวณภาคใต้ของลาวภายใต้การนำขององค์แก้วและองค์กมมะดำ (ผู้มีบุญ) โดยผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นลาวเทิง เช่นเผ่าอารัก เผ่าแงะ เผ่าละแว เผ่ากะตู กะตาง เป็นต้น และที่มีพื้นที่การทำงานติดต่อกันในแขวงจำปาสัก ปากเซ สาละวัน อัตตะปือ สีพันดอน ทำให้พวกศักดินาภาคใต้ของลาวเรียกว่า " *พวกข่าขัด* " หรือฝรั่งเศสเรียกว่า " *เขตไม่ยอมจำนน*" (สุเนต โพทิสาน, 2543 : 588-603) สถานการณ์ภายในบริเวณนี้ เป็นเขตที่มีการรวมกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสของกลุ่มลาวเทิง เกิดกบฏข่า ในเขตลาว ส่วนในเขตประเทศไทยเกิดขบถผู้มีบุญ พ.ศ. 2444 – 2446 โดยเฉพาะการต่อสู้ระหว่างฝ่ายขบถและฝ่ายรัฐบาลที่บ้านสะพือ (อยู่ในเขตอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี) ที่เกี่ยวข้องกับชาวข่า เนื่องจากหัวหน้าขบถคือองค์มั่นลูกน้ององค์แก้วหัวหน้าข่าในลาว แต่ฝ่ายขบถถูกปราบปรามลงในปี พ.ศ. 2445 แต่องค์มั่นหนีข้ามไปฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (เติม วิภาคย์พจนกิจ, 2530)

ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มต่อต้านสยามและฝรั่งเศสมีการเชื่อมโยงขบวนการระหว่างกลุ่มข่า และลาวเทิง ที่อาจส่งผลต่อการอพยพและเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของชาวบรูบ้านท่าล้งด้วยเช่นกัน ซึ่งกลุ่มชาวบรูบ้านท่าล้งเป็นกลุ่มที่อาจมีความสำพันธ์ เป็นลูกหลานผู้นำข่าในเขต

---

[11] ...พร้อมกันนั้น พวกเขาก็ขูดรีดปวงชนลาวอย่างหนักหน่วงกว่าที่ใด ๆ อีก โดยเฉพาะการขูดรีดแรงงานแบบโดยตรงและแบบเก็บเกณฑ์ค่าภาษีอากรเกินขอบเขต ซึ่งได้นำความทุกข์ยากขาดเข็น ทนทุกข์ทรมานอย่างใหญ่หลวงมาสู่ปวงชนลาว...(สุเนต โพทิสาน, 2543 : 537)

นี้ ส่วนเหตุการณ์ที่สำคัญเขตภาคอีสานของประเทศไทย จากเอกสารทางประวัติศาสตร์พบว่า พื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีในขณะนั้นอยู่ในมณฑลลาวกาว ก่อนจะเปลี่ยนมาอยู่ในมณฑลอีสาน (พ.ศ. 2443) เปลี่ยนจากลาวเป็นอีสาน เป็นความพยายามลดทอนความเป็นลาวมาเป็นอีสาน พร้อมกับสร้างสำนึกอีสานและยกเลิกระบบมณฑลมาเป็นภาคอีสานในปี พ.ศ. 2467 รัฐไทยเป็นผู้สร้างสำนึกท้องถิ่นนิยมและภูมิภาคนิยมขึ้น (ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2546 : 77) และเหตุการณ์ในช่วงนี้ถือเป็นสาเหตุหลักในการอพยพของชาวบรูจากบ้านลาดเสือในลาวเข้ามาตั้งบ้านเรือนในบ้านท่าล้ง

บรูช่วงสงครามอินโดจีน (พ.ศ. 2498 – 2518)

หลังจากได้เอกราชจากฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2497 ประเทศลาวเข้าสู่สงครามการสู้รบระหว่างฝ่ายรัฐบาลที่สนับสนุนโดยฝรั่งเศส เวียดนามใต้ สหรัฐอเมริกา และไทย กับฝ่ายซ้าย ที่ได้รับการสนับสนุนจากโซเวียต จีน เวียดนามเหนือ สงครามกินระยะเวลายาวนานกว่า 20 ปี ซึ่งเป็นช่วงหลังยุคอาณานิคม ที่ฝรั่งเศส และกองกำลังต่างชาติเข้ามามีอิทธิพลในลาว และเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวบรูอพยพมาจากฝั่งประเทศลาวเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย และคาบเกี่ยวกับช่วงที่รัฐไทยมีนโยบายสร้างรัฐชาติและความเป็นปึกแผ่นของความเป็นไทย ด้วยเทคโนโลยีแห่งอำนาจต่าง ๆ ที่ทำให้พี่น้องชาวบรูถูกแยกออกเป็นพลเมืองรัฐไทยกับรัฐลาวอย่างชัดเจน ประกอบกับสถานการความตึงเครียดตามแนวชายแดนทั้งจากกองกำลังของฝ่ายรัฐบาลลาวกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ และความเข้มงวดตามแนวชายแดนไทย - ลาว ซึ่งเป็นอุปสรรคในการเดินทางไปมาหาสู่กันเป็นอย่างยิ่ง

ซึ่งรวมไปถึงภาพชุมชนใกล้เคียงที่ได้รับผลจากการทำสงครามระหว่างฝ่ายซ้ายกับฝ่ายขวาทำให้ผู้ชายส่วนใหญ่ถูกดึงเข้าไปทำสงครามทั้งฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายคอมมิวนิสต์ ดังที่ พ่อจิตติ ราศีนุวงษ์ อายุ 61 ปี (อ้างอิงจาก สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543 : 341) ชาวบ้านนาแกว ตาแสงนาแกว เมืองปากเซ เล่าว่า

"ชายฉกรรจ์บ้านนาแกวเกือบทุกคนถูกเกณฑ์ไปเป็นทหาร บางครัวไปเป็นทหาร 2-3 คน ส่วนมากเป็นทหารฝ่ายขวา แต่ก็มีบางส่วนไปเป็นทหารฝ่ายซ้ายของเจ้าสุภานุวงษ์ ในอัตราส่วน 2:1 ในหมู่บ้านในช่วงสงครามจึงเหลือแต่ คนชรา หญิง และ เด็ก"

บรูช่วงสงครามเย็น พ.ศ. 2493 - 2533 (ค.ศ. 1950 – 1990)

หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง เกิดภาวะที่เรียกว่าสงครามเย็น อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต โดยเฉพาะเมื่อสหรัฐอเมริกาประกาศหลักการทรูแมนและแผนการมาแชล พ.ศ.2490 (ค.ศ. 1947) เกิดการเผชิญหน้าระหว่างสหรัฐและพันธมิตรกับสหภาพโซเวียต เกิดความแตกต่างทางด้านระบอบการปกครองที่แบ่งระหว่างค่ายโลกเสรีกับค่ายคอมมิวนิสต์ทำให้เกิด สงครามเย็นเข้ามาสู่เอเชียรวมทั้งไทยราวปี พ.ศ. 2493 (วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์, 2539 : 16-19; สถิระ หล่าศรี, 2539 : 97) ซึ่งเป็นช่วงที่คาบเกี่ยวกับ

สงครามอินโดจีนที่สู้รบกันจนถึงปี พ.ศ. 2518 ประเทศลาวเป็น สมรภูมิการสู้รบระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ ในขณะที่ประเทศไทยยังคงถือนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ เป็นมิตรกับโลกเสรี

โดยช่วงทศวรรษ 2490 -2500 รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ และ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ความรู้สึกเรื่องเอกลักษณ์ของภาคยังรุนแรง และเพิ่มขยายขึ้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง มีการตั้งกองกำลังเสรีไทยในภาคอีสาน เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นและรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม การเมืองเข้าสู่ระบบปิด เกิดความไม่พอใจในหมู่ปัญญาชน สื่อสารมวลชน นักเขียน นักหนังสือพิมพ์ นักศึกษา และข้าราชการหลายส่วน เกิดกบฏเสนาธิการ กบฏวังหลัง กบฏแมนฮัตตัน กบฏสันติภาพ รวมไปถึงการเกิดรัฐประหาร และยิ่งทำให้ความรู้สึกรุนแรงขึ้น เมื่อมีการสังหารผู้แทนราษฎรจากภาคอีสานในปี พ.ศ. 2492 และพ.ศ. 2495 (วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์, 2539 ; ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันท์ (บรรณาธิการ), 2544 ; ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2546 ; นิภาพร รัชตพัฒนากุล ; เทิดพงศ์ คงจันทร์, 2548)

ซึ่งในช่วงนี้รัฐไทยได้นำภาษาไทย(ภาคกลาง)เป็นภาษาทางการและดำเนินการผ่านระบบโรงเรียน กระบวนการสร้างชาติโดยเริ่มตั้งแต่ทศวรรษของ พ.ศ. 2463 (1910) เป็นต้นมาภายใต้อิทธิพลทางความคิดของพระมหากษัตริย์ไทย (รัชกาลที่ 6) จึงเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการชาตินิยมซึ่งให้ความสำคัญกับลักษณะทางวัฒนธรรมเหนือลักษณะทางชีวภาพ ความเป็นไทยจะอยู่ที่ความสามารถในการใช้ภาษาไทย (มาตรฐาน/ทางการ) การนับถือพุทธศาสนา และจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัตน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นสัญลักษณ์สำคัญ (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547: 100) และมีการโฆษณาชวนเชื่อว่า หากไทยกลายเป็นคอมมิวนิสต์ "ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์" จะถูกทำลายลงไปอย่างสิ้นเชิง ผู้ใดรักและหวงแหนในความเป็นไทยจึงต้องต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2548 : 47)

ช่วงหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน)

หลังการคืนฮีตของชาวบรูในไทย ส่งคืนให้ญาติพี่น้องในลาว เป็นช่วงตอนปลายของสงครามเย็นและเริ่มเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ และในช่วงทศวรรษ พ.ศ. 2533 การสลายลงของกำแพงเบอร์ลิน การล่มสลายของคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกปลายปี พ.ศ. 2532 ระบอบคอมมิวนิสต์ในสหภาพโซเวียตรัสเซียล่มสลาย นำไปสู่การเปิดเสรีภาพทางเศรษฐกิจ และการเมืองในระหว่างปี พ.ศ. 2532 -2533 และการสิ้นสุดการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มกติกาสัญญาวอร์ซอกับกลุ่มพันธมิตรแอตแลนติกเหนือ (นาโต้) เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงการสิ้นสุดลงของสงครามเย็น (สถิระ หล่าศรี, 2539 : 2) ทำให้สถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศลดความตึงเครียดลงไปมาก ความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศอินโดจีนดีขึ้น

บรูช่วงโลกาภิวัตน์ (พ.ศ. 2533 – ปัจจุบัน)

หลังสงครามเย็น เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบการเมืองโลก การเข้ามาสู่การเปลี่ยนแปลง ช่วงรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหวัณ[12] ประกาศเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ถือเป็นหมุดหมายสำคัญในการเปิดประตูประเทศไทยเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ส่วนประเทศลาวอาจเริ่มเข้าสู่โลกาภิวัตน์ราวช่วงปี พ.ศ. 2537 (1994) (Rehbein Boike, 2005) การขยายตัวของโลกาภิวัตน์ในระดับความเข้มที่ส่งถึงแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน ชุมชนบรูเป็นพื้นที่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจรัฐทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค กว่าเสียงกระดิ่งของโลกาภิวัตน์จึงดังมาถึงหุบเขาริมแม่น้ำโขงแห่งนี้จึงใช้เวลานาน ราวปี พ.ศ. 2547 ชาวบรูนำวิถีชีวิตไปแสดงที่อุทยานแห่งชาติผาแต้ม ทำให้คนภายนอกรับทราบถึงการมีอยู่ของบ้านท่าล้งมากขึ้น นักท่องเที่ยวหลายคนประทับใจ อยากมาเยี่ยมเยือนชุมชน และยิ่งเมื่อกระติบข้าวชาวบรูได้รับรางวัลดีเด่นระดับห้าดาว ในการประกวดสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ระดับประเทศ ในปี พ.ศ. 2549 ทำให้ชาวบรูบ้านท่าล้งหันมาให้ความสำคัญในการสืบค้นหารากเหง้าของตนเองจัดเป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านและโลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่สถานการณ์ตามแนวพรมแดนลดความตึงเครียด แต่ละประเทศเปิดกว้างด้านเศรษฐกิจ ทำให้กลุ่มเครือญาติสามารถเดินทางข้ามพรมแดนรัฐชาติไปมาหาสู่กันได้สะดวกขึ้น

---

[12]ช่วง ปีพ.ศ. 2531-2534 ในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหวัณ (2463-2541) ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศ ปรับปรุงทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะนโยบายด้านเศรษฐกิจนำการทหาร ขยายตลาดการค้าระหว่างไทย - ลาว เปลี่ยนอินโดจีนจากสนามรบเป็นสนามการค้า (ยงยุทธ น้อยสวัสดิ์ (ร้อยเอก), 2543; นิภาพร รัชตพัฒนากุล และเทิดพงศ์ คงจันทร์, 2548; ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2549)

บทที่ 5
เครือญาติของชาวบรู

ชุมชนชาวบรูบ้านท่าล้ง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงขนานไปตามความยาวของชายฝั่ง ด้านทิศเหนือฝั่งตรงข้ามเป็นพื้นที่ของ สปป. ลาว เมื่อผ่านซุ้มประตูทางเข้าล่วงเข้าสู่เขตหมู่บ้าน บ้านเรือนที่ตั้งเรียงรายกันตามแนวถนนตามกลุ่มเครือญาติ เป็นเรือนไม้สองชั้นของกลุ่มตระกูลละครวงษ์ ที่ตั้งอยู่ทิศตะวันตกของหมู่บ้านและกระจายไปทางทิศตะวันออกไม่ถึงสิบครอบครัว เข้ามาสู่เขตใจกลางของหมู่บ้านจะเป็นบ้านเรือนของกลุ่มนามสกุลพึ่งป่า ที่มีจำนวนราวสี่สิบครัวเรือน เป็นประชากรส่วนใหญ่ของชุมชน ตั้งบ้านเรือนแนบขนานแม่น้ำโขงจากทิศตะวันตกจรดตะวันออก และกลุ่มที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ทิศตะวันออกสุดติดกับห้วยท่าล้งคือกลุ่มนามสกุลแก้วใส ที่มีจำนวนครัวเรือนราวสิบเจ็ดครัวเรือนเป็นอันดับสองรองจากตระกูลพึ่งป่า

เรือนไม้สองชั้น หลังคามุงสังกะสี ตั้งอยู่ใจกลางของครัวเรือนของกลุ่มลูกหลานที่ตั้งอยู่รายรอบ คือเรือนของยายทุม แก้วใส หญิงชราชาวบรูวัย 72 ปี อดีตหมอตำแยสูงราว 160 เซนติเมตร ผมยาวสีดอกเลาม้วนมัดไว้ด้านหลัง ผิวคล้ำเหี่ยวย่น สวมเสื้อคอกระเช้าลายดอกไม้พื้นสีดำ นุ่งผ้าถุงสีน้ำตาลอมเหลือง นั่งปั่นฝ้ายที่ใต้ถุนบ้าน บางครั้งก็หยุดม้วนน้ำหมากลงในกระป๋อง เคลื่อนไหวและทำงานอย่างคล่องแคล่ว ยายทุมเล่าถึงครอบครัวว่า มีลูก 9 คน มีครอบครัวแต่งงานออกเรือนไปแล้ว 8 คน เหลือเพียงลูกสาวคนสุดท้องที่อายุสามสิบกว่า ๆ แล้วยังไม่ได้แต่งงาน อยู่ดูแลและทำงานทุกอย่างเลี้ยงแม่ ลูกที่ออกเรือนส่วนใหญ่จะสร้างบ้านอยู่ใกล้ ๆ ในบริเวณเดียวกัน คอยดูแลช่วยเหลือ บางครั้งลูกหลาน ญาติพี่น้องมานอนค้างที่บ้าน รวมทั้งที่มาจากต่างถิ่น หรือจากลาว

5.1 เส้นด้ายสายเครือญาติ

เมื่อถามถึงเครือญาติ ยายทุม แก้วใส ละมือจากการปั่นฝ้าย ม้วนน้ำหมากคำสุดท้าย กลั้วปากและล้างด้วยน้ำฝนจากโอ่งลายมังกร นั่งลงบนเสื่อสานอย่างครุ่นคำนึง เนิ่นนานเท่าใดแล้วที่แกไม่เคยมานั่งลำดับและทบทวนความเป็นมาเป็นไปของญาติพี่น้อง ที่เคยอพยพโยกย้ายหลบความเดือดร้อนมาจากบ้านหนองเม็ก ลาดเสือ ประเทศลาว ตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ พ่อใหญ่บุญมี และแม่แก้ว ก่องแก้วใส อพยพมาจากบ้านลาดเสือมาอยู่บ้านท่าล้งจนมีลูก 9 คนบางคนตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ บ้านท่าล้ง บางคนย้ายไปที่อื่น หรือบางคนย้ายกลับไปตั้งบ้านเรือนอยู่ในประเทศลาว บางคนพบหน้าพบตากันทุกวัน บางคนหายหน้าหายตา บางคนไม่ได้พบกันมานาน หรือบางคนตายจากไป เมื่อปะติด

ปะต่อคำบอกเล่าจาก ชีวิตและความทรงจำของแก กลายเป็นดั่งคำยืนยันถึงการเกิดขึ้น มีอยู่และเปลี่ยนแปลงของเครือญาติชาวบรู

5.2 เส้นด้ายสายเลือดผูกพัน

"กอนผูไดไหมะเอามื้อนิ เลยมือนิวากอนกะมูฯ
ถ้าเป็นลูกผู้ใดให้มาเอาในมื้อนี้ ถ้าพ้นมื้อนี้ไปถือเป็นลูกข้อยฯ "

คำบอกกล่าวกับผีพ่อแก่แม่เก่า จากยายทุม แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) อดีตหมอตำแย ชาวบรูวัย 72 ปี หลังจากนำเด็กแรกคลอดมาใส่ไว้ในกระด้ง จากนั้นคนเฒ่าคนแก่จะนำเส้นด้ายจากใยฝ้ายที่ปลูกในไร่บนสนม มาผูกแขนรับเอาเป็นลูกเป็นหลาน และถือได้ว่าเด็กคนนั้นได้เป็นลูกเป็นหลาน และร่วมเครือญาติของตน เส้นด้ายแห่งสายสัมพันธ์ก็จะผูกโยงเขาเข้ากับกลุ่มเครือญาตินับตั้งแต่บัดนั้น

ในช่วงของการอพยพมาช่วงแรก การคลอดลูกเป็นหน้าที่ของหมอตำแย การดูแลให้ความช่วยเหลือ ทำคลอด ยายทุม แก้วใสหมอตำแยคนสุดท้ายของบ้านท่าล้งเล่าว่า ในวันคลอดลูกคนเฒ่าคนแก่ ญาติพี่น้องฝ่ายหญิงจะมารวมกันที่บ้านของหญิงที่กำลังจะคลอด คอยดูแล ต้มน้ำร้อนและคอยรับส่งและทำตามคำสั่งของหมอตำแย จนหญิงมีครรภ์คลอดลูกเสร็จ ลูกจะถูกนำมาดูแลโดยญาติพี่น้องผู้หญิง ส่วนแม่จะอยู่ไฟจนร่างกายเข้าที่ เด็กจะได้รับการดูแล ป้อนนมจากแม่ โดยมีสมาชิกในครอบครัวช่วยดูแล บางครั้งแม่ต้องไปทำงานนอกหมู่บ้านจะไปฝากให้หญิงที่มีลูกอ่อนในวัยเดียวกันเป็นคนให้นม จนย่างเข้าสู่วัยเด็กครอบครัวที่มีพี่ชาย พี่สาวจะเป็นผู้ช่วยเลี้ยงดู โดยอยู่ในการดูแลของผู้ใหญ่ของครอบครัว เด็กจะได้รับการดูแลจากกลุ่มญาติพี่น้องที่จะช่วยกันดูแล เลี้ยงดูอยู่นอกครอบครัวภายในชุมชนชาวบรู ชีวิตในวัยเด็กของชาวบรูบ้านท่าล้งในช่วงแรก ส่วนใหญ่เป็นการช่วยพ่อแม่ต่อสู้ดิ้นรนกับการลงหลักปักฐาน สร้างบ้านเรือน ดังที่พ่อสุวรรณ แก้วใส(สัมภาษณ์ : 2550) ชาวบรูบ้านท่าล้งวัย 70 ปี เล่าถึงวัยเด็กว่า

"ผมเกิดอยู่บนสนม พ่อแม่ขึ้นไปสร้างบ้านทำไร่ทำนาที่นั่น บ้านหลังเล็ก ๆ มุงหญ้าคา เอาไม้ไผ่สานทำฝาบ้าน พ่อแม่ไปทำไร่ตัวเองเลี้ยงน้อง อุ้มน้องไปทำไร่ด้วย เด็กทุกคนมีหน้าที่ช่วยพ่อแม่ทำงาน ไม่มีเวลาเล่นสนุกเหมือนเด็กทุกวันนี้ หากินยาก อด ๆ อยาก ๆ ไม่พอกิน บางครั้งต้องอดข้าวเพื่อให้น้อง ๆ ได้กิน"

บุญระปืบ: เครือญาติ : คน : ผี

เมื่อเด็กเกิดก็จะบอกกล่าวแก่เจ้าฮีต ให้ปกป้องดูแล และรับเข้าเป็นลูกเป็นหลาน หรือเข้าฮีต ตามฮีตเดิมของครอบครัว และเมื่อแต่งงานฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายเข้าไปอยู่ในฮีตของฝ่ายภรรยาของตน โดยการเสียควาย การอยู่ในฮีตเดียวกันจึงเป็นตัวกำหนดความใกล้ชิดทางเครือญาติได้มากกว่าแบบสายเลือดอย่างเดียว นอกจากนี้การเข้าฮีตอาจเกิดจากการที่คนนอกกลุ่มฮีตมาขอเข้าฮีตด้วย โดยการเสียควายหนึ่งตัวเช่นกัน การอยู่ร่วมฮีตเดียวกันในลักษณะนี้จะถือเป็นญาติกันอีกแบบหนึ่ง แต่ความใกล้ชิดอาจห่างกว่ากลุ่มที่ร่วมสายเลือด ดังที่ยายทุม แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"แต่ก่อนพ่อใหญ่แม่ใหญ่นับถือกันตามฮีต ถ้าอยู่ฮีตเดียวกัน ก็ถือว่าเป็นพี่เป็นน้อง พอถามว่าเป็นลูกใครก็สืบสาวไปถึงพ่อถึงแม่ได้"

นอกจากการนับถือผีร่วมกันของคนที่อยู่ในฮีตเดียวกันแล้ว พิธีกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในอดีตของชาวบรู คือ การทำบุญหาคนที่ล่วงลับไปแล้วหรือที่เรียกว่าบุญระปืบ หรือที่กลุ่มลาวเทิง เผ่ากะตาง ใน สปป. ลาวเรียก พิธีกินอาหรับ ซึ่งเป็นพิธีที่ญาติในฮีตเดียวกันทุกคนต้องไปร่วมพิธี หรือไม่ต้องมีตัวแทนไป นายแพง แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) อายุ 63 ปี น้องชายยายทุม แก้วใส เล่าถึงชีวิตวัยหนุ่มในการไปร่วมบุญระปืบหรือบุญอาหรับที่บ้านลาดเสือ แขวงจำปาสัก สปป. ลาว ว่า

"ตอนนั้นผมอายุราว 15 ปี ขี่เรือข้ามแม่น้ำโขงไปขึ้นฝั่งที่บ้านกุ่ม แล้วเดินข้ามภูเขาไปที่บ้านลาดเสือ เขาจะทำเป็นห้องให้ญาติจากหมู่บ้านต่าง ๆ อยู่ในห้อง ห้องละหมู่บ้านรอบผามที่ทำพิธี ตัวผามจะทำจากไม้ไผ่ทำเป็นคอกล้อมรอบเป็นวงกลม ใครที่เป็นเขยจะเข้าไปนั่งภายในบริเวณนี้ ตรงกลางจะมีเรือนหลังเล็ก ๆ บนเรือนจะมีผู้หญิงสาวลูกหลานเจ้าโคตรมานั่งคอยมวนบุหรี่ รินเหล้าให้เขย และสำหรับวางพวกของกินที่เอามาร่วมงานและหัวควาย และมีชั้นวางโลงผี พออะลอยเสร็จจะมีช่วงให้ลูกเขยสนุกสนานให้เต็มที่ เป็นวันของเขยทั้งกิน เหล้ายา เต็มที่ หรือจะจับ บายลูกสาวเจ้าโคตรที่อยู่บนเรือนหลังเล็ก ๆ ตรงกลางก็ได้ แต่ส่วนมากก็ทำเล็ก ๆ น้อย ๆ จับไม้จับมือ บางคนขี้ดื้อเอาไม้มาทำรูปลึงค์ เอาไปหลอกล่อสาว ๆ สาวจะร้องหวีดว๊าย เป็นที่สนุกสนานของญาติที่มาร่วมงานที่อยู่รอบ ๆ การฆ่าควายก็ฆ่าอยู่กับที่นั่น ก่อนจะฆ่าหมออะลอยจะพูดจนควายน้ำตาไหล แล้วเพชฌฆาตจะเอาหอก หรือมีดดาบมาแทงคอควาย จนตาย คนที่แทงเก่งเขาแทงที่คอไม่กี่ครั้งควายก็ล้มลงตาย แล้วเขยหรือญาติจะมาป่าดเนื้อเอาไปแจกจ่ายญาติพี่น้องตามห้องต่างของแต่ละหมู่บ้าน ให้เอาไปทำอาหารเลี้ยงกัน"

ซึ่งตรงกับ บุญอาหรับหรือการกินอาหรับของ เผ่ากะตาง ในสปป. ลาว คือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลถึงผู้ตายของญาติพี่น้องที่มีชีวิตอยู่ โดยจะจัดช่วงที่ว่างเว้นจากการทำไร่ทำสวนและเพิ่งผ่านการเก็บเกี่ยวผลผลิตมาใหม่ ๆ ในเดือนสองถึงเดือนสาม ซึ่งหากจัดได้ในเดือนสามจะถือว่าได้บุญที่สุดเพราะกะตางถือว่าเป็นเดือนที่แฮง หรือ แรงที่สุด ในการกำหนดวันทำบุญ เจ้าภาพจะเป็นผู้กำหนดว่าจะจัดในวันใด เมื่อได้กำหนดวันจัดงานแล้วจะแจ้งให้เพื่อนบ้านทราบ และคอบหรือเชิญ "อะลอย" มาเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม

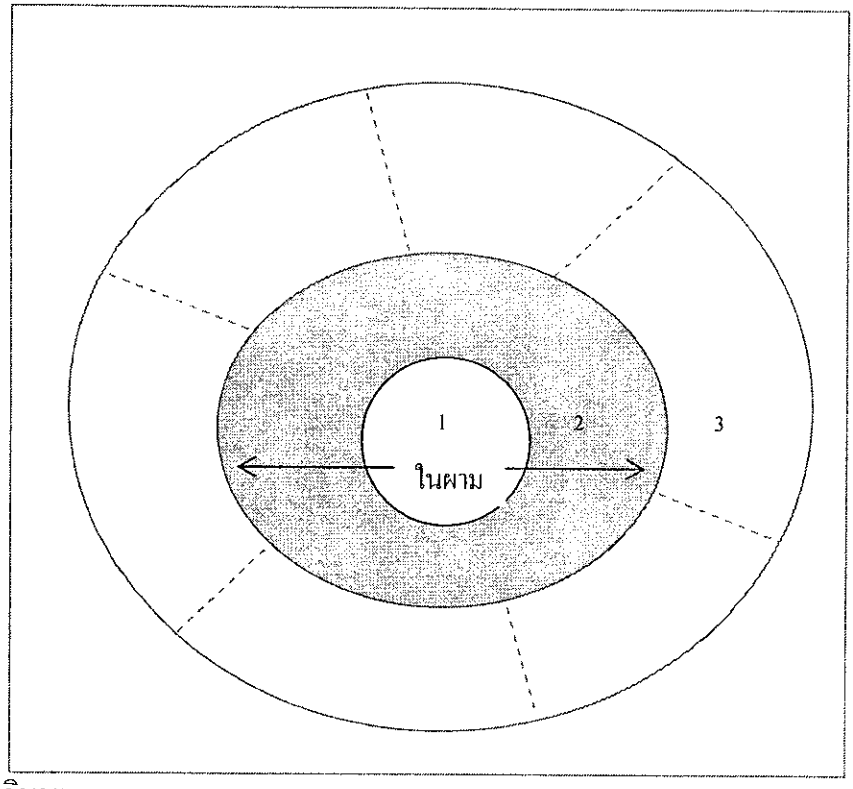
ฝ่ายเจ้าภาพจะเตรียมปลูก "ผาม" หรือปะรำไว้ ที่ลานหน้าเรือน เตรียมเสื่อ หมอน หมู ไก่ เหล้ากลั้น กล้วยอ้อย มะพร้าว พืชพันธุ์และของกิน โดยนำเอากล้วย อ้อยที่จะทำเป็นต้นพันธุ์ เสื่อ หมอน จัดกองไว้ใจกลางผาม และฝังเสาฆ่าควายไว้ข้างผาม ในวันงานแขกเหรื่อ และญาติพี่น้องรวมถึงเพื่อนบ้านจะมาร่วมงาน โดยจะนำเครื่องอยู่ของกินมาร่วมบริจาคทานหาผู้ตาย และร่วมสมทบช่วยงานเจ้าภาพด้วย เช่น อ้อย กล้วย มะพร้าว ฟักทอง เหล้ากลั่นบรรจุขวด เจ้าภาพจะรับไว้แล้วนำไปรวมไว้กับกองบุญในผาม พิธีจะเริ่มจากการคอบ หรือบอกกล่าวหอผีที่หอกวนของหมู่บ้าน โดยมีเจ้าหอกวนเป็นผู้ประกอบพิธี ผีหอกวนเป็นผีที่สำคัญที่สุด ใหญ่ที่สุด มีอำนาจที่สุดในบรรดาผีของเผ่ากะตาง เป็นผีที่ดูแลผีอื่น ๆ ในชุมชน รวมทั้งผีที่กำลังจะทำบุญถึง ซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากผีหอกวนก่อน จึงจะออกมารับผลบุญที่ลูกหลานทำบุญถึงได้ หลังจากนั้นจะเป็นหน้าที่ของ "หมออาลอย" เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทุกอย่าง

อาลอยจะนำลูกหลานและญาติมิตรไปยังหลุมฝังศพของผู้ตาย เพื่อทำพิธีปลุกผีจากป่าช้ามาสู่ผามเพื่อรับการประกอบพิธีกรรม โดยจะนำเอาโลงศพขนาดเล็กที่ทำด้วยไม้หรือกระดาษยาวประมาณหนึ่งฟุต ทุกคนนั่งล้อมกองเนินดินในอาการสงบ อาลอยจะสวดกล่าวด้วยภาษาผี เชิญดวงวิญญาณของผู้ตายไปกินผลบุญที่ลูกหลานกำลังทำบุญหาที่ผามในหมู่บ้าน แล้วทุกคนต้องเงียบ คอยฟังสัญญาณว่าผู้ตายพร้อมหรือยัง เมื่อปรากฏเสียงนกร้อง ถือเป็นสัญญาณแสดงว่าผีผู้ตายพร้อมจะออกมาแล้ว อาลอยจะโกยเอาดินเหนือหลุมศพหนึ่งกำมือใส่ลงในโลงจำลอง ปิดฝาโลง แห่ผีผู้ตายกลับมายังผามแล้วนำโลงจำลองไปตั้งไว้ในตำแหน่งสูงกว่าแห่งใด อยู่เหนือเครื่องอยู่ของกิน

ฝ่ายเจ้าภาพประกอบด้วยคนสามกลุ่มคือ กลุ่มแรกบรรดาลูกสาว หลานสาวผู้ตายทั้งที่แต่งงานแล้วหรือยังโสด จะนั่งอยู่ในกรอบของรั้วไม้ไผ่ที่ตีล้อมคล้ายคอกอย่างหยาบซ้อนอยู่ในผามอีกชั้น ทำหน้าที่มวนกอกยาสูบให้บรรดาสามีหรือพี่เขยของตน กลุ่มที่สองคือบรรดาลูกเขย โดยเขยทั้งหมดจะมาร่วมงานในฐานะของผู้ตีกลอง ตีพังพาด ฆ้อง โดยแต่ละคนจะมีเครื่องตีดังกล่าวอันใดอันหนึ่งอยู่กับตัวเอง โดยจะนั่งเป็นกลุ่มอยู่นอกกรอบไม้ไผ่ที่บรรดาภรรยา พี่สาว น้องสาวภรรยานั่งอยู่ มีหน้าที่ตีกลอง พังพาด ฆ้อง ตามที่อาลอยจะสั่งให้ตี และพ่อตา หรือพ่อเฒ่าตัวแทนเจ้าโคตรที่จัดงานมีหน้าที่ดูแลบรรดาลูกเขย โดยการจุดบุหรี่ให้สูบ รินเหล้ากลั่นให้ดื่ม ยื่นอาหารให้กิน หรืออื่น ๆ สุดแท้แต่เขยจะสั่งให้ทำ

ส่วนบรรดาญาติมิตรที่มาร่วมงานจะนั่งรายรอบอยู่ภายนอกผาม อาลอยจะไปยืนอยู่ต่อหน้าผีที่โลงศพจำลอง พูดกับผีเป็นภาษากะตางเสียงดังให้ได้ยินทั้งผีและคน มีใจความว่า วันนี้เป็นวันที่ลูกหลานของเจ้า (คนตาย) ได้จัดบุญกินอาหรืบทำทานหาเจ้า มีการฆ่าควายตัวใหญ่ ฆ่าหมูตัวอ้วน ฆ่าไก่ตัวโตเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน เอากล้วยอ้อย มะพร้าว ฟักทอง น้ำเต้า สิ่งของที่ลูกหลานเจ้านำมาและญาติสนิทมิตรสหายก็นามาทำทานกับเจ้าเช่นกัน อาลอยเอ่ยนามคนที่มาร่วมงานที่สำคัญทีละคน ๆ โดยเฉพาะตัวแทนตระกูลและหัวหน้าครอบครัว ส่วนเด็กเล็ก ๆ หรือหนุ่มสาวจะกล่าวรวม ๆ ว่ามาจากหมู่บ้านใด

อาลอยกล่าวอยู่ประมาณสามสิบนาที ก็หยุดพักนั่งที่มุมหนึ่งของผาม พยักหน้าให้กลุ่มลูกเขย บรรดาลูกเขยจะลุกขึ้นพร้อมกลอง ฆ้อง พังพาด ประจำกาย มีกลองห้าใบ ฆ้องและพังพาดอย่างละใบ พวกเขาจะฟาดเครื่องตีด้วยทางมะพร้าว บรรเลงประสานเสียงกันสนั่นผาม ประมาณยี่สิบนาที ขณะที่บรรเลงลูกเขยสามารถล่วงเกินพี่สาว น้องสาวและภรรยาของตนที่อยู่ในวงรั้วได้ตามใจชอบ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการจับร่างกายอย่างทีเล่นทีจริงเหมือนว่าประเพณีบังคับ ส่วนฝ่ายหญิงก็ปัดป้องบ้างและร้องวี้ดว้าย เมื่อเห็นว่าฝ่ายชายละเมิดเกินสมควร ซึ่งถือว่าเป็นการต้อนรับแขก ฝ่ายหญิงที่เป็นลูกหลานของผู้ตายคือผู้ต้อนรับ ส่วนฝ่ายเขยคือแขก เมื่อตีกลอง ฆ้อง พังพาดจนเหนื่อยแล้งลูกเขยจะหยุดพัก ฝ่ายพ่อตาก็ถือขวดเหล้ากลั่นเดินรินแจกแก่บรรดาลูกเขยที่เพิ่งผ่านการตีกลอง ฆ้อง พังพาดดังกล่าว และรินแจกผู้มาร่วมงานไปเรื่อย ๆ อาลอยจะพรรณนาเรื่อยไปถึงความพยายามปิ่นปัวหรือทำการรักษาผู้ตายจนสุดความสามารถ ถึงขนาดขายวัวขายควายเอาเงินมารักษาผู้ตายจนหมดปัญญาจะรักษา ใช้ทั้งหมอหลวงและหมอบ้านจนเต็มที่แล้วเจ้าจึงได้ตาย เมื่อตายไปแล้วลูกเมีย ลูกหลานมีแต่คนคิดถึงจึงพากันทำบุญหาเพื่อมอบควายให้เจ้า เมื่ออาลอยเหนื่อยก็จะเว้นให้บรรดาลูกเขยมาตีกลอง ฆ้อง พังพาดอีกครั้งสลับกันไปสลับกันมา อาลอยได้แบ่งปันแนวปลูกของฝังหรือพันธุ์ผัก พันธุ์ข้าว อ้อย ฟักทอง หน่อกล้วย ฯลฯ ให้ผู้ตายนำไปปลูกและสร้างที่อยู่ทำกินผืนใหม่ แล้วเชิญผีให้ไปอยู่แดนผีที่แสนสุขและเรียกขวัญคนที่มาร่วมงานไว้ เพื่อไม่ให้ผีเอาขวัญไปด้วย สุดท้ายจะบอกให้ควายไปอยู่กับผี แล้วสั่งให้เพื่อนบ้านผู้มาร่วมงานช่วยกันฆ่าควายที่ผูกไว้กับเสาข้างผาม ซึ่งเป็นเวลาเที่ยงวันพอดี เมื่อฆ่าควายเรียบร้อย ก็ถือว่าวิญญาณควายได้ตามผีไปอยู่แดนแสนสุขแล้ว ส่วนเนื้อหนังควายถือเป็นอาหารเลี้ยงดูผู้คนที่มาร่วมงาน โดยนำมาทำอาหารคล้ายลาวลุ่มคือลาบ ก้อย ต้ม แล้วแห่โลงศพนำผีกลับป่าช้าเป็นเสร็จพิธีอาหรืบ (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และคณะ, 2543 : 468 - 475)

คำอธิบาย

(1) ศาลาหลังเล็กตั้งไว้ตรงกลาง เป็นที่สำหรับลูกสาว หลานสาวของเจ้าโคตร และวางของกิน และมีชั้นวางโลงขนาดเล็ก

(2) บริเวณประกอบพิธี จะมีที่นั่งของหมออะลอย เหล่าเขยจะอยู่ในบริเวณนี้ ซึ่งอาจใช้เป็นสถานที่ทำพิธีฆ่าควาย

(3) ในรอบนอกจะจัดแบ่งเป็นห้องสำหรับญาติแต่ละหมู่บ้านเข้าพักและฝังเสาฆ่าควาย

ภาพที่ 5.1 ผังบุญระบืบ

แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2520 - 2530 ชาวบรูได้ส่งคืนฮีต นอกจากนี้การลาออกจากฮีต หรือการตัดขาดสายสัมพันธ์เครือญาติอาจเกิดขึ้นในงานบุญระบืบเช่นกัน โดยผู้ที่จะลาออกจากฮีตต้องเสียควายให้กับเจ้าฮีต หมออะลอยจะเป็นคนบอกกล่าวกับผี ไม่ให้พูดถึงหรือถามถึงเป็นการตัดขาดความสัมพันธ์ทางฮีต ดังนายสวัสดิ์ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"หลังจากที่เข้ามาอยู่ในฝั่งไทย การดำเนินชีวิตต้องมีการแลกเปลี่ยนกับชุมชนใกล้เคียง มีคนจากต่างชุมชนเข้ามา ถ้านับถือผี ถ้าไปเป็นเขยแล้วทำผิดไปเล่นสาว ผีเข้า เจ้าศูนย์ เป็นเขยล่วงในล่วงนอกไม่ได้ ต้องเจียม ที่ทำเรือนทำบ้านพวกเขยทำอะไรไม่ได้ แตะต้องอะไรไม่ได้ ถ้าไม่เจียมไปหาเล่นสาว ผีจะต้องจะทำให้เป็นไข้เป็นหนาว ต้องหาหมอมาดูว่าทำผิดอะไร ถ้าเบาก็เสียไก่ ถ้า

หนักต้องเสียควาย พอมีความเจริญเข้ามา เริ่มหากินลำบาก ไม่มีวัวมีควาย เลยหันมานับถือพุทธ ประมาณ 10 -20 ปีที่ผ่านมา ตอนนั้น เก็บเงินได้สองถึงสามพันก็เลยให้พ่อออก ลูกหลานก็มาก ลูกสาวก็มากไม่ทนให้เขยเสีย ซื้อควายจูงไปให้เจ้าของฮีตคอง ที่บ้านลาดเสือ ไปบอกกล่าวว่าลาออกแล้ว"

หรือดังที่นางจิ้น พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ในอดีตครอบครัวของสามี ก็ถือฮีตเหมือนกัน คือช่วงที่แต่งงานใหม่ แล้วมาเยี่ยมปู่ย่า ย่าจะไม่ให้เข้าไปในบ้าน จะมีการต้อนรับที่ใต้เงาบ้าน ฝ่ายย่าเป็นคนเตรียมข้าวปลาอาหารมาให้ และก็นั่งพูดคุยกันที่สนามใต้เงาบ้าน กรณีที่ลูกสะใภ้ หรือญาติบ้านอยู่ไกลก็ต้องนอนสนามหน้าบ้าน หรือนอนกับเพื่อนบ้านก็ได้ บางกรณีที่อยู่บ้านหลังคาเดียวกันเวลาลูกเขยจะทำอะไรต้องได้รับอนุญาตจากพ่อตา แม่ยายก่อนถึงจะทำได้ ถ้าไม่อย่างนั้นเป็นอันผิดผี ต้องมีการปรับไหม ซึ่งในการปรับไหมนั้นอาจต้องเสียควาย เสียหมู เสียไก่ แล้วแต่กรณีมากน้อยเพียงใด เมื่อเป็นเช่นนั้นเห็นว่ามีความยุ่งยาก ก็เลยทิ้งไป การคืนฮีตได้ไปทำที่บ้านลาดเสือ โดยนำควายหนึ่งตัวจูงไปในป่าจากนั้นก็มีการพูดบอกกล่าวว่าจะทิ้งแล้ว และไม่ต้องตามมาอีก ส่วนควายที่นำไปนั้นก็จะฆ่า และทำเป็นอาหาร ปัจจุบันนี้ไม่มีฮีตอีกแล้ว"

เดิมเมื่อชาวบรูเกิดก็ถูกผูกโยงเข้ากับกลุ่มเครือญาติ โดยสร้างสายสัมพันธ์ และบทบาทในสังคมชาวบรูเป็นญาติกันตั้งแต่เกิด เกี่ยวดองสัมพันธ์และตายจากกัน โดยในกลุ่มที่นับถือฮีตเดียวกันจะนับถือผีบรรพบุรุษร่วมกัน โยงใยสัมพันธ์เป็นระบบเครือญาติ ที่ค้ำจุนสังคมของชาวบรูมาช้านาน โดยเฉพาะครอบครัวใหม่เหล่าญาติพี่น้องจะคอยช่วยเหลือ แวะมาเยี่ยมเยือนหรือมาช่วยเลี้ยงดูลูก การเลิกระบบฮีตทำให้ฮีตที่อยู่กับชาวบรูมาตั้งแต่อยู่ในเขตประเทศลาว ความเคร่งครัดในแนวทางที่เคยถือปฏิบัติถูกละเลย และยกเลิกไป ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวระหว่างกลุ่มเครือญาติมีการปรับเปลี่ยนไป

เครือญาติและการเลี้ยงดู

ครอบครัวชาวบรูส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ประกอบไปด้วยพ่อแม่และลูก นอกจากนี้บางครอบครัวอาจเป็นครอบครัวแบบขยาย (extended family) มีญาติพี่น้องหรือปู่ย่าตายาย อยู่ร่วมด้วย การอยู่ร่วมกันภายในครัวเรือนเดียวกัน การเลี้ยงดูเด็กเป็นหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวที่ช่วยเหลือกัน ตั้งแต่การหาอาหาร การปรุงอาหาร การป้อนอาหารเด็กที่นอกจากแม่และญาติผู้หญิงแล้วเมื่อโตขึ้น คนในครอบครัวจะช่วยเหลือกันในการดูแล ทั้งอาหาร และการอบรมสั่งสอน และเมื่อลูกแต่งงานอาจออกเรือนหรืออยู่ร่วมกับพ่อแม่ปู่ยาตายาย ทำให้ลักษณะของครอบครัวครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวแบบขยายมีการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

เมื่อเด็กโตสามารถสื่อสารกันได้ในชุมชน เด็กในสมัยก่อนชอบให้พ่อแม่หรือคนเฒ่าคนแก่เล่านิทานให้ฟังยายทุม แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า พอตกเย็นลูกหลานมักมานอนรอที่บ้านเพื่อให้เล่านิทานให้ฟัง นิทานส่วนใหญ่ได้มาจากการฟังมาจากแม่แก้วกล่องหรือคนเฒ่าคนแก่ จดจำแล้วนำมาเล่าให้ลูกหลานฟังต่ออีกทอดหนึ่ง บางเรื่องก็หลงลืมไป ที่ยังพอจดจำได้มีไม่กี่เรื่อง พอลูกหลานมารบเร้าให้เล่าจึงพยามเล่าให้ฟัง อย่างเรื่องกอนกูยกะกลอ

"แต่วังกีเบินกอนกูยกับยะโนเอิดตึงอันเล๊า ไงกีอะยะโอนอะเจาไปจั๊วะ เครี๊ยละปาย ต่อเมินกอกีเอิดกลอ กีตะยะ เตอะอินเสาะ เอิดกลอเตอะตม ตมนะนะละตมต่อเจน บันไนกอนกูยเอดกลอเซ๊าะไบ๊อันจู เจอกีอูอืดโอนกลอละเวด กลอละเงด กอนกูยตะลุ๊นิ เปาะธะโม่ธอาเจียงโอนอาเจียงจ่วย กลอตะลุ๊เปาะตะปูนกอนกูย อาเจียงเอิดอาเยิง กระเตียะ กะเตียะ นะนะกลอละต่อเกิดอันเตาอาเจียงอันเตาโอนกอนกูย เอดกลอเปาะตมอินมูตัว กอนกูย เอดกลอเปาะตมอิน ตมนะนะละต่อเจนบันไนกอนกูยเอดกลอเซ๊าะไบ๊อันจู เจอกีอูอืดโอนกลอละเวด กลอละเงด กอนกูยตะลุ๊นิ นะเตียะเปาะธะมี่เปราะเอิดตึงกลับลวง กอนกูยโอนเปรี๊ะจ่วย เปราะดูกรัวอะแซงเกิดอันกรวง โอนกอนกูยเซ๊าะ เนมเฮ็นกอนกูยเอิด ถึงคลันลวง เซ๊าะลึงอันกรวงกาเปราะกากรัวะแซง กอนกูยเซ๊าะตะเงยเปราะกลอตะปูนกอนกูย กลอเซ๊าะอีเตอะกอนกูย เปราะเจากะกรัว ตะโอนกลอสะรวยแซงโจ๊ะกูแต่ะอันเด๊าะกลอปลี๊ะ เกิดแหยงปานกูแต่ะ กอนกูยโต๊ยเอดแหยงเดิงโอนอายะตึงอันเจ๊าะ เอดแหยงไนเตอะแต่แล่ะ กอนกูยอันเติงโอนอายะซรอง"

"กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีลูกกำพร้าและยายอาศัยอยู่ในกระท่อมกลางป่า วันหนึ่งยายให้หลานไปหาเห็ด หาเท่าไรก็ไม่ได้เห็น พอดีไปเจอหอยตัวหนึ่ง เลยเก็บเอามาด้วย พอกลับมาถึงกระท่อมก็บอกยายว่าหาเห็ดไม่ได้ หอยกินเห็ดหมด ยายบอกให้เอาหอยไปต้ม ต้มอย่างไรก็ไม่สุก เลยเอาหอยออกจากหม้อไปนอนเปล กล่อมจนหอยหลับ พอหอยหลับลูกกำพร้าแอบวิ่งหนีออกมามาพบช้าง ขอให้ช้างช่วย หอยวิ่งตามลูกกำพร้ามา ช้างช่วยกระทืบ แต่หอยไม่แตก ช้างบอกให้เอาหอยกลับไป ลูกกำพร้าเอาหอยไปต้มอีก ต้มอย่างไรก็ไม่สุก เลยจับโยนใส่เปลกล่อมจนหลับ ลูกกำพร้าวิ่งหนีออกไปหากระรอก ขอให้ช่วย กระรอกฉี่ลงมาเป็นบันได ให้ลูกกำพร้าปีนขึ้นไป หอยวิ่งตามมา ถามกระรอกว่าลูกกำพร้าอยู่ไหน กระรอกบอกว่าอยู่ข้างบน หอยเลยปีนตามขึ้นไป พอใกล้จะถึงกระรอกหยุดฉี่ หอยตกลงมากระแทกกับพื้นดิน เปลือกหอยแตกกระจายกลายเป็นทองคำ ลูกกำพร้าเก็บเอาทองคำไปให้ยายที่กระท่อม ยายไม่ยอมรับทองคำถามว่าหลานไปเอามาจากไหนหรือว่าไปขโมยใครเขามา หลานเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้ยายฟัง หลังจากนั้นยายกับหลานก็กลายเป็นคนมั่งมีเงินทอง และอยู่อย่างมีความสุขตลอดมา"

ลูกหลานจะนอนฟัง อย่างเงียบ ๆ บางคนฟังได้นิดหน่อยก็หลับไป บางคนก็ฟังจนจบ ถ้าวันไหนลูกหลานหลับหมดก่อนก็จะนำมาเล่าต่อในวันถัดไป ส่วนลูกหลานจะมารอฟังอีกในวันต่อไป นอกจากวัยเด็กแล้ว ลูกหลานที่มักจดจำได้ดีคือคนที่เริ่มเป็นหนุ่มเป็นสาว พอจบเรื่องมักจะแทรกคำสอนที่ได้จากนิทานให้ลูกหลานฟังด้วย เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ให้ข้อคิดคติสอนใจในการดำเนินชีวิต ไม่เหมือนเด็กทุกวันนี้มีทีวี เด็กเขาก็ดูทีวีไม่สนใจฟังนิทานเหมือนเดิม

เครือญาติกับการแต่งงาน

เมื่อย่างเข้าสู่วัยหนุ่มสาว ชายหนุ่มชาวบรูจะเข้าไปพูดคุยและหาหญิงสาวที่หมายปองอาจเป็นคนในกลุ่มเครือญาติ ในชุมชนหรือในชุมชนใกล้เคียง นายเคน พึ่งป่า เล่าว่าในวัยหนุ่ม พอตกเย็นจะไปคุยสาว บางครั้งก็ในหมู่บ้านบางครั้งก็หมู่บ้านใกล้เคียงเช่น บ้านหนองผือใหญ่ บ้านตามุย หรือฝั่งลาว เคยไปคุยสาวบ้านบ้านหนองผือใหญ่ พอตกเย็นก็รีบพาเพื่อน ๆ เดินข้ามภูเขาไป ส่วนใหญ่ถ้าพ่อแม่ฝ่ายหญิงไม่ขัดข้องก็จะปล่อยให้คุยกันสองต่อสอง โดยเพื่อน ๆ ที่ไปด้วยอาจไปคุยสาวเรือนอื่น ถ้าพ่อแม่ฝ่ายหญิงไม่ชอบก็มักจะนั่งคุยขัดคอไปตลอด ไม่เปิดโอกาสให้อยู่กับลูกสาว ฝ่ายชายจะรู้และรีบลงเรือนออกมา ถ้าพ่อแม่ฝ่ายหญิงไม่ขัดข้อง ก็พูดคุยกันยาว บางครั้งก็พุดคุยกันถูกคอจนดึกดื่น หรือจนถึงเช้า แต่พอสว่างต้องกลับอยู่ต่อไม่ได้ ถ้าจะคุยต่อต้องมาตอนเย็นอีก ฝ่ายหญิงอาจมีแอบยามาให้มวนสูบ หรือบางบ้านมวนยาเส้นมาให้ หรืออาจมีของกินเล็กน้อย พวกผลไม้ ตามฤดูกาล ตลอดการนั่งคุยกันจะไม่มีการล่วงเกินอะไรกัน ถ้าไม่ถูกใจอาจเปลี่ยนไปบ้านอื่น ๆ แต่ถ้าถูกใจ ตกลงกันได้ก็จะให้คนเฒ่าคนแก่มาพูดคุยกัน

5.3 เส้นด้ายโยงใยเกี่ยวดอง

เมื่อหนุ่มสาวเกิดชอบพอกันจะไปสู่ขอได้ก็ต่อเมื่อ ญาติฝ่ายผู้หญิงเป็นคนบอกให้ไปสู่ขอ ดังที่พ่อสายคำ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ในสมัยก่อนญาติฝ่ายหญิงเป็นคนบอกว่ามื้อแลง หรือมื้อใดมื้อหนึ่งให้ไปขอ ถ้าฝ่ายหญิงไม่ไปบอกจะไปขอไม่ได้ คนเฒ่าคนแก่ (เจ้าโคตร) ฝ่ายชายจะไปสู่ขอ และหาฤกษ์หายามกำหนดเป็นวันแต่งงาน ก่อนแต่งงานบ่าวสาวจะไปมาหาสู่กันได้ตามปกติ จะแต่งงานตอนกลางคืน เวลาประมาณหนึ่งทุ่ม แห่ขบวนเจ้าบ่าว ไปค่อนข้างเงียบ พอถึงเรือนเจ้าสาว จะขึ้นบนเรือน ผู้เฒ่าผู้แก่จะเอาสินสอดมาวาง ผู้เฒ่าผู้แก่ฝ่ายเจ้าสาวจะมานับ พอครบแล้วคู่บ่าวสาวจะนั่งคู่กัน คนเฒ่าคนแก่จะเอาผ้าขาวมาคลุมหัวแล้วเอาหัวมาชนกันสามครั้ง เป็นเสร็จพิธี แล้วคนแก่ทั้งฝ่ายเจ้าบ่าวละเจ้าสาว จะให้โอวาท ให้เป็นผัวเป็นเมียกัน อย่าเลิกร้างต่อกัน และอบรมสั่งสอนเรื่องการครองเรือนต่าง ๆ ตลอดจนแนะนำเจ้าโคตร ไล่เรียงมาเรื่อย ๆ ไม่มีการอมมีดพร้า เหมือนทางอื่น หลังจากนั้นจะ

เลี้ยงอาหารผู้มาร่วมงาน เป็นอาหารตามปกติ เช่นต้มไก่ ลาบหมูแล้วแต่สะดวกไม่ได้จัดใหญ่โตอะไร หลังแต่งงานฝ่ายชายจะต้องอยู่เรือนฝ่ายหญิงประมาณสามวัน หลังจากนั้นวันที่สี่จะนำของไปสมมาปู่และย่า รวมถึงญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชาย โดยฝ่ายชายจะย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านของฝ่ายหญิง ถือเป็นสมาชิกใหม่ในบ้าน และเข้าอาศัยอยู่ในห้องของเจ้าสาว"

เดิมที่ชาวบรู ที่เป็นสังคมนิยมผัวเดียวเมียเดียวและผู้ชายที่อายุมากที่สุดในครอบครัวเป็นผู้นำ (การสู่ขอเพื่อขอแต่งงานต้องมีล่าม 4 คน (ชาย 2 หญิง 2) เทียน 4 เล่มและเงินหนัก 5 บาท เมื่อแต่งงานต้องมีเหล้าอุ (เหล้าไห) 2 ไห ไก่ 2 ตัว ไข่ 8 ฟอง เงินหนัก 2 บาท หมู 1 ตัว และกำไลเงิน 1 คู่ การทำผิดประเพณี (ผิดผี) เช่น ห้ามลูกสะใภ้เข้าห้องนอนก่อนผัว ห้ามลูกสะใภ้รับของจากพ่อผัว ห้ามลูกเขยที่เข้าออกในบ้านออกจากห้องหนึ่งไปยังอีกห้องหนึ่ง ลูกเขยพกมีดหรือสวมหมวกเข้าบ้านพ่อตา หรือกินข้าวร่วมกับแม่ยาย การผิดจารีตประเพณี (ผิดผี) เช่นนี้ ลูกเขยต้องใช้เงิน 5 บาท หมู 1 ตัว ดอกไม้ ธูปเทียน 2 คู่ บุหรี่พื้นบ้านมวนด้วยใบตอง 2 มวน หมากพลู 2 คำ นำไปคารวะต่อผี (วิญญาณ) ของบรรพบุรุษทีมุมบ้านด้านตะวันออกหรือที่เตาไฟ หากเป็นลูกสะใภ้ก็ต้องใช้ผาขาวม้า 1 ผืน ผ้าซิ่น 1 ผืน ดอกไม้ ธูปเทียน 2 คู่หมายพลู 2 คำ บุหรี่ใบตอง 2 มวน ไปคารวะต่อผี (วิญญาณ) ของบรรพบุรุษที่มุมบ้านด้านตะวันออก หรือที่เตาไฟ หากเป็นลูกสะใภ้ก็ต้องคารวะต่อผีเช่นเดียวกัน จากสภาพความเป็นอยู่ที่เร้นแค้น ขัดสน ทำให้พิธีกรรมในการแต่งงานถูกจัดขึ้นอย่างเรียบง่าย ไม่มีพิธีรีตองยืดเยื้อ ฟุ่มเฟือย แล้วให้โอวาทด้วยผญาของชาวบรู ว่า

"ออนเกิดนะโพ๊ะ สะโลนะพรั๊ง เกิดนะอะต๊อง ตะบ๊องนะอะเต๊ียฯ
ให้มั่นยืนคือโพน ให้แตกให้แผ่คือหญ้าคา ให้มั่นคงคือกกไม้ และแผ่ขยายไปข้างหน้าฯ"

หลังจากนั้น ก็นำเส้นด้ายจากใยฝ้ายที่ปลูกในสวนริมแม่น้ำโขง มาผูกข้อมือบ่าวสาวโยงใยเป็นสายสัมพันธ์ รับเอาเป็นลูกเป็นหลาน เป็นสะใภ้ เป็นเขย เป็นลุง เป็นป้า เป็นโกยาโกน โกยากัลป์ เป็นอะลูง อันไจย อาเดะ กุมัลฯ และถือได้ว่าคนสองคนนี้และกลุ่มญาติพี่น้องได้เกี่ยวดองกับเครือญาติของตน เส้นด้ายแห่งสายสัมพันธ์ก็จะผูกโยงพวกเขาเข้าเป็นเครือญาตินับตั้งแต่บัดนั้น

หลังแต่งงาน ญาติฝ่ายหญิงจะถือว่า ฝ่ายชายได้เป็นเครือญาติของตน รวมไปถึงญาติฝ่ายชายก็จะถือว่าฝ่ายหญิงและเครือญาติฝ่ายหญิงได้เป็นสมาชิกของเครือญาติของตนเช่นกัน โดยฝ่ายชายเข้าไปอยู่ในฮีตของฝ่ายภรรยาของตน โดยการเสียควาย การอยู่ในฮีตเดียวกันจึงเป็นตัวกำหนดความใกล้ชิดทางเครือญาติได้มากกว่าแบบสายเลือดอย่างเดียว นอกจากนี้การเข้าฮีตอาจเกิดจากการที่คนนอกกลุ่มฮีตมาขอเข้าฮีตด้วย โดยการเสียควายหนึ่งตัวเช่นกัน การอยู่ร่วมฮีต

เดียวกันในลักษณะนี้จะถือเป็นญาติกันอีกแบบหนึ่ง แต่ความใกล้ชิดอาจห่างกว่ากลุ่มที่ร่วมสายเลือด ดังที่ยายทุม แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"แต่ก่อนพ่อใหญ่แม่ใหญ่นับถือกันตามฮีต ถ้าอยู่ฮีตเดียวกัน ก็ถือว่าเป็นพี่เป็นน้อง พอถามว่าเป็นลูกใครก็สืบสาวไปถึงพ่อถึงแม่ได้"

แต่ในปัจจุบันการแต่งงานของชาวบรูได้ปรับเปลี่ยนให้เหมือนกับชาวอีสานทั่วไปคือ การสู่ขอ ที่แต่ก่อนต้องให้ฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายไปบอกก่อนได้เลิกปฏิบัติแล้ว อยู่ที่ความพึงพอใจของคู่บ่าวสาว และผู้เฒ่าผู้แก่ หลังการสู่ขอ การแต่งงานจะเริ่มโดยขบวนแห่เจ้าบ่าวจะแห่ในตอนเช้าไปที่บ้านเจ้าสาว จะมีคนมาทำประตูเงินประตูทอง ทดลองใจเจ้าบ่าว และสุดท้ายจะมีญาติฝ่ายเจ้าสาวมาจูงเอาเจ้าบ่าวขึ้นเรือน ก่อนขึ้นเรือนจะมีการล้างเท้าเจ้าบ่าวโดยญาติฝ่ายเจ้าสาว เจ้าบ่าวในชุดเสื้อแขนยาวสีขาวและกางเกงขายาว จะขึ้นเรือนเจ้าสาวนำขันหมากมาวางต่อหน้าญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายเจ้าสาว ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตายาย ลุงป้า น้า อา โดยญาติผู้ใหญ่ หรือคนเฒ่าคนแก่ที่เคารพจะเป็นคนนับเงินสินสอด

เมื่อครบแล้วจะมอบเงินสินสอดให้พ่อแม่เจ้าสาว จึงนำเจ้าสาวในชุดเสื้อแขนยาวกับผ้าถุงมัดหมี่มานั่งคู่กันกับเจ้าบ่าว หมอพราหมณ์สูตรขวัญพอเสร็จจึงให้คนเฒ่าตนแก่รดน้ำอวยพรในพิธีรดน้ำอวยพรคู่บ่าวสาว เริ่มจากญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาว ฝ่ายเจ้าบ่าวและแขกผู้มาร่วมงาน พอรดน้ำอวยพรเสร็จ หลังจากนั้นจะเชิญแขกมาร่วมรับประทานอาหารที่ทางเจ้าภาพฝ่ายเจ้าสาวเตรียมไว้ ส่วนการส่งคู่บ่าวสาวเข้าหอจะทำในตอนเย็นของวันเดียวกัน หลังแต่งงานฝ่ายชายจะย้ายเข้ามาอยู่บ้านฝ่ายหญิง ชาวบรูไม่ใคร่เคร่งครัดในวิธีปฏิบัติแบบเดิมนัก เพราะได้มีการปรับตัวให้เข้ากับวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่นแบบพื้นราบ ทั้งการแต่งงานและการออกเรือน ดังที่นางกฤติยา พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) ลูกสาวคนสุดท้องของพ่อคำภา พึ่งป่า เล่าว่า

"การแต่งงานของหนูเป็นแบบง่าย ๆ มีคนเฒ่าคนแก่มาสู่ขอ มีขบวนขันหมาก ขันเงิน ขันทอง และการบายศรีพอเป็นพิธี หลังจากนั้นก็ทำอาหารเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ส่วนใหญ่เป็นญาติใกล้ชิด เป็นเสร็จพิธี"

หรือบางครั้งก็อาจอยู่กินกันก่อนแล้วมาขอขมาต่อหน้าพ่อแม่ภายหลัง โดยเฉพาะกลุ่มคนหนุ่มสาวที่ไปทำงานต่างถิ่น เช่น กรุงเทพฯ เมื่อหนุ่มสาวเกิดความพึงพอใจและตกลงใจจะอยู่ร่วมกัน ส่วนใหญ่จะอยู่กินด้วยกันก่อนแล้วจึงมาขอขมาพ่อแม่ฝ่ายหญิงภายหลัง อาจเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ หรือจนมีลูก บางคนนำลูกมาฝากให้ครอบครัวพ่อแม่ฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายหรือญาติพี่น้องเลี้ยงดูแล้วกลับไปทำงานที่กรุงเทพฯ ส่งเงินค่าเลี้ยงดูมาให้ หรือบางคนย้ายออกไปจากชุมชน ทำให้หนุ่มสาวชาวบรูบ้านท่าล้งหลายคนอพยพออกจากชุมชนไปอยู่ที่อื่น

นอกจากนี้เมื่อมีการคืนฮีต ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของครอบครัวชาวบรู ทำให้เกิดการละเลยหรือไม่ปฏิบัติตามฮีตข่าคองขอมดังที่เคยเคร่งครัด ดังที่นายสุวรรณ แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"แต่ก่อนนับถือฮีต เป็นสะใภ้เป็นเขยต้องเจียม เข้านอกออกในต้องระวัง พอเอาเขยเอาสะใภ้จากทางอื่นมันยาก ถ้าถือต่อไปลูกหลานคงจะทำอะไรไม่ได้ เลยขอออกจากฮีต ทุกวันนี้ลูกสะใภ้ลูกเขยไม่เหยียบจมูกก็พอแล้ว"

ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการส่งคืนฮีตส่งผลให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวและระหว่างเครือญาติเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากและการแต่งงานของชาวบรูในฝั่งประเทศลาว[1] ก็มีการปรับเปลี่ยนไปเช่นกัน พ่อสายคำเล่าถึงพิธีแต่งงานของชาวบรูบ้านหนองแคน เมืองจำปาสัก ประเทศลาวที่ได้เดินทางไปร่วมงานพิธีแต่งงานหลานพ่อเสน พึ่งป่าพี่ชายที่ไปแต่งงานและตั้งถิ่นฐานในประเทศลาวว่า มีพิธีแต่งงานแบบเดียวกันกับชาวบรูบ้านท่าล้งในปัจจุบัน คือ หลังสู่ขอ ญาติทั้งสองฝ่ายจะหาฤกษ์แต่งงาน ในวันแต่งงาน ขบวนแห่เจ้าบ่าวจะแห่ในตอนเช้าไปที่บ้านเจ้าสาว จะมีคนมาทำประตูเงินประตูทอง ทดลองใจเจ้าบ่าว และสุดท้ายจะมีญาติฝ่ายเจ้าสาวมาจูงเอาเจ้าบ่าวขึ้นเรือน ก่อนขึ้นเรือนจะมีการล้างเท้าเจ้าบ่าวโดยญาติฝ่ายเจ้าสาว เจ้าบ่าวในชุดเสื้อแขนยาวสีขาวและกางเกงขายาว จะขึ้นเรือนเจ้าสาวนำขันหมากมาวางต่อหน้าญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายเจ้าสาว ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตายาย ลุงป้า น้า อา โดยญาติผู้ใหญ่หรือคนเฒ่าคนแก่ที่เคารพจะเป็นคนนับเงินสินสอด เมื่อครบแล้วจะมอบเงินสินสอดให้พ่อแม่

---

[1] ชาวบรูหรือบรูกะตางในลาว พบว่าชาวบรูมีการแต่งงานในกลุ่มเครือญาติฝ่ายแม่เช่นกัน เดิมเมื่อหญิงแต่งงานแล้วจะต้องย้ายไปอยู่เรือนร่วมกับครอบครัวพ่อแม่ของสามี ลูกชายมีหน้าที่สืบมรดกและผีเรือน การแต่งดองของเผ่ากะตางมีสองแบบคือให้แม่เป็นคนหาให้ตั้งแต่เป็นเด็กและไปหาเอาเอง เมื่อชายหนุ่มอายุ 14 - 15 ปีขึ้นไปอยากมีคู่ครองต้องไปพูดคุยกับสาวที่เรือนหรือตามสถานที่ออกแรงงานต่าง ๆ เมื่อพอใจก็ให้พ่อและแม่ไปเจรจากับพ่อแม่ฝ่ายหญิง และนัดหมายจะแต่งงานกัน โดยกะตางมีการจัดงานแต่งดองสองครั้งคือ ครั้งที่หนึ่งเรียกว่า ดองน้อย เชิญญาติพี่น้องมาร่วมงาน มีการมอบค่าดองสินสอดให้กับพ่อแม่เจ้าสาว ค่าดองสินสอดจะมีควายสามตัว เงินสองราง หม้อเงิน หม้อทองอย่างละลูก หมูและไก่อย่างละสามถึงห้าตัว เหล้าสี่ถึงห้าไห มีการอุ่นดองด้วยการกินอาหารที่ทำจากเนื้อหมู ดื่มเหล้าซุมแชวกันหนึ่งวันหนึ่งคืน หลังจากนั้นในระหว่างสองถึงห้าปี จะเป็นการจัดงานครั้งที่สองเรียกว่า ดองใหญ่ ซึ่งต้องเชิญญาติพี่น้องทุกแห่งมาร่วมงาน ในวันกินดองใหญ่ต้องฆ่าควายหนึ่งตัวหรืออาจถึงสามสี่ตัว การอุ่นดองดำเนินไปหนึ่งคืน ตอนเช้ามีการฆ่าควายจ้ำให้ผีหลังจากนั้นนำมาทำอาหารเลี้ยงแขก กินอาหารดื่มเหล้า ในวันนั้นคู่ผัวเมียจะกลับไปอยู่บ้าน หรือเรือนของผัวในกรณีที่จ่ายค่าดองหมดแล้ว แต่ถ้าจ่ายยังไม่หมดก็ต้องเป็นเขยสู่สามปี (กรมชนเผ่า , 2548 : 56 - 58) แต่ทุกวันนี้ได้ยกเลิกนำเนียมปฏิบัติดังกล่าวไปแล้ว

เจ้าสาว จึงเจ้าสาวในชุดเสื้อแขนยาวกับผ้าถุงมัดหมี่หรือชุดประจำชาติมานั่งคู่กัน หมอพราหมณ์สูตรขวัญพอเสร็จจึงให้คนเฒ่าตนแก่รดน้ำอวยพร โดยเริ่มจากญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาว ฝ่ายเจ้าบ่าวและแขกผู้มาร่วมงาน หลังจากนั้นจะเชิญแขกมาร่วมรับประทานอาหารที่เจ้าภาพฝ่ายเจ้าสาวเตรียมไว้ ในตอนเย็นของวันเดียวกันจะส่งคู่บ่าวสาวเข้าหอ หลังแต่งงานฝ่ายชายจะย้ายเข้ามาอยู่บ้านฝ่ายหญิง

รวมทั้งการทำบุญในวาระต่าง ๆ ทำบุญเหมือนบ้านลาว ที่นับถือศาสนาพุทธ การนับถือผีแบบเดิมนั้นเหลือน้อย แทบจะไม่มีแล้ว บางอย่างที่มันยากก็ละทิ้งไป เพราะการพัฒนาเข้ามาเดี๋ยวจะกลายเป็นคนไม่ทันสมัย รวมทั้งปัญหาด้านเศรษฐกิจ เงินทองก็หายาก ฆ่าวัวควายให้คนกินเหมือนเดิมไม่ไหวแล้ว หันมาทำบุญแบบทางพุทธฆ่าควายยังได้ขาย บุญระปืบที่เคยจัดที่บ้านหนองแคน บ้านลูย ปีละ 2 - 3 ครั้ง เดี๋ยวนี้แทบจะไม่มี คนชาวบรูหันมานับถือพุทธ

ครอบครัวของชาวบรู

รูปแบบครอบครัวของชาวบรูบ้านท่าล้งมีลักษณะเป็นวงจรจากครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) มาสู่ครอบครัวขยาย (Extended Family) และเริ่มครอบครัวเดี่ยวอีกครั้ง โดยในระยะเริ่มแรกครอบครัวจะประกอบด้วย พ่อ แม่และลูก เมื่อลูกสาวคนโต หรือลูกชายคนโตแต่งงาน ลูกสาวจะนำเขยเข้ามาอยู่ในครอบครัวฝ่ายหญิงในระยะหนึ่ง ส่วนใหญ่ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายไปอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิง เมื่อมีความพร้อม หรือภายหลังที่ลูกสาวคนรองแต่งงาน จะย้ายออกไปสร้างเรือนของตนในเขตที่ดินของพ่อตาแม่ยายใกล้ ๆ บ้านพ่อตามายาย ซึ่งอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันกับเครือญาติ นอกจากนี้ยังพบชายชราที่ยังไม่แต่งงานสร้างบ้านเรือนอยู่คนเดียวในบริเวณเดียวกับกลุ่มญาติพี่น้อง หรือครอบครัวที่มีเพียงยายกับหลานสาว หรือแม่กับลูกสาวที่ยังไม่แต่งงานซึ่งครอบครัวเหล่านี้ล้วนเคยผ่านการเป็นครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยายมาก่อน

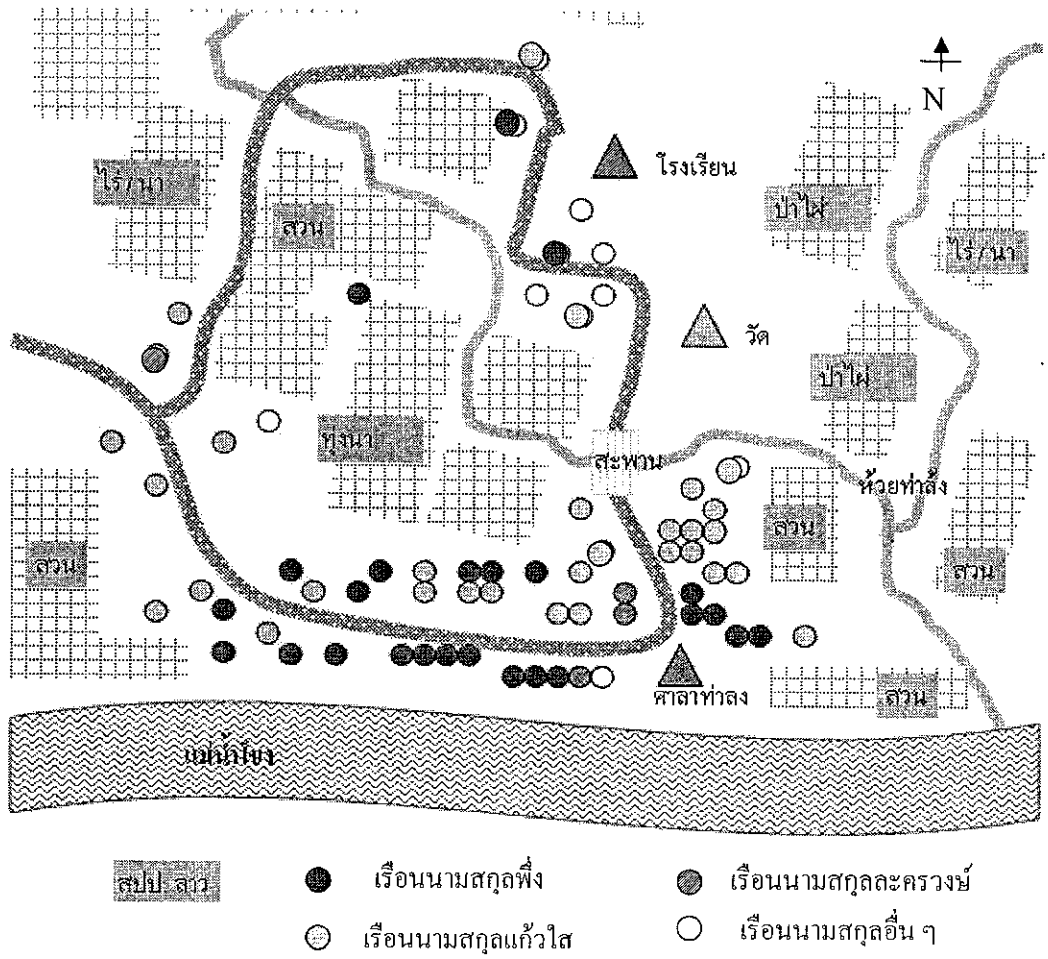
ตารางที่ 3 รูปแบบของครอบครัวของชาวบรูบ้านท่าล้ง (สำรวจในเดือน ตุลาคม 2551)

รูปแบบของครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family)	40 ครอบครัว	ร้อยละ 63.49
ครอบครัวขยาย (Extend Family)	20 ครอบครัว	ร้อยละ 31.74
อื่น ๆ – อยู่คนเดียว	1 ครอบครัว	ร้อยละ 4.76
- แม่กับลูกสาว (รวม 2 คน)	1 ครอบครัว	
- ยายกับหลานสาว (รวม 2 คน)	1 ครอบครัว	
รวม	**63 ครอบครัว**	

ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากลูกที่แยกออกไปสร้างครอบครัวใหม่ หรือไปทำงานในพื้นที่อื่น ครอบครัวที่อยู่ระหว่างครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย หรือครอบครัวที่พ่อแม่ทิ้งลูก ทิ้งปู่ยาตายาย คนเฒ่าคนแก่ ออกไปทำมาหากินที่อื่น เช่น กรุงเทพฯ หรือในท้องถิ่นที่ห่างไกลออกไป หรือต่างประเทศ ทำให้สภาพครอบครัวเป็นแบบบ้านแตก (broken home) (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2544 : 188 - 191) และบางครอบครัวประกอบไปด้วยคนลาวและคนไทยอาศัยอยู่ร่วมกัน มีการเดินทางไปมาหาสู่กันเป็นประจำเป็นครอบครัวข้ามพรมแดน จากการศึกษาในชุมชนบรูพบการเลี้ยงดูข้ามพรมแดน หรือ ครอบครัวข้ามพรมแดน (cross border family)

เครือญาติและบ้าน

การตั้งบ้านเรือนของชาวบรูบ้านท่าล้ง นิยมตั้งตามกลุ่มนามสกุล โดยเขยมักตั้งบ้านเรือนในเขตบ้านของพ่อตาแม่ยาย กลุ่มนามสกุลแก้วใส ตั้งบ้านเรือนรวมกันในพื้นที่ทางตะวันออกของหมู่บ้านติดกับห้วยท่าล้ง และมีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่บริเวณทิศเหนือใกล้หมู่บ้าน กลุ่มนามสกุลพึ่งป่าตั้งบ้านเรือนอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านแนบขนานกับลำน้ำโขงแนวตะวันออกถึงตะวันตก และมีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ห่างออกไปจากหมู่บ้านบนสนมใกล้น้ำตกสร้อยสวรรค์ และกลุ่มนามสกุลละครวงษ์ ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มอยู่ทางตะวันตกของหมู่บ้านและกระจายออกมาทางตะวันออก ที่ทำการเกษตรอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน

ภาพที่ 5.2 แผนที่การตั้งบ้านเรือนของกลุ่มเครือญาติของชาวบรูบ้านท่าล้ง

ภายหลังการคืนฮีตชาวบรูมีการย้ายพื้นที่สร้างบ้าน และเปลี่ยนจากบ้านแบบดั้งเดิมมาเป็นบ้านตามแบบชาวอีสานทั่วไป แต่กลุ่มเครือญาติยังคงตั้งบ้านเรือนรวมกันอยู่ในบริเวณเดียวกัน ซึ่งการตั้งบ้านเรือนแบบนี้เป็นผลดีในการช่วยเหลือและสื่อสาร สัมพันธ์กัน และยังพบว่าในกลุ่มเครือญาติเดียวกันมักสร้างบ้านในพื้นที่เดียวกัน เมื่อลูกสาวแต่งงานและมีความพร้อมที่จะออกเรือนมักสร้างเรือนในอาณาบริเวณเดียวกันกับครอบครัวของพ่อ-แม่ หรือกลุ่มตระกูล ซึ่งลักษณะการตั้งบ้านเรือนแบบนี้ยังเป็นจุดที่คล้ายคลึงกันที่พบได้ในกลุ่มชาติพันธุ์บรูบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ชาวบรูบ้านดงหลวง อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร และชาวบรูบ้านโพธิ์ อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดหนองคาย (อิษฎ์ ปักกันต์ธร, 2550)

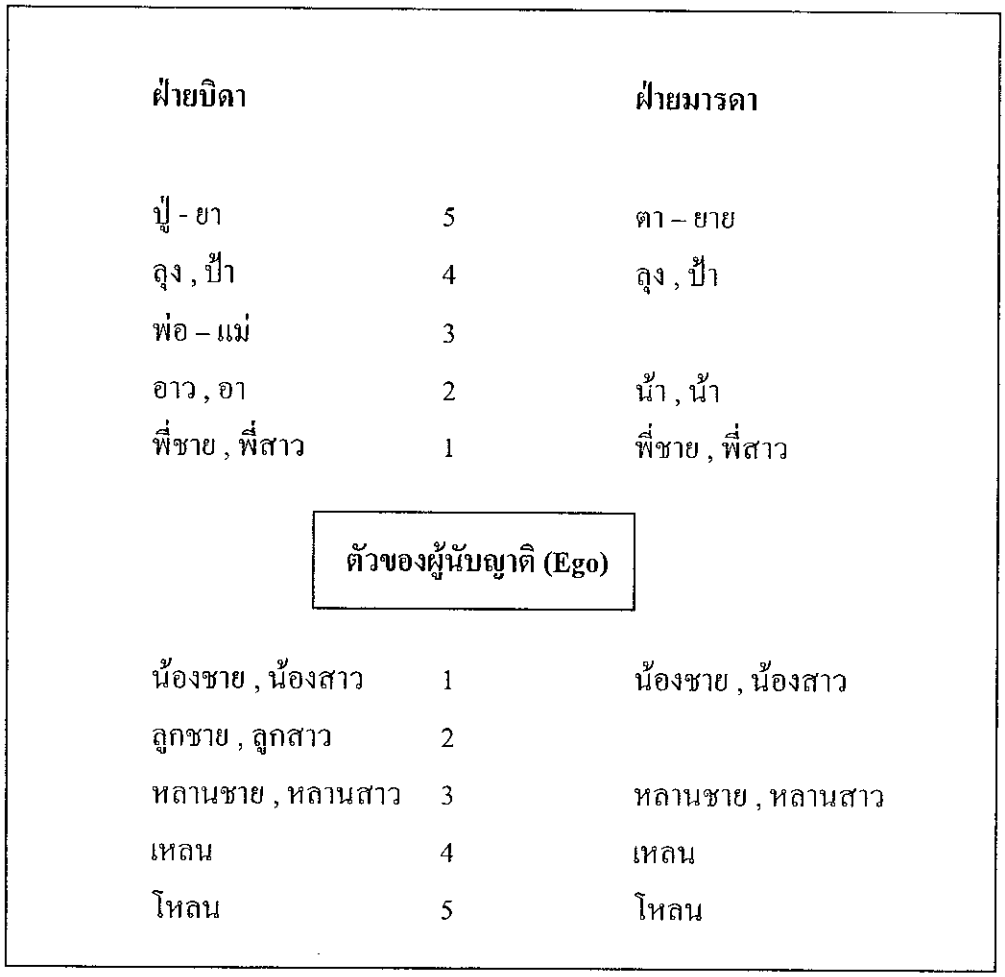
5.4 เส้นด้ายมัดใจ

นอกจากนี้แม่ทุม แก้วใส ยังเล่าว่า ในยามมีข้าราชการ หรือครู อาจารย์เข้ามาทำงานในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญ ผูกข้อต่อแขน ถือเอาเป็นลูกเป็นหลาน ผู้เฒ่าผู้แก่จะเอาเส้นฝ้ายจากบ้านของตนคนละใจไปรวมกัน ทำเป็นฝ้ายผูกแขน เช่นครูตำรวจตระเวนชายแดนที่เข้ามาสอนหนังสือในหมู่บ้านท่าล้งก่อนที่จะมีการตั้งโรงเรียนอย่างในปัจจุบัน แม่ทุมยังได้ถูกแขนถือเป็นลูกเป็นหลานและยังไปมาหาสู่กันจนถึงทุกวันนี้ หรือครูใหญ่โรงเรียนบ้านท่าล้งได้มีการผูกแขนเป็นลูกเป็นหลานและยังคงมีมาเยี่ยมจนถึงปัจจุบัน

รวมไปถึงคนที่เข้ามาพักที่บ้านพักแบบโฮมสเตย์ยายทุมด้วย ก่อนจะกลับยายทุมจะถูกข้อต่อแขนรับเอาเป็นลูกเป็นหลาน ถ้าเดินทางมาแถวนี้ก็ให้แวะมาเยี่ยมเยือน บางคนมาอยู่แล้วไม่อยากกลับบ้าน ประทับใจ อย่างเช่นสาวญี่ปุ่นคนหนึ่งเข้ามาพักที่บ้านแกเมื่อปีที่แล้ว จะเป็นคนที่ชอบช่วยทำโน่นทำนี่ ทั้งทำกับข้าวก็อยากเรียนรู้ สนใจไปทุกเรื่อง พอวันสุดท้ายจะกลับบ้านยายทุมผูกแขนบอกเอาเป็นลูก ก่อนจะกลับเข้ามากอดยายทุมร้องไห้

5.5 ระบบเครือญาติของชาวบรู

เครือญาติของชาวบรู มีการจัดลำดับเป็นสองสายคือสายบิดากับสายมารดา โดยแต่ละสายแบ่งเป็นญาติสืบสายโลหิตกับญาติเกี่ยวดอง ญาติสืบสายโลหิต คือญาติสายตรง ได้แก่ พ่อ – แม่ พี่ – น้องของตนเองและของบิดา- มารดา จะเป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดทางสายเลือดมากที่สุด ส่วนญาติเกี่ยวดองคือญาติที่ไม่ได้สืบสายโลหิต จากฝ่ายบิดาหรือมารดา การจัดช่วงชั้นของเครือญาติ จะจัดเท่ากันทั้งฝ่ายบิดาและมารดา ช่วงชั้นลำดับญาติแบ่งเป็น 10 ช่วง ขึ้น- ลง สายละ 5 ช่วง

ภาพที่ 5.3 ช่วงชั้นเครือญาติ

5.6 คำเรียกเครือญาติ ของชาวบรู

คำเรียกเครือญาติของชาวบรู จะเหมือนคำเรียกเครือญาติทั่วไปในภาคอีสาน โดยถ้าเรียกกันภายในชุมชนชาวบรูหรือในกลุ่มชาวบรูด้วยกันนิยมใช้ภาษาบรู หากเป็นในชุมชนอื่นนิยมเรียกญาติเป็นภาษาไทยอีสานหรือภาษาไทยภาคกลาง

คำเรียกญาติฝ่ายบิดา

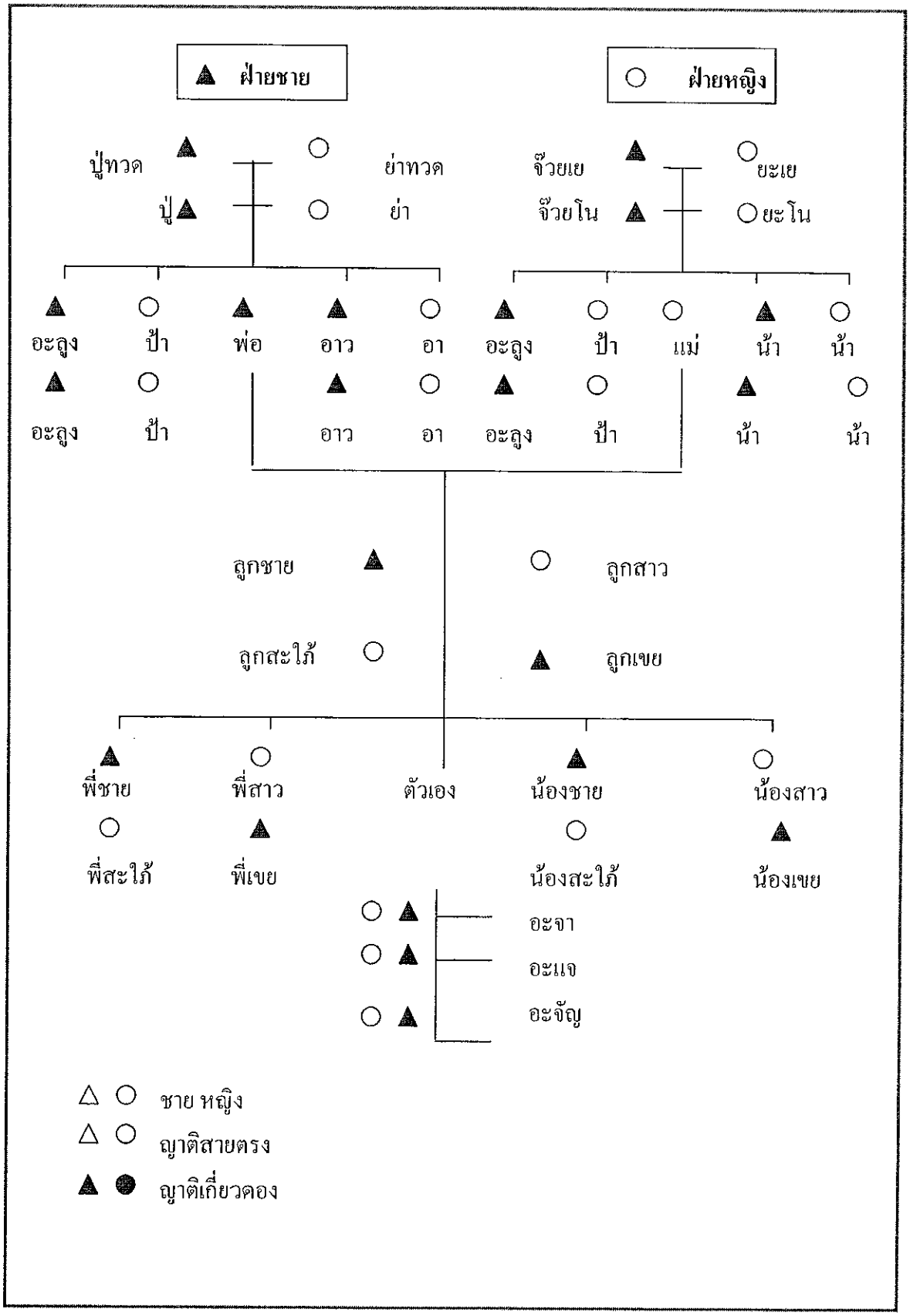
ปู่	จ๊วยต๊อง
ย่า	ยะต๊อง
ลุง (พี่ชายของพ่อ)	อะลูง
ป้า (พี่สาวของพ่อ)	อันไจย
พ่อ	ป๊ว
แม่	เป๊ะ

อาว (น้องชายของพ่อ)	อันไจย
อา (น้องสาวของพ่อ)	อาญีเงาะ
ลูกชาย	กอนกะลั๊วะ
ลูกสาว	กอนกะมอร์
พี่ชาย	อาย
พี่สาว	เอีย
น้องชาย	อาแอมพะลั๊ว
น้องสาว	อาแอมกะมอร์
หลานชาย	อะจา
หลานสาว	อะจา
เหลน (ชาย)	อะแจ
เหลน (หญิง)	อะแจ
โหลน (ชาย)	อะจัญ
โหลน (หญิง)	อะจัญ

คำเรียกญาติฝ่ายมารดา

ตาทวด	จ๊วยเย
ยายทวด	ยะเย
ตา	จ๊วยโน
ยาย	ยะโน
ลุง (พี่ชายของแม่)	อะลูง
ป้า (พี่สาวของแม่)	อันไจย
พ่อ	ปัว
แม่	เป๊ะ
น้า (น้องชายของแม่)	อาเวีย
น้า (น้องสาวของแม่)	อาเวีย
ลูกชาย	กอนกะลั๊วะ
ลูกสาว	กอนกะมอร์
พี่ชาย	อาย
พี่สาว	เอีย
น้องชาย	อาแอมพะลั๊ว
น้องสาว	อาแอมกะมอร์

หลานชาย	อะจา
หลานสาว	อะจา
เหลน (ชาย)	อะแจ
เหลน (หญิง)	อะแจ
โหลน (ชาย)	อะจัญ
โหลน (หญิง)	อะจัญ
คำเรียกญาติเกี่ยวดอง	
พ่อตา	โกยาโกน
แม่ยาย	โกยากัล
ลุงเขย	อะลูง
ป้าสะใภ้	อันไจย
อาเขย	อะเงาะ
อาสะใภ้	อาเดะ
ลูกสะใภ้	กุมัล
พ่อสามี	จ๊วยต๊อง
แม่สามี	ยะต๊อง
น้าเขย	อางี
น้าสะใภ้	อาเวีย
พี่เขย	อาโอน
พี่สะใภ้	พี่นาง
น้องเขย	อะงี
น้องสะใภ้	อะเดะ

ภาพที่ 5.4 คำเรียกเครือญาติของชาวบรูบ้านท่าล้ง

คำเรียกเครือญาติจะเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์และบทบาทหน้าที่ของคนในกลุ่มเครือญาติที่จะปฏิบัติต่อกัน โดยคำเรียกเครือญาติของชาวบรู จะประกอบด้วยความหมายและเป็นตัวกำหนดบทบาททางสังคม ของผู้เรียก และผู้ถูกเรียก โดยสังเขปดังต่อไปนี้

จ๊วยต๊อง (ปู่) คือ ผู้อาวุโสเพศชาย เป็นพ่อของพ่อที่ลูกหลานต้องให้ความเคารพนับถือและคอยดูแล ปรนนิบัติ ช่วยเหลืองาน และเป็นผู้เฒ่าที่มีหน้าที่ดูแล ให้การอบรมลูกหลานให้อยู่ในฮีตในคอง

ยะต๊อง (ย่า) คือ หญิงชรา ผู้เป็นแม่ของพ่อ ที่ลูกหลาน ต้องให้ความเคารพนับถือ คอยดูแล ปรนนิบัติ และช่วยเหลืองาน ส่วนหน้าที่ของย่าคือผู้ที่มีหน้าที่ดูแล ให้การอบรมลูกหลานให้อยู่ในฮีตในคอง

จ๊วยโน (ตา) คือ ผู้อาวุโสเพศชาย เป็นพ่อของแม่ที่ลูกหลานต้องให้ความเคารพนับถือและคอยดูแล ปรนนิบัติ ช่วยเหลืองาน และเป็นผู้เฒ่าที่มีหน้าที่ดูแล ให้การอบรมลูกหลานให้อยู่ในฮีตในคอง

ยะโน (ยาย) คือ หญิงชรา ผู้เป็นแม่ของแม่ ที่ลูกหลาน ต้องให้ความเคารพนับถือ คอยดูแล ปรนนิบัติ และช่วยเหลืองาน ส่วนหน้าที่ของย่าคือผู้ที่มีหน้าที่ดูแล ให้การอบรมลูกหลานให้อยู่ในฮีตในคอง

อะลูง (ลุง) คือ พี่ชายของพ่อ หรือแม่ เป็นผู้ใหญ่ที่ลูกหลานต้องให้ความเคารพ นับถือและเชื่อฟังคำสั่งสอน ส่วนลุงมีหน้าที่ปกป้องดูแลความปลอดภัย ให้การสั่งสอน อบรมลูกหลาน

อันไจย (ป้า) คือ พี่สาวของพ่อ หรือแม่ ทั้งที่เป็นญาติทางสายเลือด ยาติเกี่ยวดอง หรือญาติที่นับถือกัน เป็นญาติผู้ใหญ่ที่ควรให้ความเคารพ นับถือ และเป็นคนที่คอยดูแล เอาใจใส่ปกป้อง และอบรมสั่งสอนลูกหลาน

ปัว (พ่อ) คือ ผู้ให้กำเนิดฝ่ายชาย หรือผู้ที่ให้การเคารพนับถือเหมือนชายผู้ให้กำเนิด เป็นผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดที่สุดที่คอยดูแล

เป๊ะ (แม่) คือหญิงผู้ให้กำเนิด หรือผู้ที่ให้การเคารพนับถือเหมือนหญิงผู้ให้กำเนิด เป็นผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดที่สุดที่คอยดูแล

อันไจย (อาว, น้องชายของพ่อ) คือ น้องชายของพ่อ ผู้ที่ต้องให้ความเคารพ นับถือและต้องให้ความช่วยเหลือและดูแล

อาญีเงาะ (อา,น้องสาวของพ่อ) คือ น้องสาวพ่อ ผู้ที่ต้องให้ความเคารพ นับถือและต้องให้ความช่วยเหลือและดูแล

อาเวีย (น้า, น้องชายของแม่) คือผู้ที่ต้องให้ความเคารพ นับถือ
และต้องให้ความช่วยเหลือและดูแล

อาเวีย (น้า, น้องสาวของแม่) คือ ผู้ที่ต้องให้ความเคารพ นับถือ และต้องให้ความช่วยเหลือและดูแล

กอนกะลั๊วะ (ลูกชาย) คือ ลูกที่เกิดจากการให้กำเนิดหรือจากการรับเอามาเลี้ยงดูเป็นลูกหรือรับเป็นลูกเพศชาย ที่ตนต้องมีหน้าที่อบรมเลี้ยงดู ให้ความรักและคุ้มครอง

กอนกะมอร์ (ลูกสาว) คือ ลูกที่เกิดจากการให้กำเนิดหรือจากการรับเอามาเลี้ยงดูเป็นลูกหรือรับเป็นลูกเพศหญิง ที่ตนต้องมีหน้าที่อบรมเลี้ยงดู ให้ความรักและคุ้มครอง

อาย (พี่ชาย) คือ ชายในวัยไล่เลี่ยกันที่อายุมากกว่าที่สนิท คุ้นเคย หรือคำเรียกชายผู้มีอาวุโสกว่า ที่ต้องให้ความเคารพ และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ

เอีย (พี่สาว) คือ หญิงในวัยไล่เลี่ยกันที่อายุมากกว่าที่สนิท คุ้นเคย หรือคำเรียกหญิงผู้มีอาวุโสกว่า ที่ต้องให้ความเคารพ และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ

อาแอมพะลั๊ว (น้องชาย) คือ ชายในวัยไล่เลี่ยกันที่อายุน้อยกว่าที่สนิท คุ้นเคย หรือคำเรียกชายผู้มีอาวุโสน้อยกว่า ที่ต้องให้ความเคารพผู้เรียก และผู้เรียกต้องเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ

อาแอมกะมอร์ (น้องสาว) คือ หญิงในวัยไล่เลี่ยกันที่อายุน้อยกว่าที่สนิท คุ้นเคย หรือคำเรียกหญิงผู้มีอาวุโสน้อยกว่า ที่ต้องให้ความเคารพผู้เรียก และผู้เรียกต้องเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ

อะจา (หลานชาย) คือ ชายผู้มีอาวุโสน้อยกว่า เป็นลูกของลูกหรือเครือญาติที่มีลำดับเดียวกับลูก ที่ต้องให้ความเคารพ นับถือ และเชื่อฟังผู้เรียก และผู้เรียกต้องเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ อบรม ทนุถนอม

อะแจ (หลานสาว) คือ หญิงผู้มีอาวุโสน้อยกว่า เป็นลูกของลูกหรือเครือญาติที่มีลำดับเดียวกับลูก ที่ต้องให้ความเคารพ นับถือ และเชื่อฟังผู้เรียก และผู้เรียกต้องเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ อบรม ทนุถนอม

อะแจ (เหลนชาย) คือ ชายผู้มีอาวุโสน้อยกว่า เป็นลูกของหลานหรือเครือญาติที่มีลำดับเดียวกับหลาน ที่ต้องให้ความเคารพ นับถือ และเชื่อฟังผู้เรียก และผู้เรียกต้องเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ อบรม ทนุถนอม

อะแจ (เหลนหญิง) คือ หญิงผู้มีอาวุโสน้อยกว่า เป็นลูกของหลานหรือเครือญาติที่มีลำดับเดียวกับหลาน ที่ต้องให้ความเคารพ นับถือ และเชื่อฟังผู้เรียก และผู้เรียกต้องเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ อบรม ทนุถนอม

อะจัญ (โหลนชาย) คือ ชายผู้มีอาวุโสน้อยกว่า เป็นลูกของเหลนหรือเครือญาติที่มีลำดับเดียวกับเหลน ที่ต้องให้ความเคารพ นับถือ และเชื่อฟังผู้เรียก และผู้เรียกต้องเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ อบรม ทนุถนอม

อะจัญ (โหลนหญิง) คือ หญิงผู้มีอาวุโสน้อยกว่า เป็นลูกของเหลนหรือเครือญาติที่มีลำดับเดียวกับเหลน ที่ต้องให้ความเคารพ นับถือ และเชื่อฟังผู้เรียก และผู้เรียกต้องเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ อบรม ทนุถนอม

โกยาโกน (พ่อตา) คือ ผู้อาวุโสเพศชาย ที่พ่อของภรรยา ที่ เขยต้องให้ความเคารพนับถือ และคอยดูแล ปรนนิบัติ ช่วยเหลืองาน และเป็นผู้เฒ่าที่มีหน้าที่ดูแล ให้การอบรม ช่วยเหลือ ลูกเขย และครอบครัว ตลอดจนลูกหลานให้อยู่ในฮีตในคอง

โกยากัลป์ (แม่ยาย) คือ ผู้อาวุโสเพศหญิง ที่เป็นแม่ของภรรยา ที่ เขยต้องให้ความเคารพนับถือ และคอยดูแล ปรนนิบัติ ช่วยเหลืองาน และเป็นผู้เฒ่าที่มีหน้าที่ดูแล ให้การอบรม ช่วยเหลือลูกเขยและครอบครัว ตลอดจนลูกหลานให้อยู่ในฮีตในคอง

อะลูง (ลุงเขย)คือ พี่ชายของภรรยาหรือมีศักดิ์เท่ากับพี่ชายภรรยา เป็นผู้ใหญ่ที่เขย และลูกหลานต้องให้ความเคารพ นับถือ และเชื่อฟังคำสั่งสอน ส่วนลุงเขยมีหน้าที่ปกป้องดูแลความปลอดภัย และให้ความช่วยเหลือเขย ตลอดจนให้การสั่งสอน อบรมลูกหลาน

อันไจย (ป้าสะใภ้) คือ พี่สาวของภรรยาหรือมีศักดิ์เท่ากับพี่สาวภรรยา เป็นผู้ใหญ่ที่เขย และลูกหลานต้องให้ความเคารพ นับถือ และเชื่อฟังคำสั่งสอน ส่วนลุงเขยมีหน้าที่ปกป้องดูแลความปลอดภัย และให้ความช่วยเหลือเขย ตลอดจนให้การสั่งสอน อบรมลูกหลาน

อะเงาะ (อาเขย) คือน้องชายของสามี ผู้ที่ต้องให้ความความช่วยเหลือและดูแล

อาเดะ (อาสะใภ้) คือน้องสาวของสามี ผู้ที่ต้องให้ความความช่วยเหลือและดูแล

กุมัล (ลูกสะใภ้) คือภรรยาของลูก ผู้ที่ต้องให้ความความช่วยเหลือและดูแล และอบรมเลี้ยงดู ดั่งลูก และเป็นผู้ที่ต้องให้ความเคารพเชื่อฟังพ่อตา แม่ยาย รวมทั้งญาติผู้ใหญ่ทุกคน

อางี (น้าเขย) คือน้องชายของภรรยา ผู้ที่ต้องให้ความความช่วยเหลือและดูแล

อาเวีย (น้าสะใภ้) คือน้องสาวของภรรยา ผู้ที่ต้องให้ความความช่วยเหลือและดูแล

อาโอน (พี่เขย) คือ สามีของพี่สาว ผู้ที่ต้องให้ความเคารพ และเชื่อฟัง และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและดูแล

พี่นาง (พี่สะใภ้) คือ ภรรยาของพี่ชาย ผู้ที่ต้องให้ความเคารพ และเชื่อฟัง และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและดูแล

อะงี (น้องเขย) คือน้องชายของสามี ผู้ที่ต้องให้ความเคารพ ยำเกรง และเป็นผู้ที่ต้องให้ความช่วยเหลือและดูแล

อะเดะ (น้องสะใภ้) คือน้องสาวของสามี ผู้ที่ต้องให้ความเคารพ ยำเกรง และเป็นผู้ที่ต้องให้ความช่วยเหลือและดูแล

คำเรียกเครือญาติของชาวบรู จะเป็นตัวกำหนดบทบาทของคนที่ถูกเรียกและคนที่เรียกให้ปฏิบัติต่อกัน ภายใต้กรอบความหมายที่ชาวบรูได้ตกลงร่วมกัน เป็นแบบแผนตามพฤตินัยที่สืบทอด

กันมา ผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสจะเป็นผู้ดูแล ช่วยเหลือ ระวังภัย และอบรมตักเตือนผู้ที่ที่อาวุโสน้อยกว่า ส่วนผู้อาวุโสน้อยกว่าจะให้ความเคารพผู้อาวุโส และปฏิบัติตามคำสั่งสอน เป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังให้คนอยู่ร่วมกันในชุมชนชาวบรู ผู้เรียกและถูกเรียกจะยอมรับความหมายและสายสัมพันธ์อันเกิดจากระบบเครือญาติ และเมื่อนำคำเรียกเหล่านั้นไปใช้กับบุคคลอื่นที่ให้ความสัมพันธ์ดั่งเครือญาติก็อิงอาศัยความหมายเดิม

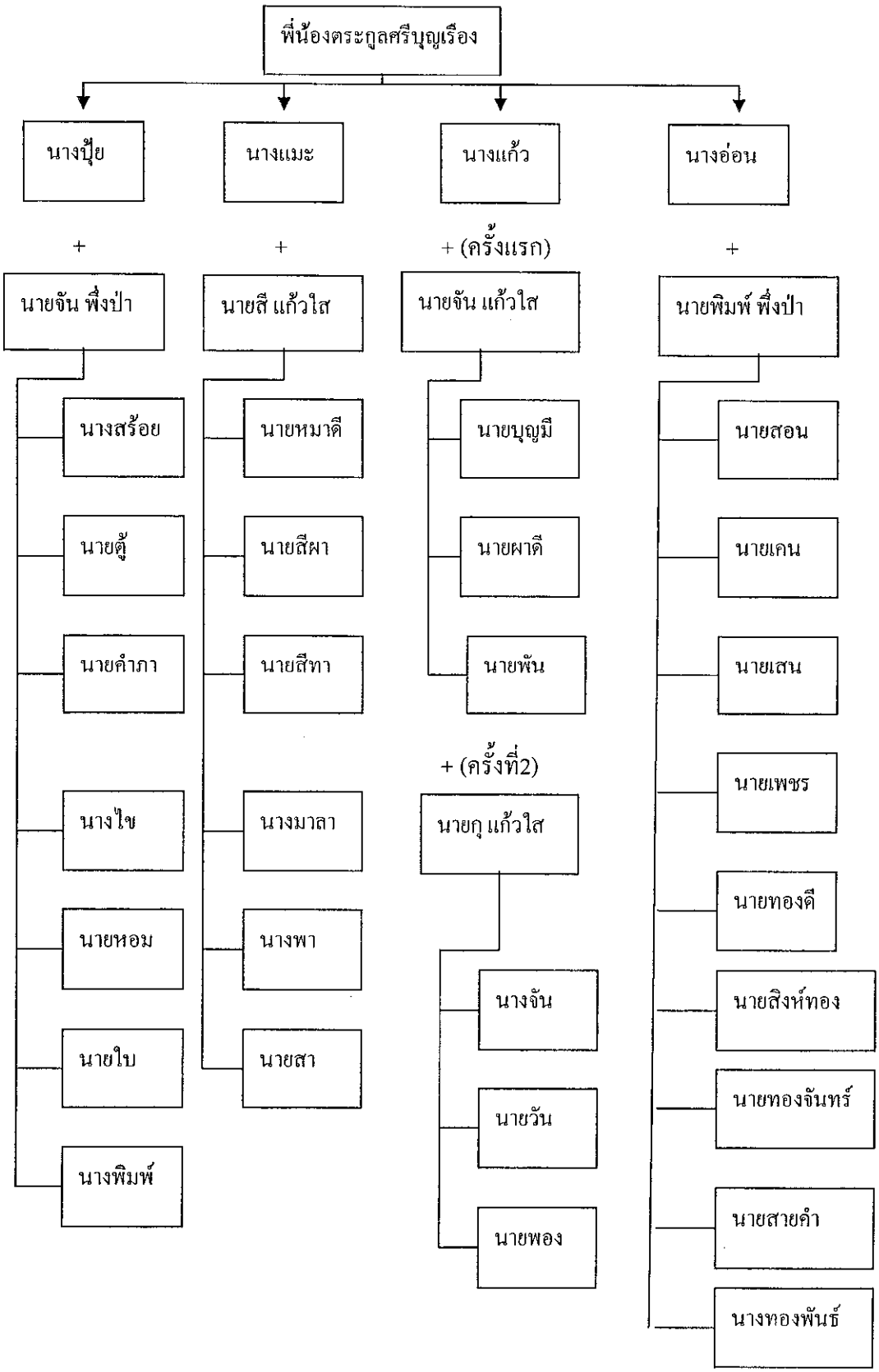
5.7 ระบบเครือญาติบ้านท่าล้ง

ภายหลังการอพยพจากประเทศลาว เมื่อประมาณ พ.ศ. 2452 ซึ่งในการอพยพมาครั้งแรกประมาณ 10 ครอบครัวและมีสามตระกูล คือ ตระกูลพึ่งป่า ตระกูลแก้วใส และตระกูลละครวงษ์ โดยที่เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดคือกลุ่มที่เกิดจากฝ่ายหญิงพี่น้องตระกูลศรีบุญเรือง ประกอบด้วย นางแก้ว นางอ่อน นางปุ้ย และนางแหมะ จากบ้านลาดเสือ คือกลุ่มที่เป็นต้นตระกูลหลักของบ้านท่าล้ง โดยนางแก้วแต่งงานกับนายจันและนายกุ แก้วใส นางอ่อน กับนายพิมพ์ พึ่งป่า และนางปุ้ย กับนายจันทร์ พึ่งป่า ได้สร้างครอบครัวมีลูกมีหลานสืบเชื้อสายขยายออกมา กลายเป็นชุมชนบ้านท่าล้ง ดังแผนผังที่ เครือญาติ

กลุ่มตระกูลพึ่งป่า

นางอ่อน และนางปุ้ย ศรีบุญเรือง หลังแต่งงานจึงเปลี่ยนนามสกุลเข้ามาใช้ร่วมกลุ่มตระกูลพึ่งป่า เป็นกลุ่มต้นตระกูลพึ่งป่า เมื่อแต่งงานสร้างครอบครัว นางอ่อนกับนายพิมพ์ พึ่งป่า มีลูกร่วมกัน 9 คน นางปุ้ย กับนายจันทร์ พึ่งป่า มีลูกร่วมกัน 7 คน ซึ่งกลุ่มลูกของสองครอบครัวทั้ง 16 คน ถือเป็นกลุ่มนามสกุลพึ่งป่าในรุ่นที่สองของบ้านท่าล้ง ส่วนกลุ่มนามสกุลแก้วใส นางแก้วกับนายจันทร์ แก้วใส ในครั้งแรก มีลูกร่วมกัน 3 คน และเมื่อนายจันทร์เสียชีวิต ได้แต่งงานครั้งที่สองกับนายกุ แก้วใสมีลูกร่วมกัน 3 คน ส่วนนางแมะแต่งงานกับนายสี แก้วใส มีลูกร่วมกัน 6 คน ทำให้กลุ่มลูกหรือคนในนามสกุลแก้วใสในรุ่นที่สองของบ้านท่าล้งมีจำนวน 12 คน

ซึ่งความผูกพันของคนในกลุ่มนามสกุลพึ่งป่า และแก้วใส คือกลุ่มที่มีเครือญาติฝ่ายหญิงร่วมกัน และในนามสกุลพึ่งป่า และแก้วใสในแต่ละนามสกุลเป็นเครือยาติร่วมกันทั้งทางสายตระกูลของพ่อและแม่ เมื่อถือตามชื่อสกุล หลังจากนั้นในกลุ่มลูกหลานในรุ่นที่สองได้แต่งงานและมีครอบครัวเกิดเป็นกลุ่มชาวบรูบ้านท่าล้งในรุ่นที่สามซึ่งมีทั้งแต่งงานในกลุ่มเดียวกัน คือในกลุ่มนามสกุลเดียวกัน และข้ามนามสกุลระหว่างพึ่งป่า กันแก้วใส (ซึ่งมีสายเลือดฝ่ายหญิงร่วมกัน) ตลอดจนแต่งงานกับคนนอกกลุ่มเครือญาติ ดังผังเครือญาติ

ภาพที่ 5.5 เครือญาติพี่น้องตระกูลศรีบุญเรือง

ระบบเครือญาติและจำนวนบุตร-ธิดาของนายพิมพ์ นางอ่อน พึ่งป่า

หลังจากนายพิมพ์ พึ่งป่าแต่งงานกับนางอ่อน พึ่งป่า ได้มาอาศัยที่บ้านท่าล้ง สร้างครอบครัวและ มีลูกรวม 9 คนคือ

(1) นายสอน พึ่งป่า เสียชีวิตที่บ้านท่าล้ง ขณะอายุประมาณ 30 ปี ด้วยวัณโรค

(2) นายเคน พึ่งป่า ปัจจุบัน อายุ 81 ปี แต่งงานกับนางไกรสอน พึ่งป่า มีลูก 10 คน คือ

(2.1) จำปา พึ่งป่า

(2.2) คำมา พึ่งป่า

(2.3) สุตา พึ่งป่า

(2.4) วิโรจน์ พึ่งป่า (เสียชีวิตแล้ว)

(2.5) บุญเหลือ พึ่งป่า

(2.6) อำพล พึ่งป่า

(2.7) คำใส พึ่งป่า

(2.8) คำศรี พึ่งป่า

(2.9) โพธิ์ พึ่งป่า

(2.10) แตง พึ่งป่า

(3) นายเสน พึ่งป่า (อายุ 77 ปี) ปัจจุบันย้ายไปมีครอบครัวอยู่ที่หมู่บ้านหนองแคน เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศลาว

(4) นายเพชร พึ่งบุญ ปัจจุบันอายุ 76 ปี อยู่ในบ้านท่าล้ง

(5) นายทองดี พึ่งป่า ปัจจุบันอายุ 75 ปี แต่งงานและมีบุตรจำนวน 3 คน คือ

(5.1) นายศักดิ์สิทธิ์ พึ่งป่า ปัจจุบันทำงานรับจ้างในกรุงเทพฯ

(5.2) นายเสน่ห์ พึ่งป่า

(5.3) นางนวลฉวี พึ่งป่า

(6) นายสิงห์ทอง พึ่งป่า ปัจจุบันอายุ 74 ปี แต่งงานกับนางแหวง พึ่งป่า (เสียชีวิตแล้ว) มีบุตร-ธิดาจำนวน 6 คนคือ

(6.1) นางอุดร พึ่งป่า

(6.2) นายนิกร พึ่งป่า

(6.3) นางบังอร พึ่งป่า

(6.4) นายถาวร พึ่งป่า

(6.5) นางพิสมัย พึ่งป่า

(6.6) นายไพบูรณ์ พึ่งป่า

(7) นายทองจันทร์ พึ่งป่า (เสียชีวิตแล้ว)

(8) นายสายคำ พึ่งป่า ภรรยาเสียชีวิตมีบุตรธิดาจำนวน 4 คน คือ

(8.1) นางพิสมัย พึ่งป่า

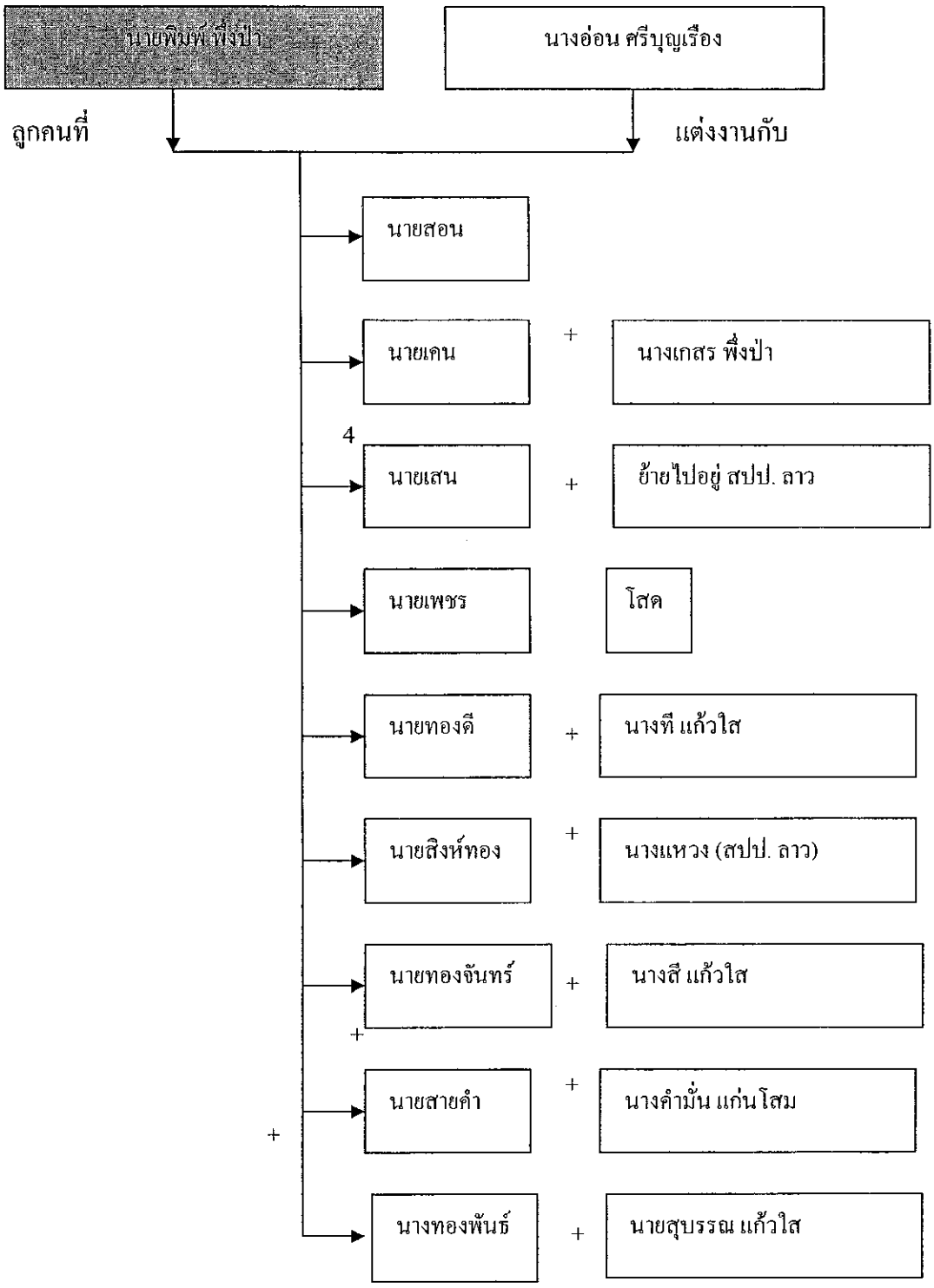
(8.2) นางดอกแก้ว พึ่งป่า

(8.3) นางพัชรา พึ่งป่า

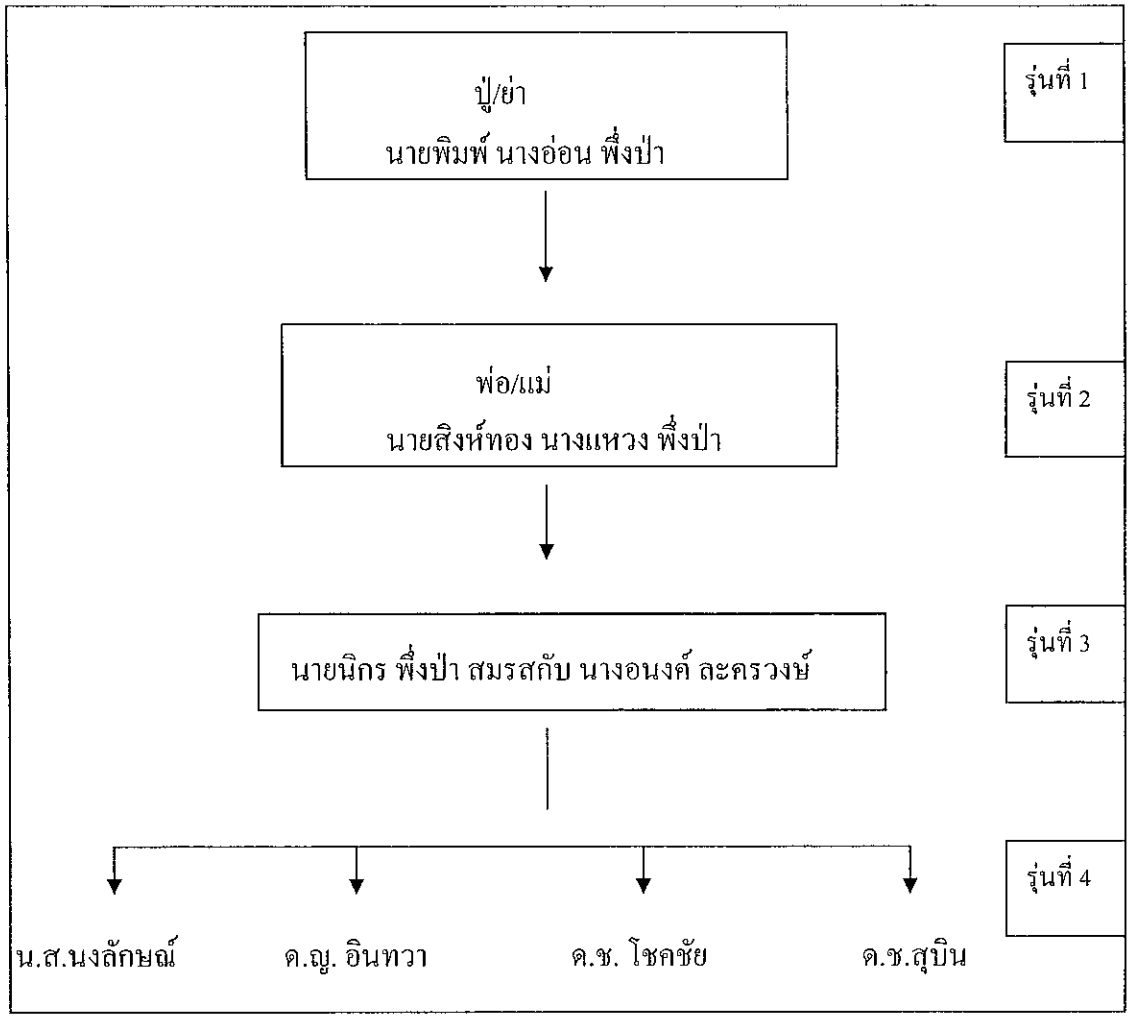
(8.4) นายรังสรรค์ พึ่งป่า

(9) นางทองพันธ์ แก้วใส แต่งงานกับ นายสุบรรณ แก้วใส

ระบบเครือญาติในชาวบรูคือเครือข่ายการควบคุมทางสังคม และระบบการขัดเกลาทางสังคมที่สำคัญ ผู้อาวุโสจะสอดส่องดูแลและให้การอบรมลูกหลาน และนอกจากระบบเครือญาติในสายตระกูลเดียวกันแล้ว แต่ความผูกพันของสังคมชาวบรูยังอยู่ร่วมกันเหมือนพี่เหมือนน้อง เมื่อมีการแต่งงานกันข้ามสายตระกูล ก็จะทำให้สายสัมพันธ์ระหว่างสายตระกูลแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ตัวอย่างระบบเครือญาติตระกูลพึ่งป่า แสดงให้เห็นถึงลำดับความสัมพันธ์ของเครือญาติต่อการควบคุมทางสังคม และระบบการขัดเกลาทางสังคมภายในชุมชน และการแพร่กระจายกลับไปยังถิ่นที่อยู่เดิมของบรรพบุรุษ เป็นการแพร่กระจายจากไทยกลับไปยังประเทศลาว และจากสายความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติจะทำให้ชาวบรูมีความรู้สึกร่วมในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันกับชาวบรูในลาวที่เป็นถิ่นที่อยู่เดิมของกลุ่มตนและที่อื่น ๆ

ภาพที่ 5.6 เครือญาติของนายพิมพ์ นางอ่อน พึ่งป่า

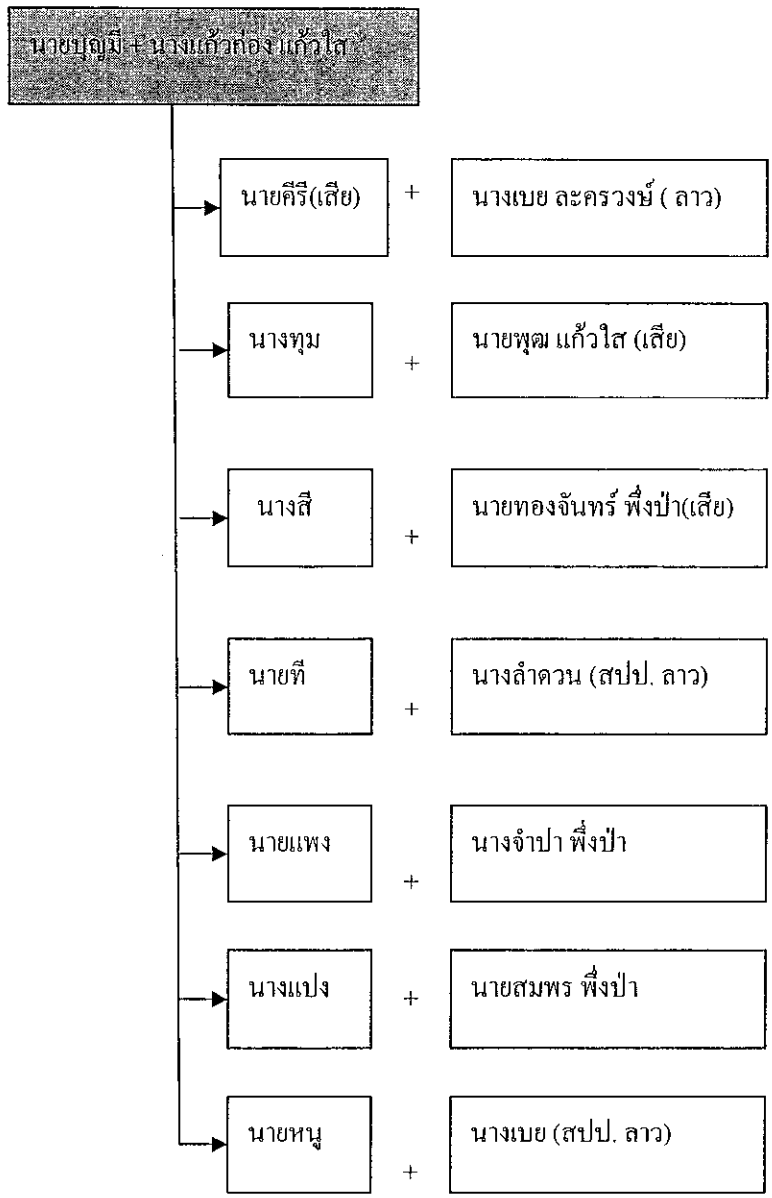

ภาพที่ 5.7 ผังเครือญาติสายนายนิกร พึ่งป่าจากรุ่นทวด (พ.ศ. 2551)

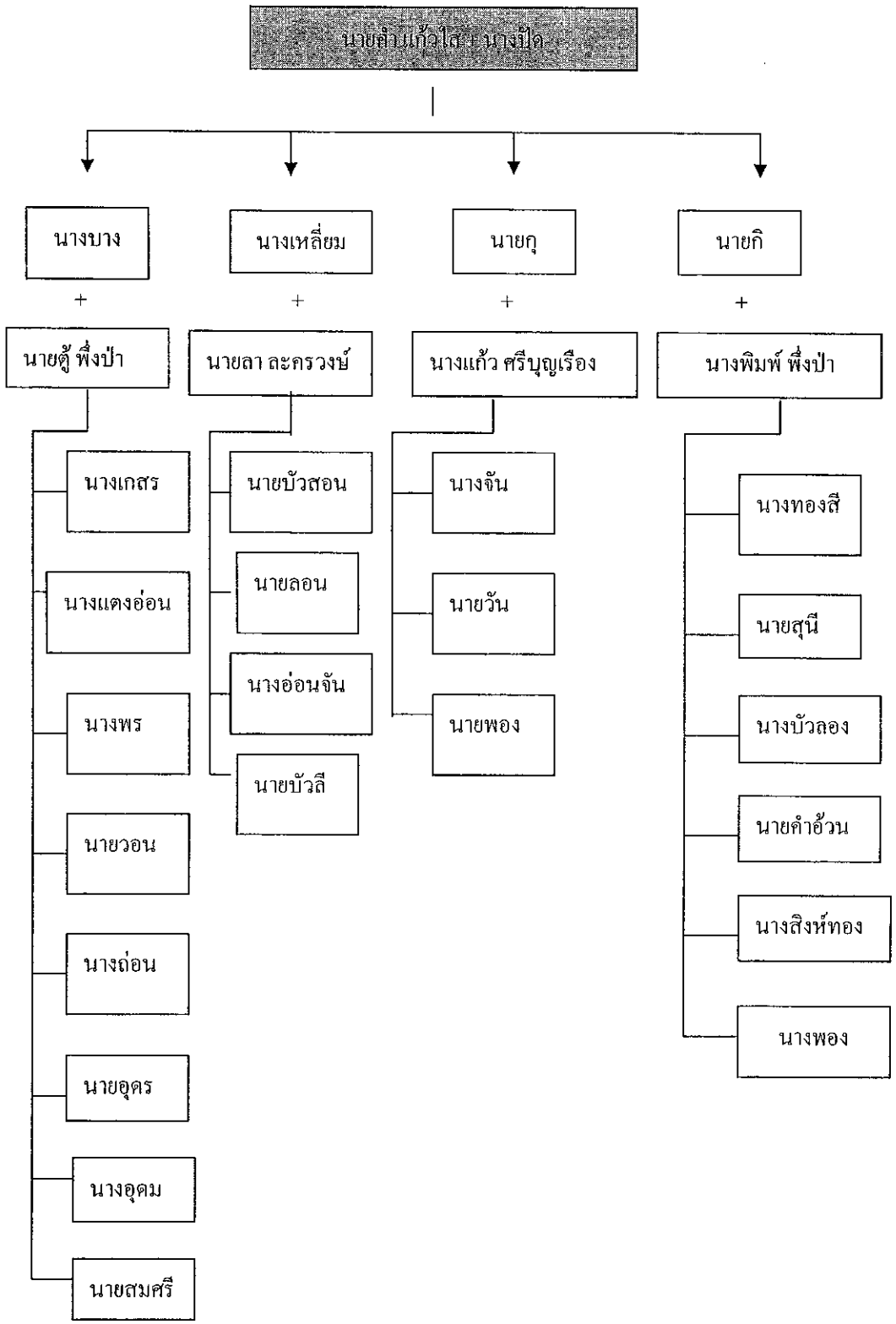
ภายหลังการแต่งงานในกลุ่มรุ่นลูก (คนรุ่นที่สองของบ้านท่าล้ง) ซึ่งในกลุ่มนี้มีการแต่งงานทั้งในกลุ่มเครือญาติและนอกกลุ่ม รวมไปถึงการแต่งงานกับชาวบรูหรือกลุ่มคนจาก สปป. ลาว จนบางคนย้ายไปตั้งบ้านเรือนและอาศัยอยู่ในประเทศลาว เช่น ในกลุ่มตระกูลพึ่งป่าสายนายพิมพ์ กับนางอ่อน พึ่งป่า มีลูกร่วมกัน 9 คน และเมื่อลูกทั้ง 9 คน (รุ่นที่สอง) แต่งงานมีลูกรวมกันจำนวน 36 คน (รุ่นที่สาม) และเมื่อรุ่นที่สามบางส่วนมีการแต่งงานแนวโน้มของการแต่งงานกับคนภายในกลุ่มเดียวกันจะลดลง ในการแต่งงานกับคนนอกกลุ่ม ส่วนใหญ่จะแต่งงานกับกลุ่มอื่นที่อยู่ชุมชนใกล้เคียง หรือคนต่างถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว

กลุ่มตระกูลแก้วใส

ตระกูลแก้วใสเป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่เป็นกลุ่มอพยพกลุ่มแรก มีพี่น้องรวมสี่คนที่เกิดจากนายคำกับนางปัด แก้วใส ชาวบรูบ้านลาดเสือ ได้อพยพมาด้วยกัน และภายหลังนางบางได้แต่งงานกับนายตู้ พึ่งป่า ซึ่งเป็นลูกของนายจันกับนางปุ้ย พึ่งป่า นางเหลี่ยม แต่งงานกับนายลา ละครวงษ์ นายกุ แต่งงานกับนางแก้ว ศรีบุญเรือง และนายกิแต่งงานกับนางพิมพ์ พึ่งป่า ลูกของนายจันกับนางปุ้ย พึ่งป่าและเป็นน้องสาวของนายตู้ พึ่งป่า ดังผังเครือญาติ

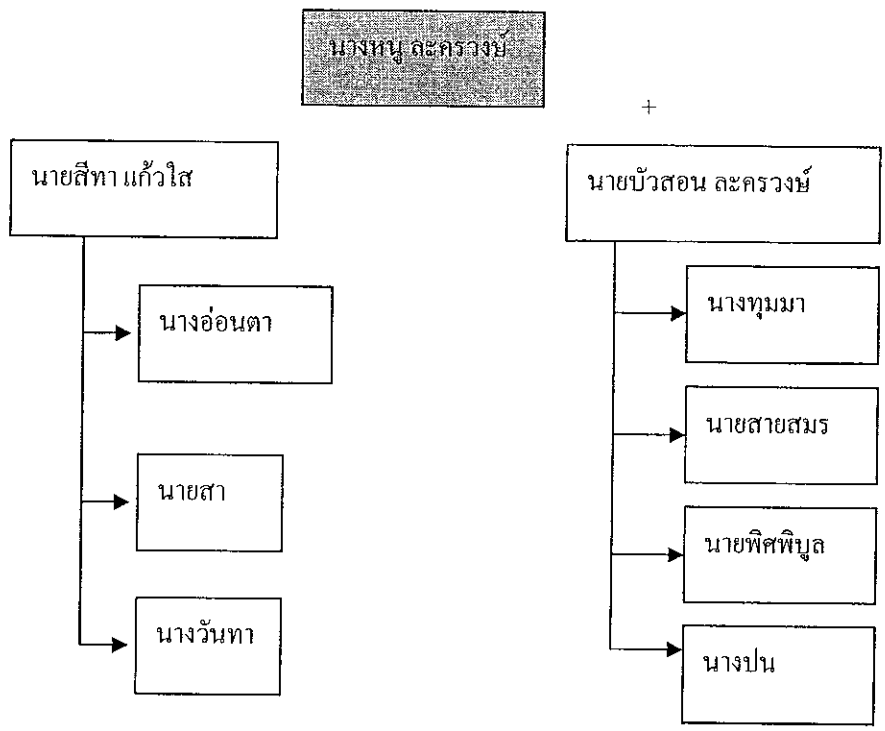
ภาพที่ 5.8 ผังเครือญาติสายนายบุญมีและนางแก้วก่อง แก้วใส

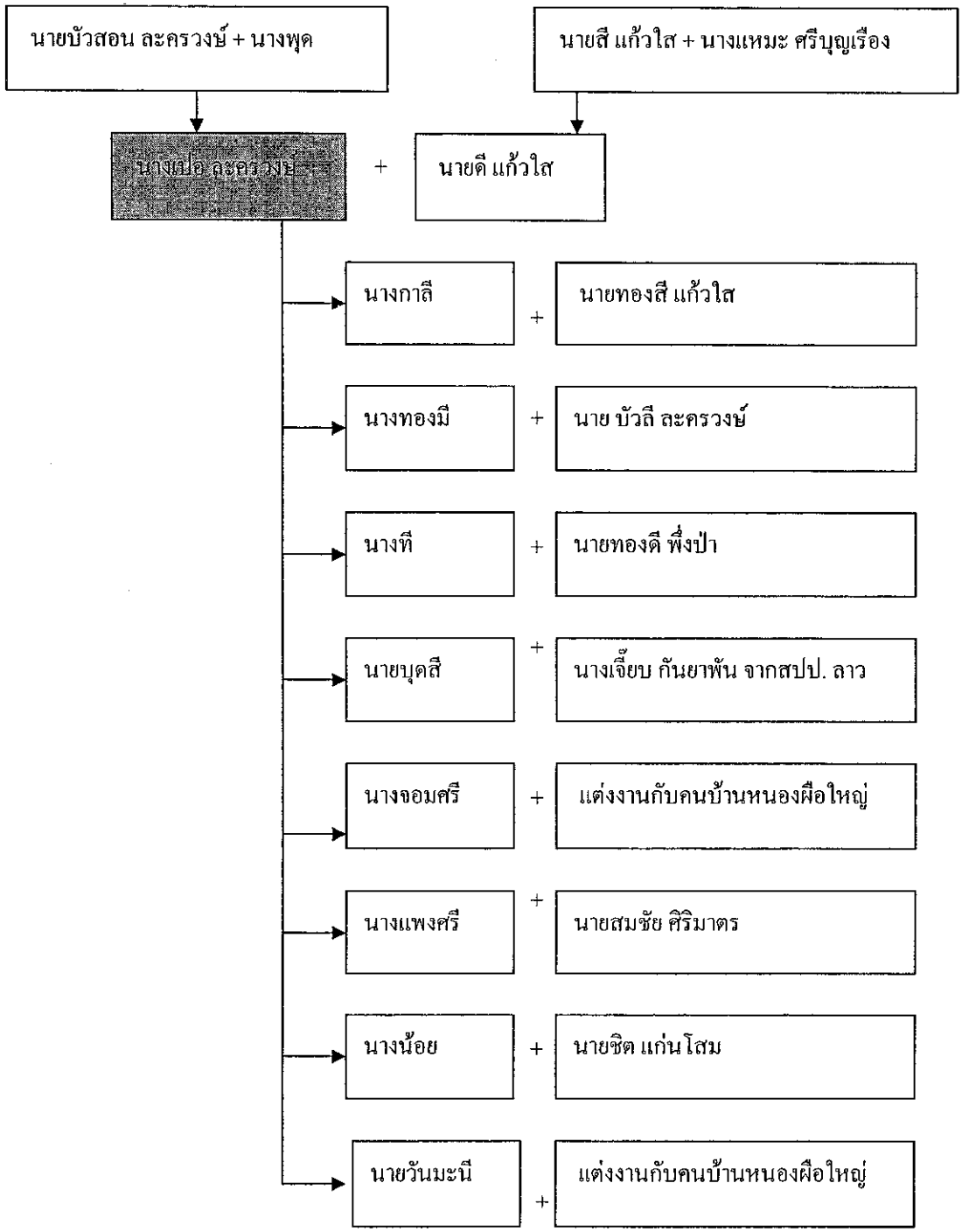
ภาพที่ 5.9 ผังเครือญาติตระกูลแก้วใส สายนายคำ นางปัด แก้วใส

กลุ่มตระกูลละครวงษ์

นอกจากกลุ่มนามสกุลพึ่งป่ากับแก้วใสแล้ว กลุ่มนามสกุลละครวงษ์ถือเป็นกลุ่มที่เข้ามาในช่วงแรกของการตั้งหมู่บ้านเช่นกัน กลุ่มตระกูลละครวงษ์เป็นกลุ่มที่อพยพมาจากบ้านนากอกนา สะดอง เมืองคงเซโดน แขวงสาละวัน และส่วนหนึ่งมาแต่งงานกับบ้านลาดเสือ เมืองชะนะสมบูรณ์ แขวงจำปาสัก และอพยพเข้ามาบ้านท่าล้งร่วมกับกลุ่มแรก โดยนายบัวสอน ละครวงษ์ ได้แต่งงานกับนางพุดไม่ทราบนามสกุล มีลูกด้วยกันสามคนแต่เสียชีวิตไปสองคนเหลือนางเปอ ละครวงษ์คนเดียว นางเปอได้แต่งงานกับนายดี แก้วใส ลูกของนายสี แก้วใส กับนางแหมะ ศรีบุญเรืองจนมีลูกด้วยกันแปดคน และเมื่อนางพุดเสียชีวิตนายบัวสอนยังได้ไปแต่งงานกับนางหนู มีลูกด้วยกันอีกสี่คน และนางหนูเคยแต่งงานกับนายสีทา แก้วใสมีลูกด้วยกันสามคน ทำให้เกิดกลุ่มเครือญาติในรุ่นลูกจำนวนสิบสองคน โดยกลุ่มแรกคือลูกของนางหนูกับนายสีทา แก้วใสถือเป็นญาติผู้พี่ ส่วนลูกของนายบัวสอนกับนางหนู ถือเป็นรุ่นน้อง และลูกของนางเปอ กับนายดี แก้วใส ถือเป็นรุ่นหลาน (พิศพิบูล ละครวงษ์, สัมภาษณ์ : 2550)

ภาพที่ 5.10 ผังเครือญาติตระกูลละครวงษ์สายนางหนู ละครวงษ์

ภาพที่ 5.11 ผังเครือญาติตระกูลละครวงษ์สายนางเปอ ละครวงษ์

5.8 เครือญาติกับการแต่งงาน

การแต่งงานเป็นการประกาศให้สังคมได้รับรู้ถึงการตกลงใช้ชีวิตคู่ร่วมกันระหว่างสามีกับภรรยา การแต่งงานจึงเป็นทั้งความสัมพันธ์ทางเพศ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ กฎหมายและการเมืองระหว่างสามีภรรยา และครอบคลุมความสัมพันธ์ความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดที่เคยมีอยู่และเกิดขึ้นในอนาคต (ยศ สันตสมบัติ, 2548 : 99)

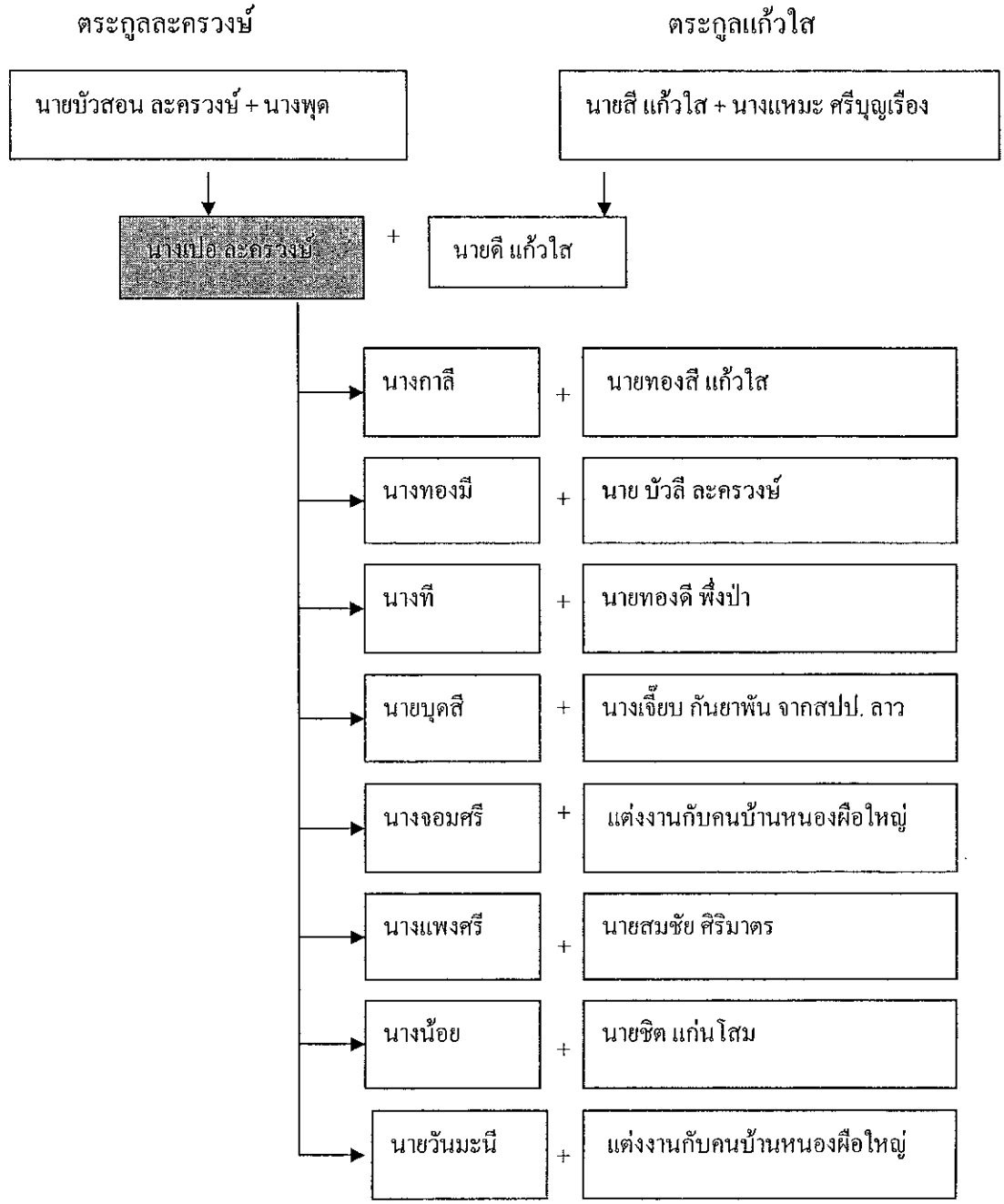
ชาวบรูบ้านท่าล้งเป็นกลุ่มที่มีรูปแบบการแต่งงานที่หลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นการแต่งงานในกลุ่มเครือญาติ ดังรายละเอียดที่สามารถแบ่งได้ดังต่อไปนี้

5.8.1 แต่งงานกันภายในชุมชน

ชุมชนบ้านท่าล้งในยุคแรกหลังการอพยพ มีการติดต่อกับชุมชนที่อยู่ภายนอกน้อย ชาวบรูจึงใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในชุมชน ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการแต่งงานกันภายในชุมชน ซึ่งอาจเป็นเครือญาติต่างตระกูลหรือภายในกลุ่มตระกูลเดียวกัน

5.8.1.1 แต่งงานระหว่างกลุ่มตระกูล

การแต่งงานระหว่างกลุ่มตระกูลในกลุ่มเครือญาติของชาวบรูบ้านท่าล้งพบค่อนข้างมาก และถือว่าเป็นรูปแบบการแต่งงานของชาวบรูบ้านท่าล้งในยุคแรก เนื่องจากการพบปะสัมพันธ์กันในช่วงนั้นส่วนใหญ่อยู่ภายในชุมชนและกลุ่มเครือญาติ ดังตัวอย่าง การแต่งงานระหว่างตระกูลละครวงษ์กับตระกูลแก้วใส ระหว่างนายดี แก้วใส กับนางเปอ ละครวงษ์ และยังพบอีกว่าในรุ่นลูกยังมีการแต่งงานในกลุ่มตระกูลเดียวกันทั้งจากฝ่ายตระกุลทางพ่อคือ นางกาลี แต่งงานกับนายทองสี แก้วใส และฝ่ายตระกุลทางแม่ คือ นางทองสี แต่งงานกับนายบัวลี ละครวงษ์

ภาพที่ 5.12 การแต่งงานระหว่างกลุ่มตระกูลพึ่งป่ากับตระกูลละครวงษ์

5.8.1.1 แต่งงานภายในกลุ่มตระกูล

การแต่งงานภายในกลุ่มตระกูล เป็นรูปแบบการแต่งงานอีกแบบหนึ่งที่พบค่อนข้างมากในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นการยินยอมกันทั้งสองฝ่ายในกลุ่มเครือญาติ หรือบางครั้งอาจเกิดข้อโต้แย้ง หรือนินทากันในชุมชน ดังการแต่งงานในกลุ่มตระกูลเดียวกันของกลุ่มตระกูลพึ่งป่า ดังที่นางจิ้น พึ่งป่า อายุ 60 ปี เล่าว่า

" เมื่อก่อนนั้นมีการห้ามแต่งงานในเครือญาติเดียวกัน และห้ามแต่งงานในสายตระกูลเดียวกัน เช่น ที่บ้านท่าล้งเคยมีนาย เคน พึ่งป่า แต่งงานกับนางเกสร พึ่งป่า เป็นการแต่งงานระหว่างน้ำกับหลาน ซึ่งถือว่าผิดผี ถูกญาติ หรือสังคมมองว่าไม่ดี ไม่มีใครสนใจจะพูดด้วย และให้ออกไปปลูกบ้านใหม่ทางด้านเหนือของหมู่บ้าน นอกจากนี้ ยังมีการแต่งงานในเครือญาติเดียวกันเช่น นายสุนี กับนางกม โดยที่นายสุนีเป็นลูกของนางพิมพ์ กับนายกิ พึ่งป่า นางพิมพ์เองก็เป็นลูกของนางปุ้ย อีกทอดหนึ่ง หมายความว่านายสุนีเป็นหลานของนางปุ้ย ซึ่งเป็นต้นตระกูลใหญ่ในบ้านท่าล้ง ส่วนนางกม เป็นลูกของนางจันทน์ กับนาย พรม แก้วใส นางจันทน์ ก็เป็นลูกของนางแก้ว แก้วใส กับนายกุ แก้วใส อีกทอดหึ่ง หมายความว่านางกม เป็นหลานของนางแก้ว แก้วใส สรุปก็คือนางปุ้ย กับนาง แก้ว เป็นพี่น้องเดียวกัน แล้วหลานหรือเหลนก็มาแต่งงาน กัน"

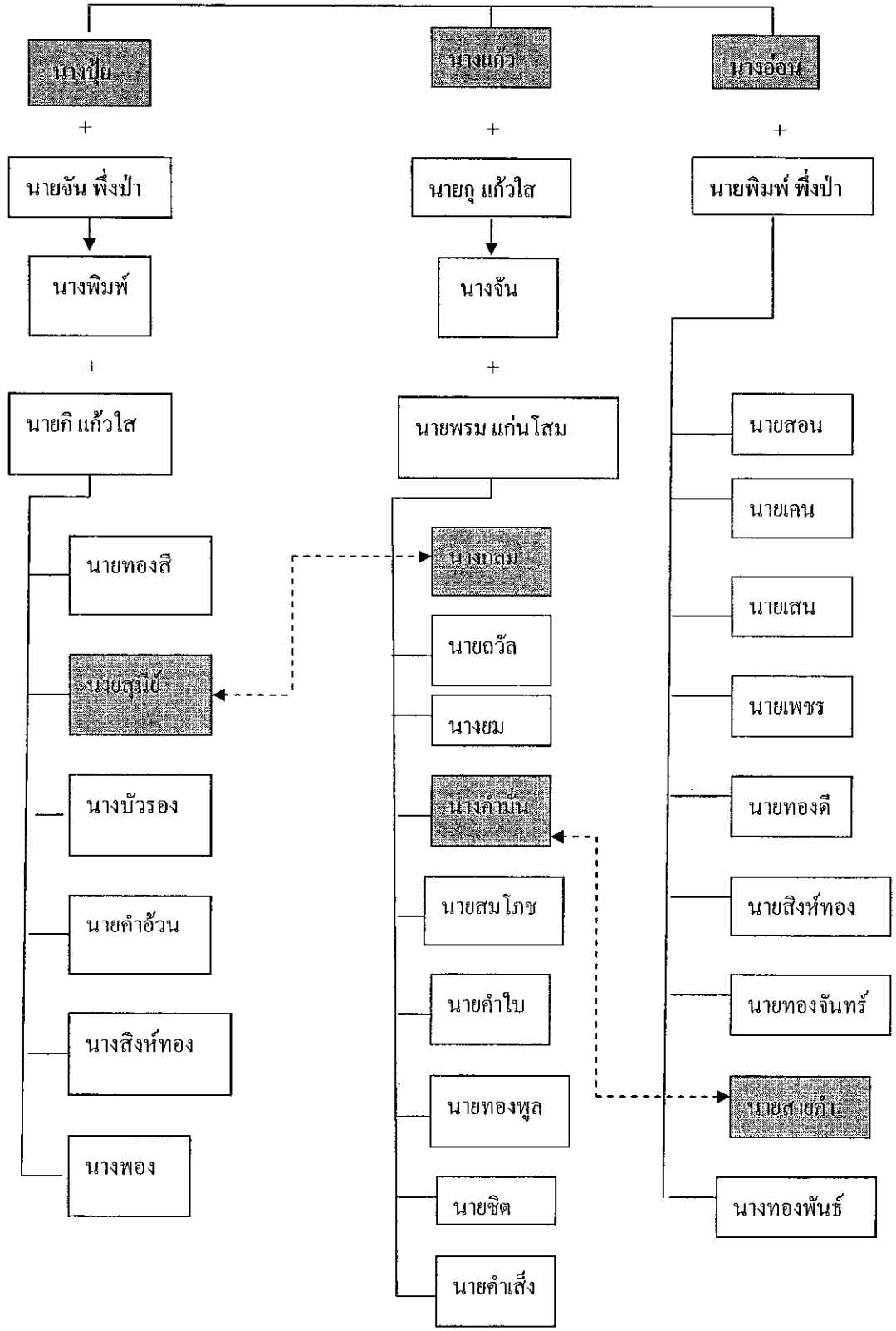
แต่ความเข้าใจและกฎเกณฑ์บางอย่างคนในชุมชนอาจมีการรับรู้ได้แตกต่างกัน เช่นในกรณีการแต่งงานของนายเคน พึ่งป่า กับนางเกสร พึ่งป่า ที่ถือว่าเป็นการแต่งงานในกลุ่มเครือญาติ แต่เมื่อมีการนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชุมชนมาพิจารณาร่วมด้วยพบว่ากลุ่มที่มีนามสกุลพึ่งป่าเหมือนกันเหล่านี้ มีนามสกุลเดิมที่แตกต่างกัน ดังที่นายเคน พึ่งป่า เล่าว่า

"... ในสมัยที่หลวงแก้ว กาญจนเขตต์ เป็นนายอำเภอ ได้เข้ามาตั้งนามสกุลให้ บอกว่าเป็นกลุ่มที่อยู่กับป่ากับดงเลยตั้งให้เป็น พึ่งป่า โดยกลุ่มที่ใช้นามสกุลเดียวกันคือกลุ่มที่มีนามสกุลเดิมเป็น แก้วสุริยา แก้วต่างตา และคำบุญเรือง แต่เห็นว่าอพยพมาด้วยกัน เป็นคนกลุ่มเดียวกัน เลยใช้นามสกุลเดียวกัน นามสกุลเดิมของพ่อพิมพ์ คือคำพูมี นามสกุลเดิมของพ่อจันคือแก้วตั้งตา ... "

จากข้อมูลของพ่อเคน ที่อ้างว่านายจัน พึ่งป่า นามสกุลเดิม แก้วตั้งตา แต่งงานกับนางปุ้ย ศรีบุญเรือง และ นายพิมพ์ พึ่งป่า นามสกุลเดิมคำพูมี แต่งงานกับนางอ่อน ศรีบุญเรือง แล้วจึงขยายออกเป็นลูกเป็นหลาน เมื่อชาวบรูบ้านท่าล้งได้รับการสำมะโนประชากรมีชื่อและนามสกุลแบบไทยในสมัยที่รองอำมาตย์เอกหลวงแก้ว กาญจนเขต (ม.ร.ว. คอย อรุณวงศ์ ณ อยุธยา) ดำรงตำแหน่งนายอำเภอสุวรรณวารี ในปี พ.ศ. 2458 ซึ่งเป็นปีได้ย้ายจากสุวรรณวารีมาตั้งที่บ้านด่านปากมูล และในปี พ.ศ. 2482 เปลี่ยนชื่ออำเภอสุวรรณวารีเป็นอำเภอโขงเจียมดังเดิม

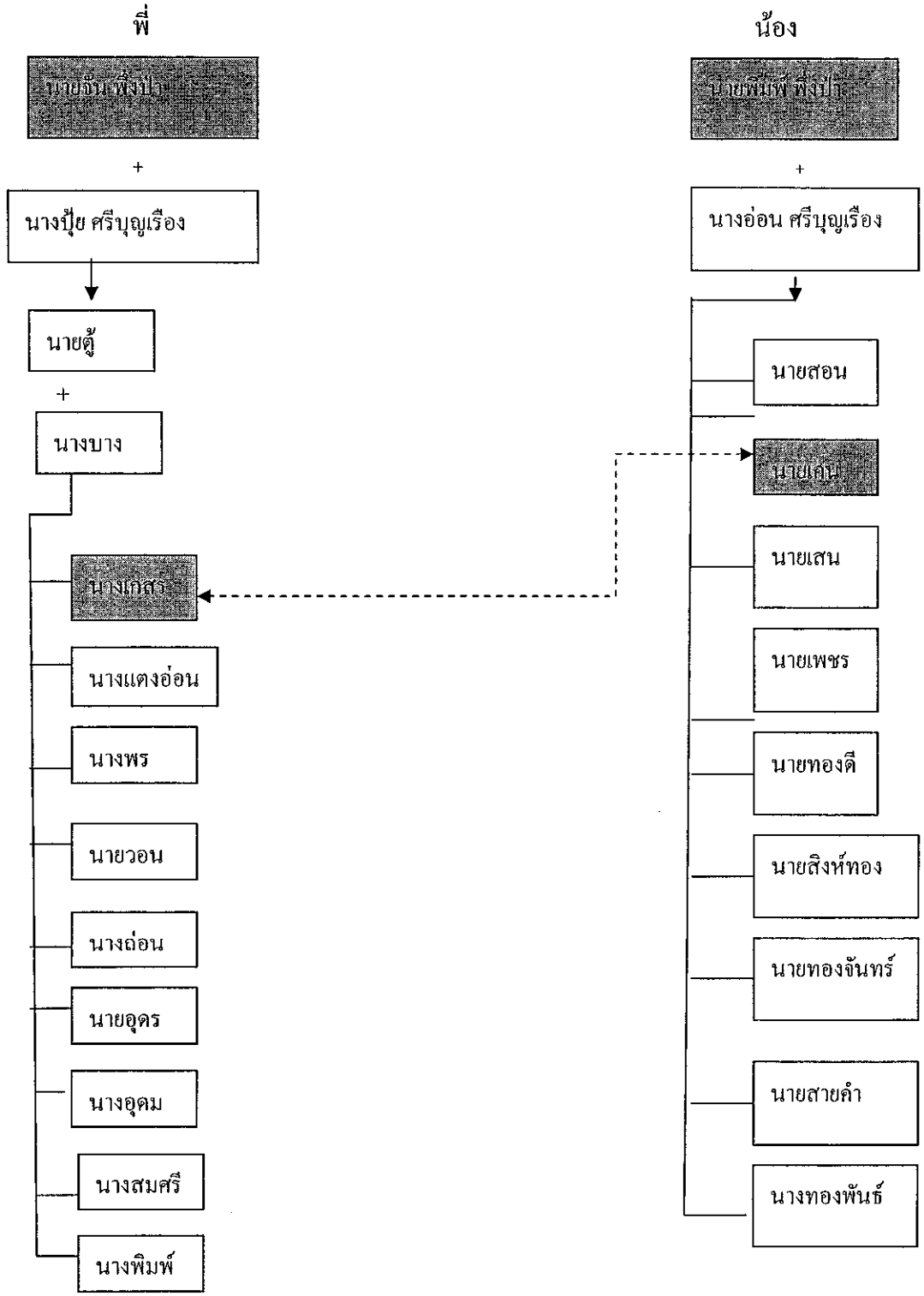
(ประวัติอำเภอโขงเจียม : 2550) จึงอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ระบบการนับญาติและการลำดับญาติโดยใช้ระบบนามสกุลที่ทางการไทยมอบให้ เกิดความสับสน แต่ในขณะเดียวกันการเกิดการแต่งงานในลักษณะนี้ยังพบในกลุ่มนามสกุลอื่นและกลุ่มเครือญาติอื่นในชุมชน ที่มีการแต่งงานภายในกลุ่มตระกูลทั้งสายฝ่ายแม่และสายฝ่ายพ่อ

ซึ่งการแต่งงานกันภายในชุมชนของชาวบรู ทั้งการแต่งงานนอกกลุ่มตระกูลและในกลุ่มตระกูล เป็นลักษณะสังคมแบบชนเผ่า เป็นช่วงที่ชาวบรูอพยพมาตั้งบ้านเรือนในระยะแรก มีการติดต่อกับสังคมภายนอกน้อย ทำให้ความสัมพันธ์ภายในชุมชนมีมาก จะเห็นว่าชาวบรูให้อิสระในการเลือกคู่แต่งงานของบ่าวสาว และ การเลือกใช้นามสกุลร่วมกันของกลุ่มเครือญาติที่อพยพมาพร้อมกันอาจก่อให้เกิดปัญหาการเข้าใจผิดในการแต่งงานของกลุ่มญาติพี่น้องได้เช่นกัน

<----> (เส้นแสดงคู่แต่งงานในกลุ่มเครือญาติสายแม่)

ภาพที่ 5.13 การแต่งงานในกลุ่มเครือญาติฝ่ายแม่

(<----> เส้นแสดงคู่แต่งงานในกลุ่มเครือญาติสายพ่อ)

ภาพที่ 5.14 แสดงการแต่งงานในกลุ่มเครือญาติฝ่ายพ่อ

5.8.2 แต่งงานกับคนภายนอกชุมชน

5.8.2.1 แต่งงานกับกลุ่มเครือญาติ

ในการแต่งงานของชาวบรูบ้านท่าล้งกับคนนอกชุมชน พบว่าส่วนใหญ่เป็นการแต่งงานกันภายในชุมชนในระยะแรกแต่ภายหลังมีการอพยพของคนกลุ่มอื่นเข้ามาในชุมชน โดยเฉพาะในช่วงสงครามอินโดจีนมีกลุ่มเครือญาติจากฝั่งประเทศลาว อพยพหนีภัยสงครามเข้ามาอาศัยกับกลุ่มเครือญาติเป็นการชั่วคราวและแต่งงานกับกลุ่มเครือญาติในบ้านท่าล้ง ทั้งในกลุ่มตระกูลเดียวกันและต่างกลุ่มตระกูล

5.8.2.2 แต่งงานกับกลุ่มเครือญาติต่างสายตระกูล

จากตัวอย่างครอบครัวนายคำภา พึ่งป่าชาวบรูกลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่บ้านท่าล้ง เมื่อแต่งงานกับนางดำ มีบุตรธิดารวม 9 คน ในจำนวนนี้ได้แต่งงานกับชาวบรูจากประเทศลาว 4 คน คือ นางสีทา แต่งงานกับนายเพียร ละครวงษ์ เป็นการแต่งงานกับเครือญาตินอกสายตระกูล นางทองคำ แต่งงานกับนายบุญทวี ขุนนิสัย เป็นการแต่งงานกับเครือญาตินอกสายตระกูล นางหนูจัน แต่งงานกับนายบุญ ศรีบุญเรือง เป็นเครือญาติสายตระกูลเดียวกับย่านายคำภาและนายสวัสดิ์ แต่งงานกับนางบัวสี แก้วใส เครือญาตินอกสายตระกูลแต่งงานกับกลุ่มเครือญาติต่างสายตระกูล

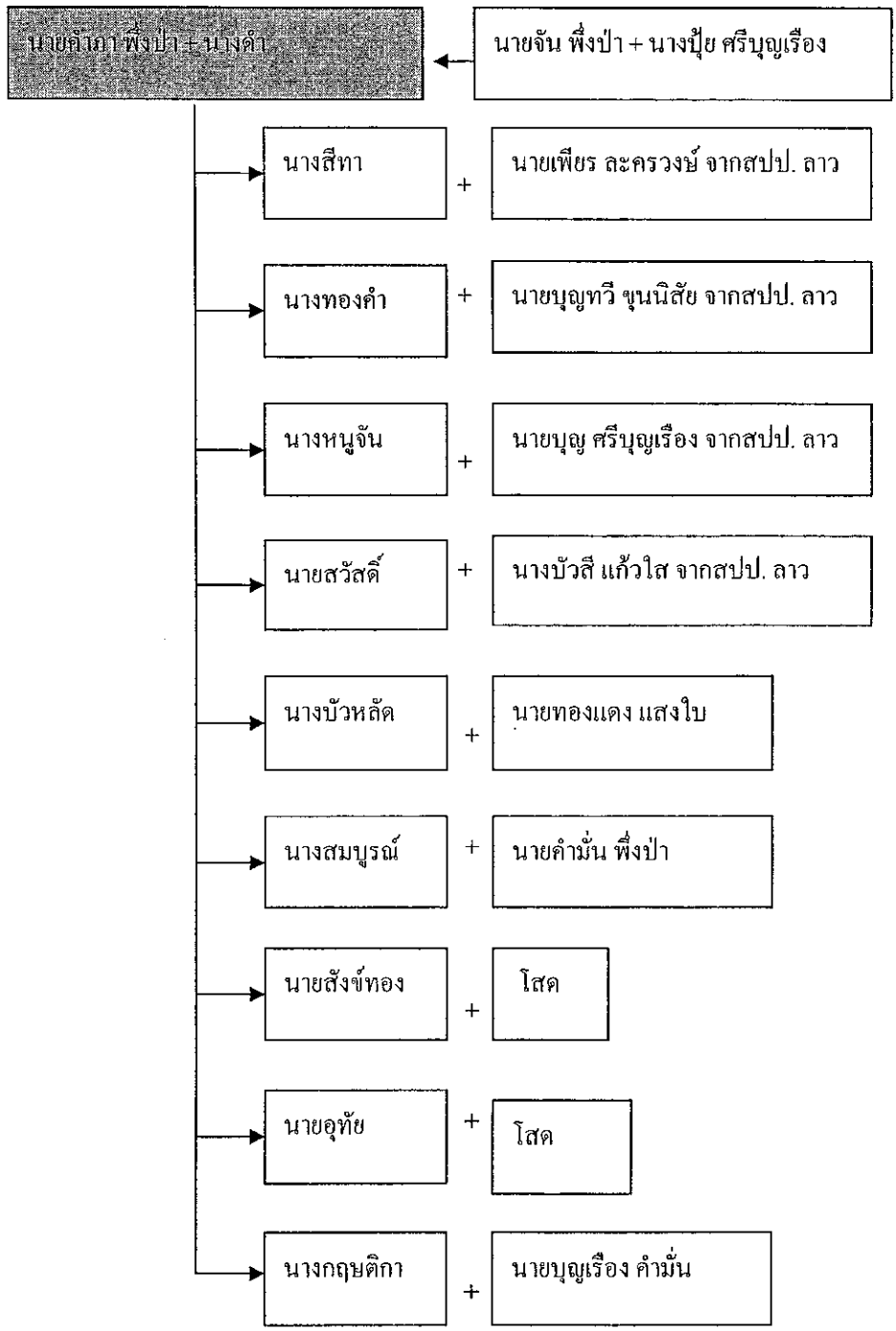
5.8.2.3 แต่งงานกับกลุ่มเครือญาติสายตระกูลสายตระกูลเดียวกัน

การแต่งงานในแบบนี้ส่วนมากพบในคู่แต่งงานที่ฝ่ายหญิงเป็นคนไทย ฝ่ายชายเป็นคนลาว เนื่องจากการเดินทางไปมาหาสู่กันของกลุ่มเครือญาติชาวบรู เหตุการณ์ความไม่สงบในดินแดนแถบนี้ นับตั้งแต่การอพยพหลบหนีอำนาจรัฐลาวในเรื่องการเสียภาษี หลบหนีความเดือดร้อนจากสงครามอินโดจีน และความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ช่วงสงครามเย็นทำให้การแต่งงานในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เกิดในกลุ่มเครือญาติสายตระกูลเดียวกัน เช่น นางหนูจัน แต่งงานกับนายบุญ ศรีบุญเรือง ที่เป็นกลุ่มตระกูลเดียวกันฝ่ายแม่ นางสมบูรณ์ กับนายคำมั่น พึ่งป่า ที่เป็นญาติร่วมสายตระกูลฝ่ายพ่อ ดังแผนผังเครือญาติที่

5.8.2.4 แต่งงานกับคนนอกกลุ่มเครือญาติ

การแต่งงานนอกกลุ่มเครือญาติ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ ภายหลังที่ชุมชนชาวบรูมีการขยายความสัมพันธ์ออกสู่ชุมชนหรือสังคมภายนอกมากขึ้น ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาภาคบังคับของรัฐ ออกไปศึกษาต่อนอกชุมชน รวมทั้งกลุ่มที่ออกใช้แรงงานต่างถิ่น เช่น กรุงเทพ ฯ ต่างจังหวัด ทำให้มีโอกาสสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนมากขึ้น และเมื่อเกิดการแต่งงานก็นำคู่แต่งงานเข้ามาในชุมชน หรือออกไปตั้งบ้านเรือนในถิ่นอื่นนอกชุมชน เช่น นางกฤติกา พึ่งป่า แต่งงานกับนายบุญเรือง คำมั่นคนบ้านหนองผือน้อยชุมชนใกล้เคียง โดยทั้งคู่เคยเข้าเรียนใน

โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร่วมกันและเคยไปทำงานที่กรุงเทพฯ (กฤติกา พึ่งป่า, สัมภาษณ์: 2550)

ภาพที่ 5.15 ผังเครือญาติสายนายคำภา พึ่งป่า

ชาวบรูรักษาความเป็นเครือญาติไว้อย่างเหนียวแน่น โดยส่วนมากคนที่เกิดที่บ้านท่าล้ง สามารถสืบสาวไล่เรียงถึงญาติพี่น้องต่อ ๆ กันได้ สามารถนับญาติกันได้ เพราะชาวบรูมีการแต่งงานกันคนในหมู่บ้านท่าล้งกันเอง ขณะเดียวกันนั้นก็มีภาษาบรูเป็นภาษาที่ใช้พูดกันทั้งหมู่บ้าน ทำให้คนในหมู่บ้านกลายเป็นพี่น้องกัน และในชุมชนมีกลุ่มเครือญาติใหญ่อยู่ 3 ตระกูล คือ ตระกูลพึ่งป่า ตระกูลแก้วใส และตระกูลละครวงษ์ การแต่งงานทั้งในกลุ่มเครือญาติและนอกกลุ่มเครือญาติ ในกรณีในกลุ่มเครือญาติจะมีการแต่งงานกันมากในรุ่นหลาน และเหลน เกิดการแต่งงานระหว่างลูกพี่ลูกน้องที่เรียกว่าการแต่งงานแนวขวาง ซึ่ง Claude Levi-Strauss (1949) นักมานุษยวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้อธิบายว่า การสมรสแบบนี้ พบเสมอในสังคมมนุษย์ เพราะช่วยส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นทางสังคมให้แก่กลุ่มญาติโดยหลักเกณฑ์ของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สำหรับ G.C. Homans และD.M. Schneider (1955) ได้ให้เหตุผลของการสมรสระหว่างลูกพี่ลูกน้องแนวขวางตกต่างไปจาก Levi-Strauss พวกเขาเชื่อว่า การสมรสแบบนี้เป็นการเป็นเรื่องของการจัดระเบียบทางเครือญาติ และสิทธิอำนาจในครอบครัวที่เอื้ออำนวยต่อการสมรส เช่นในสังคมที่สืบเชื้อสายฝ่ายบิดา (Patrilineal socity) บิดาจะเป็นผู้มีสิทธิอำนาจในครอบครัวในการตัดสินสั่งการให้สมาชิกปฏิบัติ (ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, 2535 : 28-29) โดยความสัมพันธ์ของชาวบรูในระบบเครือญาติยังคงมีการติดต่อกันและดำเนินมาอย่างเข้มข้นจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

5.9 การสืบเชื้อสายของชาวบรู

การสืบเชื้อสายของชาวบรู มีทั้งการสืบเชื้อสายฝ่ายพ่อ การสืบเชื้อสายฝ่ายแม่ และการสืบเชื้อสายทั้งสองฝ่าย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.9.1 การสืบเชื้อสายฝ่ายพ่อ (Patrilineal descent)

เมื่อมีการแต่งงานระหว่างคนในชุมชนชาวบรูที่พ่อแม่ได้รับสัญชาติไทย จะสืบเชื้อสายฝ่ายพ่อ รวมไปถึงผู้ที่ไม่มีสัญชาติไทยบางคน เมื่อเข้ามาอยู่กับครอบครัวพ่อแม่ในประเทศไทย มักจะถือการสืบทอดสายเลือดฝ่ายพ่อไปด้วย

นอกจากนั้นยังมีการสืบเชื้อสายจากคนที่มีบทบาทในสังคมเช่น ผู้นำทางพิธีกรรมในบ้าน เรียกว่า "จาระโบ" มีคุณลักษณะคล้ายหมอธรรม หรือขะจ้ำของชาวอีสาน นอกจากนี้ยังมีรองจาระโบ ซึ่งตำแหน่งจาระโบ และรองจาระโบนี้ถือเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญ เพราะต้องมีการสืบเชื้อสายมาจากต้นตระกูจาระโบแต่อดีตโดยตรง และต้องสืบเชื้อสายทางพ่อเท่านั้น ตระกูลที่สืบเชื้อสาย จาระโบคือ ตระกูล "พึ่งป่า" ส่วนการสืบเชื้อสายฝ่ายแม่จะพบเห็นในช่วงหลังที่มีการแต่งงานกับคนลาวที่มีการอพยพ และมีการข้ามมาแต่งงานกันช่วงลาวแตก ความผูกพันทางเครือญาติยังมีมาก แต่บริบททางสังคมไม่อำนวยจึงทำให้บทบาทของผู้ชายที่ข้ามมาแต่งงานนั้นหมด

ไปกลายเป็นการสืบทอดสกุลฝ่ายแม่ไปโดยปริยายหรือกรณีของนายสมโภช แก่นโสม เป็นลูกของนาย พรม แก่นโสม คนลาว เกิดอยู่บ้านนาสะดอง เมืองคงเซโดน แขวงสาละวัน ย้ายมาอยู่บ้านดันท่า เกวียน อำเภอโขงเจียม และเปลี่ยนนามสกุลจากเทพพักดี เป็น แก่นโสมซึ่งเป็นนามสกุลของพ่อบุญธรรม กับ นาง จันทน์ แก่นโสม เป็นคนเกิดอยู่บ้านท่าล้ง เป็นการใช้นามสกุลกับพ่อบุญธรรม และใช้นามสกุลสืบทอดมาจนถึงรุ่นลูก ทำให้พบว่าการสืบทอดสายเลือดแบบใช้นามสกุล สืบทอดกันมาบางครั้ง คนที่ใช้นามสกุลเดียวกันอาจเกิดจากคนต่างสายเลือด ซึ่งทำให้การแต่งงานกันในกลุ่มนามสกุลเดียวกันอาจเกิดข้อครหาหรือเป็นสิ่งผิดปกติจากการนับญาติแบบปกติ ที่ไม่รู้ที่มาของการใช้นามสกุลร่วมกันของคนเหล่านั้น

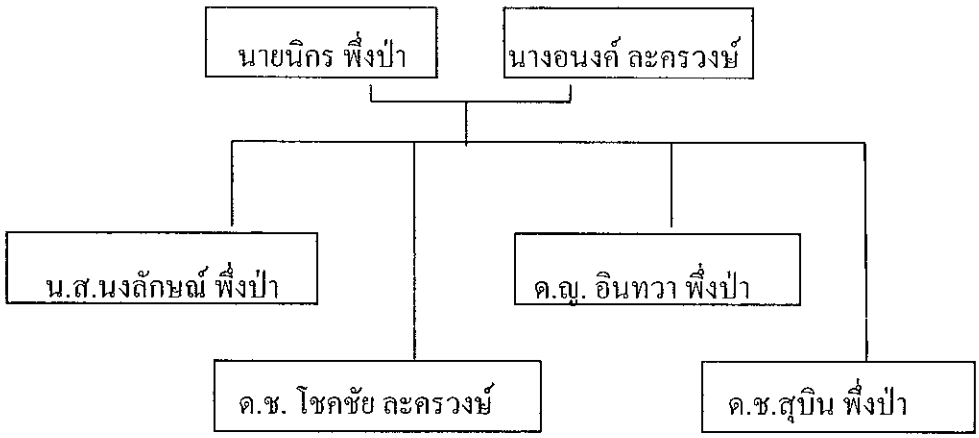
5.9.2 การสืบเชื้อสายฝ่ายแม่ (Matrilineal descent)

ในอดีตชาวบรูอาจให้มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายด้านฝ่ายแม่ เช่น หมอตำแยมักถ่ายทอดวิชาให้ลูกสาวคนใดคนหนึ่ง ในปัจจุบันพบการสืบเชื้อสายฝ่ายแม่เมื่อมีการแต่งงานระหว่างฝ่ายชายที่เป็นชาวบรูจากประเทศลาวกับฝ่ายหญิงในประเทศไทยลูกที่เกิดมาจะได้รับสัญชาติไทยและมีการสืบเชื่อสายฝ่ายแม่ ใช้นามสกุลฝ่ายแม่ ดังกรณีของนางคำมา พึ่งป่า แต่งงานกับนายแพง ศรีบุญเรือง ชาวบ้านหนองนกเขียน เมืองชนะสมบูรณ์ แขวงจำปาสัก ประเทศลาว นายแพงเป็นลูกของนายพัน และแม่หล่น ศรีบุญเรือง นายพันเป็นน้องชายของนางแก้วกล่อง (นางแก้วกล่อง แต่งงานกับนายบุญมี แก้วใส) นางคำมา เป็นลูกของ นายเคน กับนางไกรสอน พึ่งป่า หลังแต่งงานมีบุตร 10 คน คือ ทุกคนใช้นามสกุลของแม่ที่มีหลักฐานความเป็นพลเมืองไทย แทนนายแพง ศรีบุญเรือง ที่เป็นผู้ไม่มีสัญชาติ หรือกรณีของนายดำดี ศรีบุญเรือง ซึ่งเป็นหลานยายแก้วกล่อง มาจากบ้านโสกกุง เมืองชนะสมบูรณ์ แขวงจำปาสัก ข้ามมาอาศัยอยู่กับนายบุญมี ในช่วงปี พ.ศ. 2517 และแต่งงานกับนางคำมัย แก้วใส ซึ่งเป็นลูกนางทุม แก้วใส มีลูกห้าคนใช้นามสกุลของฝ่ายแม่แทนฝ่ายพ่อ เช่นกัน ซึ่งพบว่าการสืบเชื้อสายฝ่ายแม่แบบใช้นามสกุล จะทำให้กลุ่มนามสกุลเดิมของฝ่ายหญิงขยายใหญ่ขึ้น ซึ่งไม่พบในเหตุการณ์ปกติในวัฒนธรรมอีสานเท่าใดนัก ส่วนในกลุ่มชาวบรูที่ใช้นามสกุลฝ่ายแม่ เป็นกลุ่มที่ฝ่ายชายเป็นคนสัญชาติลาว หรือคนไร้สัญชาติ ที่อพยพมาในช่วงสงครามอินโดจีน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอดีตทหารที่เข้าร่วมในสงครามทั้งการสู้รบในป่าระหว่างทหารรัฐบาลกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ หรือบางส่วนเป็นทหารในเขตเมือง ที่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในลาว พ.ศ. 2518 จึงอพยพหนีภัยข้ามฝั่งเข้ามา

5.9.3 การสืบเชื้อสายทั้งสองฝ่าย (Bilateral descent)

ในบางครอบครัว อาจมีการสืบเชื้อสายกันทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ ทำให้นามสกุลที่ใช้ไม่ใช่นามสกุลของฝ่ายพ่ออย่างเดียว ลูกชายสองคนที่เกิดจากพ่อแม่คนเดียวกันใช้นามสกุลต่างกัน ดังเช่นครอบครัวของนายนิกร พึ่งป่า กับนางอนงค์ ละครวงษ์ ได้แบ่งลูกชายสองคนให้คน

แรกใช้นามสกุลของฝ่ายแม่และคนเล็กใช้นามสกุลฝ่ายพ่อ โดยนางอนงค์ กล่าวว่า เป็นการแบ่งการสืบนามสกุลอย่างเท่าเทียมกันทั้งสองฝ่าย

ภาพที่ 5.16 การสืบสกุลของครอบครัวนายนิกร พึ่งป่า

การสืบเชื้อสายของชาวบรู เดิมเป็นการสืบเชื้อแบบเดียวกับเผ่ากะตางในลาวคือสืบสายตระกูลทางพ่อ หญิงที่แต่งงานแล้วจะย้ายเข้าไปอยู่ในครอบครัวของสามี และลูกชายผู้สืบมรดกและสืบผีเรือน (กรมชนเผ่า, 2548 : 56) ปัจจุบันการสืบเชื้อสายส่วนใหญ่เป็นฝ่ายชาย หรือฝ่ายบิดาคือการใช้นามสกุลฝ่ายชาย ซึ่งพบในครอบครัวที่ฝ่ายชายจะเป็นพลเมืองไทยที่มีสัญชาติไทย มีหลักฐานของทางราชการที่สมบูรณ์ ซึ่งฝ่ายหญิงอาจเป็นทั้งคนไทย ที่ได้รับสัญชาติไทย หรือเป็นผู้ที่ไม่ได้สัญชาติไทย หรือไร้สัญชาติ มีบางส่วนที่มีการสืบเชื้อสายฝ่ายหญิง หรือการใช้นามสกุลฝ่ายหญิงซึ่งพบว่าเกิดจากฝ่ายชายขาดหลักฐานยืนยันการเป็นพลเมืองไทย อาจเป็นคนลาวหรือเป็นคนไร้สัญชาติที่แต่งงานกับหญิงที่เป็นคนสัญชาติไทยในบ้านท่าล้ง ลูกที่เกิดจึงใช้นามสกุลของฝ่ายแม่ ส่วนการสืบสายสกุลทั้งฝ่ายแม่และฝ่ายพ่อที่พบพียงหนึ่งครอบครัว คือครอบครัวของนายนิกร พึ่งป่า กับนางอนงค์ ละครวงษ์ โดยให้ลูกชายสองคนแบ่งกันใช้นามสกุลของฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่อย่างละคน สาเหตุมาจากครอบครัวฝ่ายแม่ (นางอนงค์) ไม่มีลูกชายสืบสกุล เนื่องจากน้องชายของนางอนงค์ซึ่งเป็นผู้ชายคนเดียวของครอบครัวได้เสียชีวิต จึงให้ลูกชายเป็นผู้สืบสกุลฝ่ายแม่แทน ซึ่งจะเห็นว่าการสืบสายเลือดหรือสืบตระกูลของชาวบรูบ้านท่าล้งมีการยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยน ตามสถานการณ์และสภาพสังคมที่ตนเองเข้ามาเป็นสมาชิก เพื่อการรับรองการมีตัวตนในชุมชนและสามารถสืบสาวหาความสัมพันธ์ทางเครือญาติได้

5.10 เครือญาติบทบาทในชุมชน

กลุ่มตระกูลที่เกิดจากญาติพี่น้องกลุ่มเดียวกันได้แพร่ขยายออกเป็นลูกหลาน ที่ต่างนามสกุลกัน เป็นกลุ่มนามสกุลพึ่งป่า นามสกุลละครวงษ์ นามสกุลแก้วใส โดยแต่ละกลุ่มนามสกุลมีบทบาทในชุมชนที่แตกต่างกัน โดยนามสกุลพึ่งป่า มีการสืบทอดตำแหน่งจาระโบ รวมไปถึงการสืบทอดภูมิปัญญาด้านสมุนไพร หมอดู หมอเป่า ปัจจุบันนายสายคำ พึ่งป่ามีบทบาทในการเลี้ยงเจ้าปู่หรืออะเย๊ะในบุญเลี้ยงบ้านเดือนสาม รวมไปถึงการทำพิธีบอกกล่าว ขอขมาต่อเจ้าปู่เมื่อจะประกอบการงานในหมู่บ้าน เช่นการจัดกิจกรรมเลี้ยงแขก มีการงานบุญ หรืองานรื่นเริงตอนกลางคืน รวมไปถึงขอขมาในการทำผิดผีต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เป็นผู้นำพิธีกรรมที่สำคัญและชาวบ้านให้การเคารพนับถือและนายเพชร พึ่งป่า ผู้สืบทอดภูมิปัญญาด้านสมุนไพร หมอดู หมอเป่า

กลุ่มนามสกุลแก้วใส เป็นกลุ่มที่มีหมอตำแย รวมไปถึงความรู้ รวมไปถึงภูมิปัญญาด้านสมุนไพร หมอดู หมอเป่าที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ ก่อนการมีการรักษาแบบแผนปัจจุบัน นางทุม แก้วใส หมอตำแยที่มีบทบาทสำคัญในการทำคลอดและประกอบพิธีกรรมในการรับขวัญแม่และลูก รวมไปถึงการดูแลให้คำปรึกษาระหว่างการอยู่ไฟและให้นมลูก ชาวบรูจึงนับถือหมอตำแยดั่งเป็นแม่หรือญาติผู้ใหญ่ ที่เป็นลุกหลานและคนในชุมชนให้ความเคารพเชื่อฟัง เมื่อมีระบบการแพทย์แผนปัจจุบันเข้ามาบทบาทของหมอตำแยจึงลดลง เป็นเพียงให้คำปรึกษาการเลี้ยงดูลูก การดูแลหญิงให้นมลูก และสมุนไพรในการบำรุงร่างกายอื่น ๆ พวกยาบำรุงน้ำนม

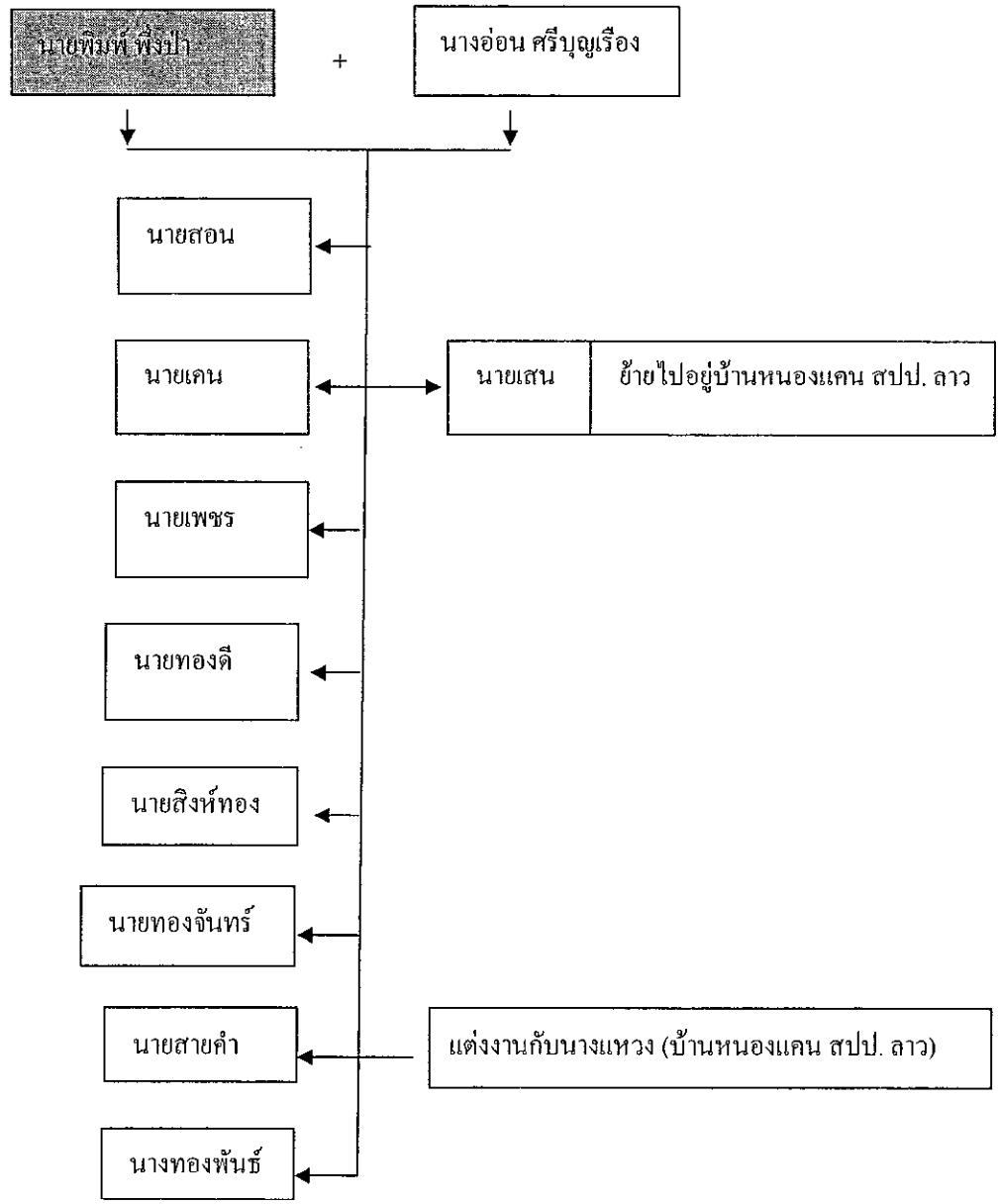
และในกลุ่มนามสกุลละครวงษ์ เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำมาตั้งชุมชนและ มีบทบาทเป็นกลุ่มผู้นำชุมชนมาโดยตลอดจากอดีตที่นายลา ละครวงษ์ และปัจจุบัน นายสายสมร ละครวงษ์ นอกจากนี้เครือญาติยังมีการอพยพโยกย้ายไปตั้งบ้านเรือนอยู่นอกประเทศไทยเป็นกลุ่มเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ ชาวบรูบ้านท่าล้ง นอกจากมีการตั้งบ้านเรือนในชุมชนตามกลุ่มเครือญาติแล้ว ยังมีกลุ่มเครือญาติที่อพยพ โยกย้ายไปตั้งบ้านเรือนในชุมชนใกล้เคียงทั้งภายในประเทศและในประเทศลาว

5.11 เครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ

นอกจากเครือญาติในหมู่บ้านแล้ว ชาวบรูบ้านท่าล้งยังมีสายสัมพันธ์เครือญาติที่อยู่นอกเขตพรมแดนรัฐไทย คือกลุ่มที่อยู่ในประเทศลาวในบ้านสุระ บ้านกุ่มน้อย บ้านคำตื้อ หรือลึกเข้าไปถึงบ้านลาดเสือ หนองเม็ก บ้านลูย หนองแคน บ้านหนองนกเขียน บ้านนากอกนาสะดอง ในเขตประเทศลาว และบางส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ยังคงมีการติดต่อและให้ความช่วยเหลือกันข้ามพรมแดนรัฐชาติมาตลอด และสามารถสืบสาวหาความสัมพันธ์ทางสายเลือดของแต่ละกลุ่มตระกูลได้

5.11.1 กลุ่มตระกูลพึ่งป่า

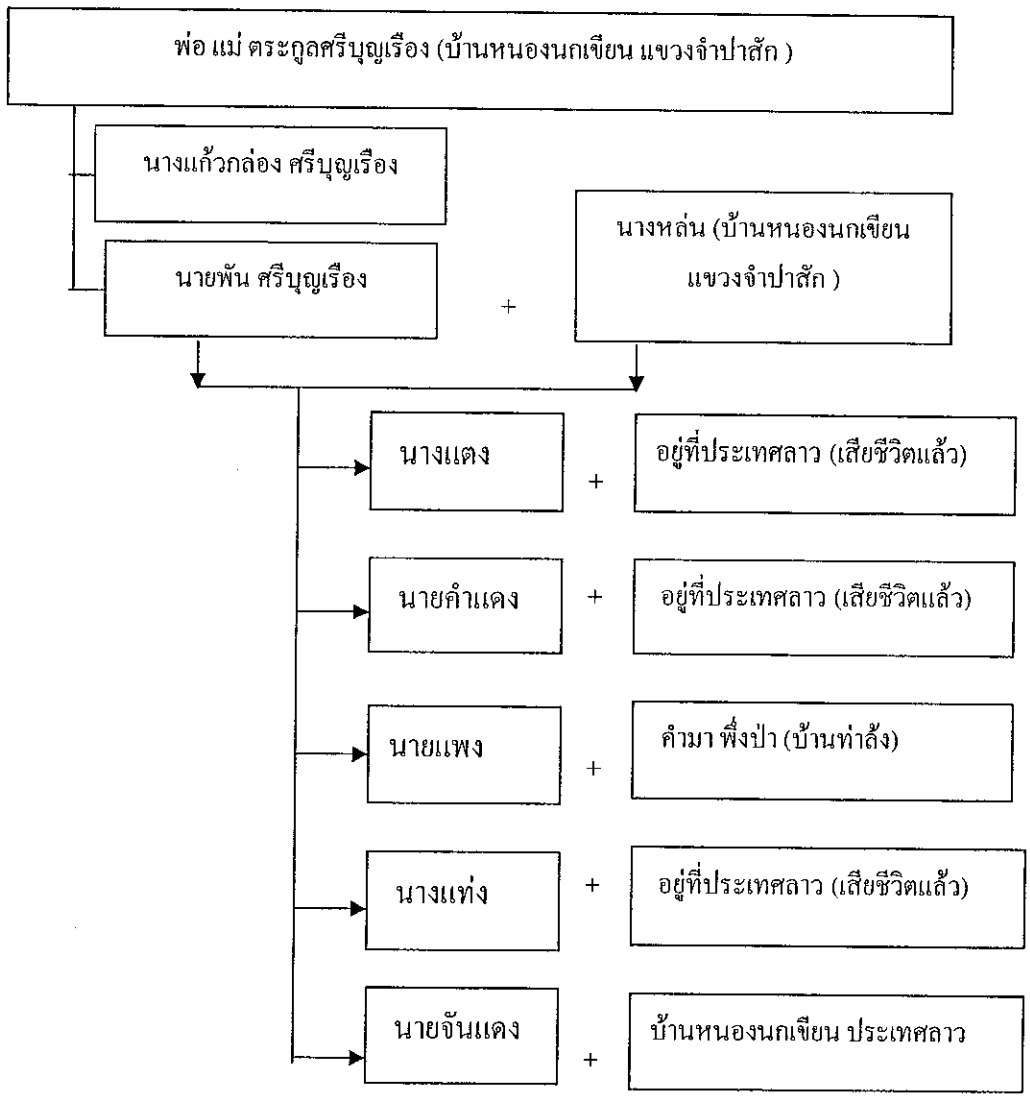
นายพิมพ์ พึ่งป่าแต่งงานกับนางอ่อน ศรีบุญเรือง มีบุตรธิดาจำนวน 9 คน และในจำนวนนี้มีนายเสน พึ่งป่าอพยพไปตั้งครอบครัวอยู่ที่บ้านหนองแคน แขวงจำปาสัก ทำให้นายเสนและพี่น้องเดินทางไปติดต่อสัมพันธ์กันข้ามพรมแดน และเมื่อนายสิงห์ทอง แต่งงานกับคนลาวในหมู่บ้านเดียวกันทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องนายเสนและนายสิงห์ทองเพิ่มมากขึ้น และพัฒนาจากความสัมพันธ์ระดับบุคคลของนายเสน จนขยายมาสู่นายสิงห์ทอง และขยายมาสู่ครอบครัวของพ่อแม่คือนายพิมพ์นางอ่อนและลูก ๆ จวบจนสมาชิกในครอบครัวแต่งงานมีครอบครัวออกไปก็เป็นการขยายออกไปในระดับครอบครัวและระดับกลุ่มเครือญาติ

ภาพที่ 5.17 ผังเครือญาติข้ามพรมแดนของตระกูลพึ่งป่า

5.11.2 ตระกูลศรีบุญเรือง

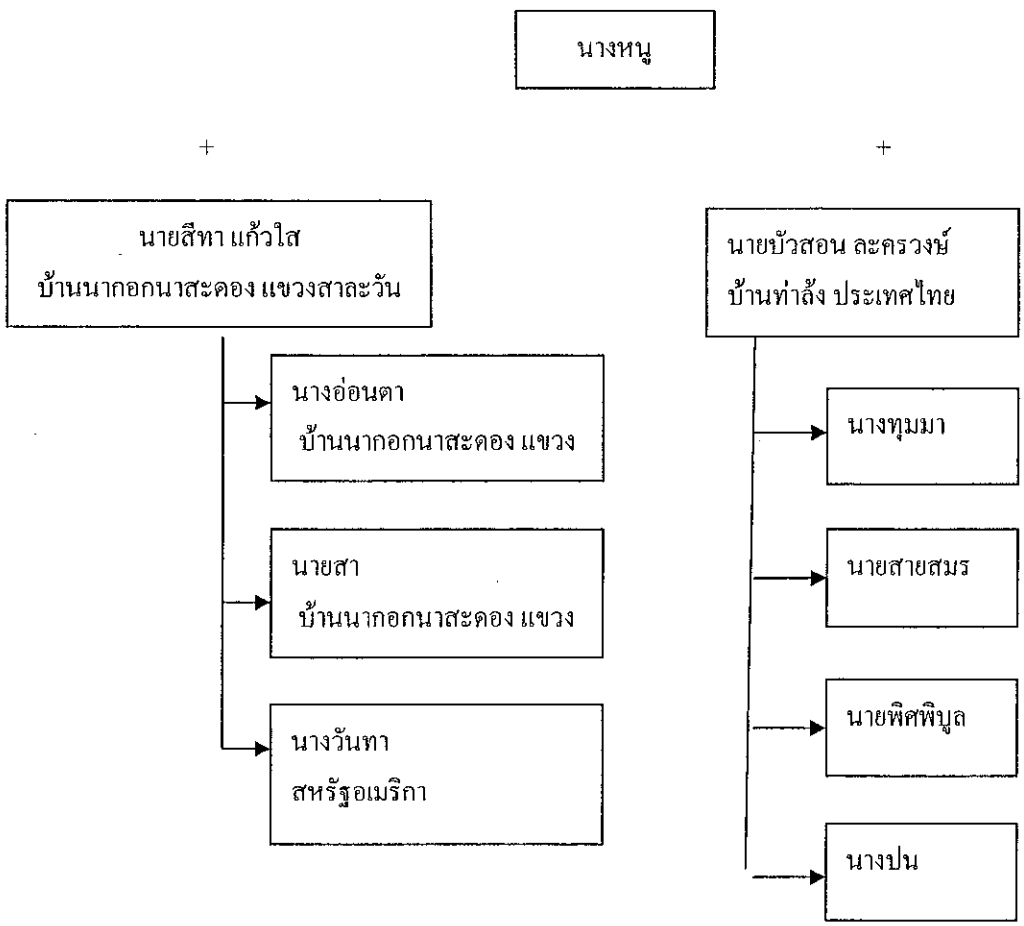
เป็นกลุ่มที่อพยพมาจากบ้านหนองนกเขียน แขวงจำปาสัก ซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้ามาแต่งงานกับฝ่ายชายนามสกุลพึ่งป่า แก้วใสในกลุ่มเข้ามาตั้งบ้านท่าล้ง และยังคงติดต่อสัมพันธ์กับเครือญาติเดิมที่บ้านหนองนกเขียน เช่น เครือญาติขิงนายแพง ศรีบุญเรือง ที่อพยพหนีภัยสงครามอินโดจีนเข้ามาอาศัยกับนางแก้วก่อง ศรีบุญเรืองที่เข้ามาแต่งงานกันนายบุญมี แก้วใส โดยนางแก้วก่อง เป็นพี่สาวของนายพัน ศรีบุญเรือง พ่อของนายแพง ศรีบุญเรือง ที่ยังคงอาศัยอยู่ที่บ้านหนองนกเขียนและยังคงติดต่อสัมพันธ์กับทางครอบครัวของนางแก้วก่อง

ภาพที่ 5.18 ผังเครือญาติข้ามพรมแดนของตระกูลศรีบุญเรือง

5.11.3 ตระกูลละครวงษ์

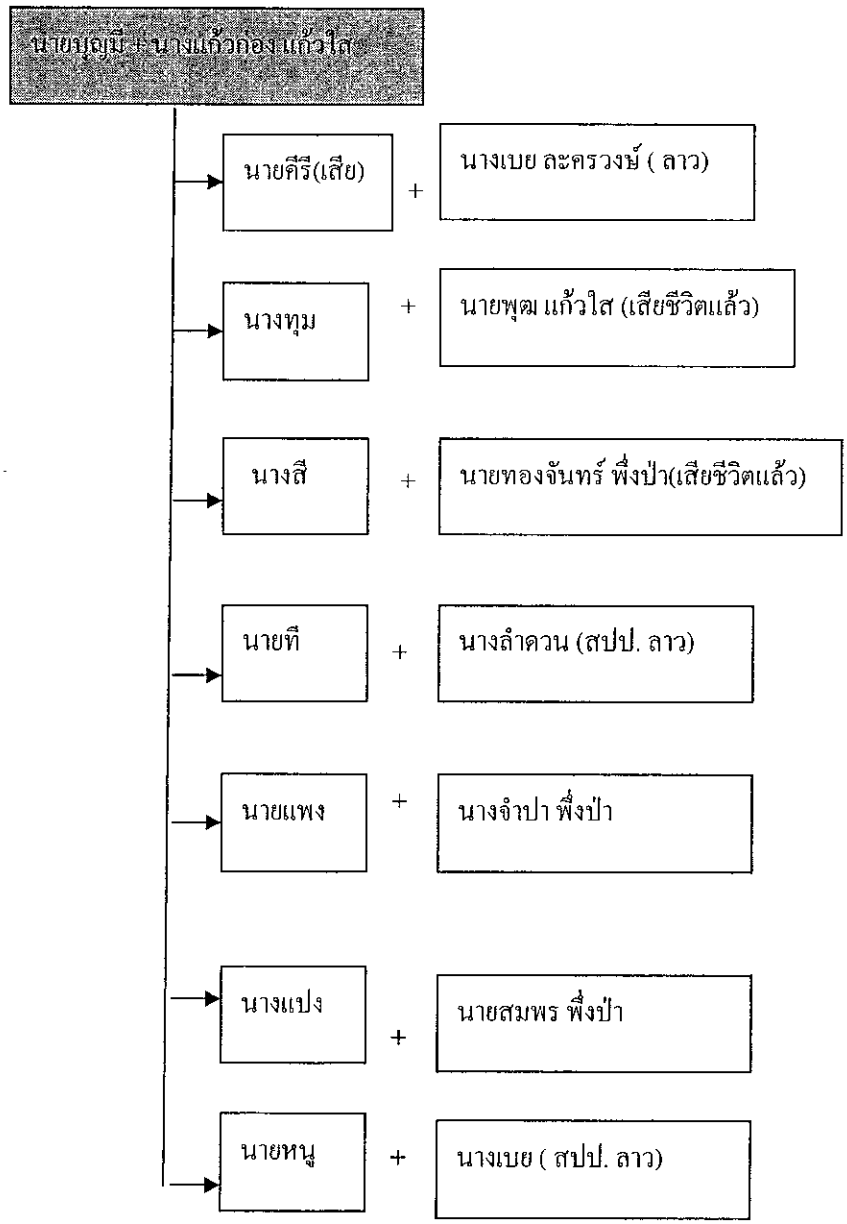
เป็นกลุ่มที่เดิมตั้งบ้านเรือนในเขตแขวงสาละวัน แต่ภายหลังได้อพยพมารวมกับชาวบรูบ้านลาดเสือ และท่าล้งในประเทศไทยตามลำดับ แต่ภายหลังมีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างเครือญาติข้ามไปมาระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาวของญาติพี่น้องที่สามารถสืบสาวหาความสัมพันธ์ทางสายเลือดได้ เช่นกลุ่มเครือญาติของนายสายสมร ละครวงษ์ จากบ้านนากอกนาสะดอง แขวงสาละวัน โดยนางหนูแต่งงานกับนายสีทา แก้วใส มีลูกสามคนคือนางอ่อนตา นายสา และนางวันทา หลังจากนั้นได้มาแต่งงานกับนายบัวสอน ละครวงษ์ ได้ลูกอีสี่คนคือ นางทุมมา นายสายสมร นายพิศพิบูลและทางทองปน ลูกที่เกิดจากแม่คนเดียวกันแต่คนละพ่อยังคงติดต่อสัมพันธ์กัน ข้ามพรมแดนไทย – ลาว รวมไปถึงข้ามไปมาระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศไทยและประเทศลาวด้วย

ภาพที่ 5.19 ผังเครือญาติข้ามพรมแดนของตระกูลละครวงษ์

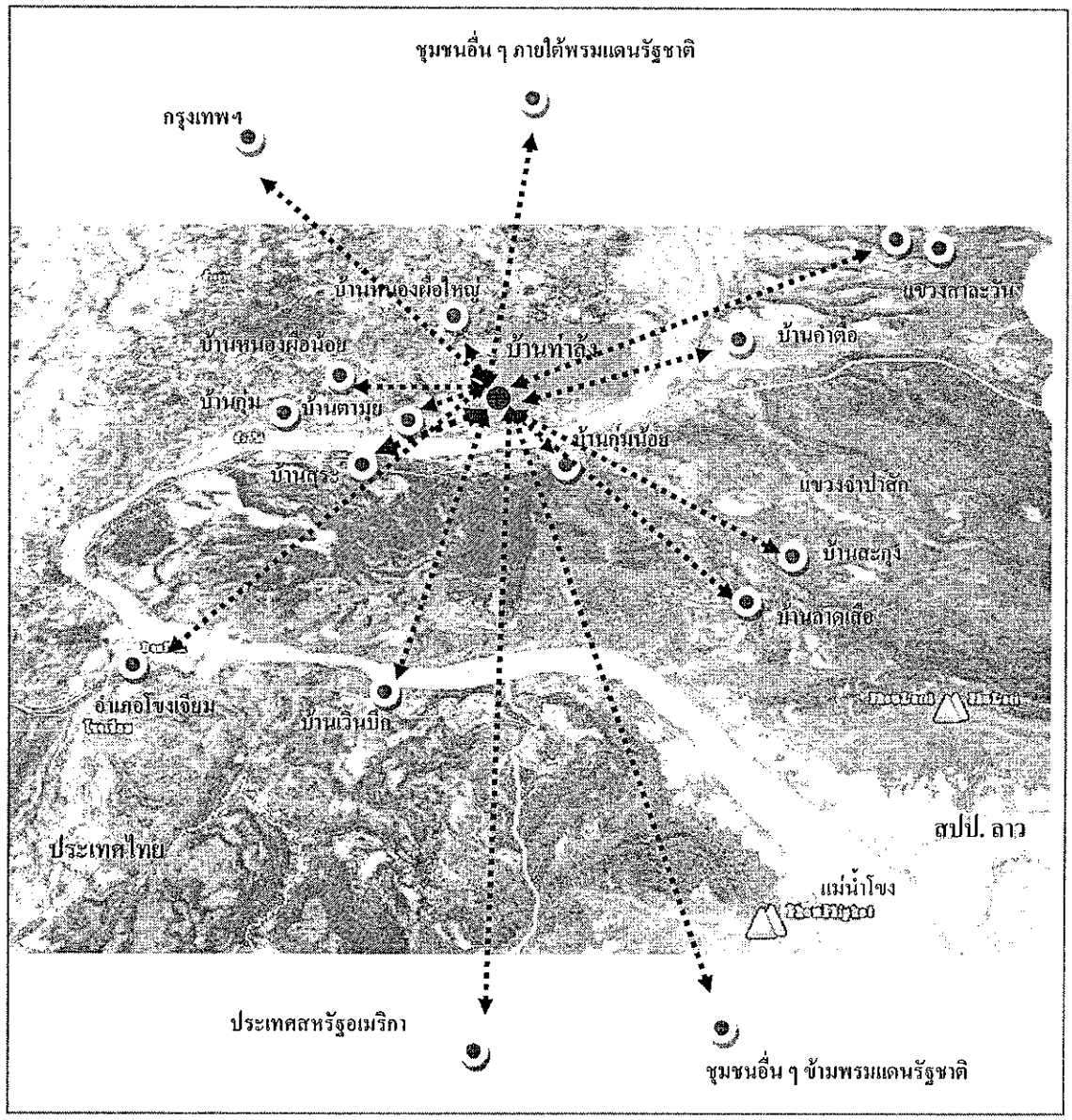
5.11.4 ตระกูลแก้วใส

เดิมกลุ่มตระกูลแก้วใส อพยพมาจากบ้านสาดเสือ และนายสี นายจันและนายกุ แก้วใส แต่งงานกับฝ่ายหญิงจากตระกูลศรีบุญเรือง ทำให้สองกลุ่มตระกูลถือเป็นเครือญาติสองกลุ่ม ที่ข้ามพรมแดนไทย - ลาว เช่นกลุ่มของนายบุญมี แก้วใส ลูกของนายจัน แก้วใส ที่แต่งงานกับนาง แก้วก่อง ศรีบุญเรือง มีลูก 6 คน ซึ่งต่อมาได้แต่งงานกับเครือญาติฝ่ายหญิงจากประเทศลาว และนาย ที แก้วใสอพยพข้ามฝั่งจากประเทศไทยไปอาศัยอยู่ในประเทศลาว และยังคงติดต่อสัมพันธ์กันมา จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 5.20 ผังเครือญาติข้ามพรมแดนของตระกูลแก้วใส

ซึ่งกลุ่มเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของชาวบรูบ้านท่าล้ง จะเป็นกลุ่มที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางสายเลือดในอดีต ของคนที่เป็นญาติพี่น้องร่วมบรรพบุรุษแล้วมีการแยกย้าย อพยพออกจากแหล่งมาตุภูมิไปตั้งบ้านเรือนในพื้นที่อื่น ๆ ที่สามารถสืบสาวหาความสัมพันธ์ทางสายเลือดได้ และที่ยังคงติดต่อสัมพันธ์กันมาจนถึงปัจจุบัน คือกลุ่มเครือญาติที่อาศัยในบ้านลาดเสือ บ้านหนองนกเขียน บ้านหนองแคน บ้านลูย บ้านนางาม รวมไปถึงบ้านกุ่มน้อย บ้านสุระ ในแขวงจำปาสัก และบ้านนากอกนาละดอง บ้านคำตื้อ ในแขวงสาละวัน ประเทศลาว และบางส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา

ภาพที่ 5.21 แผนที่เครือญาติในประเทศไทยและข้ามพรมแดนรัฐชาติของชาวบรูบ้านท่าล้ง

บทที่ 6
เครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ : รูปแบบความสัมพันธ์จากอดีตถึงปัจจุบัน

กลุ่มเครือญาติของชาวบรูภายหลังการแยกย้ายอพยพข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งบ้านเรือนในเขตประเทศไทย ยังคงมีการติดต่อสัมพันธ์กัน ข้ามไปมาหาสู่กัน ดั่งแม่น้ำโขงและผืนแผ่นดินทั้งสองฟากฝั่งไม่มีอาณาเขตหรือพรมแดนมาขวางกั้น ดั่งการไปมาหาสู่กันของคนสองฟากฝั่งในอดีต

6.1 ชายแดนไทย-ลาวก่อนยุครัฐชาติ

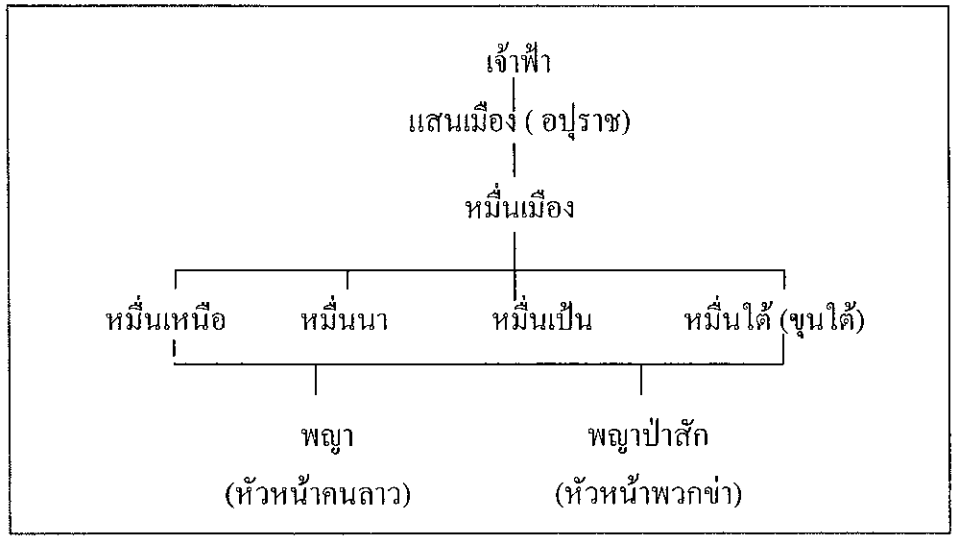
ในกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองในระดับประเทศและระดับภูมิภาค การเกิดรัฐชาติถือเป็นเงื่อนไขสำคัญอีกเงื่อนไขหนึ่ง ในการข้ามพรมแดนไปมาหาสู่กันของชาวบรูในไทยและลาว การเกิดรัฐชาติสมัยใหม่ (Nation State) เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สองหรือยุคหลังระบบอาณานิคม ภายหลังที่ประเทศเหล่านั้นได้เอกราช ในอินโดจีน ประเทศกัมพูชา ลาว และเวียดนาม หลังการสิ้นสุดระบบอาณานิคมได้เอกราช ก็เข้าสู่สงครามอินโดจีน จนสิ้นสุดในปี 2518 ประเทศเวียดนาม และลาว สถาปนาเป็นรัฐคอมมิวนิสต์ และในกัมพูชาเมื่อปี 2519 ต่างมีวิวัฒนาการการเกิดและสร้างรัฐชาติ ที่แตกต่างกัน

ในอดีตอาณาบริเวณที่เป็นประเทศกัมพูชา ลาว เวียดนามและไทย มีประวัติศาสตร์ในการเกิดรัฐในกลุ่มชนชาติไท (กลุ่มไทอาหม กลุ่มไทใหญ่ กลุ่มไทลื้อ กลุ่มไทดำไทขาว และกลุ่มลาว) มีรูปแบบการปกครองเป็นแบบบ้านเมืองมาตั้งแต่คริสศตวรรษที่ 6 และมีการก่อตัวเป็นรัฐไทเกิดขึ้นในช่วงคริสศตวรรษที่ 6 – 7 ผู้นำเกิดจากการเลื่อนสถานะจากผู้นำชุมชนระดับเมือง (Chiefdom) แล้วขยายอาณาเขตการปกครองไปยังเมืองอื่นๆจนเกิดอาณาจักร (Kingdom) โดยความสามารถเฉพาะตัวของผู้นำ แต่ความเป็นอาณาจักรมีลักษณะคลุมเครือ ต่อมารัฐเหล่านั้นก็เสื่อมสลายกลายเป็นเมืองเช่นเดิม เกิดรัฐไทอื่นขึ้นแทนที่ ที่ชัดเจนในคริสศตวรรษที่ 9 - 13 ได้แก่ อาณาจักรอาหม อาณาจักรมาวหลวง (ไทใหญ่) อาณาจักรสิบสองปันนา (ไทลื้อ) และอาราจักล้านช้าง (ลาว) และทยอยล่มสลายจนถึงปลายคริสศตวรรษที่ 19 ในยุคอาณานิคม (สุภางค์ จันทวานิช และวิมาลา ศิริพงษ์, 2542)

6.1.1 รัฐในสมัยอาณาจักรล้านช้าง

อาณาจักรล้านช้างมีพัฒนาการเป็นอาณาจักรราวคริสศตวรรษที่ 14 พงศาวดารล้านช้างกล่าวถึงตำนานขุนบรม ซึ่งคาดว่าน่าจะมีอายุเก่าแกประมาณศตวรรษที่ 7 (Amphay Dore อ้างอิงจาก สุภางค์ จันทวานิช และวิมาลา ศิริพงษ์, 2542) ในการจัดแบ่งผู้คนตามตำนานขุนบูลมไว้สามระดับคือ ระดับสูงสุดคือกษัตริย์ เป็นผู้ปกครอง มีหน้าที่ขจัดทุกข์บำรุงสุข ขจัดความเดือดร้อนและจัดระเบียบให้สังคม ลำดับรองลงมาคือขุนนาง ซึ่งเป็นผู้ช่วยกษัตริย์ในการปกครอง เป็นข้าร่วมทุกข์ร่วมสุขและถวายชีวิตเป็นราชพลี และไพร่บ้านไทเมือง เป็นผู้ปฏิบัติตามกษัตริย์และขุนนาง มีหน้าที่ผลิตสิ่งอุปโภคบริโภค เพื่อเลี้ยงตนเอง และบำรุงศาสนา ซึ่งในกลุ่มนี้รวมไปถึงพวกข้า หรือข่า มักไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ไท แต่เป็นกลุ่มพื้นเมืองดั้งเดิมที่ใช้ภาษามอญ-เขมร ที่ทำหน้าที่เป็นแรงงานและไม่มีสิทธิในการถือครองที่ดิน ถือเป็นลำดับสุดท้ายของสังคม ซึ่งพบทั่วไปในรูปแบบการปกครองของรัฐไท (สุภางค์ จันทวานิช และวิมาลา ศิริพงษ์, 2542)

และตามประวัติเมืองจำปาสักเกิดจากการอพยพของชาวจามหนีการรุกรานของเขมรในราวต้นพุทธศตวรรษ ซึ่งเดิมอาจเป็นเมืองเขมรที่อยู่ใต้วัฒนธรรมอินดู จนกระทั่งชาวจามได้มาตั้งเมืองบริเวณวัดภู ซึ่งจาก ชื่อเมืองจัมปาสัก ราว ค.ศ. 1638 และจากนิทานเรื่องท้าวบาเจียงกับนางมะโรง เรื่องของเจ้าหญิงธิดากษัตริย์โคตรบองที่รักกับเจ้าชายชาวข่า คือท้าวบาสักหรือป่าสัก แสดงให้เห็นว่าดินแดนแถบนี้เป็นดินแดนที่ชาวข่าอยู่รวมกลุ่มกันเป็นบ้านเป็นเมือง จนมีกษัตริย์ปกครอง แต่ชาวข่ายังไม่ได้รับการยอมรับ สถานภาพความเท่าเทียมกับกลุ่มอื่นๆ แม้ในระดับเจ้าเมือง ดังปรากฏในระบบการการปกครองของอาณาจักรล้านช้าง (ลาว) ตำแหน่งขุนนางของชาวข่าอยู่ในลำดับล่างสุด คือตำแหน่งพญาป่าสัก

ภาพที่ 6.1 โครงสร้างการปกครองของอาณาจักรล้านช้าง (ลาว)
(สุภางค์ จันทวานิช และวิมาลา ศิริพงษ์, 2542 : 105)

ซึ่งในการทำสงคราม ระหว่างอาณาจักรในเขตนี้ ในช่วงศตวรรษที่ 18 – 19 จะมีลักษณะเป็นการทำสงครามกวาดต้อนผู้คน ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่ Clifford Greetz กล่าวไว้ในงานศึกษาเรื่อง Negara (Geertz 1980: 24 อ้างอิงจากวสันต์ ปัญญาแก้ว, 2548 : 191-192) ว่า

"อำนาจรัฐในศตวรรษที่ 19 นั้นขึ้นอยู่กับการสะสมหรือควบคุมกำลังคนมากกว่าการครองทรัพย์สินหรือที่ดิน ; การมีกำลังคนอยู่ภายใต้อาณัตินั้นย่อมมีนัยทางสังคมเสมือนกับเป็นการสะสมอำนาจความมั่งคั่งและหน้าตาทางสังคมแบบหนึ่ง อำนาจรัฐ (บนเกาะบาหลี) โดยพื้นฐานแล้วไม่ได้เป็นเรื่องอธิปไตยเหนือดินแดน การขัดแย้งไม่ลงรอยกันระหว่างพวกเจ้าฟ้าทั้งหลายบนเกาะนี้โดยส่วนใหญ่ไม่ได้เกี่ยวกับปัญหาต่างๆในเรื่องเขตแดน แต่ทว่าเป็นข้อขัดแย้งในเรื่องหน้าตา (ของพวกเจ้า) เป็นเรื่องของสิทธิอำนาจ ในอันที่จะเคลื่อนย้ายหรือกำกับควบคุมการเคลื่อนย้ายข้าไพร่ บริวารและผู้คน"

ภายหลังอาณาจักรล้านช้างถูกอาณาจักรที่เข้มแข็งกว่าขยายอิทธิพลเข้าแทรกแซงในปลายศตวรรษที่ 16 ถูกพม่ารุกรานและตกเป็นเมืองขึ้นของพม่ากว่า 20 ปี (สุรชัย ศิริไกร, 2546 : 421- 479) จนปลายศตวรรษที่ 19 อาณาจักรล้านช้างถูกสยามรุกรานและเข้าปกครอง พ.ศ. 2322 – 2436 (ค.ศ. 1779-1893) เป็นระยะเวลา 114 ปี และตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส พ.ศ. 2436 – 2497 ในช่วงการตกอยู่ในระบบอาณานิคมของฝั่งเศส ได้เกิดกระแสต่อต้านขึ้นทั่วไปในลาว และกระบวนการต่อต้านฝรั่งเศสนั้น มีกลุ่มข่าที่เข้าร่วมด้วย และเป็นกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสที่สำคัญใน

ประวัติศาสตร์ลาวคือ กลุ่มพ่อกะดวด และกลุ่มองค์แก้ว องค์กมมะดำ รวมไปถึงการเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ของนายสีทน กมมะดำ จนลาวสามารถปลดปล่อยตนเองจากเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสได้ในปี พ.ศ. 2497

6.1.2 รัฐชาติสมัยใหม่

หลังจากปลดปล่อยตนเองจากเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสได้แล้ว ลาวต้องเข้าสู่สงครามแย่งชิงประเทศระหว่างฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวาอีกเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี (พ.ศ. 2497 – 2517) จึงได้สถาปนาเป็น สปป.ลาวในปัจจุบัน ซึ่งหลังการสิ้นสุดระบบอาณานิคม กลุ่มประเทศอินโดจีนต่างหันมาสร้างความเป็นเอกภาพในชาติ หรือที่เรียกว่ารัฐชาติ (Nation – State) ที่ซึ่งรัฐชาติมีอธิปไตยสูงสุดเหนือดินแดนและประชากรและมีอำนาจสูงสุดในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม และเป็นศูนย์กลางแห่งการสร้างอารยธรรมแห่งรัฐ (ยุค ศรีอาริยะ, 2540 : 83-105) ซึ่งการเกิดรัฐในยุคนี้มีความแตกต่างจากช่วงแรกเพราะรัฐ (State) คืออำนาจทางการเมืองและการปกครองสูงสุดที่ดำรงอยู่ในประเทศหรือชาติ (a country or a nation) รวมไปถึงชาติในสมรรถภาพแห่งการรวมตัวร่วมมือกัน ส่วนชาติ (Nation) คือการขยายตัวของการรวมกันของกลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิด โดยการสืบสานร่วมกัน ใช้ภาษาร่วมกัน หรือมีประวัติศาสตร์ร่วมกันจนสามารถก่อตัวเป็นเผ่าพันธุ์หรือกลุ่มประชากรที่มีความชัดเจน และมีการจัดระเบียบองค์กรเป็นรัฐทางการที่แยกจากที่อื่นๆ และครอบครองอาณาบริเวณที่มีเขตแดนชัดเจนแน่นอน (Clifford Geertz, "the world in Pieces" in Available Light : 234 อ้างอิงจากไชยันต์ ไชยพร, 2551 : 79 - 81)

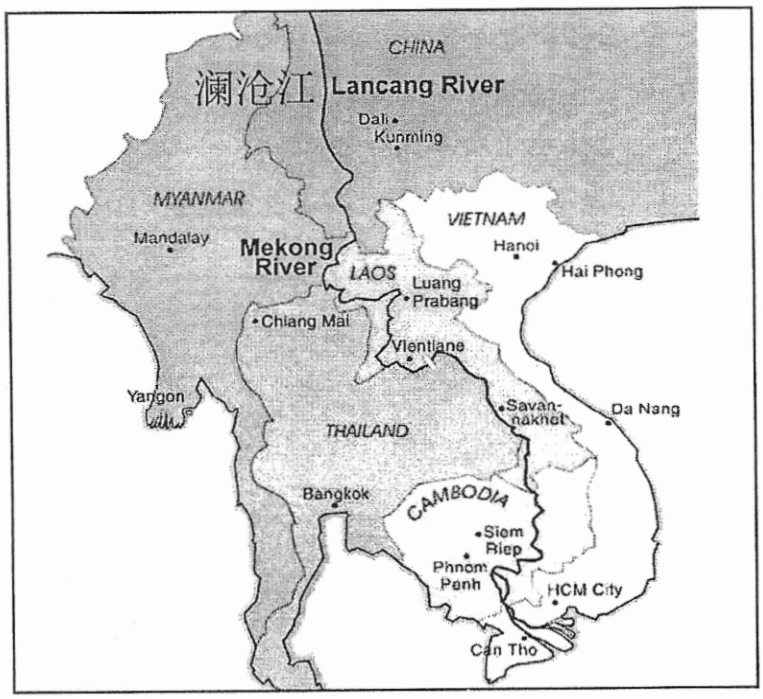
ทำให้รัฐชาติกลายเป็นสถาบันทางการเมืองในสังคมหนึ่งๆที่มีอำนาจถูกขาดกลไกใช้ความรุนแรง เพื่อการใช้อำนาจทางกฎหมายเพื่อรักษากฎระเบียบและความสงบเรียบร้อยของสังคม และจัดการควบคุมลงโทษทำลายผู้คนหรือปัจจัยแปลกปลอมผิดเพี้ยนอันเป็นอันตรายต่อสังคม รวมไปถึงการใช้อำนาจผลักดันทิศทางความเป็นไปของสังคมด้วยนโยบาย งบประมาณ และพลังของระบบราชการที่ใหญ่โต มีความชอบธรรมเพื่อทำหน้าที่สร้างกฎหมาย บังคับใช้กฎหมาย เก็บภาษี ใช้ภาษี เพื่อประโยชน์สาธารณะ (ธงชัย วินิจจะกูล, 2551 : 50)

6.1.3 ชายแดนไทย - ลาว

สำหรับรัฐไทยได้มีพัฒนาการจากรัฐอาณาจักรมาสู่รัฐชาติในช่วงรัตนโกสินตร์ตอนต้น เป็นการสร้างชาติหรือความเป็นไทย โดยอาศัยจินตกรรมร่วมทางสังคมของผู้คน ไม่ว่าจะผ่านการสร้างประวัติศาสตร์ชาติ วีรบุรุษ อนุสาวรีย์ ไปจนถึงวาทกรรมแผนที่หรือตัวตนทางภูมิศาสตร์ (Winichakul, 1994 อ้างอิงจาก วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2548) ซึ่งทำให้ รัฐ-ชาติสมัยใหม่มีอาณาเขตที่ชัดเจนแน่นอน เป็นอิสระ มีอำนาจอธิปไตยทั้งภายในและภายนอกอาณาเขตรัฐ วิธีคิดเกี่ยวกับรัฐ-ชาติแบบนี้ ทำให้ตลอดศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 จึงเต็มไปด้วยเรื่องราวของ

การผนวกรวมลัทธิชาตินิยมและรัฐนิยม และแสดงออกในรูปของการสร้างรัฐ - ชาติสมัยใหม่ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2551 : 9) มีการสร้างความเป็นชาติไทย ผ่านสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตั้งแต่สมัยรัชการที่ 3 เป็นต้นมา

ในช่วงรัชกาลที่ 5 ทรงมองเห็นความสำคัญในการทำแผนที่สมัยใหม่ แบบตะวันตก ในขณะที่กำลังมีการแย่งชิงดินแดนในแถบนี้ จึงจ้างคณะสำรวจของดุยสฮาร์ท (Duyshart) ชาวฮอลันดา และรับนายเจมส์ แมคคาร์ธี (Jame McCarthy) เข้ามาเป็นราชการในปี พ.ศ. 2424 ทำให้มีการสำรวจและจัดทำแผนที่ สยามจึงมีแผนที่และได้รับการตีพิมพ์แบบโลกตะวันตก ในปี พ.ศ. 2440 และเขตแดนด้านตะวันออกระหว่างสยามกับลาว-อินโดจีนของฝรั่งเศสนั้น มีเส้นเขตแดนเป็นแม่น้ำโขงกั้นระหว่างกันคลอดแนว จากบน เชียงแสน เชียงราย ฝั่งซ้ายเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ลงล่างจำปาสักฝั่งขวา กับปากเซฝั่งซ้าย แต่ก็เป็นเขตแดนที่จะปรับเปลี่ยนกันอีกครั้งในเกือบทศวรรษต่อมา (ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2549 : 165 -166) ทำให้แม่น้ำโขงกลายเป็นพรมแดนไทยลาว กั้นแนวพรมแดนไทย - ลาวที่มีความยาวประมาณ 1,760 กิโลเมตร ทอดไปตามสันปันน้ำสองตอนคือ ตอนเหนือ ในเขตจังหวัดเชียงราย น่าน อุตรดิตถ์ และจังหวัดเลย ยาว 460 กิโลเมตร ตอนใต้ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ยาว 180 กิโลเมตร ส่วนพรมแดนที่กั้นทอดไปตามลำน้ำ มีสามตอนคือ ตามร่องน้ำลึกของแม่น้ำโขงในเขตจังหวัดเชียงราย ประมาณ 94 กิโลเมตร ตามร่องน้ำลึกของแม่น้ำเหียงงาและแม่น้ำเหียง ประมาณ 140 กิโลเมตร และตามลำน้ำโขงตอนล่างจากจังหวัดเลยถึงจังหวัดอุบลราชธานี 880 กิโลเมตร ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ไหลผ่านเขตอำเภอเขมราฐ อำเภอนาตาล อำเภอโพธิ์ไทร อำเภอศรีเมืองใหม่ และมาบรรจบกับแม่น้ำมูลที่อำเภอโขงเจียม ความยาวช่วงที่ไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานีประมาณ 180 กิโลเมตร และเป็นพรมแดนที่กั้นแบ่งระหว่างชาวบรูที่เป็นพลเมืองไทย ในรัฐไทยและชาวบรูในรัฐลาวแบ่งกลุ่มญาติพี่น้องออกเป็นสองประเทศ มีอำนาจบังคับของกฎหมายการเข้าออกพรมแดนของแต่ละประเทศ แต่ความสัมพันธ์สายใยของเครือญาติที่ผูกโยงสัมพันธ์ ทำให้เหล่าเครือญาติยังคงเดินทางไปมาหาสู่กันข้ามพรมแดนรัฐชาติ

ภาพที่ 6.2 แผนที่การไหลของแม่น้ำโขง และส่วนหนึ่งเป็นพรมแดน ระหว่างไทยกับลาว
(ที่มา : ปรับปรุงจาก http://www.ecotourismlaos.com)

6.2 ความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติ

เรือหาปลาของพี่นิกร พึ่งป่า คนบรูบ้านท่าล้งวัยเกือบห้าสิบปีเร่งเครื่องตัดข้ามลำน้ำสีแดงข้นต้นฤดูฝนของแม่น้ำโขง เกลียวคลื่นปะทะลำเรือจนกระเด็นกระดอน มีเรือหาปลาของชาวบรูบ้านท่าล้งแล่นผ่านไปทางทิศตะวันออกสองสามลำ ต่างโบกมือพยักหน้าทักทาย สายน้ำที่คึกคะนองตรงหน้าคือความหวาดหวั่นของการมองระยะใกล้ เรือต้องแล่นเลี้ยวหลบกลุ่มคลื่น มุ่งหน้าออกนอกเขตแดนรัฐไทย ตัดข้ามลำน้ำที่กว้างกว่าสองกิโลเมตรเพื่อเข้าสู่ฝั่งประเทศลาว พี่นิกร (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

" ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงแถบนี้การข้ามไปมาหาสู่กันเป็นเรื่องปกติ บางครั้งก็ข้ามมาซื้อข้าวของเครื่องใช้ มาร่วมงานบุญ แต่ช่วงสงครามข้ามไปมาแบบนี้ไม่ได้เพราะมีทหารมาตั้งค่ายและคอยตรวจ ทุกวันนี้คนไทย คนลาวข้ามไปหาซื้อข้าวของจากฝั่งลาวเช่นกัน หรือไปร่วมงานบุญส่วนมากรู้จักกัน หรือเป็นญาติพี่น้องกันก็มี เมื่อวันก่อนยังข้ามไปซื้อข้าวสารที่บ้านกุ่มน้อย เพราะข้าวที่เก็บไว้จากการทำนาเริ่มหมด พื้นที่ทำนามีน้อยไม่พอกินถึงปี "

เรือแล่นผ่านร่องน้ำลึกเข้าเขตประเทศลาว เรือหาปลาใกล้ชายฝั่งแล่นวนไปมาสองลำ พี่นิกรพยักหน้าทักทาย คนในเรือพยักหน้าตอบ ก่อนนำเรือเข้าเทียบท่า ทันทีที่เราก้าวขึ้นเหยียบบนผืนดินของประเทศลาว หมาผอมลายเสือสองตัวตะเบ็งเสียงเห่าดังก้องทั่วลำน้ำ เจ้าของบ้านเดินมาปรามหมาและเชิญชวนให้นั่งพัก ข้างเรือนไม้ชั้นเดียวที่พื้นยกสูง ที่ปลูกห่างจากฝั่งไม่ถึงห้าเมตร ฝาบ้านทำจากไม้เนื้อแข็ง และบางส่วนเป็นไม้ไผ่สาน หลังคามุงสังกะสี เหนือฝั่งขึ้นไปกว่าสิบเมตรเป็นกลุ่มบ้านเรือนที่ตั้งเรียงราย ซ่อนตัวอยู่ภายใต้ร่มเงาของเหล่าต้นมะม่วง มะพร้าว และต้นไม้นานาชนิดที่ขึ้นปกคลุมไปทั่วทั้งหมู่บ้าน

พ่อขุนทวี พรานปลาและพ่อค้าของป่า เขยบ้านท่าล้ง ที่นั่งอยู่ก่อนแล้วกล่าวทักทาย และรินเหล้าป่าที่ใสราวน้ำฝน ส่งให้ผู้มาเยือน ผมรับน้ำสีใสราวน้ำฝนสาดลงคอผ่านลำไส้จนร้อนผ่าวทุกขดม้วนลงไปสงบนิ่งอยู่ในกระเพาะอาหาร ทำให้ผ่อนคลาย ลดอาการตื่นเต้นลงได้บ้าง ก่อนก้าวสู่หนทางข้างหน้าที่ไม่คุ้นชิน ผืนดินที่เราเหยียบคือจุดเริ่มต้นของดินแดนของประเทศลาว เหนือขึ้นไปคือหมู่บ้านลาวตามแนวชายแดน และมวลญาติมิตร ชาวบรูเดินทางเข้าออกข้ามไปมาหาสู่กันด้วยสายสัมพันธ์ของเครือญาติมานานหลายชั่วคน แต่คนแปลกถิ่นผู้ศึกษาคือโอกาสที่จะได้เดินทางบนความเสี่ยง ทั้งจากกฎหมายบ้านเมืองในการข้ามพรมแดนและเสี่ยงชีวิตต่อความคึกคะนองของสายน้ำโขงที่เชี่ยวกราก

ถนนดินสีดำเฉอะแฉะนำเราออกห่างจากตลิ่ง ผ่านเรือนไม้ไผ่ยกสูง ฝาบ้านทำจากไม่ไผ่สานผุพัง บางจุดกั้นด้วยกระดาษลัง หลังคามุงหญ้า ใต้เรือนมีเด็กมอมแมมสองคนกำลังเล่นรถพลาสติกอยู่ข้างบันไดบ้าน ถัดไปเป็นกองรองเท้าแตะหลายสิบคู่ บนเรือนเป็นกลุ่มเด็กและผู้ใหญ่กำลังนั่งดูทีวี ข้างๆมีหม้อแบตเตอรี่ต่อสายไฟเชื่อมกับทีวี ชมรายการของช่องเจ็ดสี ทีวีไทยอยู่เงียบๆ โดยไม่ใส่ใจกับกลุ่มคนที่กำลังเดินผ่าน จากซอกซอยเล็กๆ สู่ถนนดินดำที่กว้างขึ้น และเจิ่งนองไปด้วยน้ำโคลนขุ่นข้นสีดำ จนต้องเดินหลบออกข้างทาง เกาะเสารั้วไม้ข้างถนน ลูกหมูสีดำสามตัววิ่งโผล่ออกมาจากรั้วลุยผ่านเหล่าน้ำโคลน จนคณะผู้มาเยือนต้องหยุดชะงักด้วยความตกใจ เรือนสองข้างเป็นบ้านไม้สองชั้น ส่วนใหญ่พื้นเรือนและฝาบ้านทำจากไม้ไผ่ และหลังคามุงหญ้า มีเพียงสองสามหลังที่เป็นบ้านไม้สองชั้นหลังคามุงสังกะสี ชาวบ้านบางคนหยุดงานจักสานหันมามองคนแปลกหน้าที่กำลังเดินผ่าน พี่นิกรกล่าวทักทายและบอกจุดหมายว่าเราจะมาเยี่ยมพ่อใหญ่ที

เมื่อถึงบ้านพ่อที เจ้าของบ้านเป็นชายชราผิวคล้ำ รูปร่างผอมค่อนข้างสูง ผมหงอกขาวทั่วศีรษะ นุ่งผ้าขาวม้า สวมเสื้อสีกากีเก่าขาด ท่าทางคล่องแคล่ว เชื้อเชิญให้คณะผู้มาเยือนนั่งพักบนแคร่ไม้ที่อยู่ใต้ถุนบ้าน ตัวบ้านเป็นไม้สองชั้น ฝาและพื้นทำจากไม้เนื้อแข็งที่ไสตบแต่งและเข้าไม้อย่างดี หลังคามุงสังกะสี มีตัวอักษรภาษาลาวติดไว้ที่ขื่อระบุว่าตั้งอยู่ในเขตเมืองชนะสมบูรณ์ แขวงจำปาสัก ลูกหมูสีดำสี่ห้าตัววิ่งไล่กันไปมาใต้ต้นมะม่วง บางครั้งก็วิ่งไล่งับฝูงไก่ที่กำลังกินข้าวเปลือกอยู่

ข้างเรือนไม้ไผ่แบบบ้านชาวบรูในอดีต ที่ปลูกอยู่ข้างๆอยู่ห่างออกไปราวห้าสิบเมตรทางทิศเหนือ เด็กหนุ่มไม่สวมเสื้อเดินผ่านมาร้องถามขายหมูป่าข้ามรั้วไม้ไผ่เข้ามาเป็นภาษาลาว หญิงชราจากบ้านใกล้เคียงเดินมาขอพลู

พ่อที แก้วใส : ผู้อยู่ระหว่างพรมแดน

พ่อที แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) เจ้าของบ้าน พลเมืองไทยพลัดถิ่นและอดีตชาวบรูบ้านท่าล้ง ผู้เป็นน้องชายของยายทุม แก้วใส เล่าถึงชีวิตในอดีตเพื่อแนะนำตนเองว่า

"ข้าน้อยเป็นลูกของพ่อบุญมี และแม่แก้วกล่อง แก้วใส รุ่นปู่รุ่นย่าอยู่บนภูฤาษี เป็นที่อยู่ของพระฤาษี องค์แก้วกับองค์กมมะดำก็อยู่ข้างบนกับพระฤาษี พ่อบุญมีเป็นลูกของหลวงปู่อาจหรือที่เรียกว่าหลวงอาจ เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่สมเด็จลุน ฝรั่งเศสให้บังคับเมืองปากเซ ให้พาลูกหลานลงมาจากภูฤาษีมาอยู่บ้านหนองเม็ก ชาวบรูเป็นพวกเดียวกันกับเผ่ากะตางหรือพะแก้ว บางครั้งเขาก็เรียกโส้ หรือบรู ล้วนเป็นพวกเดียวกัน ที่เรียกพะแก้วเพราะเผ่ากะตางไปเห็นพระแก้วอยู่ในถ้ำ ก็ไม่รู้ว่าเป็นอะไรเรียกว่า บักน้อย ๆ ไปไหนก็เอาบักน้อยๆพาดบ่าไป จนเจ้าเมืองจำปาสักอยากได้เลยให้คนมาหาม ไปทำตกแม่น้ำของ แล้วให้คนงมหา งมอย่างไรก็หาไม่เจอ เลยมาเรียกเผ่ากะตางไปงม เผ่ากะตางไปงมไม่นานก็เจอเลยเอาไปไว้ที่หอพระแก้ว แต่งตั้งให้ชาวกะตางเฝ้าเลย เรียกพวกนี้ว่าพะแก้ว ชาวพะแก้วมีอยู่ทั้งแถบสะหวันนะเขต สาละวัน จำปาสัก

ตอนที่อยู่ในประเทศไทย เคยเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตอนพ่อบุญมีเป็นผู้ใหญ่บ้าน และรักษาการผู้ใหญ่บ้านปีหกเดือน ตอนที่พ่อบุญมีเกษียณ ในช่วงที่ลาวแตก คนลาวข้ามมาวันละประมาณ 70-80 คน ต้องนำเอาอาวุธเดินไปส่งอำเภอบ้านด่านทุกวัน"

ชายชราเล่าถึงความหลัง พลางหยิบต้นกำลังเสือโคร่งแห้งออกจากถุงผ้า ค่อย ๆ ใช้มือบิออกทีละส่วน หย่อนยัดลงไปในขวดเหล้าป่าอย่างชำนาญ หันไปบอกพี่นิกรผู้เป็นหลานชายที่แกเรียกว่า "บักหำ" ให้ลุกไปหาจอกที่อยู่ในครัวมาให้ เพียงอึดใจก็รินใส่แก้วแจกจ่ายผู้มาเยือนที่นั่งรายรอบ หลังจากนั้น ถ้อยคำและความคิดคำนึงถึงเหล่าญาติพี่น้องก็ค่อย ๆ หลั่งล้นออกมาดั่งสายน้ำโขงกระโจนแก่งในฤดูน้ำหลาก

" ...พอเมียคนแรกป่วยจึงนำไปรักษาทางธรรมที่บ้านนากอกนาสะดองบ้านเก่าของเมียในประเทศลาว รักษาอยู่หลายปีก็ไม่หายจนเมียตาย เอกสารต่างๆที่ถูกไฟเผา ไม่สามารถขอใหม่จากทางราชการได้ เลยแต่งงานใหม่และตั้งบ้านเรือนอยู่ประเทศลาว อพยพมา อยู่บ้านกุ่มเมื่อปี 2529 เพื่อติดต่อกับญาติพี่น้องที่อยู่ฝั่งไทยได้ง่าย เป็นชาวบรูครอบครัวเดียว ที่เหลือเป็นลาวลุ่ม การติดต่อสัมพันธ์กับคนทั่วไปใช้ภาษาลาว แต่ในครอบครัวจะพูดภาษาบรู การไปมาหาสู่กันกับญาติพี่น้อง

บ้านท่าล้งจะข้ามไปมาหาสู่กันในช่วงงานบุญหรือมีกิจธุระ ส่วนมากลูกหลานบ้านท่าล้งจะแวะมาหาตลอดทั้งหลังการลงมาจับปลา และมาพูดคุยกับตามปกติเหมือนคนบ้านเดียวกัน"

วงสนทนาหยุดชะงักชั่วครู่ เมื่อหญิงชายวัยกลางคนคู่หนึ่งเดินตามถนนดินมุ่งหน้าเข้ามาในบริเวณบ้าน ผู้หญิงสวมเสื้อเชิ้ตสีฟ้ากางเกงขายาวสีดำ สะพายเป้สีดำ สวมรองเท้าหุ้มส้น ส่วนผู้ชายสวมเสื้อโปโลสีน้ำเงิน ปักชื่อและสัญลักษณ์พรรคการเมืองชื่อดังของประเทศไทยและกางเกงขาสั้นสีดำ สวมรองเท้าแตะ หาบตะกร้าขนาดคนโอบเดินแอ่นหน้าแอ่นหลังเข้ามาภายในบริเวณบ้าน พ่อทีลุกจากวงคุยเดินยิ้มออกไปรับผู้มาเยือน ฝ่ายชายวางหาบไว้ที่ลานบ้าน ทั้งคู่ยกมือไหว้พ่อที และพูดคุยกันเป็นภาษาบรู สักครูก็เข้ามานั่งถัดเข้าไปทางครัว แม่ลำดวนเมียพ่อทีเดินยิ้มยกขันน้ำยื่นให้แขก ทั้งสามพูดคุยกันเป็นภาษาบรูอยู่เงียบ ๆ พ่อทีเล่าถึงลูกหลานผู้มาเยือนว่า

"เป็นลูกหลานจากบ้านลาดเสือ หลานแม่แก้วก่อง ชื่อท้าวเขียวกับนางเบย จะไปเยี่ยมญาติที่บ้านท่าล้ง เลยให้นั่งพักรอให้คนไปส่งข่าวให้พี่น้องมารับ เวลามีคนจากบ้านท่าล้งแวะมาจะบอกให้ไปบอกญาติพี่น้องให้เอาเรือมารับ หรือถ้าไม่มีก็จะฝากให้คนฝั่งนี้ไปบอกข่าวให้ คนจะข้ามไปข้ามมาได้จะต้องมีญาติพี่น้องเป็นผู้มารับจึงจะข้ามฝั่งได้ ส่วนใหญ่คนที่เป็นญาติพี่น้องชาวบรูที่จะมาเยี่ยมญาติที่บ้านท่าล้ง ถ้ามาจากบ้านหนองนกเขียน หรือบ้านนากอกนาสะดอง จะมารอข้ามฝั่งที่บ้านญาติที่บ้านคำตื้อหรือไม่ก็บ้านกุ่มน้อย ถ้ามาจากบ้านลาดเสือหรือในเขตชนะสมบูรณ์จะมารอให้ญาติมารับที่บ้านกุ่มน้อย หรือบ้านสุลาด หมู่บ้านในแถบนี้ล้วนมีญาติพี่น้องอาศัยอยู่หมด ลูกสาวของพ่อก็ไปอยู่บ้านสุลาด ส่วนลูกชายก็ไปอยู่บ้านตามุย จะไปหาใครก็ได้ ไม่ต้องมีใบผ่านอะไรหรอก ก็เอาญาติพี่น้องนี่แหละไปรับไปส่งกัน"

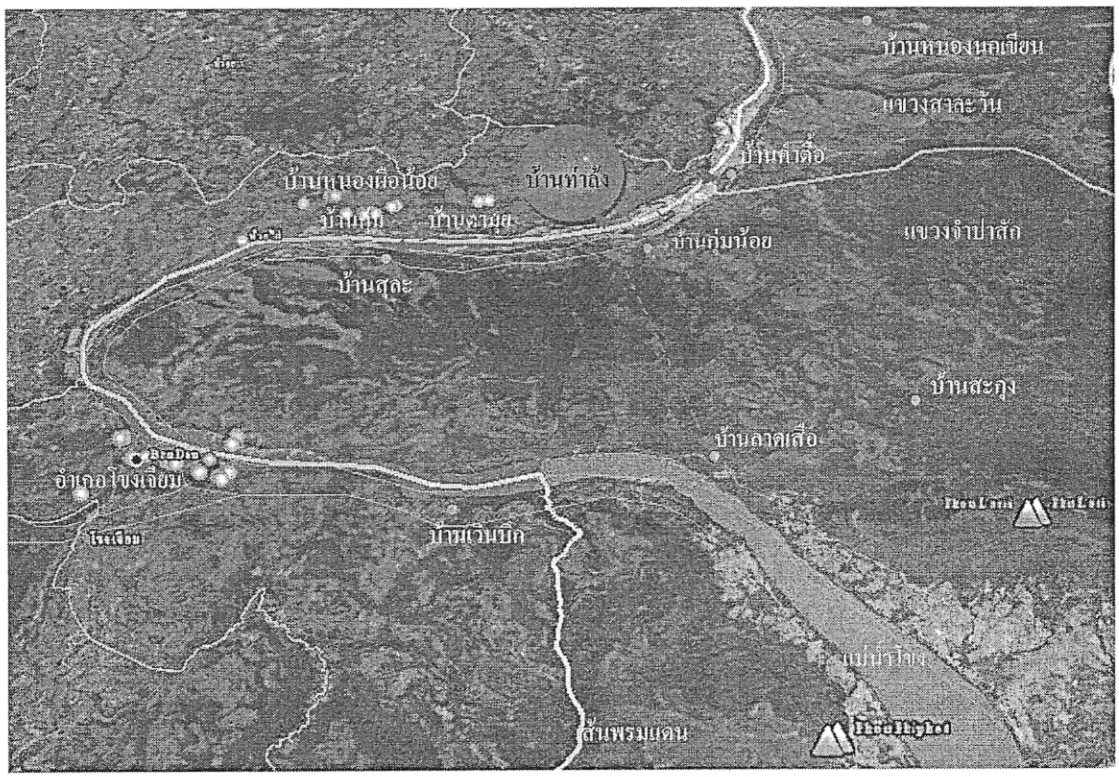
ท้าวเขียว : ผู้เดินทางไปมาระหว่างไทย – ลาว

หลังจากพูดคุยทำความรู้จัก และถามไถ่ความเป็นมาของกันและกัน เมื่อถูกถามถึงการเดินทาง ท้าวเขียว (สัมภาษณ์ : 2550) ชาวบรูบ้านลาดเสือเล่าว่า

"เดินลัดภูเขามาจากบ้านลาดเสือ ใช้เวลาประมาณสี่ถึงห้าชั่วโมง จะไปเยี่ยมพี่ชายที่บ้านท่าล้ง เอาพวกของอยู่ของกินไปฝาก บางครั้งก็ไปค้างคืนสองคืนก็กลับ แต่ถ้าช่วงไหนมีงานให้ช่วยก็อาจอยู่หลายวัน ข้ามฝั่งไปมาระหว่างบ้านท่าล้งกับบ้านหนองนกเขียนเป็นประจำ บางครั้งก็ช่วงมีบุญ หรือเทศกาล หรือมาเที่ยวเล่น เคยมาอยู่กับพี่ชายที่บ้านท่าล้งหลายปี ก่อนจะกลับไปดูแลแม่ที่บ้าน บางครั้งก็มาสานกระติบช่วยพี่ชาย บางครั้งพี่ชายก็ไปช่วยทำนาที่บ้านลาดเสือ ก่อนจะข้ามไปฝั่งประเทศไทยก็จะมารอที่บ้านพ่อทีเป็นประจำ ต้องรอให้ญาติมารับ ส่วนผู้หญิงที่มาด้วยเป็นญาติกัน เขาอยากมาเยี่ยมญาติที่บ้านท่าล้งเหมือนกัน เลยขอมาด้วย"

เราล่ำลาพ่อทีเมื่อเวลาจวนพลบค่ำ เรือลำเดิมค่อยๆ เร่งเครื่องขยับห่างออกมาจากฝั่งประเทศลาว ผ่านลำเรือที่มีชายฉกรรจ์สามคนกำลังพายไปมาอยู่ริมฝั่งอย่างระแวดระวัง พระอาทิตย์สีส้มดวงโตค่อย ๆ มุดลงลู่แม่น้ำโขง ประกายน้ำระยิบระยับ เจิดจ้างดงาม เบื้องหลังคือบ้าน บรูและฝั่งประเทศลาว เบื้องหน้าคือชุมชนชาวบรูบนฝั่งประเทศไทย สำหรับผู้ศึกษาความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย กับการกลับสู่ผืนแผ่นดินที่คุ้นชินค่อยๆ เพิ่มทวีขึ้นโดยเฉพาะเมื่อเท้าทั้งสองได้เหยียบลงบนพื้นดินบริเวณท่าล้ง และมองออกไปสู่ฝั่งตรงข้ามและนึกถึงช่วงเวลาที่เพิ่งผ่านไป

ที่ริมน้ำท่าล้งพรานปลาชาวบรูหลายคนนำเรือมาเทียบท่าขึ้นฝั่ง พ่อคำดีลูกเขยยายทุมถือเชือกร้อยปลายอนขนาดฝ่ามือสองสามตัวเดินขึ้นฝั่งไป พ่อวังลูกชายยายทุมถือปลากลายขนาดเกือบสองฝ่ามือลงจากเรือ เดินเข้ามาทักทายแล้วเดินขึ้นฝั่งหายไป

ภาพที่ 6.3 เส้นแบ่งพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว

เรือของพี่สวัสดิ์ และครอบครัวเข้าเทียบท่าและขนข้าวของลงจากเรือ จำลองถือข้องเดินผ่านมาเปิดให้ผู้ศึกษาดูจินาย (จิ้งหรีด) ที่ทั้งนอนทั้งกระโดดดิ้นเกือบเต็มข้อง และคำผองถือถังใส่ข้าวของสองสามอย่างเดินตามลงมา ลูกสาวสองคนเดินถือเสียมและขวดใส่น้ำเดินตามลงมา พี่สวัสดิ์ (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"พึ่งกลับมาจากหาจินายที่ฝั่งลาว ที่ฝั่งโน้นหากินง่ายมีเยอะ คนเขาไม่ค่อยหาเหมือนบ้านเรา พวกจินาย พวกอึ่ง แมงต่าง ๆ มีเยอะ คนฝั่งนี้ก็ข้ามไปหากินบ่อย ๆ คนฝั่งนั้นเขารู้ดีและให้เราไปหากินได้ ไม่ได้เอามาเยอะเอามาพออยู่พอกิน"

พี่สวัสดิ์และครอบครัวเดินขึ้นฝั่ง ทำให้ผู้ศึกษานึกถึงเช้าวันหนึ่งกลางฤดูหนาว ภายหลังที่แสงแดดจัดจ้าแผ่ขยายลงมาห่มคลุมซังข้าวโพดแห้ง ริมแม่น้ำโขง ขับไล่ความเยือกเย็นให้ระเหยหาย หลังจากเปิดเครื่องสูบน้ำเข้าสู่ถังประปาประจำหมู่บ้าน ผู้ศึกษาและพี่สวัสดิ์นั่งคุยกันอยู่ริมลำน้ำมองสายน้ำโขงที่ทอดยาวอยู่เบื้องหน้า พูดคุยถึงการข้ามฝั่งไปมาของคนระหว่างสองฟากฝั่งและถามถึงการมีอยู่ของเส้นพรมแดนที่เรากำลังนั่งมอง พี่สวัสดิ์ (สัมภาษณ์ : 2550) กล่าวว่า

"ผมก็ไม่รู้จะว่าอย่างไร มีก็ว่ามี ไม่มีก็ไม่ใช่ สำหรับพวกผมมันก็ข้ามไปมาได้ในยามปกติ ถ้าไม่ปกติคือมีศึกสงคราม บ้านเมืองไม่สงบก็ไม่ข้ามอยู่แล้ว ที่จริงเราก็อยู่กันอย่างนี้มานาน แต่ที่ข้ามก็ต้องข้ามเส้นทางที่เราคุ้นเคยนะ ถ้าเส้นทางอื่นก็ไม่แน่เหมือนกันหรือคนที่ข้ามไปด้วยก็ต้องเป็นคนในครอบครัวหรือเขารู้จักคุ้นเคย "

เมื่อสอบถามถึงการข้ามฝั่งร่วมกันระหว่างผู้ศึกษากับพี่สวัสดิ์ ตามเส้นทางเดิมจากบ้านท่าล้งสู่บ้านลาดเสือเหมือนที่เคยข้าม พี่สวัสดิ์ (สัมภาษณ์ : 2550) นั่งมองแม่น้ำโขงครู่หนึ่งก่อนจะตอบว่า

"ข้ามได้ ผมนั้นข้ามได้ แต่คุณต้องทำเอกสารขอข้ามให้ถูกต้อง ผมไม่กล้าเสี่ยงเหมือนกันเป็นอะไรมามันยุ่งยาก เพราะทางโน้นกฎหมายเขาเป็นกฎหมาย แล้วก็กฎหมายอยู่ที่ปาก บางครั้งก็พูดกันได้ แต่บางครั้งก็ยาก อย่างพระที่ข้ามไปบ้านคำตื้อไม่รู้ไปพูดอะไร องค์อื่นก็ไปมาปกติ แต่มีองค์หนึ่งไม่รู้ไปพูดอะไร นายบ้านเขาไม่ให้กลับ เขากักตัวไว้ ต้องเสียเงินเสียทอง เอาญาติพี่น้องญาติโยมไปตกลงกัน ผมไม่กล้าหรอก เว้นแต่จะไปทำใบผ่านให้เรียบร้อย หรือไม่ก็ไปหมู่บ้านริมฝั่งโขงใกล้ ๆ แถวนี้ ไม่ต้องมีใบอะไรก็ไปได้ขอให้มีคนในพื้นที่พาไป"

ทำให้ผู้ศึกษารับรู้ถึงการมีอยู่จริงของเส้นพรมแดน ที่พี่สวัสดิ์พึ่งขีดขึ้นหลังจากที่ทำลายมันลงไปในช่วงเวลาไม่กี่วันที่ผ่านมา หรือบางครั้งมันอาจจะไม่มี หลังพระอาทิตย์จมลงสู่แม่น้ำโขงไม่นาน ความสลัวลางก็เข้ามาครอบครองบริเวณท่าลง ผู้คนทยอยเดินขึ้นฝั่ง หายเข้าไปตามถนนซอกซอยของหมู่บ้าน ผู้ศึกษาเดินไต่ตลิ่งชันขึ้นไปนั่งพักบนศาลาริมน้ำ ที่ตั้งอยู่ริมตลิ่ง ตัวอาคาร

สร้างจากปูน หลอดไฟนีออนที่ติดไว้ตามขื่อเหล็ก ส่องสว่างเห็นโครงเหล็ก และหลังคากระเบื้องถนนลาดซีเมนต์นำออกจากตัวอาคารสู่ถนนซีเมนต์กลางหมู่บ้าน ที่แสงไฟนีออนจากเสาไฟส่องสว่างเป็นระยะๆ จนสุดปลายถนนทางเข้าหมู่บ้าน เสียงแตรรถยนต์ดังยาวเป็นระยะมาจากทางเข้าหมู่บ้าน เพียงอึดใจก็แล่นมาจอดข้างบ้านผู้ใหญ่บ้าน ชาวบรูกลุ่มใหญ่เดินตรงเข้ามาเลือกซื้อข้าวของและอาหารถุง

ที่บ้านไม้สองชั้นของแม่ทุม แก้วใส ชั้นล่างก่ออิฐ สว่างไสวด้วยแสงนีออน ทันทีที่กลับถึงเรือน แกก็ให้ลูกสาวยกอาหารเย็นมาให้ อรพินลูกสาวคนสุดท้องยกถาดสังกะสีลายดอกไม้สีแดงใส่สำรับมาวางบนเสื่อกลางห้อง เชื้อเชิญแขกกินข้าว ข้าวเหนียวนึ่ง แกงหน่อไม้ อ่อมหอย ลาบหอย ปิ้งปลา ใบมะกอก ยอดกระถิน ยายทุมบอกว่าหากินลำบากอยู่กันสองแม่ลูก บางครั้งลูกหลานก็แบ่งปูปลาที่หาได้มาให้พอได้กิน ก็อยู่กันตามมีตามเกิดตามปะสาคนทุกข์คนยาก พลางเชื้อเชิญให้กินข้าว ส่วนแกกับลูกสาวกินเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะนั่งลงจัดหมากพลูออกเคี้ยวและหันไปดูละครทีวีเรื่องธิดาวานร รายการจากช่องเจ็ดสี กับลูกหลานอย่างเงียบ ๆ หลังรายการทีวี ยายทุม (สัมภาษณ์ : 2550) กล่าวถึงน้องชายที่อยู่ฝั่งตรงข้ามว่า

"พ่อทีก็เป็นน้องชายของแม่นี่แหละ แต่ก่อนก็อยู่ที่บ้าท่าล้ง เคยเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในสมัยที่พ่อบุญมีเป็นผู้ใหญ่บ้าน แต่เมียป่วยเป็นบ้าเลยพาไปรักษาที่ประเทศลาว และมีเมียใหม่ที่ลาวเลยมาตั้งบ้านกุ่มน้อย คอยพี่น้องข้ามไปข้ามมา แกจะแวะมาเล่นด้วยเป็นประจำ หรือไม่ก็ให้ลูกหลานมา ลูกหลานก็จะแวะไปหาแกเป็นประจำ โดยเฉพาะเวลามีการมีงาน มีบุญ อยู่ใกล้ๆนไปมาสะดวก แกเป็นคนเก่งทั้งเรื่องสมุนไพร การเป่า อ่านออกเขียนได้ทั้งภาษาไทยและภาษาลาว"

แต่จากคำบอกเล่าของพ่อสิงห์ทอง พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) ชาวบรูรุ่นราวคราวเดียวกันกับพ่อที แกเล่าว่า

"เคยเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านร่วมกับพ่อที สมัยที่พ่อบุญมีเคยเป็นผู้ใหญ่บ้าน ในช่วงที่ลาวแตกคนลาวลอยน้ำข้ามฝั่งมาที่บ้านท่าล้งเยอะมาก ต้องช่วยกันขนอาวุธที่ยึดได้ไปส่งอำเภอ หลังจากนั้นเมียแกป่วยเป็นบ้า เดินไปรำไป รำรอบหมู่บ้าน จนต้องนำกลับไปรักษาที่บ้านเดิม เห็นว่าไม่หายจนเมียเก่าตาย เลยมีเมียใหม่ และอยู่ที่ประเทศลาว และเห็นคนบอกว่าแกไปเป็นทหารลาว มียศถึงนายพันอะไรนี่แหละ บางครั้งมีคนเรียกผู้พัน เห็นว่าเป็นครูฝึกทหารด้วย ช่วงหลังแกเลยอพยพมาอยู่ที่บ้านกุ่มน้อย ติดต่อกับญาติพี่น้องทั้งไทยและลาว คนจะข้ามไปมาต้องไปหาแก"

เป็นถ้อยคำที่แสดงถึงการมีอยู่และเป็นส่วนหนึ่งของหน้าประวัติศาสตร์ของบ้านท่าล้งตั้งแต่เริ่มเข้ามาตั้งบ้านเรือนจนปัจจุบัน ชุมชนที่อายุร่วม 100 ปี และตลอดระยะเวลานี่ยาวนานได้มี

การติดต่อสัมพันธ์ สานสายใยของเหล่าญาติมิตรมายาวนาน ที่นี่อาจเป็นเรื่องปกติ แต่สำหรับผู้ศึกษาแล้ว เรื่องราวของชาวบรูและการข้ามไปมาหาสู่กัน เป็นเรื่องพิเศษที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง และ ทำให้มีการทบทวน ค้นหา ก็พบว่ามนต์เสน่ห์ของแม่น้ำโขง ผู้คนในอ้อมกอดอันกว้างใหญ่ของลุ่มน้ำโขงแห่งนี้ ได้ดึงดูดนักเดินทางต่างถิ่นได้เดินทางมาศึกษา รวมไปถึงอองรี มูโอร์[1] (Henri Mouhot) นักธรรมชาติวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้เดินทางสำรวจดินแดนสยาม ลาว กัมพูชา (พ.ศ. 2401 – 2404) ทำให้นครวัดและดินแดนแถบนี้เป็นที่สนใจของฝรั่งเศส จนนำมาสู่การเดินทัพเข้ามาขยายอาณานิคมครอบครองกัมพูชา ลาวและเวียดนามในนามอินโดจีนฝรั่งเศส (French Indochina)

หากพิจารณาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสังคมชาวบรูบ้านท่าล้งโดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงการนับถือฮีต ที่เป็นสิ่งควบคุมวิถีชีวิตของชาวบรูและส่งผลกระทบต่อวิธีชีวิต สามารถแบ่งได้เป็นสองช่วงคือช่วงของการก่อนคืนฮีต (พ.ศ. 2452 – 2530) เป็นช่วงที่เครือญาติของชาวบรูถูกกำกับด้วยระบบฮีต โดยฮีตเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมชาวบรู คลอดจนกำหนดความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และช่วงหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 ถึงปัจจุบัน) เป็นช่วงที่ชาวบรูคืนฮีตเดิมที่เคยนับถือมาเมื่อตั้งอาศัยอยู่ในประเทศลาว หันมานับถือพุทธศาสนา

6.3 บรูก่อนคืนฮีต (พ.ศ. 2452 – 2530)

เป็นช่วงเวลาตั้งแต่ชาวบรูอพยพข้ามแม่น้ำโขงที่ทำหน้าที่เป็นพรมแดนรัฐชาติ เข้ามาตั้งบ้านเรือนในบ้านท่าล้ง ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศลาวตกอยู่ภายใต้ระบบอาณานิคมของฝรั่งเศส (พ.ศ. 2436 – 2497) และเกิดสงครามอินโดจีน (พ.ศ. 2498 – 2518)

ชาวบรูอพยพมาจากบ้านลาดเสือในปี พ.ศ. 2452 กลุ่มแรกเป็นเครือญาติกลุ่มเดียวกัน ประกอบด้วยสมาชิกตระกูลพึ่งป่า (รวมทั้งแก้วตั้งตา แก้วสุริยา และคำบุญเรือง) แก้วใส ศรีบุญเรือง และละครวงษ์ ญาติพี่น้องอีกส่วนหนึ่งยังคงตั้งบ้านเรือนอยู่ในประเทศลาว ที่บ้านลาดเสือ บ้านลูย บ้านนางามและหมู่บ้านใกล้เคียงในเมืองชนะสมบูรณ์ แขวงจำปาสัก และมีบางกลุ่มที่อพยพไปอยู่บ้านนากอกนาสะดอง เมืองคงเซโดน แขวงสาละวัน และมีส่วนหนึ่งที่ข้ามแม่น้ำโขงไปตั้งบ้านเรือนที่บ้านเวินบึกในเขตประเทศไทย หลังการอพยพเข้าตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในไทย ชาวบรูยังคงมีการ

---

[1] อองรี มูโอร์ (Henri Mouhot) นักธรรมชาติวิทยา ชาวฝรั่งเศสผู้เดินทางสำรวจทั่วดินแดนลุ่มน้ำโขงตอนกลางในกัมพูชา ลาวและเวียดนาม ผู้ถูกขนานนามว่า ค้นพบนครวัด ทำให้ฝรั่งเศสตื่นเต้นกับนครวัดและเกิดวลี "see Angkor and die" จนกระทั่งเสียชีวิตที่หลวงพระบางเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ.2404 ในวัยเพียง 35 ปี (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2549 : 57-61)

ติดต่อสัมพันธ์กัน โดยในช่วงแรกนี้มีการติดต่อกันค่อนข้างน้อย เนื่องจากเป็นช่วงที่ชาวบรูต้องหลบซ่อนตนเอง ไม่นิยมเปิดเผยชื่อ และนามสกุลต่อคนนอกชุมชน

แต่ภายใต้สถานการณ์การหลบซ่อนและปิดบังตนเอง การติดต่อกับกลุ่มญาติในชุมชนชาวบรูยังคงดำเนินต่อไป ชีวิตประจำวันส่วนใหญ่อยู่ภายในชุมชน ไม่นิยมออกไปติดต่อกับชุมชนภายนอก ยกเว้นการออกไปซื้อของใช้ที่จำเป็นซึ่งส่วนใหญ่เป็นเครื่องอุปโภคบริโภค บ้านเรือนส่วนหนึ่งตั้งไว้ในป่าลึกเข้าไปในเขตสนม ใกล้น้ำตกสร้อยสวรรค์ ซึ่งเป็นพื้นที่ทำการเกษตรฤดูทำนา และในพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขงบริเวณท่าลงที่เป็นบ้านท่าล้งในปัจจุบัน ซึ่งการตั้งบ้านเรือนในลักษณะนี้นอกจากเพื่อความสะดวกในการทำการเกษตรแล้วยังเพื่อความปลอดภัยและสะดวกในการหลบหลีกจากภัยต่างๆที่อาจมาถึงทั้งจากเจ้านายและภัยอื่น ๆ อีกด้วย โดยชุมชนที่ตั้งอยู่ริมน้ำโขงจะเป็นจุดที่ญาติพี่น้องจากฝั่งลาวข้ามมาและบางส่วนขึ้นไปหลบซ่อนบนบ้านที่สนมอีกทอดหนึ่งในช่วงนี้ การอพยพของคนข่าในลาวโดยเฉพาะกลุ่มที่เคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสและสยามมีการเคลื่อนไหวในบริเวณนี้ อาจเป็นสาเหตุให้มีการอพยพเข้ามาของกลุ่มเครือญาติชาวบรู

พรมแดนรัฐชาติในระยะนี้จึงมีนัยยะของการแบ่งระหว่างพื้นที่ของความไม่มั่นคงในชีวิตในฝั่งประเทศลาวมาสู่พื้นที่ของความมั่นคงปลอดภัยกับกลุ่มญาติพี่น้องในประเทศไทย ชาวบรูตระหนักและรับรู้ถึงการมีอยู่ของเส้นแบ่งพรมแดน แม่น้ำโขงมีสถานะเป็นเส้นแบ่งพรมแดน ทำให้ชาวบรูใช้ความแตกต่างของรัฐชาติเป็นเส้นกั้นกำบังตัวเองจากอำนาจรัฐลาวที่จะนำความเดือดร้อนมาให้ การติดต่อระหว่างกลุ่มเครือญาติ ส่วนใหญ่เป็นการอพยพเข้ามาของเครือญาติจากฝั่งประเทศลาว เพื่อเข้ามาอาศัยร่วมกับกลุ่มเครือญาติในประเทศไทย เพื่อความปลอดภัย โดยอาศัยความเป็นพรมแดนของรัฐในแบบทางราชการเป็นเส้นกำบังตนเองจากอำนาจของทางการของรัฐลาว ในขณะที่ใช้ระบบเครือญาติ สายสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นพาหนะชักนำกลุ่มเครือญาติจากประเทศลาวเข้ามาหลบซ่อนอยู่ในประเทศไทย หลังจากที่สร้างบ้านเป็นชุมชนที่ถาวรก็ได้มีชาวบรูที่อพยพเข้ามาอยู่มากขึ้นซึ่งมาจาก บ้านนากอกนาสดอง บ้านหนองแดน บ้านนางาม ฝั่งประเทศลาวเข้ามาอาศัยเพิ่มขึ้น

ในช่วงแรกนี้ การเข้ามาของฝรั่งเศสและระบบอาณานิคม (พ.ศ. 2436 - 2497) ได้สร้างความไม่พอใจให้กับคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะการเกณฑ์แรงงานและการเสียภาษี ที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนกับคนในท้องถิ่น จนบางกลุ่มมีการรวมกันต่อต้าน งดการให้ความร่วมมือ หรือหลีกหนีออกจากประเทศ ชาวบรูอพยพหนีความเดือดร้อนจากการเสียภาษาเข้ามาในฝั่งประเทศไทย กลุ่มอพยพช่วงแรกจึงอยู่ในฐานะเป็นคนพลัดถิ่นจากดินแดนมาตุภูมิ ที่ยังคงมีความผูกพันทั้งทางสายเลือด สังคม วัฒนธรรมกับชาวบรูในดินแดนมาตุภูมิ ระบบเครือญาติโดยเฉพาะระบบเครือญาติที่กลุ่มโคตรตระกูลนับถือฮีตหรือผีบรรพบุรุษร่วมกัน จะมีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น เจ้าโคตร

คือผู้มีบทบาททั้งทางการอบรมสั่งสอน การควบคุม และถ่ายทอดภูมิปัญญา ตลอดจนพิธีกรรมต่างที่สำคัญในชีวิต ที่คนในสายเจ้าโคตรหรือกลุ่มที่นับถือเจ้าโคตรร่วมกันต้องให้ความเคารพเชื่อฟัง เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมสำคัญของคนในกลุ่มตระกูล จะต้องเข้าร่วมพิธี โดยเฉพาะเมื่อทางเครือญาติชาวบรูบ้านท่าล้งใน สปป. ลาวมีกิจกรรมสำคัญ จะต้องเดินทางไปร่วมพิธี เช่น งานบุญระปีป ในช่วงนี้จึงมีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการนับถือผีร่วมกันเป็นตัวแปรที่ทรงอิทธิพลต่อระบบเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ

ระบบความสัมพันธ์จึงมีปัจจัยควบคุมระบบเครือญาติที่สำคัญคือผีบรรพบุรุษ หรือระบบฮีต ที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญร่วมกัน ทำให้ต้องมีการเดินทางไปมาหาสู่กัน โดยอิงอยู่กับปัจจัยภายนอกกลุ่มที่สำคัญคือระบบการเมือง การเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศ ที่ทำให้ชาวบรูต้องอพยพหนีความเดือดร้อนเข้ามาอาศัยอยู่ในฝั่งประเทศไทย ความสัมพันธ์ในช่วงหลังการอพยพจึงเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อความปลอดภัยและสวัสดิภาพในชีวิตและทรัพย์สินของตนและเครือญาติ พรมแดนรัฐชาติเป็นเสมือนกำแพงที่ขวางกันชาวบรูจากความเดือดร้อน และภัยจากฝรั่งเศสและรัฐลาว ให้ชาวบรูตั้งหลักแหล่งในดินแดนที่สงบสุข อุดมสมบูรณ์ และคอยให้ความช่วยเหลือกลุ่มญาติพี่น้องที่เดือดร้อน และรอคอยให้ความช่วยเหลือแหล่งพักพิง และหลบภัยซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชาวบรูมองเห็นถึงการมีอยู่ของพรมแดนรัฐชาติที่แบ่งระหว่างพรมแดนรัฐไทยกับลาว และยอมรับถึงการมีอยู่ของพรมแดนรัฐชาติจึงได้ใช้เป็นเส้นแบ่งของทางการเป็นที่หลบภัยที่อำนาจรัฐลาวจะล่วงล้ำมาทำอันตรายตนได้ ในขณะเดียวกันก็มีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติที่เชื่อมโยงผูกพันเขาเหล่านั้นไว้กับกลุ่มชาวบรูในดินแดนมาตุภูมิ การอพยพข้ามพรมแดนจึงมีนัยถึงการขยายพรมแดนทางชาติพันธุ์ของชาวบรูข้ามพรมแดนรัฐชาติ จากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมายังฝั่งขวาแม่น้ำโขง ที่เอื้อประโยชน์ให้ชาวบรูสามารถข้ามไปมาหาสู่กันภายใต้การสอดส่องดูแลของระบบเครือญาติ ที่คอยปกป้องช่วยเหลือ หาที่หลบซ่อนและพำนักอาศัยที่ปลอดภัยให้จากยุคอาณานิคม จนมาถึงช่วงสงครามอินโดจีน ที่มีการต่อสู้และสภาวะสงครามในประเทศลาว ได้ทำให้กลุ่มญาติพี่น้องชาวบรูในเขตจำปาสักและสาละวัน เดินทางข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาอาศัยกับญาติพี่น้องในบ้านท่าล้งและหมู่บ้านใกล้เคียงตามแนวชายแดนริมฝั่งแม่น้ำโขง ทั้งการหลบหนีจากการที่ต้องถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารของฝ่ายรัฐบาลต่อต้านคอมมิวนิสต์ และโดยเฉพาะพื้นที่บริเวณนี้ของลาวเป็นบริเวณที่มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มคอมมิวนิสต์ในลาวและกลุ่มข่าหลายกลุ่มเข้าร่วมกับกองกำลังต่อต้านฝรั่งเศสและร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ลาว จึงทำให้มีการอพยพหนีเข้ามาหากลุ่ม เครือญาติในฝั่งประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มชายฉกรรจ์ ทั้งกลุ่มที่เคยเป็นทหารและเสี่ยงต่อการถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารดังที่นางไพวัน แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) ชาวบรูบ้านหนองบกเขียน เล่าว่า

"ในช่วงสงครามอินโดจีน พี่ชายคนโตเสียชีวิตเพราะถูกลูกปืนลั่นใส่ในขณะที่นั่งเล่นอยู่ มีเพื่อนบ้านกำลังซ่อมปืน พี่ชายคนที่สองชื่อ นายมะนีวัน แก้วใส ถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารและเสียชีวิต"

นายบุญ ศรีบุญเรือง : บาดแผลจากสงคราม

บางคนที่ถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารแล้ว สามารถรอดชีวิตได้ แต่ผลของสงครามทำให้ไม่สามารถอยู่ในประเทศได้ ดังที่นายบุญ ศรีบุญเรือง (สัมภาษณ์ : 2550) อดีตทหารของฝ่ายรัฐบาลกล่าวถึงช่วงสงครามอินโดจีน ที่ชาวบรูได้รับความเดือดร้อนทั้งความเป็นอยู่ที่ขัดสนและอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารของทางราชการ เพื่อไปรบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ ว่า

"ในช่วงสงครามอินโดจีน ถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารฝ่ายรัฐบาลลาว ไปรบกับคอมมิวนิสต์แถวเมืองคง อัตตะปือ ใกล้สะหวันนะเขต เขตภูหลวง และเขตลาวตอนเหนืออยู่ประมาณเจ็ดถึงแปดปี รบกับคนลาวด้วยกัน ไม่รู้ว่าใครเป็นใคร ถ้าเราไม่ยิงเขา เขาก็ยิงเรา ยิงกันตลอด พักครั้งละห้าหกวันก็กลับมารบกันอีก ได้รับเงินเดือนเดือนละ 12,000 กีบ ตอนนั้นค่าเงินประมาณ 100 กีบต่อห้าถึงหกบาท ลำบากมากเพื่อนที่เป็นทหารด้วยกันตายไปหลายคน ตอนนั้นยังไม่มีบัตรอะไร คนที่ตายก็ตายไปไม่มีหลักฐานอะไร แถบจำปาสักมีกองทัพแดงเยอะเหมือนกัน ส่วนใหญ่เป็นกองทัพเคลื่อนที่ จึงได้หลบหนีออกมา กลับไปทำไร่ไถนาอยู่บ้านหนองนกเขียนอยู่หลายปี แต่ช่วงสงครามทำมาหากินลำบากและกลัวจะถูกจับเอาไปเป็นทหารอีก จึงลักลอบเดินทางข้ามมาฝั่งไทยกับน้องชายเดินจากบ้านลาดเสือลัดมาตามป่าเขา ตามเส้นทางที่ไม่ค่อยมีคนเดิน มาเจอกลุ่มเพื่อนคนลาวที่กำลังจะหนีข้ามมาฝั่งไทยหลายคน จึงมาด้วยกัน มาข้ามฝั่งแถวบ้านกุ่มข้ามมา โดยทางพ่อบอกว่ามีญาติอยู่ที่บ้านท่าล้ง จึงมาอาศัยอยู่กับญาติจนมีครอบครัว มีลูกมีหลาน"

ผลของสงครามทำให้นายบุญกับน้องชายต้องหลบภัยมาอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องที่บ้านท่าล้ง เป็นเวลานาน จนนายบุญแต่งงานมีครอบครัว ส่วนท้าวเขียวเดินทางกลับบ้านเดิม ไปดูแลแม่ที่ยังมีชีวิตอยู่ พี่น้องร่วมสายเลือด ที่ร่วมเป็นร่วมตายกันต้องถูกแยกให้กลายเป็นคนละฟากฝั่งแม่น้ำโขง แต่สายสัมพันธ์ที่พรมแดนรัฐไม่อาจแยกได้ ทำให้นายบุญและน้องชายยังคงเดินทางไปมาหาสู่กัน

เช้าวันต่อมาผู้ศึกษาพบท้าวเขียวที่บ้านนายบุญ ศรีบุญเรืองหลานของยายทุม แก้วใส และเป็นลูกเขยของพ่อใหญ่คำภา พึ่งป่า เมื่อเดินออกจากหน้าบ้านของยายทุมไปทางทิศ ตะวันออก เฉียงเหนือราวยี่สิบเมตร ติดกับบ้านของพ่อขุนทวี ถัดมาจากบ้านของนางจันและนายวังที่อยู่ติดกับบ้านยายทุม และด้านหน้าเป็นบ้านนายสวัสดิ์ พึ่งป่า ที่ตั้งอยู่ห่างจากบ้ายยายทุมไม่ถึงสิบเมตรไปทางทิศตะวันออก

ขณะที่นายบุญกำลังนั่งเหลาตอกติ้วไม้ไผ่ที่ยาวกว่าแขนอยู่บนแคร่ไม้ไผ่ ใต้ถุนบ้านไม้สองชั้น หลังคามุงสังกะสี ฝาบ้านชั้นบนทำด้วยไม้เนื้อแข็ง มีหน้าต่างห้องละสองช่องใหญ่ ส่วนชั้นล่างก่ออิฐ ยื่นไปด้านหลัง ด้านหน้าสามห้องเปิดโล่ง ด้านข้างมีนายสวัสดิ์น้องเขยนั่งเลื่อยไม้ไผ่แบ่งออกเป็นท่อน แต่ละท่อนยาวประมาณหนึ่งเมตร นางลำไพน้องสาวของนายสวัสดิ์กำลังอุ้มลูกชายออกจากเปลไม้ไผ่แล้วเดินหายเข้าไปในตัวเรือน วิทยุทรานซิสเตอร์ที่วางอยู่ด้านข้างเปิดเพลงผู้บ่าวแนวของศร สินไชย ห่างจากแคร่ไม้ไผ่ด้านหน้าของนายบุญราวสองเมตรเป็นกองไฟที่ถ่านเริ่มอ่อนแรง มีปลาปิ้งสองไม้วางอังไฟบนก้อนหิน เหนือกองไฟเป็นปลาตะเพียน ปลาช่อนและปลาตัวขนาดเล็กวางเรียงรายรมควันบนถาดไม้ไผ่สาน มีใบตองกล้วยวางทับไว้ด้านบนอีกทีหนึ่ง หมาสีน้ำตาลสองตัวนอนขดอยู่ข้างกองไฟ หันมามองแล้วกระดิกหาง

นายสวัสดิ์หยุดงาน ยื่นมือไปหรี่เสียงวิทยุ ส่วนนายบุญละจากงานจักตอกมากล่าวทักทายผู้ศึกษาเดินอ้อมไปดูลำไม้ไผ่ยาวกว่าสิบเมตรลำขนาดแขนแต่ละปล้องยาวเป็นเมตร ที่วางอยู่ข้างแคร่ นายบุญ ศรีบุญเรือง (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ไม่ไผ่เหล่านี้ตัดมาจากฝั่งลาว ที่บ้านเราไม่มีแบบนี้ เข้าไปตัดบนภูลึกเข้าไปแถวบ้านกุ่มน้อย ที่นั่นดินเขาดีไม้ไผ่ลำใหญ่ลำยาว ไม่ไผ่ที่เอามาสานกระติบ สานตะกร้าก็เอามาจากฝั่งนั้น บ้านเขายังอุดมสมบูรณ์ พวกสัตว์ป่า พวกหมูป่า เก้งกวางยังมีเยอะ"

ผู้ศึกษาถามถึงการไปเอาไม่ไผ่ไปเอามาอย่างไร นายบุญ ศรีบุญเรือง (สัมภาษณ์ : 2550) บอกว่า

"ก็ไปเอากับพี่กับน้องกันนี่หละ ไม้ไผ่อยู่บนภู เขาเป็นคนพาไปเอา ไม่ได้ซื้อได้หาหรอก ตัดเสร็จก็มัดลงเรือลอยข้ามมา"

เสียงประกาศเชิญชวนไปลงประชามติเลือกรับร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 แว่วดังมาจากวิทยุทรานซิสเตอร์ ทำให้ประเด็นการพูดคุยเปลี่ยนมาเป็น การไปลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่ง นายสวัสดิ์ บอกว่าจะไปลงประชามติ ทำให้เรื่องพูดคุยเลยไปถึงการรัฐประหาร[2] และเมื่อถูกถามถึงผลของการปฏิวัติที่กระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบรู นายสวัสดิ์ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

---

[2] รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ในรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข(คปค.) นำโดยพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน และผู้บัญชาการเหล่าทัพ ได้ประกาศกฎอัยการศึกและออกประกาศคณะปฏิรูปให้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 สิ้นสุดลง แต่งตั้ง พล.อ. สุรยุทธ์ จุลานนท์ ประธานองคมนตรีเป็นนายกรัฐมนตรี จนนำมาสู่การจัดให้มีการลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 ในวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2550

"เขาก็ปฏิวัติกันในกรุงเทพฯ ที่นี่แทบไม่รู้เรื่อง ก็ได้แต่ดูข่าวทางทีวีว่ามีการปฏิวัติ ชาวบ้านก็ทำมาหากินตามปกติ ยังไปหาปลา สานกระติบอยู่เหมือนเดิม แต่ผมคิดว่าก็มีรัฐบาลทักษิณที่แหละที่มีเงินลงมาถึงชาวบ้านจริงๆ เรื่องปราบยาเสพติดอะไรอย่างนี้ แกทำดีนะ แต่เขาว่าแกทุจริตแต่เราก็ไม่รู้ข้อมูลอะไร"

คำบอกเล่าของพี่สวัสดิ์เป็นสิ่งยืนยันเรื่องการอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางทางการเมืองการปกครองของประเทศได้เป็นอย่างดี ทำให้ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในเมืองหลวงมีผลต่อชุมชนน้อย ในขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของการสื่อสาร ข้อมูลข่าวสารที่เดินทางมาถึงชุมชนได้รวดเร็ว ทำให้ข่าวสารและการสร้างความรู้สึกร่วมของความเป็นคนไทยยังคงเดินทางมาถึงชุมชนในพื้นที่ที่ห่างไกลได้ พอดีท้าวเขียวที่ยังสวมเสื้อสีน้ำเงินปักสัญลักษณ์และชื่อพรรคการเมืองชื่อดังของไทยเดินมานั่งร่วมบนแคร่ จึงได้ไถ่ถามทบทวนเรื่องราวจากวันก่อน นายบุญ ศรีบุญเรือง (สัมภาษณ์ : 2550) พี่ชายของท้าวเขียว เล่าว่า

"เดิมเป็นคนบ้านหนองนกเขียน เมืองคงเซโดน แขวงสาละวัน ประเทศลาว เป็นลูกของนายกิกับนางสา ศรีบุญเรือง มีพี่น้องร่วมกัน 6 คนคือ นางเป้ย นายสี นางกี นายคำ นายหนู และน้องชายคนสุดท้องชื่อท้าวเขียว ทุกคนยังอยู่ที่ประเทศลาว มีเพียงนายสี ที่แต่งงานกับนางหมุน ศรีบุญเรือง ย้ายไปอยู่สหรัฐอเมริกาในช่วงที่ลาวแตก แต่ก่อนจะไปอเมริกาก็อพยพมาข้ามฝั่งเข้ามาประเทศไทยที่บ้านท่าล้ง แล้วจึงไปอยู่ที่ศูนย์ลาว ในเมืองอุบล"

เมื่อถูกถามเรื่องการเดินทางไปเป็นประจำระหว่างบ้านท่าล้งและบ้านลาดเสือ ท้าวเขียว (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"มาบ้านท่าล้งเป็นประจำทั้งมาเที่ยวงานบุญ หรือมาช่วยงานพี่ชายเช่นสานกระติบข้าว หรือทำงานบ้าน บางครั้งมาคืนสองคืน แต่ถ้ามีงานช่วยก็อาจหลายวัน การข้ามฝั่งจะเดินเท้ามาที่บ้านพ่อที รออยู่ที่นั่นให้คนส่งข่าวมาบอก บางครั้งคนไปแวะบ้านพ่อทีก็จะฝากให้มาบอกพี่ชาย และรอจนมีคนจากบ้านท่าล้งไปรับ โดยส่วนมากผู้ใหญ่บ้านหรือคนในหมู่บ้านจะรู้กัน และรู้ว่าเป็นญาติใคร ไม่เคยมีเรื่องยุ่งยากกับเจ้าหน้าที่ทางไทย"

นอกจากการเดินทางหนีภัยสงครามมาร่วมกันของนายบุญกับท้าวเขียวแล้ว ยังมีคู่พี่น้องอื่นๆอีก เช่นนายแพง ศรีบุญเรือง กับน้องชายชื่อนายจันแดง ได้อพยพเข้ามาอยู่บ้านท่าล้งตั้งแต่ปี 2516-2517 เพราะกลัวจะถูกจับไปเป็นทหาร และเคยเป็นทหารมาแล้ว นายแพงได้แต่งงานกับนางคำมา พึ่งป่า โดยน้องชาย (นายจันแดง ศรีบุญเรือง) ได้มาอาศัยอยู่ด้วย ตั้งแต่ พ.ศ. 2518 และกลับบ้านไปดูแลแม่ และทำมาหากินอยู่ที่ลาวเมื่อปี พ.ศ. 2523 ซึ่งหากพิจารณาความสัมพันธ์ทาง

เครือญาติเห็นถึงสายสัมพันธ์อันเหนียวแน่นระหว่างเครือญาติในรุ่นพ่อแม่ และคนที่อพยพมาแบบนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนไร้สัญชาติในบ้านท้าล้ง และในจำนวนนี้ เป็นอดีตทหาร ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายคอมมิวนิสต์หลายคน แต่ทุกคนล้วนเดินทางมาพึ่งพาญาติพี่น้อง โดยเฉพาะในช่วงที่นายบุญมี แก้วใส เป็นผู้ใหญ่บ้าน ทำให้กลุ่มลูกหลานที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบันล้วนเป็นลูกหลานยายทุม แก้วใส ยายทุม (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ลูกหลานมาจากฝั่งลาว หนีร้อนมาพึ่งเย็น ทางนี้ก็ให้ที่อยู่ที่กิน ในสมัยนั้นพ่อบุญมียังอยู่ก็ให้อยู่อาศัยด้วย ช่วยกันทำมาหากิน ก็เป็นลูกเป็นหลานทั้งนั้นทีมาหา อย่างนายบุญ นายแพง นายคำดี เป็นลูกหลานยายแก้วก่อง มาอยู่ด้วยจนหาเมียให้ ก็พ่อบุญมีมาขอเมียให้หลานกับแม่นี่แหละ มาขอหลานกับลูกตนเองให้แต่งงานกับหลาน หรือมาขอ"

ซึ่งทำให้ลูกหลานหลายคู่ได้แต่งงานกัน และการแต่งงานก็เป็นมากกว่าความรักและกระชับแน่นความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติ เพราะได้กลายเป็นอ้อมแขนอันมั่นคงที่โอบรับให้เขาเหล่านั้นได้อยู่อาศัยในบ้านท่าล้งมาจนถึงปัจจุบัน หลังจากเข้ามาอาศัยอยู่บ้านท่าล้ง แล้วนายบุญแต่งงานกับนางหนูจัน พึ่งป่า ลูกสาวพ่อ คำภา พึ่งป่า ปัจจุบันนายบุญอยู่ในสภาพคนไร้สัญชาติ แต่ยังติดต่อกับญาติพี่น้องชาวบรูบ้านลาดเสืออยู่เป็นประจำ ดังที่นายบุญ ศรีบุญเรือง (สัมภาษณ์ : 2550) กล่าวว่า

"ผมไม่มีบัตรประจำตัวของประเทศไหน เป็นคนไม่มีประเทศ แต่เป็นคนบรู ทำมาหากินอยู่กับชาวบรูบ้านท่าล้ง บ้านเมืองสงบดี ชาวบรูเป็นคนรักสงบ ไปดีมาดี เกรงกลัวกฎหมายและเจ้านาย ไม่กล้าทำสิ่งไม่ดี ญาติพี่น้องที่อยู่ฝั่งลาวก็มาเยี่ยมบ่อยบางครั้งก็มาอยู่ช่วยงานเป็นเดือน หรือบางครั้งก็เดินทางไปเยี่ยม ส่วนใหญ่เดินข้ามภูเขาไป ก่อนจะไปต้องบอกเจ้าบ้านก่อนแล้วให้ญาตินำทางเข้าไป ส่วนใหญ่จะไปคนเดียวหรือสองสามคน ที่เป็นญาติสนิทกันเท่านั้นคนอื่นไม่กล้าพาเข้าไปหรอก ทางโน้นถ้าเขาว่าไม่ก็คือไม่ กฎหมายอยู่ที่ปาก"

สะท้อนให้เห็นถึงสำนึกความเป็นคนบรูที่ยังคงยึดโยงอย่างแนบแน่นให้คนบรูได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบ ปลอดภัยและมั่นคง ในภาวะที่ไร้ตัวตนตามความเป็นพลเมืองของประเทศใด ๆ ถึงแม้ความแตกต่างด้านพรมแดนและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศลาวที่เป็นแหล่งดั้งเดิมของชาวบรูบ้านท่าล้ง ทำให้การเดินทางติต่อกันมีอุปสรรค แต่การเดินทางไปมาหาสู่กันของคนบรู ยังคงดำเนินไปอย่างหลบซ่อน และกลุ่มเครือญาติที่ได้รับความเดือดร้อนจากภาวะสงครามในลาวได้อาศัยระบบเครือญาติเป็นเส้นทางในการหลบหนีออกนอกประเทศเพื่อความปลอดภัยของชีวิต โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2516 ที่สหรัฐอเมริกาถอนกำลังทหารออกจากเวียดนาม การปฏิบัติการในลาวก็ยุติลงไปด้วย ทำให้มีการอพยพเข้ามาของกลุ่มคนลาว ที่มักมาตามกลุ่มเครือญาติมาอาศัย

หลบภัยและแต่งงานกับกลุ่มเครือญาติของตน ดังที่นายคำดี ศรีบุญเรือง ซึ่งเป็นหลานยายแก้วกล่องได้เดินทางมาจากบ้านโสกกุง เมืองชนะสมบูรณ์ แขวงจำปาสัก ข้ามมาอาศัยอยู่กับนายบุญมี แก้วใส ในช่วงปี พ.ศ. 2517 และแต่งงานกับนางคำมัย แก้วใส ซึ่งเป็นลูกของยายทุม แก้วใส นายคำดี ศรีบุญเรือง (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"หนีข้ามฝั่งออกมาจากประเทศลาว ก่อนพ.ศ. 2518 มาตามหาพี่น้อง พ่อแม่บอกว่าอยู่บ้านท่าล้ง พอมาถึงผู้ใหญ่บ้านถามว่าเป็นลูกใคร พอบอกว่าเป็นลูกใครคนเฒ่าคนแก่ก็จะบอกว่าเครือญาติเป็นใคร จะเรียกใครเป็นพ่อใหญ่ แม่ใหญ่ ป้าลุง รู้จักหมด จนพ่อใหญ่แม่ใหญ่ไปขอเมียให้ในการแต่งงาน มีค่าสินสอดห้าร้อย คนเฒ่าคนแก่ผูกแขนอวยพร จัดแบบธรรมดาไม่มีพิธีอะไรมาก อยู่กับแม่ยายจนได้ลูกหนึ่งคนจึงแยกครอบครัวออกไปปลูกเรือนอยู่ใกล้เรือนแม่ยาย ทำมาหากินอยู่กับชาวบรูบ้านท่าล้ง หาของป่าและหาปลา ชุมชนบ้านท่าล้งมีความเงียบสงบหากินพอเลี้ยงชีวิตได้ไม่ลำบากมาก การติดต่อกับพี่น้องฝั่งลาวก็ข้ามไปมาหาสู่กันเป็นประจำ โดยส่วนมากจะรู้จักกันไม่ต้องมีหลักฐานอะไร มีงานมีการจะไปมาหากัน และไปเป็นประจำเหมือนบ้านเดียวกัน ที่บ้านกุ่ม บ้านพ่อที น้องแม่ทุม จะไปแวะคุย ไปนั่งเล่นเป็นประจำ ส่วนบ้านตามุย หนองผือจะไปเมื่อมีธุระมากกว่า หรือไปซื้อของ"

ช่วงสงครามอินโดจีน บางช่วงพบว่ากลุ่มชายฉกรรจ์ในหมู่บ้านท่าล้งยังนิยมไปร่วมงานบุญหรือประเพณีต่าง ๆ ในหมู่บ้านลาดเสือหรือบ้านพ่อบ้านแม่เป็นประจำดังที่ นายแพง แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) อายุ 63 ปี เล่าถึงประสบการณ์วัยหนุ่มในการเดินทางไปร่วมบุญระปืบหรือบุญอาหรับที่บ้านลาดเสือ แขวงจำปาสัก สปป.ลาว ว่า

"ตอนนั้นผมอายุราว 15 ปี ขี่เรือข้ามแม่น้ำโขงไปขึ้นฝั่งที่บ้านกุ่ม แล้วเดินข้ามภูเขาไปที่บ้านลาดเสือ เขาจะทำเป็นห้องให้ญาติจากหมู่บ้านต่าง ๆ อยู่ในห้อง ห้องละหมู่บ้านรอบผามที่ทำพิธี ตัวผามจะทำจากไม้ไผ่ตำเป็นดอกล้อมรอบเป็นวงกลม ใครที่เป็นเขยจะเข้าไปนั่งภายในบริเวณนี้ ตรงกลางจะมีเรือนหลังเล็ก ๆ บนเรือนจะมีผู้หญิงสาวลูกหลานเจ้าโคตรมานั่งคองมวนบุหรี่ รินเหล้าให้เขย และสำหรับวางพวกของกินที่เอามาร่วมงานและหัวควาย และมีชั้นวางโลงผี พออะลอยเสร็จจะมีช่วงให้ลูกเขยสนุกสนานให้เต็มที่ เป็นวันของเขยทั้งกิน เหล้ายา เต็มที่ หรือจะจับ บายลูกสาวเจ้าโคตรที่อยู่บนเรือนหลังเล็ก ๆ ตรงกลางก็ได้ แต่ส่วนมากก็ทำเล็ก ๆ น้อย ๆ จับไม้จับมือ บางคนขี้ตื้อ เอาไม้มาทำรูปลึงค์ เอาไปหลอกล่อสาว ๆ สาวจะร้องหวีดว๊าย เป็นที่สนุกสนานของญาติที่มาร่วมงานที่อยู่รอบ ๆ การฆ่าควายก็ฆ่าอยู่กับที่นั่น ก่อนจะฆ่าหมออะลอยจะพูดจนควายน้ำตาไหลแล้วเพชรฆาตจะเอาหอก หรือมีดดาบมาแทงคอควาย จนตาย คนที่แทงเก่งเขาแทงที่คอไม่กี่ครั้ง

ควายก็ล้มลงตาย แล้วเขยหรือญาติจะมาปาดเนื้อเอาไปแจกจ่ายญาติพี่น้องตามห้องต่างของแต่ละหมู่บ้าน ให้เอาไปทำอาหารเลี้ยงกัน"

หรือดังที่นายสวัสดิ์ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"เคยไปร่วมพิธีระป็บที่บ้านลาดเสือตอนอายุประมาณ 10 ปี โดยจะมีซุ้มเป็นวงกลมขนาดใหญ่มีหลังคา และมีรั้วรอบ ภายในจะมีซุ้มเล็กติดรั้วแบ่งตามหมู่บ้านเขยที่ไปร่วมงาน และตรงกลางซุ้มใหญ่จะมีซุ้มเล็กๆอีกหนึ่งอัน ภายในจะมีลูกสาว หรือลูกหลานเจ้าโคตรใหญ่หรือผู้จัดงานนั่งคอยรินเหล้าหรือมวนยาสูบให้เขยที่มาร่วมงาน ภายในซุ้มจะมีการสนุกสนานกันตลอด มีคนตีกลองอีตุ้มตีงับแงบ เป่าแคน และมีคนอะรวย เขยทุกคนจะฟ้อนรอบวง บางคนก็ฟ้องเกี้ยวใกล้ลูกสาวเจ้าโคตร บางคนก็เอาไม้ทำลึงค์ไปเย้าแหย่ ภายในงานคนที่จะมาออกฮีตหรือเข้าอีตจะมาทำในงานนี้"

ซึ่งเป็นสายสัมพันธ์อันเหนียวแน่นของเครือญาติ โดยเฉพาะการอยู่ในฮีตเดียวกัน ที่ต้องเดินทางไปร่วมบุญระป็บ และแม้ในภาวะสงครามชาวบรูยังคงรักษาฮีตคองของคนบรู และมีการติดต่อสัมพันธ์กัน และสองฝั่งแม่น้ำโขงที่ยาวออกไประหว่างไทยกับลาวยังพบว่าขณะเกิดสงครามของฝ่ายขวาและฝ่ายซ้าย แต่ความสัมพันธ์ของคนลาวสองฝั่งโขงกลับมีความใกล้ชิดกันมาก ไม่ว่าการข้ามไปทำมาหากินในฝั่งตรงข้ามตามฤดูกาล หรือเป็นแบบถาวร ไปเที่ยวเล่น ร่วมงานบุญ ไปเรียนหนังสือ ไปจีบสาว มีการแต่งงานระหว่างคนสองฟากฝั่งแม่น้ำโขง โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ เพราะคนไทยและคนลาวทั้งสองฟากฝั่งพูดภาษาเดียวกันและมีวัฒนธรรมเดียวกัน (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543 : 425)

ในช่วงสงครามอินโดจีน (พ.ศ. 2497 – 2518) ชาวบรูยังคงใช้ระบบเครือญาติของบรู ไทย –ลาว ในการติดต่อสัมพันธ์กัน แม้ว่าบางช่วงไม่สามารถติดต่อกันได้เนื่องจากสถานการณ์ตึงเครียด แต่เมื่อเหตุการณ์ปกติอาจมีการเดินทางไปมาหาสู่กันอย่างเงียบ ๆ และในช่วงแรกยังมีญาติพี่น้องจากประเทศลาวหนีข้ามฝั่งเข้ามาพักอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องในประเทศไทย บางคนแต่งงานในหมู่เครือญาติ เป็นการรับรองการเข้ามาอยู่ในประเทศโดยการแต่งงาน นอกจากการแต่งงานแล้วยังมีนัยยะถึงการยอมรับและรับรองความเป็นชาวบรูที่หนักแน่นต่อการเป็นพลเมืองในรัฐชาติ หรือบางกลุ่มอพยพกลับประเทศ และมีบางส่วนที่อพยพไปอาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา

ในขณะที่ชาวบรูสองฟากฝั่งแม่น้ำโขงยังคงติดต่อสัมพันธ์กัน ผ่านกลุ่มเครือญาติตามแนวชายแดนประเทศ ระหว่างประเทศลาวที่กำลังต่อสู้แย่งชิงประเทศ กับประเทศไทยที่กระบวนการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ ตั้งแต่รัชกาลที่ 3 ได้ค่อย ๆ แผ่ขยายออกจากศูนย์กลางของความเป็นไทย ออกสู่อาณานิคมภายใน และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในกระบวนการสร้างชาติพันธุ์หลัก

ท่ามกลางภาวะตึงเครียดของสงครามเย็น ระหว่างฝ่ายโลกเสรีกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ ที่ขยายลุกลามมาถึงเอเชียและไทย

เนื่องจากมหาอำนาจเข้าแทรกแซงในภูมิภาคนี้ในช่วงสงครามเย็นและความกังวลเรื่องความมั่นคงของประเทศ ตลอดจนภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ทำให้ผู้นำไทย แสวงหาพันธมิตรกับมหาอำนาจโลกเสรี ดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์[3]

สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัตน์ เป็นนายกรัฐมนตรี (2502-2506) หวาดระแวงชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะชาวจีนโพ้นทะเล[4] รวมไปถึงการส่งกองกำลังเข้าร่วมรบในสงครามอินโดจีน รวมไปถึงส่งทหารไปรบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว ดังที่นายที แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) อดีตชาวบรูบ้านท่าล้ง เล่าว่า

"ตอนอยู่ฝั่งไทยเคยไปฝึก เป็นอาสาสมัครเตรียมไปช่วยรบที่ลาว ช่วงที่เสียงปืนแตกดังดัง เป็นหน่วย คม. จะส่งไปรบกับคอมมิวนิสต์ฝึกที่ค่ายหนองแสง จังหวัดลพบุรี แต่พอถึงช่วงจะไปรบ ข้าน้อยดูท่าจะไม่ดี ไม่อยากไปตาย เลยทำเป็นป่วย พอเพื่อนขึ้เครื่องบินไปรบแล้วจึงกลับบ้านท่าล้ง"

นอกจากนี้ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2463 คอมมิวนิสต์เวียดนามได้ใช้ภาคอีสานเป็นสถานที่หลบภัยและหาแนวร่วม ทั้งที่เป็นกลุ่มคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ชาวจีนโพ้นทะเล และกลุ่มนักศึกษาไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ[5] และต่อมาขบวนการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยก็ได้ใช้เป็นสถานที่เคลื่อนไหวที่สำคัญอีกเช่นกัน นอกจากนี้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่

---

[3]ในช่วงสงครามมหาเอเชียพูรพา ไทยเลิกนโยบายเป็นกลาง พ.ศ. 2491 จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง มีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ (1950- 1959) จนมาถึงสมัย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัตน์ เป็นนายกรัฐมนตรี (2502-2506) ไทยยังคงมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในช่วงปี พ.ศ. 2503 (1960)อิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์ไทย เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และรัฐบาลไทยยังคงมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยในช่วง พ.ศ. 2506-2512 (1963-1969) จอมพลถนอม กิตติขจร มีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ และเป็นพันธมิตรที่แนบแน่นกับอเมริกา ให้มาตั้งฐานทัพในไทยทั้งในจังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดระยอง เป็นต้น (สถิระ หล่าศรี, 2539)

[4] He moved firmly against the radical opposition, especially the mostly ethnic-Chinese Communist Party of Thailand, and attempted at the same time to minimize its appeal by embarking on strong policies of economic development, public welfare , and education.(Steinberg (editor), 1987: 389)

[5] Since the late 1920s , Vietnamese communists used the Northeastern of Thailand as base and a sanctuary , and 'were particularly effective in finding sympathizers among the Thai Vietnamese, overseas Chinese, and Thai student ' in the Northeastern.(R. Prizzia. in Brown, 1994: 192)

เคลื่อนไหวอยู่ในเขตภาคอีสาน ตั้งแต่ช่วงกลางปี พ.ศ. 2503 ถึงช่วง ต้นปี พ.ศ. 2523 โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ห่างไกล ตามแนวภูเขา ในเขตจังหวัดนครพนม จังหวัดเลย จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดหนองคาย (Brown , 1994: 192- 193)

และในปี พ.ศ. 2503 มีการตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนขึ้นที่บริเวณศาลาท่าน้ำ โดยมีตำรวจตระเวนชายแดนเป็นครูสอน (นายแพง แก้วใส อายุ 60 ปี นักเรียนรุ่นแรก) ต่อมาจึงได้ย้ายมาตั้งโรงเรียนบ้านท่าล้งในปัจจุบันเมื่อปี พ.ศ. 2506 ซึ่งเป็นแหล่งจัดการศึกษาตามระบบ มีการสอนภาษาไทยในระบบโรงเรียน และเป็นสถานที่สำคัญในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นไทยขึ้นในชุมชนชาวบรู ก่อนที่พุทธศาสนาจะเข้ามาและมีการสร้างวัดในภายหลัง ทำให้มีการหันมานับถือพุทธศาสนาแทนการนับถือผี การเดินทางติดต่อในช่วงนี้ส่วนมากเป็นการติดต่อกับชุมชนในละแวกใกล้เคียงทั้งในและนอกเขตพรมแดนรัฐชาติ เพื่อหาปัจจัยในการดำรงชีวิต การเดินทางข้ามไปมาหาสู่กันระหว่างชาวบรูในไทยและชาวบรูในลาว ยังสามารถติดต่อกันได้ และมีการข้ามไป- มาแต่งงานระหว่างชาวบรู และมีการแลกเปลี่ยนการตั้งถิ่นฐานกัน มีชาวบรูบ้านท่าล้งอพยพไปตั้งบ้านเรือนในลาว เช่น นายเสน พึ่งป่า ชาวบรูในลาวอพยพมาแต่งงานและตั้งบ้านเรือนในหมู่บ้านท่าล้ง เช่น นายบุญ ศรีบุญเรือง นายแพง ศรีบุญเรือง นายคำดี ศรีบุญเรือง

นอกจากนี้รัฐบาลมีแนวทางการป้องกันภัยคอมมิวนิสต์และความขัดแย้งในภาคโดยการยัดเยียดโครงการเร่งรัดพัฒนาชนบทต่าง ๆ เข้าไปในภาคอีสานมากมายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 ทั้งการสร้างถนนหนทาง ขุดบ่อน้ำ สร้างโรงเรียนสร้างมหาวิทยาลัย เพื่อลดความรู้สึกแบ่งแยกและให้เกิดการเข้าร่วมสายธารทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่มากขึ้น โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ให้การสนับสนุน (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2519 : 114-115)

ภายหลังที่ประเทศลาวประกาศสถาปนารัฐสังคมนิยมลาว เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองยกเลิกระบบราชาธิปไตย สถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สุเนด โพทิสาน, 2543 : 537) ทำให้เกิดขบวนผู้อพยพขนาดใหญ่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ถึงช่วง พ.ศ. 2525 แต่ส่วนมากแล้วจะเป็นคนลาวลุ่ม เนื่องจากความไม่เข้าใจและความวาดระแวงของประชาชนที่มีต่อรัฐบาล ไม่อยากเข้าร่วม รวมทั้งผู้ที่เคยเป็นทหารฝ่ายรัฐบาลลาวที่ได้อพยพข้ามฝั่งมาที่บ้านท่าล้งและบ้านอื่น ๆ เรียบริมฝั่งโขงของประเทศไทย ก่อนที่จะเข้าสู่ศูนย์อพยพในตัวจังหวัดอุบลราชธานี ผู้อพยพส่วนหนึ่งข้ามมาขึ้นฝั่งที่บ้านท่าล้ง และติดต่อขอความช่วยเหลือจากญาติพี่น้อง ชาวบรูบ้านท่าล้งได้ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ดังที่นายสวัสดิ์ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบ้านท่าล้งในช่วงที่ประเทศลาวมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองว่า

"ช่วงลาวแตกมีชาวลาวทั้งที่เป็นบรูและไม่ใช่บรูอพยพข้ามฝั่งมาขึ้นที่บ้านท่าล้งเยอะมาก แต่ส่วนมากจะถูกส่งไปที่ศูนย์ลาว ที่อุบล มีกลุ่มญาติพี่น้องที่เข้ามาแต่งงานกับคนในหมู่บ้านก็หลายคน ส่วนมากเข้ามาแต่งงานมีครอบครัวก็ทำมาหากินเหมือนชาวบ้านท่าล้งปกติคือทำไร่ ทำนา หาปลา สานกระติบข้าว อยู่ร่วมกันทำงานต่างๆของหมู่บ้านดี แต่จะข้ามไปมาลำบากมากในช่วงลาวแตกถึงประมาณปี พ.ศ. 2524 -2525 ช่วงนี้ต้องอยู่อย่างระมัดระวัง จะมีคนจากฝั่งโน้นมาบอกว่าช่วงไหนเป็นหรือตาย ถ้าช่วงไหนตายจะไม่ข้าม แต่หลังจากนั้นก็ไปมาได้ตามปกติ ส่วนการติดต่อกับพี่น้องบ้านเวินบึกก็ติดต่อไปมาหาสู่กันดี ถือว่าเป็นพี่น้องกันทั้งหมู่บ้าน เวลามีงานบุญ หรือใครเจ็บป่วยก็จะไปเยี่ยม เช่นพ่อเสิง พึ่งป่า ส่วนบ้านใกล้เคียงบ้านตามุย บ้านหนองผือ ก็ไปมาหาสู่กันดี ส่วนมากจะไปเวลามีงานบุญ เป็นเพื่อน หรือญาติ"

นอกจากนี้ผู้อพยพจากประเทศลาวเข้ามาอยู่ในบ้านท่าล้งส่วนใหญ่ถูกส่งตัวไปประเทศที่สาม หรือส่งกลับประเทศ ส่วนหนึ่งที่เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกับญาติพี่น้องในบ้านท่าล้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่เคยเป็นทหารของรัฐบาลที่ต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงหลบหนีออกมาอาศัยกับญาติพี่น้อง โดยเฉพาะทหารบ้าน ที่กลัวการถูกนำไปสัมมนา ดังที่นายคำเป สีวิไล (สัมภาษณ์ : 2550) อายุ 62 ปี อดีตทหารบ้านเล่าว่า

"ผมเป็นคนลาวเคยแต่งงานและมีลูก 5 คน ปัจจุบันเหลือลูกสาวคนเล็กคนเดียวและแต่งงานแล้ว ได้หลบหนีเข้ามาอาศัยอยู่กับลูกสาว เพราะเคยเป็นทหารบ้าน (กองหลอนบ้าน) ช่วงนั้นได้มีเพื่อนที่เป็นทหารบ้านเหมือนกันมาบอกว่ามีรายชื่อในบัญชีของราชการ แล้วเขาจะลงมาจับเอาไปสัมมนาหรือยังไงก็ไม่ทราบ ข่าวร้ายดังกล่าวทำให้เกิดความตกใจกลัวว่าเขาจะจับเลยปรึกษาหารือกับเมีย แล้วอพยพมาอยู่บ้านท่าล้ง มาอยู่บ้านนี้ได้ 30 กว่าปี"

ซึ่งความหวาดกลัวต่อการการเข้าสัมมนาที่ทางฝ่ายรัฐบาลจัดไว้ในภาระกิจการฟื้นฟูบูรณะประเทศด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม ที่มีทั้งในกลุ่มข้าราชการในระบบเก่าและกลุ่มประชาชนที่ยังไม่เข้าใจนโยบายของพรรค หรือเป็นที่รับรู้กันทั่วไปว่าการถูกส่งตัวไปสัมมนานั้น ไม่ใช่การไปเรียนรู้อุดมการณ์ทางการเมืองระบอบใหม่แบบธรรมดา แต่อาจหมายถึงการได้รับโทษทัณฑ์ถึงขั้นเสียชีวิตได้ (ธีรวัฒน์ แก้วแดง, 2545 : 89 - 90) รวมไปถึงการกดขี่ทางการเมืองและการละเมิดสิทธิมนุษยชน อันได้แก่ ค่ายกักกันสำหรับนายทหาร ตำรวจและข้าราชการระดับสูง (ยงยุทธ น้อยสวัสดิ์ (ร้อยเอก), 2543 : 18)

ทำให้ปีช่วง พ.ศ. 2518 – 2520 ความสัมพันธ์ไทย-ลาว มีความตึงเครียดมาก เนื่องจากข้อพิพาทตามพรมแดน รวมทั้งกระแสต่อต้านรัฐบาลไทยและปัญหาการเมืองที่รุนแรงขึ้น

นักการเมืองฝ่ายขวาและประชาชนชาวลาวอพยพเข้ามาในประเทศไทย (ยงยุทธ น้อยสวัสดิ์ (ร้อยเอก), 2543 : 40)

ทำให้เส้นพรมแดนถูกแบ่งอย่างชัดเจน ความแตกต่างของระบบการปกครองระหว่างรัฐไทยและ สปป.ลาวทำให้การข้ามแดนมีความยากลำบากมากขึ้น เส้นพรมแดนถูกกำกับด้วยอำนาจรัฐ ญาติพี่น้องขาดการติดต่อกับไปช่วงหนึ่ง แต่ในยามใดที่เส้นพรมแดนไม่ได้ถูกกำกับด้วยอำนาจรัฐ การติดต่อระหว่างพรมแดนก็จะเกิดขึ้นตามปกติ อยู่ทำให้การเดินทางไปมาหาสู่กันลำบาก ดังที่นายบุญ ศรีบุญเรือง (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ในช่วงปี พ.ศ.2518 (พ.ศ. 2517-2522) การข้ามไปมาลำบากมาก ถ้าเข้าประกาศห้ามก็ข้ามไม่ได้ ถ้าทหารฝั่งลาวเห็นเขาจะยิง พี่น้องตาย ญาติตายจะไปทำบุญก็ไปไม่ได้ ตัดขาดกันราวห้าถึงหกปี"

ขณะที่การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างญาติพี่น้องชาวบรูไทยกับลาว เป็นไปด้วยความยากลำบาก ในฝั่งประเทศไทยรัฐไทยยิ่งเพิ่มนโยบายการปราบปรามคอมมิวนิสต์ และการพัฒนาในพื้นที่ปฏิบัติการของคอมมิวนิสต์ ในปี พ.ศ. 2523 พื้นที่ "สีแดง" หรือ "สีชมพู" ในภาคอีสานกลายเป็นพื้นที่ที่รัฐบาลใช้หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ของทหาร (Mobile Development Unit – MDU) เข้าไปสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานในหมู่บ้าน เช่น ถนนหนทาง ฝายกั้นน้ำ อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำ มีหน่วยบริการด้านการแพทย์แก่ชาวบ้าน หน่วยข่าวและประชาชน (ชาวบ้าน)สัมพันธ์ พร้อมทั้งกองกำลังคุ้มกันหมู่บ้าน ทำงานร่วมกับชาวบ้านอย่างใกล้ชิด เมื่อเสร็จภารกิจจากพื้นที่หนึ่ง จะเคลื่อนย้ายไปยังพื้นที่ป้าหมายอื่น ๆ (สุเทพ สุนทรเภสัช, 2548 : 19) จนกระทั่งปี พ.ศ. 2526 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย จึงยุติปฏิบัติการรุนแรงกับฝ่ายรัฐบาล ยอมรับนโยบาย 66/2523 (วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์, 2539)

บรูคืนฮีต : การสลายตัวตนเดิม สู่พลเมืองของรัฐไทย

ภายหลังเข้ามาอาศัยในเขตพรมแดนของรัฐไทย ชาวบรูยังคงหลบซ่อนอำพรางตนจากอำนาจรัฐที่อาจนำความเดือดร้อนมาให้ และพยายามปรับตัวให้มีความสอดคล้องกับการเป็นพลเมืองในรัฐไทย ภายใต้กระบวนการสร้างรัฐ นอกจากการเปลี่ยนชื่อและนามสกุลแล้ว ชาวบรูยังมีการปรับตัวให้อยู่ร่วมกับคนที่อยู่ก่อนและชุมชนชาวอีสานที่รายรอบ ทั้งการผูกเสี่ยวและการนับถือเป็นญาติพี่น้องกัน โดยเฉพาะภายหลังเมื่อเกิดความยุ่งยากในการปฏิบัติตามฮีตคอง การดูแลรักษาผีของตนเอง จึงมีการส่งคืนศาสนาผี ที่นำมาจากฝั่งประเทศลาว เป็นการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่กับชุมชนบรูบ้านท่าล้ง ที่ปรับเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาแทน ลูกหลานที่ไม่

สามารถบวชได้ตอนนับถือผี ก็สามารถบวชเรียนในพุทธศาสนา มีการเข้าวัดทำบุญตามฮีตคองของอีสานแทนฮีตข่าคองขอม

นอกจากนี้เทคโนโลยีแห่งอำนาจของรัฐได้กระทำการผ่านระบบโรงเรียน โดยมีการจัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในปี พ.ศ. 2503 และย้ายมาสร้างโรงเรียนบ้านท่าล้งในปัจจุบันในปี พ.ศ. 2506 มีการตั้งที่พักสงฆ์ เสริมสร้างสร้างความเป็นไทย ที่ยึดโยงด้วยอุดมการณ์ วัฒนธรรม ความเชื่อเดี่ยวกัน ทำให้สำนึกในชาติพันธุ์บรูถูกเบียดขับด้วยสำนึกในชาติพันธุ์ระดับชาติ

การเกิดสงครามเย็น (พ.ศ. 2483 - 2533) และการเกิดรัฐชาติ ถือเป็นตัวแปรที่สำคัญอีกตัวหนึ่งต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ ของกลุ่มชาติพันธุ์บรู เส้นพรมแดนเป็นอุปสรรคต่อการข้ามพรมแดนระหว่างรัฐไทยกับรัฐลาว โดยเฉพาะเมื่อความแตกต่างของระบบการปกครองระหว่างรัฐ และภาวะสงครามเย็น การเดินทางไปร่วมพิธีกรรมสำคัญเป็นไปด้วยความยากลำบาก จนนำมาสู่การส่งคืนผีเจ้าโคตรที่เคยนำมาเพื่อปกปักรักษา พร้อมกับกฎระเบียบข้อห้ามต่าง ๆ ตามฮีตคองเดิม ความผูกพันตามระบบผีที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมาจึงจบลง

แต่เมื่อมีความแตกต่างของระบบการปกครองของรัฐระหว่างโลกประชาธิปไตยกับโลกคอมมิวนิสต์ทำให้สถานการณ์ตามแนวชายแดนมีความตึงเครียด และประกอบกับนโยบายการสร้างรัฐชาติของไทยที่มุ่งให้คนในชาติมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยเอกลักษณ์ประจำชาติ รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีทางอำนาจต่าง ๆ ของรัฐไทย ทั้งระบบสำมะโนประชากร ระบบนามสกุล การตั้งโรงเรียน และวัด ทำให้ชาวบรูต้องมีการปรับเปลี่ยนตนเอง คืนฮีตที่เคยนับถือมาตั้งแต่บรรพบุรุษ หันมานับถือพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติ หรือเป็นศาสนาที่มากับความเจริญ ทำให้ชาวบรูที่เคยเป็นญาติพี่น้องกันต้องถูกแยกออกจากกันให้อยู่คนละประเทศ ที่แตกต่างทั้งพรมแดนและระบอบการปกครอง ประกอบกับภาวะความตึงเครียดของสงครามเย็นทำให้การเดินทางติดต่อกันลำบาก

เป็นช่วงที่ประเทศไทยและประเทศลาวมีการแบ่งแยกกันอย่างชัดเจน ด้วยระบอบการปกครอง ระหว่างคอมมิวนิสต์ กับประชาธิปไตย ที่ต้องแบ่งไทย-ลาวออกอย่างชัดเจน การข้ามฝั่งคือการพร้อมและยอมรับความแตกต่าง ตลอดจนเครื่องมือแห่งอำนาจของรัฐเข้าไปสู่ชุมชนเพิ่มขึ้น มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา มีถนนลูกรัง มีวัด มีไฟฟ้าเข้ามาสู่หมู่บ้าน สังคมชาวบรูถูกแปรเปลี่ยนให้เหมือนกับสังคมอีสานทั่วไป วัฒนธรรม บรูแทบไม่หลงเหลือ มองจากภายนอกแทบไม่รู้ว่านี่คือหมู่บ้านบรู มีเพียงภาษาบรูที่เป็นสมบัติชิ้นสุดท้าย ถนนลูกรังและเรือยนต์นำขบวนคนหนุ่มสาวออกจากหมู่บ้าน ทั้งเพื่อขายแรงงานในเมืองใหญ่และความก้าวหน้าทางการศึกษา ทั้งหมู่บ้าน คนเฒ่าคนแก่และเด็กให้อยู่เบื้องหลัง เครือญาติแตกกระจัดกระจายกันออกไปทั้งในหมู่บ้านใกล้เคียง เขตอำเภอ จังหวัด ต่างจังหวัดจนถึงต่างประเทศ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองครั้งสำคัญที่สุดในยุคสงครามเย็น จากการที่รัฐบาลมุ่งหวังสร้างชาติให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่เรียกว่า นิกส์ (NICS) เป็นที่มาของการล่มสลายของครอบครัวและชุมชน เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงาน หรือกรรมกร จากชนบทสู่เมืองใหญ่ บางครอบครัวพ่อแม่ทิ้งลูก ทิ้งปู่ยาตายาย คนเฒ่าคนแก่ ออกไปทำมาหากินที่อื่น เช่น กรุงเทพฯ หรือในท้องถิ่นที่ห่างไกลออกไป หรือต่างประเทศ ทำให้สภาพครอบครัวเป็นแบบบ้านแตก (broken home) (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2544 : 188 - 191)

ความสัมพันธ์ในช่วงนี้จึงเป็นไปแบบไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากการเดินทางไปมาหาสู่กันขึ้นอยู่กับสถานการณ์ตามแนวชายแดนเป็นหลัก บางช่วงทหารห้ามไม่ให้ข้ามก็ข้ามพรมแดนรัฐชาติไม่ได้ ต้องตัดขาดกันยาวนาน แต่ยังมีชาวบรูบางส่วนแอบลักลอบข้ามพรมแดนหนีออกมาจากประเทศลาว เนื่อง จากหวาดกลัวต่อการถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารและเสี่ยงต่อการเสียชีวิตในสนามรบที่คนลาวต้องเข้าต่อสู้กันเอง ชาวบรูยังคงเดินทางด้วยติดต่อกันผ่านเครือญาติข้ามพรมแดน หากรูปแบบของกิจกรรมที่เคยเน้นการเดินทางไปร่วมงานตามฮีตข่าคองขอม เช่นบุญระปืบ รวมไปถึงวิถีปฏิบัติและความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติที่กำกับด้วยฮีตเปลี่ยนไป กิจกรรมทางพิธีกรรมเกี่ยวกับผีลดลง แต่กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองมีมากขึ้น เช่น การแลกเปลี่ยนปัจจัยการดำรงชีวิต การแต่งงาน การช่วยเหลือผู้อพยพ ส่วนการติดต่อกับพี่น้องบ้านเวินบึกก็ติดต่อไปมาหาสู่กันดี ถือว่าเป็นพี่น้องกันทั้งหมู่บ้าน เวลามีงานบุญ หรือใครเจ็บป่วยก็จะไปเยี่ยม พรมแดนรัฐชาติในช่วงนี้ยังคงเป็นเสมือนพรมแดนที่พี่น้องสามารถหลบหลีกอำนาจรัฐเข้ามาหาที่หลบซ่อนตัวเพื่อความปลอดภัยในภาวะสงครามได้

6.4 บรูหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 ถึงปัจจุบัน)

ภายหลังการส่งคืนฮีตให้ญาติพี่น้องฝั่งประเทศลาว ทำให้ชาวบรูมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมครั้งสำคัญ ทั้งการสร้างบ้านเรือน การหันมานับถือพุทธศาสนาแทนการนับถือผี โดยเฉพาะโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาถึงบ้านท่าล้ง และนำชาวบรูออกไปพบปะแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ความเจริญและการพัฒนาในรูปแบบต่างค่อย ๆ กระจายเข้ามาสู่หมู่บ้านในหุบเขา เสียงเพลงบรูจากพ่อแพง แก้วใสก็มีโอกาสไปดังกึกก้องท่ามกลางผู้คนเรือนหมื่นเรือนแสนจากทั่วประเทศ ในศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ กรุงเทพมหานคร ในปี 2549 (แพง แก้วใส, สัมภาษณ์ : 2551) และเป็นปีที่ผู้ใหญ่สายสมร ละครวงษ์ได้รับรางวัลผู้ใหญ่บ้านดีเด่น ในปีเดียวกัน ปีต่อมาชาวบ้านท่าล้งก็จัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ขึ้นในหมู่บ้าน นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้เข้ามาเยี่ยมเยือนชาวบรูบ้านท่าล้งมากขึ้น หมู่บ้านเร่งการพัฒนาและเตรียมตัวต้อนรับนักท่องเที่ยว

และกลางปี 2551 เรือนำเที่ยวขนาด 50 ที่นั่งก็จอดอยู่ข้างศาลาริมโขง ผู้ใหญ่สายสมร ละครวงษ์ (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ได้งบสนับสนุนจากอำเภอ มาซื้อเรือพร้อมเครื่องยนต์ให้นักท่องเที่ยวได้ล่องเรือชมธรรมชาติ ไปหาซื้อที่ฝั่งโน้น แถวบ้านใหม่ บ้านบ่ง (ใกล้บ้านลาดเสือ) นักท่องเที่ยวอาจจะเดินป่าแล้วลงไปริมแม่น้ำโขงที่ทางลงใกล้น้ำตกห้วยสวรรค์ แล้วล่องเรือชมธรรมชาติมาขึ้นฝั่งที่ท่าล้ง หรือใครอยากจะล่องเรือชมธรรมชาติไปถึงโขงเจียมก็ได้"

ในวันต่อมาขณะนั่งมองดูเรือลำใหญ่ที่ถูกล่ามลอยขึ้นลงตามกระแสน้ำปลายฤดูฝน พี่สวัสดิ์ขับเรือเข้าเทียบท่า ผูกเรือแล้วเดินเข้ามาคุยกับผู้ศึกษา วันนี้พี่สวัสดิ์นอกจากดูแลระบบประปาแล้วยังได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เมื่อถูกถามถึงค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งและคะแนนจากเหล่าเครือญาติ พี่สวัสดิ์ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ก็หมดเงินไปหลายหมื่นเหมือนกัน (แกเน้นว่าหลายหมื่น) สมัยนี้การเลือกตั้งอะไรก็ต้องใช้เงินทั้งนั้น หาเสียงเฉย ๆ นั้นยากที่จะได้ ส่วนญาติพี่น้องก็ช่วยกัน คือการเลือกตั้งนี้ญาติพี่น้องก็รู้ว่าเป็นญาติอยู่ แต่ก็ต้องใช้เงิน ก็ให้พอนิดหน่อย ก็คนอื่นเขาก็จ่าย ถ้าเราไม่จ่ายก็สู้ไม่ได้"

คำตอบของพี่สวัสดิ์ทำให้เห็นถึงภาวะแข่งขันกันทางการเมืองในระดับท้องถิ่นชาวบรูที่ระบบเครือญาติอย่างเดียวไม่อาจใช้เป็นฐานคะแนนในการเลือกตั้งได้ แต่แกบอกว่าการเข้ามาอยู่ในตำแหน่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจะได้มีโอกาสทำงานให้กับชุมชนมากขึ้น และที่สำคัญคือการเข้าร่วมกับกระบวนการสถาปนาอำนาจรัฐ และระบบราชการของไทย ส่วนการเดินทางข้ามไปมาระหว่างไทย-ลาว ยังคงเดินทางไปมาเป็นประจำ บางครั้งก็ไปสองคนกับภรรยา บางครั้งก็เอาหลานชายทั้งสองไปด้วย ต้องข้ามไปมาประจำเพราะมีที่นาที่นั่น

นายสวัสดิ์ พึ่งป่า : ชาวนาข้ามพรมแดน

เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบรูบ้านท่าล้งมีอย่างจำกัด ทำให้บางครอบครัวไม่มีที่ทำกิน หรือที่นา บางครอบครัวไปรับจ้าง หาปลาหรือสานกระติบ และมีบางครอบครัวที่ข้ามพรมแดนเข้าไปทำนา ในประเทศลาว ทั้งทำกับกลุ่มเครือญาติ และทำในพื้นที่ของตนเอง ครอบครัวของนายสวัสดิ์ พึ่งป่า ที่แต่งงานกับนางบัวสี คนบ้านลาดเสือที่มีที่นาเป็นมรดกที่พ่อแม่แบ่งให้เป็นพื้นที่ทำกิน นางบัวสี แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) ชาวบรูบ้านลาดเสือเล่าว่า

"เป็นคนบ้านลาดเสือประเทศลาว แต่งงานกับนายสวัสดิ์แล้วจึงย้ายมาอยู่ที่บ้านท่าล้ง ทำมาหากินอยู่กับชาวบ้านทั่วไป หาปลา สานกระติบข้าวขาย ช่วงหน้านาก็กลับไปทำนาที่บ้านลาด

เสือ เพราะมีที่นาที่พ่อแม่แบ่งให้ แต่ก่อนมักเดินข้ามภูเขาลัดไป แต่ทุกวันนี้มีเรือติดเครื่องยนต์แล่นไปจอดที่ท่าบ้านลาดเสือ ข้ามไปมาได้ตามปกติ แบบไปมาทั่ว ๆไป ไม่มีใบข้ามอะไร กลับไปก็เหมือนอยู่บ้านเราปกติ ทำมาหากินเหมือนเดิม อยู่ได้ทั้งไทยและลาว"

ส่วนการดำรงชีวิตที่บ้านท่าล้งของนางบัวสี งานหลักคือสานกระติบจากติ้วไม้ไผ่ เป็นอาชีพเสริมระหว่างรอการทำนา โดยเรียนรู้การสานกระติบจากคนในหมู่บ้านเป็นตั้งแต่ยังสาว ลองทำไปทำมา คนโน้นคนนี้มาแนะนำก็ค่อย ๆ เรียนรู้ไป บางครั้งมีคนมาสั่งให้สาน บางคนก็วางเงิน มัดจำไว้ก่อน นางบัวสีกับนายสวัสดิ์จะช่วยกันสาน พอถึงช่วงทำนาจึงไปทำนาที่บ้านลาดเสือ ดังที่ นายสวัสดิ์ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) ชาวบรูบ้านท่าล้ง เล่าว่า

"ผมเกิดในหมู่บ้านท่าล้ง เป็นลูกของนายคำภา พึ่งป่า เมียผมเป็นคนลาว แต่งงาน โดยไม่มีพิธีอะไรมาก ผูกแขนมีญาติผู้ใหญ่ฝ่ายชายและญาติฝ่ายหญิงที่อยู่ในไทยเป็นผู้รู้เห็น ให้ศีลให้พรและโอวาท กลับไปอยู่กับครอบครัวของภรรยาในลาว 6 ปี ไปทำนา หาปลาและทำงานอื่น ๆ ทั่วไป ก่อนหน้าจะแต่งงานได้ไปเที่ยวเล่น ไปเยี่ยมญาติที่บ้านลาดเสือ พอไปถึงเขาก็ถามว่าเป็นลูกใคร พอบอกชื่อพ่อชื่อแม่เขาก็รู้ และบอกว่าเป็นญาติกับใครบ้าง เป็นญาติกันทั้งหมู่บ้าน ตอนเป็นเด็กได้ติดตามญาติพี่น้องไปเที่ยวที่บ้านลาดเสือและหมู่บ้านใกล้เคียงเป็นประจำ การไปมาระหว่างประเทศไทยกับลาวของคนที่อยู่ริมฝั่งจะเป็นที่รู้กันดี โดยคนที่เป็นญาติพี่น้องอยู่ฝั่งลาวจะมารับ และเป็นผู้รับรองกับคณะกรรมการหมู่บ้านของลาว ปัจจุบันกลับมาอยู่บ้านท่าล้งและไปมาระหว่างบ้านลาดเสือกับบ้านท่าล้งเป็นประจำ เพราะมีที่นาและที่ดินของภรรยาในประเทศลาว ฤดูทำนาก็กลับไปทำนาที่ลาวเพราะไม่มีที่นาที่ไทย การข้ามไปมาไม่ได้ใช้เอกสารการข้ามแดนของทางการแต่เป็นการข้ามตามปกติ ไปมาเป็นประจำในยามบ้านเมืองสงบ นอกจากไปทำนาแล้ว เวลามีงานบุญบ้านหรือญาติเจ็บป่วยก็จะข้ามไปเยี่ยม บางครั้งก็นำมาส่งที่โรงพยาบาลโขงเจียม"

นอกจากนี้ยังมีบางครอบครัวอาจช่วยพ่อแม่ หรือญาติพี่น้องทำนา แล้วแบ่งข้าวที่ได้มาเก็บไว้กิน เช่นครอบครัวของนายบุญ ศรีบุญเรือง ที่มีการช่วยกันทำนาทั้งข้ามไปทำที่ฝั่งประเทศลาวและญาติจากฝั่งประเทศลาวข้ามมาช่วยพี่น้องในฝั่งประเทศไทย นายบุญ ศรีบุญเรือง (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ที่บ้านท่าล้งไม่มีที่นาก็ได้อาศัยแบ่งข้าวมากินจากบ้านที่ฝั่งลาว พอถึงหน้าทำนาก็ไปช่วยทำนา บางครั้งทำเสร็จก็เอาพี่น้องจากฝั่งลาวกลับมาช่วยพี่น้องที่บ้านท่าล้ง"

การเดินทางไปมาทำนา และหาอาหาร แลกเปลี่ยนข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน รวมไปถึงการนำญาติพี่น้องมารักษาที่โรงพยาบาลในไทยแล้ว นายสวัสดิ์และภรรยายังทำหน้าที่เลี้ยงดูหลานชายสองคน ที่เป็นลูกของน้องสาวนางบัวสีที่อยู่บ้านลาดเสือ หลานสองคนเกิดจากพ่อแม่เป็นคนลาว ที่เข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ แล้วนำหลานมาฝากเลี้ยงตั้งแต่เล็กจนเข้าโรงเรียนที่บ้านท่าล้ง เมื่อถูกถามถึงหลานทั้งสองและการเรียนหนังสือที่โรงเรียนบ้านท่าล้ง นายสวัสดิ์ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ตอนแรกไปถามครูที่โรงเรียน ผอ.บอกว่าการศึกษาไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ไม่ว่าจะเป็นไทยเป็นลาวก็เรียนได้ ผมก็ดีใจ หลานจะได้มีที่เรียน"

ครอบครัวข้ามพรมแดนของเด็กชายคำผอง และจำลอง สิงห์มณี

เด็กชายจำลองลงจากเรือนตั้งแต่เช้ามืดมือข้างหนึ่งถือสวิงอีกข้างถือถังพลาสติกสีดำเดินผ่านหน้าบ้านยายทุม ตามถนนลงสู่ท่าลงแล้วเดินเลียบริมฝั่งโขงไปทางทิศตะวันออก ไกลออกไปคือพระอาทิตย์ที่กำลังจะโผล่ขึ้นเหนือหุบเขา เด็กชายวางถังพลาสติกไว้บนตลิ่ง เดินลุยเรียบฝั่งในระดับความลึกเกือบถึงเอว ใช้สวิงจ้วงตักไปเรื่อย ๆ ตามชายฝั่ง ประมาณยี่สิบเมตรก็เดินวนนำกุ้งและปลาเล็กปลาน้อย มาเทใส่ถังสีดำ

ผู้ศึกษามองผ่านเลนส์ของกล้องแฮนดี้แคมจากศาลาริมโขง สลับไปมาระหว่างภาพเด็กชายกับพระอาทิตย์ บางครั้งก็โคลสอัพให้เห็นระยะใกล้ เห็นใบหน้าอันสงบนิ่งและอากัปกิริยาเอาจริงเอาจังอย่างใกล้ชิด พระอาทิตย์ขึ้นเหนือแนวเขาในเขตภูฤาษีพอดีกับเด็กชายเสร็จงาน ถือถังเดินตามหาดทรายริมตลิ่งเข้ามาใกล้ศาลาริมโขง ผู้ศึกษาโปกมือทักทาย ก่อนเดินเข้าไปหา เด็กชายจำลอง (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ต้องรีบตื่นแต่เช้ามืดมาหากุ้ง หาปลาไปทำอาหารเช้าก่อนไปโรงเรียน บางวันจะมาหาในตอนเย็น พอได้เป็นอาหารเพิ่มเติมกับลุงและป้า เพราะอยู่ด้วยกันหลายคนก็ต้องช่วยกันหา"

และเด็กชายจำลอง (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าถึงครอบครัวว่า

"ผมเป็นหลานของลุงสวัสดิ์ พ่อแม่เป็นคน บ้านลาดเสือ เมืองชนะสมบูรณ์ แขวงจำปาสัก ประเทศลาวแต่ไปทำงานที่กรุงเทพฯ ผมกับน้องเกิดที่นั่น พอใกล้เข้าโรงเรียนจึงถูกส่ง มาอยู่ที่บ้านท่าล้ง จนเข้าโรงเรียนตอนนี้อยู่ชั้น ป.4 ไปมาหาสู่กับญาติพี่น้องเป็นปกติ ส่วนมากเป็นวันหยุดและช่วงปิดเทอมจะกลับไปเยี่ยมญาติ พี่น้องที่ลาว แต่ช่วงหลังไม่ค่อยบ่อยนัก ส่วนทางฝั่งลาวก็มาเยี่ยมบ้างแต่ส่วนใหญ่จะเป็นทางเราไปมากกว่า พอเรียนจบแล้วไม่รู้จะทำอย่างไรต่อ อยากเรียนต่อใน

ประเทศไทย จะอยู่ประเทศไทย หรือจะกลับประเทศลาวก็ยังไม่แน่ ตัวเองรู้สึกว่าเป็นไทยก็ได้ เป็นลาวก็ได้ และเป็นบรู"

คำบอกเล่าของเด็กชายสะท้อนให้เห็นขนาดของหัวใจของคนบรูที่ยึดโยงสองฟากฝั่งแม่น้ำโขงเข้าเป็นหนึ่งเดียว เหนืออาณาเขตที่เป็นประเทศไทยหรือประเทศลาว แต่เป็นพื้นที่ของเครือญาติที่ให้ชีวิต เลี้ยงดู และเดินทางไปมาหาสู่กัน นายสวัสดิ์ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) ผู้เป็นลุงเล่าถึงหลานชายทั้งสองว่า

"เขาเป็นลูกชายของน้าหรือน้องสาวของภรรยาชาวลาวบ้านลาดเสือ เมืองชนะสมบูรณ์ แขวงจำปาสัก ประเทศลาว ที่เอามาเลี้ยงที่บ้านท่าล้งตั้งแต่ยังเด็ก จนเข้าโรงเรียนตอนนี้อยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ เดินทางไปมาหาสู่กันเป็นปกติ ส่วนมากเป็นวันหยุดและช่วงปิดเทอมเขาจะกลับไปเยี่ยมพ่อแม่ พี่น้องที่ลาว แต่ช่วงหลังไม่ค่อยบ่อยนัก ส่วนทางฝั่งลาวก็มาเยี่ยมบ้างแต่ส่วนใหญ่จะเป็นทางเราไปมากกว่า"

เด็กชายในชุดนักเรียนสะพายเป้ เดินจับกลุ่มข้ามสะพานไม้ข้ามห้วยท่าล้งที่ทอดตัวระหว่างหมู่บ้านกับโรงเรียนบ้างเดินพูดคุย บ้างเดินพลางมองสายน้ำสีข้นในลำห้วยกลางฤดูฝน เด็กชายจำลองสะพายกระติบข้าวขนาดย่อม เดินจับกลุ่มพูดคุย หยอกหล้ากับเพื่อนกัน ด้านหลังเด็กชายคำผองพร้อมกระติบข้าวขนาดเดียวกัน เดินกอดคอมากับเพื่อน ด้านหน้าคือโรงเรียนบ้านท่าล้ง เมื่อเดินเลยสนามฟุตบอลเข้าไป จะถึงเสาธงชาติที่ตั้งตระหง่านให้ธงสามสีพลิ้วไหวสะบัดกับสายลมอย่างสง่างาม ลึกเข้าไปเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวยกสูง ด้านหลังเยื้องทิศตะวันออกเป็นแปลงเกษตรและสวนพฤกษศาสตร์ ด้านทิศตะวันออกเป็นอาคารเรียน และโรงอาหาร

โรงเรียนเป็นสถานที่ที่เด็กทุกคนในวัยเรียนได้ใช้เป็นสถานที่ฝึกฝน เรียนรู้ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการไทย หลังเคารพธงชาติ สวดมนต์ในเวลาเกือบเก้าโมงเช้า คุณครูเวรหรือผู้อำนวยการจะอบรมหรือแจ้งข่าวสารประจำวัน แล้วเด็กจึงจะได้รับอนุญาตให้แยกย้ายอย่างเป็นระเบียบเข้าห้องเรียน คุณครูรัชนี สถิตเถียร (สัมภาษณ์ : 2550) ครูโรงเรียนบ้านท่าล้ง กล่าวถึงเด็กทั้งสองว่า

"เขาเป็นเด็กอัธยาศัยดี ขยัน ตั้งใจเรียน มีงานมีกิจกรรมของทางโรงเรียนจะอาสามาช่วยงานเสมอ ทุกคนรักใคร่เอ็นดูดี เพื่อน ๆ ในโรงเรียนก็เข้ากับเขาได้ดี เหมือนกับเด็กทุกคนในหมู่บ้าน เด็กจากประเทศลาวที่เข้ามาเรียน ทางโรงเรียนจะมีใบประกาศให้เหมือนกัน"

ในวันหยุดวันหนึ่งเด็กชาย เอ่ยปากชวนผู้ศึกษาไปเที่ยวบนภูและเก็บผลไม้บนภู และบอกว่า ช่วงวันหยุดเด็กมักรวมกลุ่มกันออกไปเก็บผลไม้ เช่น พวกหมากลำดวน หมากผีผ่วน หรือ

ของป่ากันเป็นประจำเดือนละครั้งสองครั้ง แสดงว่า เด็กชายได้ใช้ชีวิตในหมู่บ้านท่าล้งตามแบบของคนท่าล้งทุกอย่าง และเมื่อถามถึงประเทศลาว บ้านลาดเสือ เด็กชายจำลอง (สัมภาษณ์ : 2550) ตอบว่า

"ได้กลับไปเยี่ยมญาติในช่วงวันหยุด แต่ไม่ค่อยได้ไป เพราะชอบอยู่ที่บ้านท่าล้งมากกว่า มีเพื่อนเยอะ สนุก และคุ้นเคยกว่า ส่วนพ่อแม่ก็มาเยี่ยมเป็นประจำ จะส่งเงินหรือของใช้มาให้ บางครั้งก็โทรศัพท์มา"

จากการบอกเล่าของเด็กชายทั้งสองทำให้เห็นถึงการชีวิตในชุมชนและครอบครัวของลุง และการร่วมกันดูแล เลี้ยงดูเด็ก ตลอดจนแลกเปลี่ยนปัจจัยการดำรงชีพของคนระหว่างไทยและลาว สายสัมพันธ์ที่ก้าวข้ามพรมแดนรัฐชาติ เป็นรูปแบบของครอบครัวที่คนสองฟากฝั่งมีส่วนร่วม ทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน ที่กระบวนการทางสังคมรวมไปถึงพรมแดนรัฐชาติมีผลต่อสายสัมพันธ์ของเครือญาติ อย่างชัดเจน และเมื่อถามถึงการข้ามไปมาของกลุ่มคนอื่น ๆ นายสวัสดิ์ (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ส่วนมากคนที่ผ่านไปมาจะเป็นกลุ่มเดิม ๆ จะรู้จักและคุ้นเคยกันดี ส่วนกลุ่มที่เข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ เขาไม่มาแถวนี้หรอกมันไกล เขาจะไปทางช่องเม็ก หรือแถบโขงเจียม เขาไม่ต้องให้เราช่วยหรอก เขาเก่งกว่าเราอีก ส่วนมากจะเริ่มไปคนเดียวหรือสองคนก่อน พอไปเห็นลู่ทางหรือเก่งแล้วก็จะมาชักชวนกันไปมากขึ้น ไปแบบถูกก็มี แบบลักลอบไปก็มี พวกที่ลักลอบไปบอกว่าไปเสียเงินหรือไปจ่ายเงินที่กรุงเทพฯถูกกว่า แต่แถวบ้านท่าล้งไม่มี"

ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเขตพรมแดน ที่แรงงานพลัดถิ่นต่างหลั่งไหลเข้ากรุงเทพฯ ทั้งจากไทยและลาว แรงงานเหล่านี้คือกลุ่มที่จะไปขับเคลื่อนชีวิตชีวาในเมือง รวมไปถึงแรงงานของภาคอุตสาหกรรมในเมืองหลวง

นอกจากนี้ยังมีการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติในรูปแบบอื่น ๆ ทั้งการข้ามพรมแดนไปหาของป่า เช่น ไม้ เนื้อสัตว์ แมลง และวัตถุดิบที่หายากในไทย เช่น สมุนไพร ไม้ไผ่ ชาวบรูหลายคนข้ามพรมแดนเข้าไปล่าสัตว์ในป่าลึกพร้อมกับนายพรานชาวลาว

นายวิชัย สีดร : นายพรานข้ามพรมแดน

นายวิชัย สีดร (สัมภาษณ์ : 2550) พรานหนุ่มใหญ่ชาวบรูวัย 34 ปี เล่าถึงการหาของป่าและล่าสัตว์ว่า

"เมื่ออายุย่างวัย 20 ปี ก็เริ่มเป่าใบไม้เป็น เลียนเสียงสัตว์ โดยการเป่ามือ และเป่าใบไม้เรียกสัตว์(มนต์สะกด) สัตว์ใดที่หลงเสียงจะเข้ามาสู่ทางกระสุน กระรอกกระแตจะดูดกาบหน่อไม้

ทั้งแม่และลูกจะมีเสียงที่แตกต่างกัน เข้าป่าแล้วต้องนั่งฟังเสียง แล้วจดจำ เริ่มเป่ามือหาเสียงก่อน คือ เป่า ส่งสัญญาณให้นายพรานด้วยกันรู้ บางครั้งใช้เสียงผิวปาก เจอสัตว์จะส่งสัญญาณจะเป่ามือส่งสัญญาณ คนเฒ่าคนแก่จะรู้และใช้การเป่ามือ เป่าไม้ เขาสัตว์ หรือส่งสัญญาณเตือนภัย การเป่าอาจหายไป ในอนาคต หรืออาจเป่าส่งสัญญาณบอกสาวว่ามาแล้ว หรือเป่าเรียกสาวให้ลงมา เวลาไปล่าสัตว์ ผู้ที่ยิงถูกนัดแรกได้หัว แล้วจะแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนแรกให้คนยิงคนแรก ส่วนที่สองก็นำมาแบ่งกันในกลุ่มที่ไปทั้งหมดรวมทั้งคนที่ได้ส่วนแรกด้วย โดยแบ่งให้เท่ากันทุกคน ส่วนมากจะนำไปทำอาหารในครอบครัวและฝากญาติพี่น้อง คนที่ยิงคนแรกจะต้องได้หัว ถ้าไม่ให้จะแสลง ต่อไปจะไม่ได้ปืนจะโกรธ การให้หัวเหมือนกับการยอมรับในฝีมือ โดยส่วนมากจะมากินด้วย หัวสัตว์คือสัญลักษณ์ที่บอกว่าเป็นคนยิงได้คนแรก เป็นนายพรานผู้มีฝีมือ โดยส่วนหัวจะเก็บเอาไว้ สัตว์ใหญ่สุดที่ยิงได้คือกวาง หมู ถ้าใหญ่เกินอัตราก็ไม่ยิง เพราะบางครั้งเราข่มผีที่อยู่ในสัตว์ใหญ่ไม่ได้ ต้องยิงที่สามารถประมาณได้ พวกกระทิง ช้างป่า ที่ใหญ่เกินไปจะไม่ยิง"

ส่วนการเรียนรู้การล่าสัตว์ ได้มาจากพ่อพา สีดร คนแถวศรีเมืองใหม่เป็นพรานเก่า วิธีการเรียนรู้ คือการติดตามไปล่าสัตว์ด้วย แกจะบอกตรงไหนทำอะไร หรือควรทำอย่างไรเวลาเข้าป่าล่าสัตว์ เห็นจากการปฏิบัติจริง อย่างเช่นเวลาจะสร้างห้าง ก่อนสร้างต้องโยนผ้าขาวม้าขึ้นไปบนท้องฟ้าจดจำระยะแล้วสร้างสูงกว่านั้นอย่างน้อยหนึ่งแขน เป็นระยะที่สัตว์ร้ายกระโดดไปไม่ถึง บางครั้งผีบ่งจะมาเรียกลงมาจากห้าง ถ้าเมียมีท้อง พวกผีบ่งหรือพวกเสือจะปลอมเป็นเมีย มาหลอกให้ลงจากห้าง พอลงมาแล้วจะตะปบ

แต่ก่อนแถวนี้มีช้างมีหมูเยอะ เวลาได้ยินเสียงหมูร้อง จะพายเรือข้ามไป ยิง สมัยพ่ออาจใช้หน้าไม้ แต่ตอนเริ่มเป็นพรานใหม่ๆก็ใช้ปืนแก๊ป ปืนเพลิง แต่หลังจากนั้นใช้ปืนลูกซอง เนื่องจากในเขตลาวมีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์กว่าฝั่งประเทศไทย ชาวบรูจึงนิยมออกล่าสัตว์ที่ฝั่งลาว ซึ่งจะไปเป็นทีมบางครั้งอาจมีทหารลาวที่เป็นเครือญาติเดินทางร่วมไปด้วย แต่กิจกรรมแบบนี้จะจัดในกลุ่มเล็ก ๆ และเป็นที่รู้จักคุ้นเคยกันเท่านั้น บางครั้งนอกจากนำมาทำอาหารแล้ว อาจนำไปขายในหมู่บ้าน หรือ ส่งให้พ่อค้า

พ่อขุนทวี : พ่อค้าข้ามพรมแดน

บ้านไม้สองชั้นห่างจากบ้านยายทุม แก้วใส ไม่ถึงสิบเมตร หลังคามุงสังกะสี ฝาชั้นบนทำด้วยไม้เนื้อแข็ง มีหน้าต่างห้องละสองช่อง ชั้นล่างก่ออิฐเป็นผนังรอบมีช่องหน้าต่างเป็นบานเกล็ดด้านหน้าด้านหลังเป็นหน้าต่างไม้เนื้อแข็งห้องละสี่บาน ด้านหน้าบ้านเป็นประตูบานเลื่อนกระจกถัดเข้าไปเป็นตู้เย็นขนาดใหญ่ที่บรรจุปลาขนาดต่าง ๆ ตั้งแต่ขนาดเท่าแขน ถึงสิบกว่ากิโลกรัมและชิ้นส่วนหมูป่า

พ่อค้าจากอำเภอขับรถอีซุซุดีแมคคันใหม่มาจอดที่หน้าบ้านยายทุม เดินทักทายนายคำดีที่นั่งอยู่หน้าบ้าน แล้วเดินผ่านบันไดบ้านนายสวัสดิ์มาหยุดที่หน้าบ้านพ่อขุนทวี ยืนดูตาชั่งที่กำลังชั่งเหล่าปลาขนาดต่าง ๆ และชิ้นส่วนหมูป่า ส่วนขาหน้าสองข้าง และขาหลังสองข้าง ขาหน้าได้ข้างละกว่าเจ็ดกิโลกรัม ส่วนขาหลังข้างละราวสิบสองกิโลกรัม ขนใส่กระบะท้ายรถเอาผ้ายางคลุมแล้วขับรถกระบะคันใหม่ตามถนนคอนกรีต กลางหมู่บ้านจากไป พ่อขุนทวี (สัมภาษณ์ : 2550) คนลาว เขยท่าล้ง วัยห้าสิบปลาย พี่เขยนายบุญ ศรีบุญเรือง เล่าว่า

"เคยเป็นพรานทั้งบกและน้ำมาก่อน และเคยล่าสัตว์ทั้งในเขตไทยและลาว ทุกวันนี้สัตว์ป่าในบ้านเราไม่มีแล้ว ต้องไปเอามาจากพี่น้องฝั่งลาว ส่วนมากเป็นหมูป่า หรือนาน ๆ ครั้งจะได้เก้ง กวาง หมูป่ามีทั้งที่เขาไปยิงมาหรือก็ติดแร้วดักหมูที่ฝั่งโน้นจะเอามาให้ เอาเฉพาะเนื้อส่วนขาที่พอเก็บได้นานจะมีพ่อค้ามารับไปขายให้ร้านอาหาร พอขายได้ถึงจะแวะเอาเงินไปให้ และรับของงวดใหม่มาเรื่อย ๆ ส่วนมากเป็นญาติพี่น้องทำมาหากินด้วยกัน เชื่อใจกัน"

นอกจากกลุ่มเครือญาติข้ามพรมแดนแลกเปลี่ยนปัจจัยการดำรงชีพทั่วไปยังมีการค้าเล็ก ๆ ระหว่างคนสองฟากฝั่ง ที่นำของป่าและปลาที่จับได้ทั้งในเขตไทยและเขตลาวมาส่งขาย โดยมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงที่ ซึ่งนับเป็นกลุ่มการค้าเล็ก ๆ ที่ค้าขายข้ามพรมแดน ซึ่งอาจพบในเขตพรมแดนของประเทศอื่น ๆ ดังเช่นรายงานของมาคัส เจ ฟิพพ์ (Phipps, 1994) เรื่องการค้าสัตว์ป่าข้ามพรมแดนในจังหวัดรัตนคีรีของกัมพูชา พบว่าสายสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นช่องทางหนึ่งในการอำนวยความสะดวกในการขนย้ายสัตว์ป่าตามแนวพรมแดนจากกัมพูชาสู่ประเทศลาวและเวียดนาม

นอกจากนี้การข้ามพรมแดนของเหล่าเครือญาติชาวบรู ส่วนใหญ่เกิดขึ้นระหว่างพรมแดนของไทยกับลาว ดังที่นายคำเส็ง แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"เคยได้ยินเขาพูดกันว่า รุ่นปู่รุ่นย่านั้นมาจากลาวมาจากบ้านลาดเสือ และก็มาตั้งบ้านอยู่ที่นี้ก็ไม่รู้รายระเอียดอะไรเพราะแม่ผมยายจันนะก็เกิดอยู่กับบ้านนี้ ที่ฝั่งลาวผมก็ได้ไปเที่ยวเหนือกันตอนที่ยังเป็นหนุ่มประมาณ 20 ปี แต่ส่วนมากมีแต่พี่น้องฝั่งลาวมายามมายามช่วงบุญประจำปีจะพักอาศัยที่เรือนแม่จัน (ยายจัน) มาครั้งหนึ่งประมาณ สองสามคนที่จำชื่อได้ก็มี พ่อใหญ่พากับหลานของเขามีนามเป็นน้าบ่าวได้สองสามวันก็กับก่อนหน้าจะมาก็มีการบอกข่าวหากันจากคนที่เคยไปมาหากันบ่อยๆ เมื่อฝั่งนั้นรู้ข่าวก็จะเดินทางด้วยเท้าจากบ้านนาสะดอง เมืองคงเซโดน แขวงสาละวันผ่านบ้านคำตื้อแล้วพวกผมก็จะเอาเรือมารับเอา หรือไม่ก็ใช้โทรศัพท์มาที่บ้านท่าน อบต. บุดสี พึ่งป่า ส่วนทางพวกผมหรือทางบ้านท่าล้งไม่ค่อยได้ไปลาวบ่อยนักเพราะคิดว่าเป็นการยาก และก็กลัวตำรวจฝั่งลาวจะจับเอา"

การติดต่อระหว่างชาวบรู มีการเดินทางมาร่วมงาบุญ และท่องเที่ยวผ่านกลุ่มเครือญาติ โดยอาจมีการโทรศัพท์ติดต่อนัดหมายกัน มีพัฒนาการในการติดต่อสัมพันธ์กันมากขึ้น ซึ่งจะพบมากขึ้น ดังเช่นนางที พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"มีญาติ ชื่อนาย เสน พึ่งป่า ซึ่งเป็นพี่ชายของนายทองดี เวลามีงานจะส่งข่าวหา แต่ก่อนก็ส่งความกับคนที่มาแต่เดียวนี้ใช้โทรศัพท์ นาย เสนจะมา ทุกครั้งที่มีงาน สมัยยังเป็นสาวเคยไปเที่ยวที่ฝั่งลาวบ่อยไปกับเพื่อน ไปเที่ยวงานบุญ แต่ปัจจุบันนี้ไม่ได้ไป ไปยากทางไม่ดีไม่อยากเดิน ส่วนมากจะเป็นคนลาวที่มาเขามาสีข้าวมาทำบุญที่วัด มาซื้อของใช้ บางครั้งมาขายของ ทุก ๆ วันจะมีคนลาวข้ามเรือมา นอกจากบ้านเวินบึกและฝั่งลาวแล้วก็ไม่มีพี่น้องอยู่ที่อื่นอีกเลยแต่กับบ้านใกล้เคียงก็ได้ไปมาหาสู่อยู่ไปซื้อเครื่องกินของใช้ ซึ่งกลุ่มพี่น้องตระกูลเดียวกันก็จะไปมาหาสู่กัน"

ซึ่งความสัมพันธ์ที่ทำให้เดินทางไปมาหาสู่กันได้อย่างสะดวกและดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง คือกลุ่มที่เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน แล้วถูกพรมแดนรัฐชาติแบ่งให้อยู่คนละประเทศ จะเป็นกลุ่มที่เดินทางไปมาหาสู่กันบ่อยที่สุด และส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป ดังเช่นนายสายคำ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าถึงพี่ชายว่า

"มีพี่ชายร่วมพ่อแม่เดียวกัน ชื่อนาย เสน พึ่งป่า เกิดอยู่บ้านท่าล้งแต่ไปแต่งงานที่บ้านหนองแคนมาเยี่ยมปีละครั้งลูกชายของนาย เสน มาแต่งงานที่บ้านสุลาดตรงข้ามกับบ้านกุ่มได้ไปมาหาสู่กันเรื่อย ๆ ถ้านายเสนจะมาเยี่ยมที่บ้านท่าล้งก็จะมาหาลูกที่บ้านสุลาดและลูกก็จะนั่งเรือมาส่ง ถ้ามีธุระก็จะโทรศัพท์ไปที่บ้านสุลาด เด็กที่อยู่บ้านดอนกุ่มฝั่งลาว เคยมาเรียนหนังสือที่บ้านท่าล้งแต่ไม่ได้ใบประกาศ และเวลางานบุญชาวบ้าน บ้านดอนกลุ่มก็มาถวายต้นเงินที่วัดเพราะที่บ้านดอนกลุ่มไม่มีวัด ไปฝั่งลาวที่ริมโขงไปตัดไม้มาสานกระติบข้าว แต่ก่อนเคยไปเยี่ยมพี่ชายแต่ปัจจุบันนี้ไม่ได้ไปเพราะไปยากต้องได้เดินข้ามเขา อายุมากแล้วเดินไม่สะดวกเหมือนแต่ก่อน อยู่ในครอบครัวและอยู่ที่หมู่บ้านการสื่อสารใช้ภาษาบรูแต่ถ้ามีคนอื่นมาก็จะใช้ภาษาลาว ภาษาอีสาน"

หรือดังที่นางสุนี แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"มีพี่น้องอยู่ประเทศลาวชื่อ นายหอม พึ่งป่าอยู่บ้านหนองแคน เมืองชะนะสมบูรณ์ แขวงจำปาสักแต่เกิดอยู่บ้านท่าล้ง ไปแต่งงานกับคนบ้านหนองแคน น้องชายของพ่ออยู่ที่ลาวก็ได้มาเยี่ยมในงานศพ ของญาติ ส่วนอยู่ลาวสมัยก่อนยังเป็นบ่าวไปเรื่อย ๆ ไปเยี่ยมพี่น้อง ไปเที่ยวบุญประจำปี เคยไปงานระปืบอยู่บ้านลาดเสือหนึ่งครั้ง สามมื้อสามคืน และยังเคยไปหาซื้อข้าวอยู่ฝั่งลาวเขตบ้านบุ่งค้า ไปหากินตามริมโขงแต่ก่อนอายุประมาณ 15 – 16 ปี เคยไปซื้อข้าวที่บ้านลาดเสือกับพ่อ แต่

เดียวนี้ไม่ได้ไป ไปก็แค่ริมโขงเพราะเดี๋ยวนี้ไปยากต้องขออนุญาตบางครั้งเจ้าหน้าที่ฝั่งลาวไม่ให้ไป เพราะมีสภาพ ต้องขอหนังสือ"

หรือนายสมโภช แก่นโสม (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าถึงเครือญาติในประเทศลาวว่า

"มีพี่น้องหลายคนเพราะพ่อเป็นคนลาว พี่น้องที่อยู่ฝั่งลาวก็ได้มาเยี่ยม จะมาในช่วงที่มีงานบุญเดือนสามเดือนสี่ ชื่อ นาย·ลา เทพพักดี ซึ่งเป็นน้องของพ่ออยู่บ้านนาสะดอง เมืองคงเซโดน แขวงสะละวัน ประเทศลาว บุญเดือนสี่ปีนี้ก็มาเยี่ยม มากับลูกและหลานมาพักอยู่เรือน เวลามีงานจะส่งข่าวหาพี่น้องฝ่ายลาว แต่ก่อนสั่งความกับผู้คนที่มา แต่เดียวนี้ ใช้โทรศัพท์ถึงบ้านนาสะดองโลด การพูดคุยกันในครอบครัวหรือในหมู่บ้านส่วนมากจะใช้ภาษาบรู แต่เวลาพูดกับคนนอกชุมชนใช้ภาษาอีสาน แต่ก่อนข้ามไปฝั่งลาวสะดวกสบายไปมาง่ายเคยไปถึงบ้านลาดเสือ และบ้านนาสะดอง แต่พอมีค่ายทหารมาตั้งอยู่ริมโขงประมาณ 20 – 30 ปีมานี้ไปมาต้องได้ขออนุญาตถึงจะไปได้เลย ไม่ได้ไปฝั่งลาวไปก็จะถึงเพียงริมโขงเท่านั้น"

กลุ่มที่ข้ามพรมแดนไปมาระหว่างประเทศไทยกับลาว ส่วนใหญ่เป็นชายฉกรรจ์ ส่วนผู้หญิงชาวบรูจะไม่ค่อยได้ข้ามไปมาหาสู่กันกับเครือญาติเท่าไหร่ ดังที่นางไพวัน แก้วใส (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"อยู่ที่ฝั่งลาวมีพี่น้องมากแต่ไม่ได้ไปเยี่ยม ตั้งแต่ย้ายมาอยู่บ้านลาดเสือเคยกลับไปเยี่ยมพี่น้องสองครั้งในงานแต่งงานของพี่สาว ไม่ได้ไปมา 7 – 8 ปีแล้ว ไม่ได้ไปเยี่ยมเพราะยุ่งยากกับลูกที่ยังเด็กอยู่และการไปต้องมีเงินถึงจะไปได้ แต่พี่น้องที่ฝั่งลาวจะมาเยี่ยมบ่อย ชื่อ นายทองพันธ์ แก้วใส นางสุบรรณ แก้วใส นางสุกัน แก้วใส มาในงานแต่งงานและงานบุญส่วนมากจะเป็นในช่วงน้ำลด หรือ นายทองศรี แก้วใส อายุ 70 ปี มีพี่น้องอยู่ฝั่งลาวหลายมีธุระ ก็ไปหากัน เจ็บไข้ก็โทรศัพท์หากัน เจ้านายก็อนุโลมให้อยู่ พี่น้องอยู่ฝั่งลาวชื่อ นายหอม พึ่งป่า อยู่บ้านหนองแคน เมืองชะนะสมบูรณ์ แขวงจำปาสัก กับ นายสีดา พึ่งป่า อยู่บ้านโนนพอก เสียชีวิตแล้ว ยังแต่ลูกแต่หลาน ปีผ่านมาลูกชายของนายสีดา พึ่งป่า ก็มาเยี่ยมแต่จำชื่อไม่ได้ ได้ถ่ายรูปเอาไปให้พี่น้องฝั่งลาวดู เวลามีงานก็จะสั่งไปนำคนที่มา เดียวนี้โทรศัพท์ใส่บ้านปง ฝั่งลาว (เป็นคนรู้จัก) แล้วจะข่าวให้อีกที่หนึ่ง อยู่เมืองคงก็มีพี่น้องอีกชื่อ นายคำ พึ่งป่า เสียชีวิตแล้ว แต่ก่อนไปหากินอยู่ฝั่งลาว ไปบ่อต้องขอหนังสือ แต่ปัจจุบันนี้ก็ไปตัดไม้มาสานกระติบเข้าแต่บอกเจ้าหน้าที่ก่อน หรือการเดินทางมาร่วมกิจกรรมทางสังคมอื่นๆ ของชุมชน"

หรือดังที่นางจิ้น พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ทุกวันนี้ญาติ หรือไม่ก็คนรู้จักที่ฝั่งลาวเช่นที่บ้านดอนกุ่มเมื่อบ้านท่าล้งมีงานบุญประจำปี บุญสงกานต์ หรือวันเด็กสากลพวกเขาก็จะมาเที่ยว และทำกิจกรรมร่วมกัน นอกจากการการมาเที่ยวและเยี่ยมเยียนแล้วคนในบ้านท่าล้งยังข้ามไปซื้อ หรือไปขอไม้ ซื้อหวาย บางคนก็ไปทำนาที่นั้นก็มีเหมือนกัน นอกจากนั้นก็มีญาติที่บ้านเวินบึกเหมือนกัน ซึ่งโดยส่วนมากจะเป็นญาติพี่น้องจากฝั่งลาวเดินทางข้ามมาที่ฝั่งไทย"

และหญิงชาวบรูในวัยหกสิบปีขึ้นไปส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้ออกนอกชุมชน ดังที่นางดำ พึ่งป่า (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"ไม่ค่อยได้ไปลาว เกิดที่บ้านนี้โตที่บ้านนี้ไม่ได้ออกไปไหน จะมีก็แต่ลูกสาวที่ได้ไปบ้านคำตื้อฝั่งตรงกันข้ามที่เป็นเพื่อนของลูกสาวชื่อ นางโก เขาก็มาเยี่ยมเยียน มาเที่ยวช่วงงานบุญประจำปี บุญสงการณ์ และลูกสาวก็เคยงานบุญ ไปนอนที่บ้านเพื่อนฝั่งลาวเหมือนกัน สาเหตุที่รู้จักกันคือช่วงเป็นสาว ตอนยังไม่ได้แต่งงานเคยไปซื้อมันแกวที่บ้านคำตื้อมาขายที่ท่าล้ง จากนั้นก็ไปมาหากัน แต่ช่วงหลัง ๆ มานี้ไม่ค่อยได้ไปไหนอยู่กับบ้านทำนาตามปกติ"

6.5 ความสัมพันธ์กับเครือญาติในอเมริกา

ในกลุ่มเครือญาติชาวบรูมีส่วนหนึ่งที่อพยพไปอยู่สหรัฐอเมริกา หลังลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 และยังคงติดต่อสัมพันธ์กันมาตลอด ดังเช่น นางวันทา ซึ่งได้แต่งงานกับนายสิด คนลาวหลังปี 2518ได้อพยพไปอยู่สหรัฐอเมริกา มีครอบครัวและตั้งหลักฐานอยู่ในอเมริกา มีลูกมีหลานและลูกๆได้ทำงานที่นั้น เป็นครอบครัวที่ค่อนข้างมีเงินมากกว่ากลุ่มเครือญาติในประเทศไทยและสปป.ลาว และเป็นครอบครัวที่ติดต่อกับมาหากลุ่มเครือญาติ ทั้งทางโทรศัพท์และจดหมาย นายสายสมร ละครวงษ์ (สัมภาษณ์ : 2550) เล่าว่า

"นางวันทา แก้วใส พี่สาวที่อพยพไปอยู่อเมริกาหลังจากลาวแตก ได้มีการติดต่อมาหาเป็นประจำ ก่อนหน้านี้ติดต่อกันทางจดหมายทั้งเขียนมาหา และเขียนติดต่อพี่น้องที่อยู่ลาว ปัจจุบันติดต่อกันทางโทรศัพท์ ประมาณเดือนละสองถึงสามครั้ง เป็นการติดต่อให้ส่งกระติบข้าวไปให้ขาย หรือส่งอาหารพวกเห็ด กบ เขียด ตากแห้งหรือนึ่งก่อน นางวันทาอาจนำไปกินหรือแบ่งขายให้คนลาวที่อยู่ในอเมริกาด้วย หรือบางครั้งก็สั่งให้หายาสมุนไพรแก้โรคปวดเส้นปวดเอ็น ยาแก้ริดสีดวง แก้โรคกระเพาะ หรือโรคที่รักษาไม่หาย ต้องใช้สมุนไพร ถ้าหาไม่ได้ในประเทศไทยก็จะไปหาที่ประเทศลาว ส่วนมากจะไปที่บ้านหาดทรายมูล เมืองคงเซโดน แขวงสาละวัน หรือบางครั้งก็สั่งให้

ซื้อผ้าไปตัดเสื้อ หรือสั่งให้ซื้อเสื้อผ้า รองเท้า หรือเครื่องดนตรีพวกแคน พิณไปให้เพราะที่อเมริกาก็มีคนลาวอยากเล่นดนตรีเหมือนบ้านเรา ส่วนญาติที่อยู่ในลาวก็เดินทางไปมาหาสู่กันเป็นปกติ โดยเฉพาะเวลามีบุญ ส่วนชุมชนอื่น เช่นบ้านตามุย หนองผือ ส่วนมากมีธุระจำเป็น หรือไปซื้อของจึงจะไป หรือบางครั้งมีงานบุญ"

ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ที่ยังคงติดต่อกันจนถึงปัจจุบัน และนอกจากคนรุ่นสี่สิบปีขึ้นไปแล้ว คนรุ่นลูกอาจเป็นผู้เดินทางติดต่อกับกลุ่มเครือญาติแทน ดังที่นายประดิษฐ์ ละครวงษ์ (สัมภาษณ์ : 2551) อายุ 23 ปี ลูกชายผู้นายสายสมร ละครวงษ์ เล่าว่า

"ญาติในบ้านนากอกนาละดอง ยังคงติดต่อกันเป็นประจำเดินทางไปมาหาสู่กันเป็นประจำโดยเฉพาะช่วงที่มีงานบุญและพิธีกรรมสำคัญในกลุ่มเครือญาติ เช่นงานบวช งานศพ และในเดือน กรกฎาคม 2551ที่ผ่านมาป้าที่บ้านหนองนกเขียนเสียชีวิต พ่อและแม่ติดไปดูงานต่างจังหวัด จึงให้เดินทางไปร่วมงานศพไปลุงอีกสองคน โดยนั่งเรือจากบ้านท่าล้งไปขึ้นฝั่งที่บ้านคำตื้อ ไปขอเดินทางต่อกับนายบ้าน และให้คนบ้านหนองนกเขียนที่มาแต่งงานมีครอบครัวที่บ้านคำตื้อเป็นคนรับรองและนำทาง เดินเท้าเข้าไปบ้านหนองนกเขียน ใช้เวลาเดินทางเกือบครึ่งวัน ต้องเดินเท้าข้ามภูเขาเข้าไป ญาติพี่น้องมาต้อนรับและสอบถามเรื่องราวต่างๆในหมู่บ้าน และได้รู้จักกับญาติพี่น้องที่ยังไม่เคยพบหน้า เป็นงานรวมญาติพี่น้อง"

การติดต่อกันเป็นปกติจนเกิดความรู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกันของคนบรูที่ยังคงยึดถือมาตลอด ดังที่พ่อใหญ่คำเป สีวิไล (สัมภาษณ์ : 2550) อายุ 62 ปี ผู้เดินทางเข้าออกระว่างชุมชนบรูไทย –ลาว ตั้งแต่วัยหนุ่มจนวัยชรา ชาวบรูที่ไม่มีชื่อตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติหรือเอกสารของทางราชการ และไม่มีตัวตนในดินแดนรัฐชาติใด หากเป็นผู้สัญจรไปมาระหว่างพรมแดนไทย-ลาว บอกว่า

"คนบรูคือกัน กินข้าว กินปลาก็แบบเดียวกัน เว้าจา ความเป็นอยู่ก็คือกัน ก็อยู่นำกันนี่แหละ"

และเล่าถึงญาติที่อยู่สหรัฐอเมริกาว่า

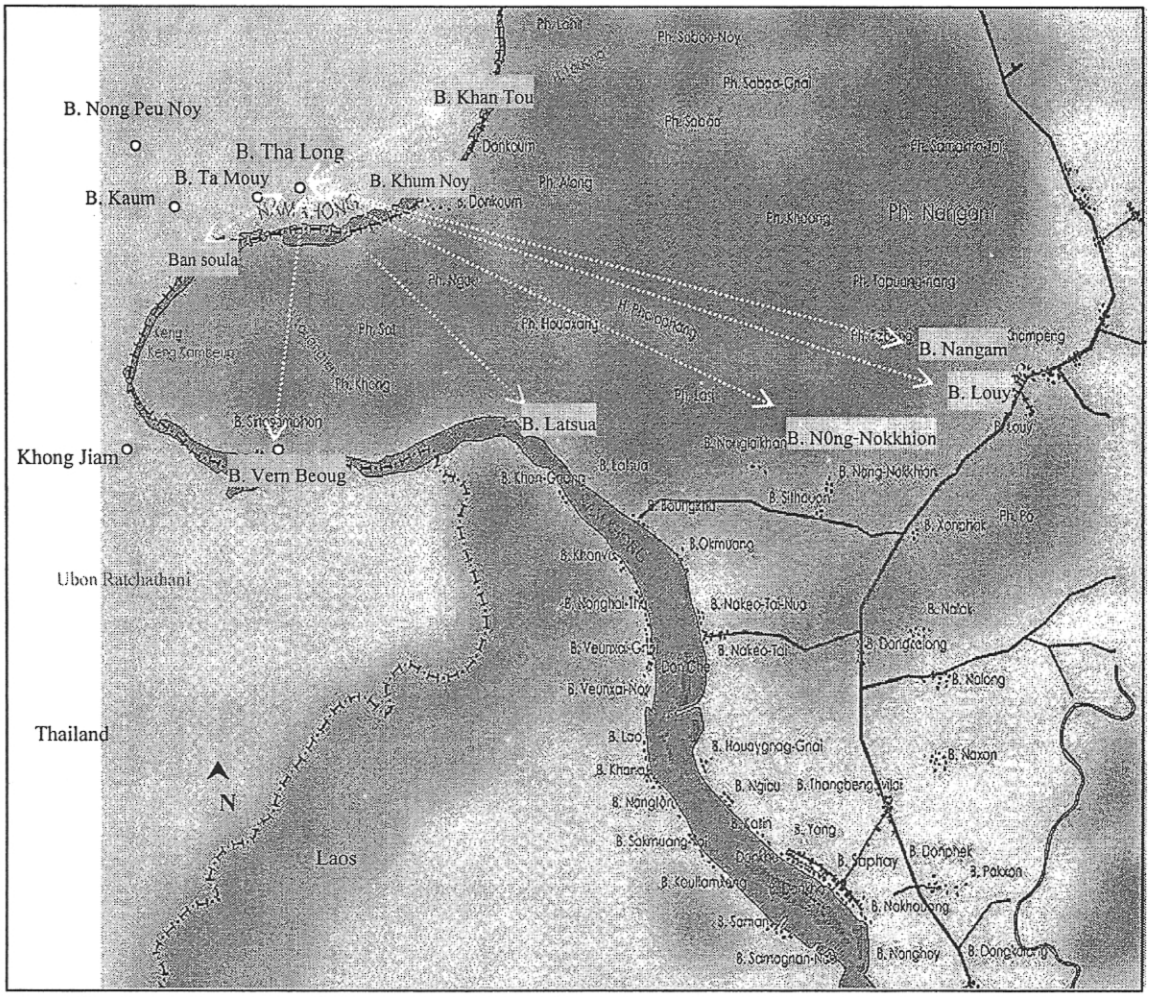
"มีน้าสาวที่อยู่สหรัฐอเมริกาโดยอพยพจากศูนย์คนอพยพที่อุบลไปทั้งครอบครัวมีทั้งหมด 6 คน และอาวก็ไปด้วยกัน เมื่อ 5 ปีก่อนสามีของน้าก็มาเยี่ยมบ้านที่อยู่ประเทศลาว (ภรรยาเสียชีวิตแล้ว) มาทำบุญหาพ่อ แม่ นอกจากนั้นยังมีญาติที่บ้านเวินบึก ด้วย"

หรือนายบุญ ศรีบุญเรือง (สัมภาษณ์ : 2550) อายุ 53 ปี เล่าถึงการติดต่อกับญาติที่อยู่อเมริกา ว่า

"ยังมีการติดต่อกับนายสี พี่ชายที่อยู่อเมริกาอยู่เป็นประจำส่วนมากเป็นโทรศัพท์ ทั้งทางนี้โทรไปหา และทางโน้นโทรมา เวลาจำเป็นจะโทรศัพท์ไปขอเงินทางโน้นจะส่งเป็นธนาณัติมาที่ไทยครั้งละสองร้อย ถึงห้าร้อยดอลลาร์ พอไปขึ้นเงินก็จะข้ามฝั่งเอาเงินไปให้ หรือฝากญาติพี่น้องไปให้ บางครั้งก็ส่งของใช้ พวกเสื้อผ้ามาให้ ส่วนญาติที่อยู่ประเทศลาวก็ไปมาหาสู่กันเป็นประจำ น้องชายคนเล็ก (ท้าวเขียว) จะเข้ามาอยู่ มาเล่นที่บ้านเป็นประจำ มาช่วยงานบ้าน สานกระติบข้าว ทางฝั่งไทยก็ข้ามไปช่วยทำนา เวลาทำนาเพราะไม่มีที่นาที่นี่ เสร็จนาก็ได้ข้าวมากิน ช่วงหลังปี 2518 ถึงประมาณ 2526 ข้ามไปมาลำบากมาก บางช่วงแทบตัดขาดญาติพี่น้อง ไม่ได้ติดต่อกันเลย แต่หลังจากนั้นก็ดีขึ้น ทุกวันนี้การข้ามไปมาหากันดีกว่าช่วงสงครามมาก โดยส่วนใหญ่จะมีญาติมารับรองนำเข้าหมู่บ้าน ถ้าเป็นญาติตามปกติไปแถวใกล้ๆนี้ไม่มีปัญหา แต่ถ้าจะเข้าไปถึงบ้านลาดเสือต้องเป็นญาติสนิทกันจึงจะข้ามไปได้ หรือใครอยากไปต้องทำใบผ่านไป"

การติดต่อสัมพันธ์ของชาวบรูเหล่านี้ได้กระทำผ่านช่องทางเล็กระหว่างพรมแดน ภายใต้การช่วยเหลือของเครือญาติ ที่ถักทอซ้อนทับ โยงใยกันไปมาและยึดมั่นในกลุ่มก้อนของชาวบรู คนบรูหนึ่งคนอาจเป็นสมาชิกกลุ่มเครือญาติมากกว่าสองกลุ่ม และมีหลายบทบาทในกลุ่มเครือญาติของตน สังคมยุคโลกาภิวัฒน์ที่แต่ละรัฐดำเนินนโยบายเปิดประเทศ เพื่อเป้าหมายทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้เส้นพรมแดนของรัฐชาติถูกต่อรอง ตีความ และสร้างใหม่ในหลายลักษณะโดยประชาชนชายขอบทั้งที่เป็นพลเมืองและไม่ใช่พลเมืองของรัฐ เกิดพื้นที่ทางสังคมข้ามพรมแดน (Transnational Social Space) ที่เกิดจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวหรือเครือญาติข้ามพรมแดนมาตุภูมิกับประเทศพักพิง และเกิดการแลกเปลี่ยน สินค้า การหมุนเวียนของผู้คน ข้อมูลข่าวสารข้ามพรมแดน มีการติดต่อกันระหว่างชาวบรูในไทย และใน สปป.ลาวหรือในประเทศอื่น

การติดต่อระหว่างกลุ่มเครือญาติในช่วงแรกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชายฉกรรจ์อายุอายุ 40 ปีขึ้นไป และเมื่อสายสัมพันธ์มีการเชื่อมต่ออย่างสม่ำเสมอ และการเปิดประเทศของโลกยุคโลกาภิวัตน์ทำให้การติดต่อสื่อสารกันมากยิ่งขึ้น ผ่านเครื่องมือที่ทันสมัยขึ้น จากการติดต่อทางจดหมายเปลี่ยนมาใช้โทรศัพท์ ปรับปรุงการส่งเงินจากฝากญาติให้นำไปส่งให้มาเป็นส่งทางธณานัติ และโอนเงินเข้าบัญชีตามลำดับ ส่วนชุมชนที่มีการติดต่อกันเป็นประจำระหว่างไทยกับลาวคือระหว่างชาวบรูบ้านท่าล้ง กับชาวบรูในเขตจำปาสัก บ้านลาดเสือ บ้านหนองแคน บ้านสะกุง บ้านโนนพอก บ้านปง และบ้านคำตื้อ บ้านหนองนกเขียน บ้านนากอก บ้านนาสะดอง บ้านหาดทรายมูลในแขวงสาละวัน และมีบางส่วนในสหรัฐอเมริกา สายสัมพันธ์ที่ชาวบรูผูกโยงเข้าด้วยกันกว้างไกลเกินกว่าพื้นที่ทางกายภาพ และผูกโยงจิตใจของชาวบรูเข้าเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน

ภาพที่ 6.4 แผนที่สายสัมพันธ์ของเครือญาติของชาวบรูบ้านท่าล้ง

6.6 ระดับความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติของชาวบรู

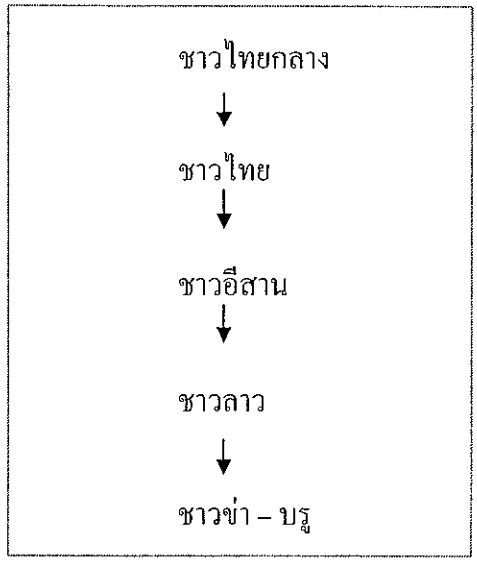
ในขณะที่คนอีสานก็ถูกมองว่า เป็นดินแดนแห่งความแห้งแล้ง โดยเฉพาะในยุคสงครามเย็น (รัฐบาล - คนไทยภาคกลาง) คนอีสานก็ถูกมองว่า เป็นชุมชนที่มีลักษณะทางภูมิภาคที่เด่นชัด มีฐานะทางสังคมที่ต่ำต้อย มีภาษาและวัฒนธรรมที่หล้าหลังแต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นคนไทย ในขณะที่คนอีสานก็มีความจงใจที่จะแสดงออกว่ามีความแตกต่างจากชาวไทยภาคกลาง แต่ไม่สามารถยอมรับอัตลักษณ์ของความเป็นลาวได้อย่างชัดเจน จึงเพียงต้องการที่ให้เกิดความแตกต่างระหว่างคนอีสานกับคนลาวที่อยู่อีกฟากของแม่น้ำโขงเท่านั้น (สุเทพ สุนทรเภสัช, 2548 : 29)

ซึ่งเหมือนกับการกำหนดอัตลักษณ์คนชั้นล่าง ตั้งแต่ช่วงต้นรัตนโกสินทร์จนถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในสายตาของตนเจริญในเมืองหลวง ชาวชนบท (ไม่ว่า ไทย ลาว มอญ เขมร) กลายเป็นคนล้าหลัง ไม่มีปัญญา ไม่มีวัฒนธรรมที่น่าเคารพหรือควรปรึกษา

เป็นกลุ่มที่ต้องถูกปกครองจากข้างบน และหากย้อนกลับไปในช่วงต้นรัตนโกสินทร์จะพบว่า มีการกำหนดอัตลักษณ์ของคนลาว และวัฒนธรรมลาวเอาไว้อย่างชัดเจน มีการประกาศห้ามมิให้แอ่วลาวในเมืองหลวงในสมัยรัชกาลที่ 4 เนื่องจาก

"ลาวแคน... ไม่สู้งามไม่สู้ควรที่การเล่นอย่างลาวจะมาเป็นพื้นเมืองไทย ลาวแคนเป็นข้าของไทย ๆ ไม่เคยเป็นข้าลาว จะเอาอย่างลาว จะมาเป็นพื้นเมืองไทยไม่สมควร..." (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, 2547)

ทำให้ลาวแคนหรือแอ่วลาว ถูกเหยียดให้กลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้คนชั้นต่ำที่อยู่ในประเพณีลาวเท่านั้น (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2530; สุริยา สมุทคุปติ์ และคณะ, 2544) และในยุคอาณาจักรล้านนาจะพบว่าชาวข่าคือกลุ่มคนชั้นล่างสุดในลำดับชั้นทางสังคมของอาณาจักรช่วงนั้น

ภาพที่ 6.5 ลำดับชั้นความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวข่า –บรู

ความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มเครือญาติชาวบรู บ้านท่าล้ง มีการติดต่อสัมพันธ์กันข้ามไปมาระหว่างพรมแดน ชาวบรูบ้านท่าล้งเป็นกลุ่มที่มีทั้งกลุ่มที่เป็นคนไทย สัญชาติไทย คนไทยสัญชาติลาว คนลาวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย คนไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศลาว หรือเป็นคนที่ไม่มีสัญชาติ บางครั้งกฎหมายว่าด้วยพลเมือง ไม่อาจใช้ได้กับคนเหล่านี้ แต่กลุ่มคนเหล่านี้คือชาวบรูที่มีสำนึกความเป็นพลเมืองบรูในอาณาเขตของกลุ่มชาติพันธ์หรือพรมแดนทางชาติพันธ์ที่ซ้อนทับกับพรมแดนรัฐชาติ และสร้างระบบความสัมพันธ์ในแบบเฉพาะของตนเองตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลและระดับสาธารณะ ดังต่อไปนี้

6.6.1 ความสัมพันธ์ระดับปัจเจกบุคคล

เมื่อกลุ่มเครือญาติของชาวบรูมีความผูกพันกันอย่างแนบแน่น ชัดเจน จนกลุ่มคนเหล่านี้สามารถสืบสาวความสัมพันธ์ทางเครือญาติในอดีต หรือมีความรู้สึก รับรู้ถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติของตนกับผู้ที่ติดต่อสัมพันธ์กับตนได้ ทำให้มีการติดต่อขยายความสัมพันธ์ ทั้งแบบทั่วไปและแบบลึกซึ้งใกล้ชิด กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการเดินทางท่องเที่ยว เยี่ยมเยียน แลกเปลี่ยนปัจจัยการดำรงชีวิต หรือไปร่วมงานบุญ ในหมู่ญาติสนิท พี่น้อง เพื่อน ลูกหลาน ซึ่งความสัมพันธ์ในระดับปัจเจกบุคคลนี้เป็นความสัมพันธ์ในระดับพื้นฐานที่สำคัญ บุคคลอาจมีความสัมพันธ์ที่หลากหลายในกลุ่มญาติของตนเอง ตามบทบาทหน้าที่ความสัมพันธ์ในกลุ่ม ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ของเครือญาติในระดับครอบครัวหรือระดับชุมชน ก่อนที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ในระดับต่อไป ที่จะส่งผลต่อการสร้างสายสัมพันธ์ในระดับอื่น ๆ ต่อไป คือเมื่อสายสัมพันธ์ระดับบุคคลมีความสม่ำเสมอ สนิทสนมแนบแน่น จะมีแนวโน้มนำไปสู่การขยายความสัมพันธ์ในระดับอื่น ๆ เพิ่มขึ้น หรือในทิศทางตรงกันข้ามหากสายสัมพันธ์ในระดับบุคคลมีปัญหา หรือถูกทำลายลงจะมีผลต่อความสัมพันธ์ในระดับอื่น ๆ ด้วย

6.6.2 ระดับสาธารณะ

เมื่อมีการรวมกลุ่มกันเป็นครอบครัว ครอบครัวของเครือญาติหลาย ๆ ครอบครัวรวมกันเป็นกลุ่มเครือญาติ แล้วขยายออกเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเครือญาติ ออกสู่ชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน และติดต่อกันในระดับประเทศ และส่วนอื่น ๆ โดยความสัมพันธ์ของชาวบรูมีรูปแบบที่หลากหลายและมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพวัฒนธรรมสังคม การเมืองและเศรษฐกิจที่รายล้อม

6.6.2.1 ความสัมพันธ์ระดับครอบครัว

ความสัมพันธ์ระดับครอบครัว เป็นโครงข่าย ในกลุ่มชาวบรูที่เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน จะมีความสัมพันธ์กันในระดับครอบครัวที่ชัดเจน แม้ภายหลังมีการโยกย้ายแยกถิ่นที่อยู่คนละหมู่บ้านหรือคนละประเทศ แต่ส่วนใหญ่ยังคงติดต่อสัมพันธ์กันอยู่ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการติดต่อสัมพันธ์กันในระดับปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะเมื่อความสัมพันธ์ในระดับครอบครัวกระชับแน่นแฟ้น สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวของแต่ละครอบครัวสามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้โดยตรง รูปแบบความสัมพันธ์ที่พบมีทั้งการช่วยเหลือแรงงานกันในการทำงาน เช่นทำนา ทำไร่ ก่อสร้าง หรือร่วมเป็นเจ้าภาพในงานบุญ งานประเพณีต่างๆเช่น งานแต่งงาน งานบวช การศึกษาซึ่งความสัมพันธ์ในระดับนี้ ถือเป็นความสัมพันธ์ในระดับพื้นฐานที่สำคัญ สมาชิกในครอบครัวเป็นเครือญาติที่มีความใกล้ชิดกันทางสายเลือด โดยครอบครัวเป็นหน่วยบ่มเพาะ และนำเสนอบทเรียนประสบการณ์ชีวิตเกี่ยวกับเครือญาติที่สำคัญทั้งในระดับบุคคลและระดับครอบครัว

6.6.2.2 ระดับกลุ่มเครือญาติ และ กลุ่มตระกูล

แต่ละครอบครัวคือหน่วยที่สำคัญของกลุ่มเครือญาติชาวบรู โดยกลุ่มเครือญาติถือเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดกันทางสายเลือดในระดับรองลงมาจากระดับครอบครัว กลุ่มเครือญาติมักสร้างที่อยู่อาศัยในบริเวณเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เพื่อสะดวกในการติดต่อ ช่วยเหลือกัน ทั้งการทำมาหากิน แลกเปลี่ยนปัจจัยการดำรงชีพ การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน การดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์จะคล้ายกันความสัมพันธ์ในระดับครอบครัว แต่มีความร่วมมือหรือร่วมกิจกรรมมากขึ้น หรือมีหลายกลุ่มเครือญาติขึ้น รวมไปถึงมีการแต่งงานระหว่างกลุ่มเครือญาติ ซึ่งในระดับปัจเจกบุคคลหรือระดับครอบครัวชาวบรูจะเป็นสมาชิกกลุ่มเครือญาติมากกว่าหนึ่งกลุ่ม เช่น สมาชิกกลุ่มเครือญาติฝ่ายพ่อ สมาชิกกลุ่มเครือญาติฝ่ายแม่ สมาชิกกลุ่มเครือญาติฝ่ายลุง ฯ ทำให้สายสัมพันธ์ของชาวบรูสนิทสนม แนบแน่นกันในระดับชุมชน ดังที่ชาวบรูมักพูดเสมอว่า "*บ้านญาติกันทั้งหมู่บ้าน*"

6.6.2.3 ความสัมพันธ์ระดับชุมชน

เนื่องจากชุมชนชาวบรู บ้านท่าล้งเป็นชุมชนทางเครือญาติ ที่ทุกคนในชุมชนล้วนเป็นเครือญาติกัน การตั้งบ้านเรือนในชุมชนล้วนตั้งเป็นกลุ่มเครือญาติ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนข้ามพรมแดนในเขตอำเภอโขงเจียมกับเขตเมืองชนะสมบูรณ์ แขวงจำปาสัก และเมืองคงเซโดน แขวงสาละวัน ในชุมชนบ้านลาดเสือ บ้านหนองนกเขียน บ้านนากอกนาสะดอง บ้านลุย บ้านหนองแคน บ้านกุ่มน้อย บ้านสุลาด บ้านคำตื้อ ซึ่งความสัมพันธ์ส่วนใหญ่เกิดจากการมีญาติพี่น้องในชุมชนนั้น ๆ ก่อนแล้วจึงมีการติดต่อสัมพันธ์จนอาจขยายความสัมพันธ์ไปสู่การแต่งงานระหว่างกลุ่มเครือญาติหรือนอกกลุ่มเครือญาติ มีการเดินทางไปมาหาสู่ แลกเปลี่ยนปัจจัยการดำรงชีวิต หาของป่า ร่วมงานบุญ พิธีกรรมสำคัญและให้ที่พำนักลี้ภัย โดยส่วนใหญ่เครือญาติชาวบรูจะสามารถสืบสาวลามาสามารถหาความสัมพันธ์กันในระดับชุมชนได้

6.6.2.4 ความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่น

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนข้ามพรมแดนในเขตอำเภอโขงเจียม กับเขตเมืองชนะสมบูรณ์ แขวงจำปาสักและ เมืองคงเซโดน แขวงสาละวัน กับชาวบรูในฝั่งประเทศไทยเขตตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม เป็นการขยายของความสัมพันธ์ระดับชุมชนที่ใกล้เคียงกัน จนมีการเข้าร่วมงานประเพณีประจำหมู่บ้าน ประเพณีประจำถิ่น หรือเทศกาล เช่น งานชมบั้งไฟพญานาคที่จัดเป็นเทศกาลของตำบลห้วยไผ่ จะมีญาติพี่น้องชาวบรูจากลาวเข้ามาร่วม ซึ่งความสัมพันธ์ส่วนใหญ่เป็นการเดินทางข้ามไปมาของคนในท้องถิ่นระหว่างกลุ่มบรูและคนลาวข้ามพรมแดน ที่มีเครือญาติอยู่ตามชุมชนใกล้เคียง จนมีการแต่งงาน ดังตัวอย่างกลุ่มลูกของนายคำภา พึ่งป่า ที่มีการแต่งงาน

กับชาวบรูบ้านหนองนกเขียน และคนจากบ้านคำตื้อ แขวงสาละวัน และ มีลูกสะใภ้เป็นชาวบรูบ้านลาดเสือ แขวงจำปาสัก เป็นการขยายความสัมพันธ์ออกไปในระดับชุมชน และท้องถิ่นในแถบนี้

6.6.2.5 ความสัมพันธ์ระดับประเทศ

ระหว่างประเทศไทย ประเทศลาว และสหรัฐอเมริกา โดยกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันมายาวนานจะเป็นกลุ่มพี่น้องร่วมสายโลหิต ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังที่มีกลุ่มเครือญาติอพยพไปอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาหลังปี พ.ศ. 2518 แล้วมีการสร้างครอบครัวจนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น แล้วจึงมีการติดต่อกลับมายังกลุ่มเครือญาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และลาวทั้งการเขียนจดหมายติดต่อกันในช่วงแรกและเปลี่ยนมาเป็นใช้โทรศัพท์ติดต่อกันข้ามประเทศตลอดจนเดินทางไปมาหาสู่กันทางเครื่องบิน มีการส่งข้าวของเครื่องใช้ เช่น กระติบข้าว เสื้อผ้า อาหาร เครื่องดนตรีจากดินแดนมาตุภูมิถึงประเทศพำนัก และส่งเงินและเทคโนโลยีจากประเทศอเมริกามายังประเทศไทยและลาว โดยกลุ่มที่ยังติดต่อสัมพันธ์กันนี้สามารถสืบสาวถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือดได้ เช่น นายสายสมร ละครวงษ์ กับนางวันทา พี่สาวที่อยู่อเมริกา เป็นพี่น้องร่วมแม่เดียวกัน

6.7 ความสัมพันธ์ของเครือญาติข้ามพรมแดนในมิติหญิงชาย

การปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของชาวบรูบ้านท่าล้งพบว่าภายหลังการอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนในฝั่งประเทศไทยแล้ว มีการข้ามพรมแดนรัฐชาติไปมาตลอดติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มเครือญาติส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมของฝ่ายชาย โดยฝ่ายหญิงจะมีการเดินทางไปมาในช่วงต้น ๆ ของการอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนที่ท่าล้ง หลังจากนั้นจะเป็นฝ่ายอยู่กับบ้านกับเรือนทำงานภายในบ้านหรือบริเวณชุมชนเป็นส่วนใหญ่ อาจเนื่องมาจากสภาพสังคมในช่วงนั้นเป็นการสู้รบ ศึกสงครามทั้งช่วงการสู้รบของฝ่ายต่อต้านฝรั่งเศส การสู้รบกันระหว่างฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวาในสงครามอินโดจีน ตลอดจนสถานการณ์ภาวะตรึงเครียดตามแนวชายแดนในช่วงสงครามเย็น การติดต่อสัมพันธ์จึงเป็นหน้าที่หลักของฝ่ายชายที่นอกจากติดต่อสัมพันธ์ทั้งการช่วยเหลือญาติมิตร การแลกเปลี่ยนอาหาร สินค้า การเงิน หรือแรงงาน ตลอดจนอาจมีการเข้าไปหาของป่า ล่าสัตว์ หรือหลบภัยชั่วคราวได้ จนมาถึงช่างหลังสงครามเย็นที่แนวชายแดนลดความตึงเครียดลง และบ้านเมืองกลับเข้าสู่ภาวะปกติ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศดีขึ้น จึงทำให้ฝ่ายหญิงและเด็กได้มีการเดินทางไปมาหาสู่กันได้มากขึ้น

โดยกิจกรรมทั่วไปของฝ่ายชายและหญิง ยังคงให้ชายเป็นผู้นำในครอบครัว ผู้นำในชุมชน ตลอดจนพิธีกรรมในหมู่บ้าน ส่วนกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวส่วนใหญ่ต้องปรึกษาหารือฝ่ายหญิงให้เห็นชอบก่อนเสมอ ส่วนการทำงานในไร่ในนา หาอาหาร จะทำร่วมกัน ส่วนการปรุงอาหารส่วนใหญ่จะเป็นฝ่ายหญิง เมื่อมีการเดินทางข้ามไปมาหาสู่กันในกลุ่มเครือญาติฝ่ายหญิงมักจะ

เป็นฝ่ายเตรียมหาของฝาก หรือผูกแขนต้อนรับ เตรียมอาหารต้อนรับ ฝ่ายชายจะเป็นผู้ออกไปรับตามแนวชายแดน เช่นท่าเรือ ฝั่งตรงข้าม ตลอดจนส่งกลับบ้านหรือส่งต่อให้ญาติฝั่งตรงข้าม ซึ่งกลุ่มที่ข้ามไปมา ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ใหญ่ถึงวัยชรา ส่วนในกลุ่มวัยเด็กและวัยรุ่นมีน้อย

6.8 การแต่งงาน ความสัมพันธ์ และจิตวิทยา

การแต่งงานในกลุ่มเครือญาติของชาวบรูเป็นการต่อรองกับอำนาจรัฐ สร้างความเป็นพวกเรา (ความเป็นพวกเดียวกันกับพลเมืองไทย แต่ไม่ใช่ความเป็นพลเมืองไทย) สลายความเป็นเขาหรือคนอื่นที่เป็นพลเมืองลาวแต่เพิ่มความเป็นอื่นคือเพิ่มความเป็นคนไร้รัฐ ไม่ใช่พลเมืองของรัฐไทยหรือรัฐลาว ในขณะเดียวกันก็กระชับแน่นความเป็นเครือญาติของชาวบรูหรือความเป็นเราในกลุ่มชาติพันธุ์บรู หรือกลุ่มเครือญาติของชาวบรูหรือพลเมืองของรัฐประชาชาติบรู (รัฐในจินตนาการ, รัฐแห่งความดี) เครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ จึงตอบสนอง ความปรารถนาลึก ๆ ของชายคือการได้เดินทางท่องเที่ยวในดินแดนในจินตนาการ ดินแดนที่สามารถท้าทายอำนาจรัฐทั้งสอง (ไทยและลาว) เพื่อกลับคืนสู่อ้อมกอดของเหล่าเครือญาติกลุ่มชาติพันธุ์ข่า-บรู เพื่อพิสูจน์ความเป็นชายและสายสัมพันธ์ ดินแดนในจินตนาการอาจมากกว่าพรมแดนของรัฐชาติ อาจหมายถึงดินแดนแห่งการต่อสู้หรือสมรภูมิชีวิต เช่นการหางานทำและภาระการต่อสู้ในเมืองหลวง การรวมกลุ่มสร้างสรรค์ชุมชน งานบุญประเพณี เทศกาลชมบั้งไฟพญานาค การจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ฯ ดินแดนแห่งความรัก, ดินแดนแห่งอำนาจ, ที่มีการสร้าง แล้วสลายและสร้างใหม่ สลับสับเปลี่ยนไปเพื่อความสำเร็จและผลประโยชน์ของชาวบรู ในการชุบชูหล่อเลี้ยงชีวิตทั้งระดับปัจเจกบุคคลและระดับสาธารณะสืบต่อไป

6.9 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มเครือญาติ

ระบบเครือญาติเป็นการจัดลำดับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างผู้อาวุโสและผู้ด้อยอาวุโส เป็นความสัมพันธ์ ทำให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจแสดงออกผ่านกิจกรรมดังต่อไปนี้

6.9.1 พิธีกรรมระหว่างผู้จัดพิธีกรรม หรือผู้นำพิธีกรรมกับผู้ร่วมพิธีกรรม ผู้นำพิธีกรรมจะได้รับความเคารพและเชื่อฟังจากคนในชุมชน โดยเฉพาะในช่วงแรกของการเข้ามาตั้งชุมชนและดำเนินชีวิตตามความเชื่อแบบดั้งเดิมของชาวบรู เช่น เจ้าโคตร เจ้าฮีต จาระโบ หมอตำแย แต่ภายหลังการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและความเชื่อ ทำให้บทบาทในชุมชนของบุคคลเหล่านี้ลดลง ความเป็นไทยอีสาน พุทธศาสนา ทำให้ศูนย์กลางของความสัมพันธ์ทางอำนาจย้ายมาอยู่กับอำนาจรัฐและการบังคับใช้อำนาจรัฐ วาทกรรมรัฐชาติที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวันของชาวบรูมากกว่า ชาวบรูปรับเปลี่ยน

ตนเอง ส่งคืนฮีตเดิม ห้นมานับถือพุทธศาสนา เข้าเรียนหนังสือและมุ่งสู่การเป็นพลเมืองไทย ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มเครือญาติจึงหันมาอิงอยู่กับฐานอำนาจของรัฐ

6.9.2 อำนาจรัฐ เมื่อชาวบรูคืนฮีตอำนาจในการควบคุมได้เปลี่ยนจากเจ้าโคตร หรือผู้ประกอบพิธีกรรมตามฮีต ทำให้ศูนย์กลางของอำนาจเปลี่ยนมาเป็นอำนาจรัฐ ทำให้ชาวบรูเกิดการแสวงหาหรือปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางอำนาจโดยอาศัยสถานการณ์ที่ทำให้ปัจเจกบุคคลมีอำนาจเหนือกลุ่มญาติพี่น้อง ซึ่งอาจได้จาก

6.9.2.1 มีญาติพี่น้องที่สนิทเป็นเจ้าหน้าที่ของทางราชการ เช่น ทหาร ตำรวจ

6.9.2.2 ตนเองเป็นเจ้าหน้าที่ของทางราชการ เช่น ครู ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต.

6.10 การปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

กลุ่มที่มีส่วนสำคัญในการเกื้อหนุนให้เครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติดำรงอยู่จากอดีตมาถึงปัจจุบันคือ กลุ่มคนไร้รัฐ หรือ ชาวบรูที่ถือบัตรคนต่างด้าว คือกลุ่มที่ยังไม่ได้สัญชาติไทย และไม่มีบัตรพลเมืองลาว หรือเป็นคนลาวที่เข้ามาแต่งงานกับคนไทยในบ้านท่าล้งเป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างพลเมืองไทยกับลาว ที่ถูกการเมืองเรื่องพลเมืองเบียดขับออกจากพื้นที่ทางการเมืองทั้งสองประเทศ ทำให้การปฏิบัติตนของกลุ่มคนเหล่านี้ เป็นไปด้วยความยากลำบาก ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของประเทศ และเป็นพลเมืองดี ไม่ขัดต่อกฎระเบียนของรัฐ เพื่อให้ได้รับความไว้วางใจจากรัฐและผ่านกลไกของรัฐเช่น ทหาร ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มนี้มักแสดงออกว่าตนไม่กล้าทำความผิด เกรงกลัวกฎหมายและเป็นพลเมืองดีของรัฐ ในขณะเดียวกันก็เป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนเดินทางไปมาระหว่างประเทศผ่านพรมแดนรัฐชาติเป็นประจำ จัดเป็นกลุ่มที่ดำรงความสัมพันธ์ มีการติดต่อสัมพันธ์กันมาตลอดและเชื่อมต่อให้ความสัมพันธ์ของกลุ่มเครือญาติขยายออก และแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ทั้งกิจกรรมที่เปิดเผยต่อทางการและไม่เปิดเผยต่อทางการ โดยบทบาทในชุมชนของคนไร้รัฐ อาจแบ่งเป็น กิจกรรมที่เปิดเผยเป็นทางการในชุมชนและกิจกรรมที่ไม่เปิดเผยเป็นทางการ

กิจกรรมที่เปิดเผยเป็นทางการในชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐได้แก่กิจกรรมงานอาสาในชุมชน เช่นพัฒนาชุมชน เป็นผู้ประสานงานนำเที่ยว เป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นว่า กลุ่มคนเหล่านี้ได้มาอยู่ในประเทศและร่วมสร้างประโยชน์ในชุมชน และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมไทย เป็นพวกเดียวกับพลเมืองไทย ส่วนกิจกรรมที่ไม่เปิดเผยเป็นทางการ กระทำภายในชุมชน หรือระหว่างญาติในชุมชน เช่นเดินทางข้ามพรมแดนรัฐชาติ เพื่อหาของป่า ตัดไม่ไผ่ ติดต่อญาติในประเทศลาว ส่งข่าวสารหรือสิ่งของข้ามพรมแดนรัฐชาติ เป็นกิจกรรมที่ยืนยันว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมชาวบรู เป็นญาติพี่น้องของชาวบรู ที่มีส่วนในการพัฒนาชุมชนชาวบรู

กลุ่มคนไร้รัฐ กลายเป็นกลุ่มที่มีความเป็นพวกเดียวกับคนไทยและพลเมืองไทย เป็นคนดี ที่สามารถก้าวข้ามพรมแดนรัฐชาติและความเป็นกลุ่มเครือญาติของชาวบรู ที่เกื้อหนุน ค้ำจุนชีวิตความเป็นอยู่ของเหล่าชาวบรู และเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการเชื่อมประสานให้เกิดการข้ามพรมแดนรัฐชาติไปมาหาสู่กันของเหล่าเครือญาติ จากกิจกรรมที่ไม่อาจเปิดเผยสู่การยอมรับระหว่างชุมชนชาวบรูไทยกับลาว โดยเฉพาะบทบาทการเป็นตัวประสานระหว่างกลุ่มผู้นำท้องถิ่นเพื่อการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติ และวัตถุดิบในการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาตนเองตามแบบของรัฐ และการศึกษาที่มุ่งให้อ่านออกเขียนได้และเป็นเจ้าคนนายคน ทำให้สมาชิก ลูกหลานชาวบรูเรียนหนังสือมากขึ้น และบางคนได้ร่ำเรียนจนเป็นเจ้าคนนายคน เป็นครูบาอาจารย์ ทำให้ชุมชนใกล้เคียงที่เคยดูถูก และสบประมาท หันมายอมรับมากขึ้น ความสัมพันธ์ที่เคยถูกดูถูกกดทับก็ค่อย ๆ ดีขึ้น รวมไปถึงการแสดงบทบาทที่ดี เป็นพลเมืองดี ตั้งใจทำงานจนได้รับการยอมรับจากทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้านแหนบทอง หมู่บ้านสินค้าโอท็อปห้าดาว หมู่บ้านการท่องเที่ยว

ทำให้ภาพของชุมชนชาวบรูเปลี่ยนไปจากอดีตเป็น ชุมชนที่มีการศึกษา เป็นเจ้าคนนายคนมากขึ้น ไม่น้อยหน้าบ้านอื่น ๆ การเข้าใกล้และการแสดงให้ทางการยอมรับ ซื่อตรงเป็นพลเมืองดี จนได้รับการยอมรับเป็นหมู่บ้านอันดับหนึ่งของอำเภอ ภาพหมู่บ้านท่าล้งในอดีตที่เร้นแค้น ตั้งอยู่ในถิ่นห่างไกลทุรกันดาร ห้อมล้อมไปด้วยป่าเขากับแม่น้ำโขง ชาวบ้านเป็นพวกข่า ไม่ทันสมัย กลับกลายเป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยวและทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐเข้าไปช่วยเหลือ และผู้คนทั่วประเทศให้ความสนใจวิถีชีวิตของชาวบรู ต้องการมาเยี่ยมชม ทำให้ชาวบรูมีความรักและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น จนชุมชนชาวบรูกลายเป็นเป้าหมายของการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว กลายเป็นโอกาสและความได้เปรียบกว่าชุมชนชาวอีสาน ชุมชนลาวที่อยู่ใกล้เคียง

6.11 การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ

ความสัมพันธ์ของเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี มีการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาของการศึกษาทั้งสองช่วง คือช่วงที่หนึ่งบรูก่อนคืนฮีต (พ.ศ. 2436 – 2530) ซึ่งเป็นช่วงที่เกิด ระบบอาณานิคม สงครามอินโดจีน และสงครามเย็นและช่วงที่สอง บรูหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน) ซึ่งเป็นช่วงโลกาภิวัตน์ หากนำมาพิจารณาตามหัวข้อของการเดินทางหรือวิธีการติดต่อกัน กิจกรรมที่สำคัญด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมที่สำคัญด้านสังคม กิจกรรมที่สำคัญด้านวัฒนธรรมประเพณี และ ด้านอาณาเขตของการข้ามพรมแดนรัฐชาติ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การเดินทาง พบว่าการเดินทางติดต่อกันระหว่างกลุ่มเครือญาติข้ามพรมแดนในช่วงแรก คือช่วงอาณานิคมและสงครามอินโดจีน เป็นการเดินเท้าข้ามภูเขาตามเส้นทางเดินป่าของนายพราน จากบ้านต้นทางสู่ปลายทางไปมา แล้วจึงมานั่งเรือข้ามแม่น้ำโขง ในพื้นที่ปลอดภัย ส่วนการนั่งเรือเป็นระยะทางยาวตามลำน้ำโขงนั้นมีน้อย และมักเป็นการล่องเรือจากบ้านท่าล้งหรือท่าเรือในบริเวณใกล้เคียงไปทางใต้ จนถึงช่วงสงครามเย็นและยุคโลกาภิวัตน์ มีการเปลี่ยนแปลงการติดต่อกัน มีการใช้รถยนต์และจดหมายตลอดจนติดต่อกันทางโทรศัพท์และเดินทางไปมาระหว่างประเทศโดยเครื่องบิน

กิจกรรมที่สำคัญด้านเศรษฐกิจ ช่วงแรกเป็นการแลกเปลี่ยนปัจจัยการดำรงชีพจำพวกอาหาร ข้าว เกลือ ด้านการเกษตรและ แรงงาน เนื่องจากสภาพของแนวชายแดนและชุมชนไม่เหมาะสำหรับการติดต่อสัมพันธ์มากนัก แต่เมื่อสภาพแนวชายแดนเปลี่ยนไป โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้กิจกรรมด้านเศรษฐกิจกลายเป็นกิจกรรมหลักในการเดินทาง มีการใช้พื้นที่ทางการเพาะปลูกร่วมกัน เช่นการทำไร่ ทำนา การหาอาหาร แหล่งวัตถุดิบหรือทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ไม้ไผ่ สัตว์ป่า รวมไปถึงการส่งเงินข้ามประเทศระหว่างกลุ่มเครือญาติหรือการส่งเงินกลับครอบครัวของแรงงานพลัดถิ่นในประเทศไทย

กิจกรรมที่สำคัญด้านสังคม ส่วนใหญ่เป็นการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มเครือญาติ เพื่อช่วยเหลือญาติที่อพยพหนีความเดือดร้อน จากระบบอาณานิคม จากสงครามอินโดจีน ที่เข้ามาแต่งงานและตั้งบ้านเรือนในบ้านท่าล้ง ส่วนในช่วงการอพยพข้ามมาในช่วงพ.ศ. 2518 ส่วนใหญ่เป็นการดูแลและส่งต่อไปที่ศูนย์อพยพในตัวเมืองอุบลราชธานี ส่วนในยุคโลกาภิวัตน์ การเดินทางไปมาของคนตามแนวพรมแดนมีความยืดหยุ่นมากขึ้นมีการติดต่อช่วยเหลือกันทั้งการนำมารักษาโรคในโรงพยาบาลของรัฐ รวมไปถึงการเข้าศึกษาในโรงเรียนของไทย มีการติดต่อกันในชุมชนข้ามพรมแดนกันมากขึ้น เครือข่ายญาติพี่น้องมีกระจายอยู่ในชุมชนใกล้เคียงตามแนวพรมแดนไทย - ลาว

กิจกรรมที่สำคัญด้านวัฒนธรรมประเพณี ในช่วงแรกการเดินทางไปมาหาสู่กันเพื่อร่วมงานที่เกี่ยวกับฮีต เช่น บุญระปีป งานบุญของเครือญาติ เนื่องจากชาวบรูต้องเดินทางไปร่วมงานหรือไม่ต้องให้ตัวแทนไป แต่ช่วงหลังสงครามเย็นกิจกรรมด้านนี้ลดลงเนื่องจากการส่งคืนฮีตชาวบรูหันมานับถือพุทธศาสนา การประกอบพิธีทำในหมู่บ้าน ทำให้กิจกรรมด้านนี้ลดลงในปัจจุบัน และเปลี่ยนมาเป็นการเดินทางไปมาหาสู่กันตามเทศกาลงานบุญ เช่น วันสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา วันเด็ก นอกจากนี้ยุคโลกาภิวัตน์มีการส่งสิ่งของที่เป็นสัญลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมที่แสดงถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญาของชาวบรูหรือของลาว เช่น กระติบข้าว เสื้อผ้า ผ้าขาวม้า ปลาร้ารวมไปถึงเครื่องดนตรี เช่น พิณ แคน รวมไปถึงสมุนไพร ข้ามพรมแดนไปมาระหว่างประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศสหรัฐอเมริกา

ด้านอาณาเขตของการข้ามพรมแดนรัฐชาติ ส่วนใหญ่เป็นการเดินทางไปมาระหว่างชาวบรูในไทยกับชาวบรูในลาว โดยเฉพาะก่อนปี พ.ศ. 2518 ที่การเดินทางไปมาหาสู่กันของคนสองฟากฝั่งแม่น้ำโขงได้มีมายาวนาน แต่การข้ามพรมแดนรัฐชาติของชาวบรูเกิดขึ้นหลังการปรากฏตัวของความเป็นเส้นแบ่งพรมแดนรัฐชาติ และหลังปี พ.ศ. 2518 มีชาวบรูอพยพเข้าไปอยู่ในสหรัฐอเมริกาทำให้การติดต่อข้ามพรมแดนรัฐชาติขยายออกไป

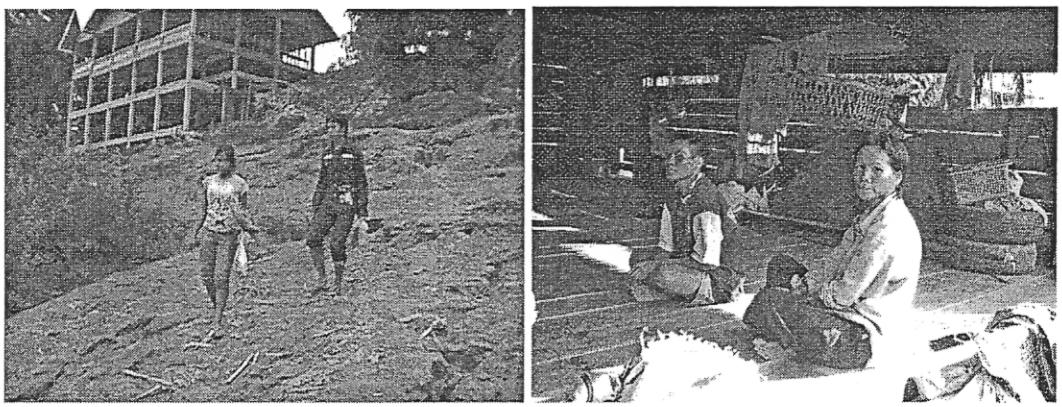
ตารางที่ 4 การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ช่วงเวลา	การเดินทาง	ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสังคม	ด้านวัฒนธรรมประเพณี	ด้านอาณาเขต
ก่อนคืนสัตย์ พ.ศ. 2452 – 2530 ยุคอาณานิคม (พ.ศ. 2436 – 2497)	เดินเท้า เรือ	แลกเปลี่ยนปัจจัยสี่ แรงงาน	อพยพหาพื้นที่ที่ปลอดภัย แต่งงานภายในเครือญาติข้ามแดน	นับถือฮีตเดียวกัน บุญระปืบ แปงฮีตงานบุญ	ประเทศไทย ประเทศลาว
สงคราม อินโดจีน (พ.ศ. 2498 – 2518)	เดินเท้า เรือ	แลกเปลี่ยนปัจจัยสี่ แรงงาน	แหล่งที่หลบภัย ช่วยเหลือ แต่งงานภายในเครือญาติข้ามแดน	นับถือฮีตเดียวกัน บุญระปืบ แปงฮีตงานบุญ	ประเทศไทย ประเทศลาว
ยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2483-2533)	เดินเท้า เรือรถยนต์ จดหมาย	แลกเปลี่ยนปัจจัยสี่ ใช้พื้นที่หาอาหารและทำการเกษตร แลกเปลี่ยนแรงงาน	ที่หลบภัย แต่งงานภายในเครือญาติข้ามแดน	ส่งคืนฮีต ฮีตสิบสอง งานบุญ เทศกาล	ประเทศไทย ประเทศลาว สหรัฐอเมริกา
หลังคืนฮีต พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน ยุคโลกาภิวัตน์ (พ.ศ.2533- ปัจจุบัน)	เดินเท้าเรือ รถยนต์ เครื่องบิน จดหมาย โทรศัพท์	แลกเปลี่ยนปัจจัยสี่ สินค้า เงิน แรงงาน ใช้พื้นที่หาอาหารและทำเกษตรร่วมกัน	เครือข่ายเครือญาติ การศึกษา สาธารณสุข	ฮีตสิบสอง งานบุญ เทศกาล	ประเทศไทย ประเทศลาว สหรัฐอเมริกา

ตารางที่ 5 กิจกรรมเปรียบเทียบด้านวัฒนธรรมประเพณี ระหว่างบรูไทยกับบรูลาว

ช่วงเวลา	เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น		
	บรูในไทย	**กิจกรรมความสัมพันธ์**	**บรูในลาว**
ก่อนคืนฮีต **พ.ศ. 2452 - 2530**		กิจกรรมถูกกำกับและควบคุมโดยฮีต	
ยุคอาณานิคม (พ.ศ.2436 – 2497) ยุคสงครามอินโดจีน (พ.ศ. 2498 – 2518) ยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2483-2533)	นับถือฮีตเดียวกัน บุญระปืบ แปงฮีต งานบุญ	นับถือฮีตเดียวกัน ข้ามพรมแดนร่วมงานบุญระปืบ พิธีแปงฮีตและงานบุญ แลกเปลี่ยนปัจจัยสี่ แรงงาน ใช้พื้นที่หาอาหารและทำเกษตรร่วมกัน อพยพหาพื้นที่ปลอดภัย แต่งงานภายในเครือญาติข้ามพรมแดน	นับถือฮีตเดียวกัน บุญระปืบ แปงฮีต งานบุญ
หลังคืนฮีต **พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน**		เปลี่ยนเป็นกิจกรรมด้านเศรษฐกิจมากขึ้น	
ยุคโลกาภิวัตน์ (พ.ศ.2533- ปัจจุบัน)	ส่งคืนฮีต นับถือศาสนาพุทธ ปฏิบัติตาม ฮีตสิบสอง งานบุญ เทศกาล	แลกเปลี่ยนปัจจัยสี่ สินค้า เงิน แรงงาน การศึกษา ใช้พื้นที่หาอาหารและทำเกษตรร่วมกัน เครือข่ายเครือญาติ สนับสนุนการศึกษา หางานทำ ส่งสินค้า อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค และสาธารณสุขข้ามพรมแดน	บางส่วนส่งคืนฮีต นับถือศาสนาพุทธ ปฏิบัติตาม ฮีตสิบสอง งานบุญ เทศกาล

ความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนของกลุ่มชาติพันธุ์บรูบ้านท่าล้ง ตั้งแต่อพยพมาตั้งบ้านเรือนที่บ้านท่าล้งในช่วงก่อนคืนฮีต (พ.ศ. 2452 – 2530) ซึ่งเป็นช่วงของยุคอาณานิคมในลาว (พ.ศ. 2436 – 2497) ความสำพันธ์ของชาวบรูในช่วงนี้เป็นความสัมพันธ์ที่ถูกกำกับโดยฮีต คือกลุ่มที่นับถือผีบรรพบุรุษร่วมกัน จะเป็นกลุ่มที่นับถือกันเป็นเครือญาติที่ใกล้ชิดและต้องเดินทางเข้าร่วมพิธีกรรมที่สำคัญของฮีต เช่นบุญอุทิศส่วนกุศลให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว (บุญระปีป) หรือพิธีแปงฮีต และงานบุญสำคัญของกลุ่มญาติที่นับถือฮีตเดียวกัน และจากการเกิดสงครามอินโดจีน (พ.ศ. 2498 – 2518) และสงครามเย็น (พ.ศ. 2483-2533) ทำให้กลุ่มเครือญาติบางส่วนที่ได้รับความเดือดร้อน อพยพข้ามเข้ามาอาศัยอยู่กับญาติในบ้านท่าล้งทั้งการแต่งงานในกลุ่มเครือญาติและบางส่วนอยู่จนเหตุการณ์ในประเทศลาวสงบจึงเดินทางกลับ ส่วนความสัมพันธ์ในช่วงหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน) เมื่อชาวบรูบ้านท่าล้งส่งคืนฮีต ให้ไปอยู่กับญาติพี่น้องในประเทศลาว หันมานับถือศาสนาพุทธ เลิกการปฏิบัติตามฮีตข่าคองขอมหันมาปฏิบัติตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ แต่การเดินทางไปมาหาสู่กันยังเกิดขึ้นเป็นปกติ และเป็นช่วงที่สังคมไทยเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (พ.ศ. 2533 - ปัจจุบัน) กิจกรรมความสัมพันธ์ที่ถูกกำกับและควบคุมโดยฮีตก็เปลี่ยนมาเป็นกิจกรรมด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก มีการเดินทางไปมาแลกเปลี่ยนปัจจัยการดำรงชีพ ทั้งปัจจัยสี่ สินค้า แรงงาน เงิน การศึกษา ใช้พื้นที่หาอาหารและทำเกษตรร่วมกันมีการสร้างเครือข่ายเครือญาติสนับสนุน การศึกษา หางานทำ ส่งสินค้าอาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค และสาธารณสุขข้ามพรมแดน

ภาพที่ 6.6 การเข้ามาซื้อของใช้และเยี่ยมญาติในบ้านท่าล้งของชาวลาวและชาวบรู

บทที่ 7
สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรูบ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ และศึกษาการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของระบบเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรูบ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนา โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ในกลุ่มชาติพันธุ์บรูบ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

จากการศึกษาพบว่าชาวบรูบ้านท่าล้งคือกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก มอญ-เขมร (Austroasiatic Mon-Khmer) สาขากะตู (Katuic branch) อพยพมาจากภูกางเฮือน (ภูฤาษี) บ้านหนองเม็ก-ลาดเสือ เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศลาว เมื่อประมาณ พ.ศ. 2452 โดยอพยพข้ามลำน้ำโขงมาขึ้นฝั่งที่บ้านตามุย มาอาศัยอยู่บริเวณถ้ำทราย ติดกับลำน้ำโขง ทางทิศตะวันออกของบ้านตามุย ตำบลห้วยยาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันคือบ้านตามุย ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี มาตั้งบ้านเรือนบริเวณท่าลง ซึ่งเป็นบริเวณที่คนใช้เป็นเส้นทางลงไปแม่น้ำโขง และเพื่อความสะดวกในการติดต่อกับพี่น้องที่อยู่ประเทศลาวรวมทั้งการหาปลาและทำการเกษตร และเปลี่ยนมาเป็นท่าล้งในปัจจุบัน พอเข้ามาอยู่ก็สร้างชุมชน และขึ้นไปทำไร่บนภู ที่สนม ถางป่าปลูกพืชผักและทำไร่ข้าว

สิ่งที่เชื่อมร้อยชาวบรูเข้าด้วยกันคือความสัมพันธ์ด้านเครือญาติ และผลประโยชน์ร่วมกัน นับถือศาสนาพุทธ ภาษาบรู มีความเชื่อว่า ภูฤาษี (ภูกางเฮือน) คือ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่อยู่ของพระฤาษีตนหนึ่งที่คอยปกปักรักษาชาวบรู และมีลูกศิษย์เป็นพระที่เป็นครูบาอาจารย์ของนายบุญมี แก้วใส อดีตผู้ใหญ่บ้านคนที่สองของบ้านท่าล้ง (ประมาณ พ.ศ. 2480 – 2517) เป็นศูนย์กลางภูมิศาสตร์ทางสัญลักษณ์ (Symbolic Geographic Center) เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และดินแดนมาตุภูมิ

ชาวบรูมักถูกเรียกจากคนนอกชุมชนว่า ข่า ซึ่งมีความหมายในทางดูถูก เหยียดหยาม หรือหมายถึงข้าทาส แต่ชาวบรูเรียกตนเองว่าบรูซึ่งแปลว่าคน หรือคนภูเขา เป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บนภูเขา มีความสุขกับชีวิตการทำมาหากินปลูกพืชผัก เก็บหาของป่า และล่าสัตว์บนภูเขา กลุ่มชาวบรูบ้านท่าล้งอพยพเข้ามาอาศัยในฝั่งประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2452 ซึ่งแหล่งที่อยู่ดั้งเดิมก่อนการอพยพ

สอดคล้องกับงานของจรรยา กุติการและสัมพันธ์ โยคะสิงห์ (2527) ที่บอกว่าชาวข่าบ้านท่าล้งส่วนใหญ่อพยพมาจากบ้านลาดเสือ และบ้านหนองเม็ก ที่ตั้งอยู่แถบภูครเฮือน แขวงจำปาสัก ประเทศลาว แต่พบว่าช่วงเวลามีอพยพเข้ามาความแตกต่างกัน คือบอกว่ามีการอพยพมาเมื่อปี พ.ศ. 2476 ซึ่งอยู่ในช่วงแรกของการอพยพของชาวบรู และเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับชาวบรูบ้านเวินบึกในอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งจากการศึกษาของ จิตรกร โพธิ์งาม (2536) พบว่าชาวบรูบ้านเวินบึกอพยพมาตั้งบ้านเรือนในเขตประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2457 ซึ่งเป็นกลุ่มที่อพยพมาหลังชาวบรูบ้านท่าล้ง 5 ปี และอยู่ในช่วงการอพยพช่วงแรกของชาวบรูบ้านท่าล้ง และเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับกลุ่มชาวบรูในพื้นที่จังหวัดอื่น ในเขตประเทศไทยพบว่า ชาวบรูบ้านท่าล้งอพยพมาหลังกลุ่มชาวบรูที่อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดมุกดาหารอย่างน้อยประมาณ 26 ปี[1] และหลังกลุ่มชาวบรูที่อพยพเข้ามาอาศัยในเขตจังหวัดหนองคาย ประมาณ 13 ปี[2]

เมื่อนำมาจัดเรียงลำดับตามระยะเวลาการอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ของกลุ่มชาวบรูจากประเทศลาว พบว่า ชาวบรูที่อพยพเข้ามาในเขตประเทศไทยเป็นกลุ่มแรกคือกลุ่มที่อพยพมาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและเข้ามาอยู่ในเขตอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ระหว่างปี พ.ศ. 2426 – 2430 กลุ่มที่สองคือกลุ่มที่อพยพมาจากแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านโพธิ์ ตำบลสีชมพู อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดหนองคายในปีพ.ศ. 2439 และกลุ่มที่สามเป็นกลุ่มที่อพยพมาจากบ้านลาดเสือแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้ามาอาศัยอยู่บริเวณบ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีในปี พ.ศ. 2452 และกลุ่มที่สี่คือกลุ่มที่อพยพบ้านลาดเสือแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้ามาอาศัยอยู่ที่บ้านเวินบึก ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีในปี พ.ศ. 2457 สาเหตุของการอพยพในกลุ่มแรกเป็นผลมาจากสงครามปราบฮ่อในสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากชาวบรูอาศัยอยู่ในเขตศึกสงครามมีการปักด่านที่บ้านนากระแด้ง เมืองถูวดลสอาง เชิงเขาอาก ใกล้เมืองมหาชัยกองแก้ว จึงเกรงกลัวผลของสงครามที่อาจกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมไปถึงเกรงกลัวการถูกเกณฑ์เป็นทหารหรือหาเสบียงให้กองทัพ ส่วนกลุ่มที่สองถึงกลุ่มที่สี่เป็นผลมาจากความเดือดร้อนจากการเก็บภาษีของเจ้าอาณานิคมในช่วงนั้น

---

[1] ชาวบรูอพยพเข้ามาอาศัยในเขตจังหวัดมุกดาหารระหว่างปี พ.ศ. 2426 - 2430 (พิสิฏฐ์ บุญไชย, 2543 : 5 – 17)

[2] ชาวบรูอพยพเข้ามาอาศัยในเขตจังหวัดหนองคาย ในปีพ.ศ. 2439 (สมใจ ศรีหล้า, 2550 : 73-113)

7.1 อัตลักษณ์ของชาวบรู

ชาวบรูบ้านท่าล้งหลังจากการเข้ามาตั้งบ้านเรือนในเขตประเทศไทยและมีการติดต่อสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนทั้งชาวข่า ชาวลาว ชาวไทย และกลุ่มอื่น ๆ ทำให้เกิดอัตลักษณ์ที่เกิดจากการมองของคนนอกชุมชนชาวบรูบ้านท่าล้ง และคนในชุมชนชาวบรูมองตนเอง โดยในระยะแรกของการติดต่อกับคนภายนอกชุมชน ที่เป็นกลุ่มชาวลาวหรือไทยอีสานที่มีวัฒนธรรม ความเชื่อและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ทำให้ชาวบรูถูกมองจากคนในชุมชนเหล่านั้นว่าเป็น กลุ่มคนที่ พูดภาษาเขมรฟังไม่รู้เรื่อง เป็นพวกป่าข่าขอมกะป่อมปีก คนที่หล้าหลังไม่ทันสมัย นับถือภูตผี มีวิชาอาคม มนต์ดำ ทำให้เกิดความไม่พอใจแก่ชาวบรูที่มองว่ากลุ่มชาวบรูเป็นคนเหมือนกัน และเป็นคนที่ขยันทำมาหากิน รักสงบไม่ชอบมีเรื่องกับใคร เกรงกลัวเจ้านายและกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งสอดคล้องกับบางกลุ่มที่มาสัมพันธ์กับชาวบรูบางกลุ่มโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ มองว่าบ้านท่าล้งเป็นชุมชนที่เงียบสงบ ทิวทัศน์สวยงาม ชาวบรูบ้านท่าล้งว่า เป็นคนรักสงบ มีความซื่อตรง ขยันทำมาหากิน เป็นพลเมืองดี ไม่มีเอกลักษณ์ด้านการแต่งงาย แต่มีเอกลักษณ์ด้านฝีมือการจักรสาน โดยเฉพาะการสานกระติบจากติ้วไม้ไผ่

7.2 เครือญาติของชาวบรู

เครือญาติคือเครือญาติของชาวบรูบ้านท่าล้งคือ คนหรือกลุ่มคนที่สามารถสืบสาวถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือดของชาวบรูโดยการสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษร่วมกัน หรือจากการเกี่ยวดองสัมพันธ์กันในกลุ่มเครือญาติ รวมไปถึงการเคารพนับถือดั่งมีบรรพบุรุษร่วมกันหรือมีความเกี่ยวดองในสายเครือญาติกัน หรือการแสดงออกหรือการยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน บนพื้นฐานของการสืบสายเลือดและการแต่งงาน ความสัมพันธ์ระหว่างคนคนหนึ่งกับผู้อื่น ถ้าหากพิจารณาจากความเกี่ยวข้องกันทางการสืบสายเลือด คนทั้งสองถือว่ามีความผูกพันใกล้ชิดกันทางสายเลือด ถ้าความสัมพันธ์เกิดจากการแต่งงาน ถือว่าเป็นมีความเกี่ยวดองจากการแต่งงาน (Stone, 1997: 5) ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาวบรู ได้ก่อให้เกิดการใช้ความเป็นเครือญาติ และวาทกรรมเครือญาติ ปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง ตน ญาติและกลุ่มเครือญาติกับปัจเจกบุคคล ระหว่างครอบครัว ระหว่างกลุ่มเครือญาติ ระหว่างชุมชน ระหว่างภูมิภาค รวมไปถึงระระดับประเทศ เพื่ออำนวยประโยชน์ให้กับตนและกลุ่ม คนในชุมชน

ญาติ ความเป็นญาติ จึงมีความหมายถึงการยอมรับว่าเป็นพวกเดียวกัน ที่ร่วมเล่นเกมหรือมีส่วนร่วม มีส่วนเกี่ยวข้องในเกมเดียวกัน ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือมีองค์ประกอบของความสนิทสนม เป็นกลุ่มเดียวกันที่สามารถสืบสาวถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือด รวมด้วย ดังนั้นเครือ

ญาติของชาวบรูจึงแผ่วงกว้างออกไปกว่าความสัมพันธ์ทางสายเลือด และเหล่าญาติเกี่ยวดอง ในชุมชนเท่านั้น ชาวบรูยังได้ใช้และสร้างความเป็นเครือญาติเพื่อปกป้องตนเองจากบุคคลภายนอก ปรับความสำพันธ์เชิงอำนาจกับทางรัฐ ต่อรองกับอำนาจรัฐ ด้วยความดี ว่านอนสอนง่ายและเกรงกลัวและปฏิบัติตามกฎหมายภายใต้สายใยแห่งมวลสัญญะของเครือญาติ

7.3 เครือญาติและระบบความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติ

รอยต่อระหว่างพรมแดนไทย - ลาว เหล่าเครือญาติชาวบรูยังคงติดต่อข้ามพรมแดนรัฐชาติอย่างเงียบเชียบ เป็นจุดเริ่มของเรื่องราวของคนระหว่างพรมแดน[3] ดั่งแมงมุมที่ห้อยตัวอยู่ในสายใยของความหมายที่ตัวเองสร้างขึ้น[4] เป็นสายใยของเครือญาติที่ผูกโยงคนสองฟากฝั่งแม่น้ำโขงเข้าด้วยกัน เหนือพรมแดนรัฐชาติ เป็นความสัมพันธ์ของกลุ่มเครือญาติของชาวบรูบ้านท่าล้ง ระหว่างชาวบรูในประเทศไทยและชาวบรูในประเทศลาวที่ยังคงมีการติดต่อสัมพันธ์กันอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู คือ กลุ่มเครือญาติที่ถูกแยกออกจากคนละพื้นที่ของรัฐชาติหากยังคงมีการติดต่อสัมพันธ์กันอยู่ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เป็นเครือญาติกันทั้งทางสายเลือดคือเกิดจากกลุ่มตระกูลเดียวกัน หรือสืบสาวแล้วเป็นกลุ่มที่เกิดในกลุ่มบรรพบุรุษเดียวกัน หรือเมื่อสืบสาวแล้วมีความเกี่ยวดองเป็นญาติพี่น้องกัน หรือเกิดเป็นญาติพี่น้องกันจากการนับถือแบบเครือญาติ จากการนับถือแบบลูกบุญธรรม หรือเสี่ยว ที่ได้ทีการติดต่อสัมพันธ์กันข้ามพรมแดนรัฐชาติ

ซึ่งความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาตินั้นเกิดขึ้นทั้งตามระบบการนับญาติของชาวบรูที่มีมาตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดจากการแต่งงาน และแบบสมมติ นับตั้งแต่มีการข้ามพรมแดนรัฐชาติ ที่เกิดขึ้นทั้งคนในกลุ่มเครือญาติระหว่างชาวบรูในประเทศไทยและประเทศลาว ที่เอื้อประโยชน์ในการเข้ามาอาศัยในประเทศไทย การทำมาหากินระหว่างประเทศ รวมไปถึงการข้ามไปมาระหว่างประเทศ เครือญาติกับการข้ามพรมแดนรัฐชาติ เนื่องจากการซ้อนทับของพรมแดนทางชาติพันธุ์กับพรมแดนรัฐชาติ ทำให้การเคลื่อนย้ายผู้คน ข้อมูลข่าวสาร เงิน เทคโนโลยี โดยอาศัยเครือญาติเป็นพาหะในการข้ามพรมแดนรัฐชาติ เครือญาติที่มีความสนิทสนมใกล้ชิดเท่านั้นจะได้รับอนุญาตให้ข้ามพรมแดนรัฐชาติและมีความปลอดภัยในพรมแดนทางชาติพันธุ์ของชาวบรู สามารถเดินทางและหลบหลีกอำนาจรัฐว่าด้วยเรื่องการข้ามพรมแดนรัฐชาติด้วย หรือบางครั้งเมื่อมี

---

[3] "In marginal spaces, where one nation-state ends and another history begin, local communities are playing with identify or are making use of the border." (Horstmann, 2002 : 22)

[4] เกียร์ชเชื่อเหมือนเวเบอร์ว่ามนุษย์ (เหมือนแมงมุม) ที่ห้อยตัวอยู่ในสายใยของความหมายที่ตัวเองสร้างขึ้น สายใยเหล่านั้นคือวัฒนธรรม ... (อคิน รพีพัฒน์, 2551 : 122)

การผนวกอำนาจรัฐกับเครือญาติทีให้การข้ามพรมแดนรัฐชาติมีความสะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งลักษณะการข้ามพรมแดนในรูปแบบนี้เกิดขึ้นมายาวนานตั้งแต่เริ่มมีพรมแดนและอำนาจรัฐเข้ามากำกับ แต่ระบบเครือญาติคือระบบการต่อรองที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับพรมแดนรัฐชาติและกฎหมายข้ามพรมแดนรัฐชาติเช่นกัน

ระบบเครือญาติของชาวบรูในสังคมที่ไม่มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยี แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของเครือญาติกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองในระดับภูมิภาค อันเป็นผลมาจากระบบอาณานิคม สงครามอินโดจีน การเกิดรัฐชาติ สงครามเย็น และโลกยุค โลกาภิวัตน์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดลักษณะของการแต่งงานและครอบครัวจากกลุ่มเครือญาติร่วมสายตระกูลของชาวบรูและเมื่อเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมกับคนส่วนใหญ่ในภาคอีสานและสังคมไทย ในช่วงการเกิดรัฐชาติจนถึงยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบชาวอีสานทั่วไป ตลอดจนการเลี้ยงดูและกระบวนการทางสังคมอื่น ๆ ในแบบข้ามพรมแดนรัฐชาติ และมีการคงอยู่ในรูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลายระหว่างพรมแดนรัฐชาติ

นอกจากนี้เครือญาติข้ามพรมแดนยังเกิดจากการสืบสาวหาความเกี่ยวพันไปพร้อมกับการแสวงหาจุดร่วมทางผลประโยชน์ เพื่อความอยู่รอดและแสวงหาปัจจัยการดำรงชีวิตของชาวบรูกับชุมชนอื่น ๆ ภายในอาณาบริเวณใกล้เคียง เช่นบ้านกุ่มน้อย บ้านสุลาด บ้านคำตื้อ เพื่อการเดินทางข้ามไปหาปัจจัยในการดำรงชีพทั้ง การประมง การหาของป่า ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนปัจจัยการดำรงชีพ ไปมาหาสู่กัน สืบสาวหาความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ จนพบว่าในชุมชนใกล้เคียงเหล่านี้มีกลุ่มญาติของชาวบรูบ้านท่าล้งตั้งบ้านเรือนร่วมอยู่ในชุมชนนั้นด้วย

และรวมไปถึงการประสานระบบเครือญาติ ผลประโยชน์ เข้ากับอำนาจรัฐที่อาจมีอิทธิพลเหนือตนระหว่างพรมแดน ชาวบรูบ้านท่าล้งมีญาติมิตรหลายคนเป็นทหารประจำอยู่ตามหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์แบบญาติมิตรกับคณะกรรมการหมู่บ้านใกล้เคียงในฝั่งประเทศลาว ความสัมพันธ์ที่ยังดำรงอยู่ของกลุ่มเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ โดยเฉพาะกลุ่มเครือญาติที่มีความสนิทสนมกันและใกล้ชิดกันทางสายเลือดที่ยังคงติดต่อกันมาตลอด เช่นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน กลุ่มญาติที่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ผ่านเหตุการณ์สำคัญ เช่น การหลบหนีข้ามพรมแดน ฯมาด้วยกัน ที่ยังคงติดต่อสัมพันธ์กันมาตลอด ถือเป็นกลุ่มสำคัญที่มีการติดต่อสัมพันธ์ เคลื่อนไหวผ่านเส้นใยสายเครือญาติ ทำให้เกิดการค้ำจุนระบบความสัมพันธ์นี้ไว้ และขยายออกสู่เครือญาติต่อไป รวมไปถึงความสัมพันธ์กับกลุ่มคนอื่น ๆ นอกระบบเครือญาติที่อาจเกิดความสนิทสนมและกลายเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติเท่า ๆ กับ คนที่สามารถสืบสาวหาความสัมพันธ์แบบเครือญาติกันแต่ขาดการติดต่อสัมพันธ์กันก็อาจกลายเป็นคนแปลกหน้าหรือคนนอกกลุ่มสายสัมพันธ์เครือญาติก็เป็นไปได้

ดังนั้นความเป็นเครือญาตินอกจากระบบสืบสาวทางสายเลือด และความเกี่ยวดองแล้ว ยังขึ้นอยู่กับการมีปฏิสัมพันธ์กันของคนในกลุ่มเครือญาติ หรือกระบวนการทางสังคมที่จะสามารถถักทอระบบความสัมพันธ์อันนี้ขึ้นและมีโอกาสที่ความสัมพันธ์จะขาดหายไปหากตัดขาดความสัมพันธ์กันไป แต่ความเป็นเครือญาติและระบบการสืบสาวหาบรรพบุรุษร่วมกันที่เป็นตัวยืนยันระบบความสัมพันธ์ของกลุ่มคนตั้งแต่อดีต ที่ยังคงสามารถนำกลับมาทบทวนรื้อฟื้นความสัมพันธ์ของชาวบรูได้เมื่อยามคับขัน หรือต้องการความช่วยเหลือจากระบบเครือญาติ

เครือญาติจึงมีทั้งที่เกิดขึ้นแบบธรรมชาติ จากกระบวนการทางสังคม บนพื้นฐานของการยอมรับร่วมกัน และการเลือกใช้ของชาวบรู เพื่อเอื้อประโยชน์ในการดำรงชีวิตของตนและหมู่คณะ

การเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ของเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของชาวบรูบ้านท่าล้ง มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตมาถึงปัจจุบัน เกิดเป็นอัตลักษณ์ของเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรูบ้านท่าล้ง อันเป็นผลมาจากการต่อรองกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมหลายประการ

7.4 การเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ของเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ

ความสัมพันธ์ของเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เกิดจากการข้ามไปมาหาสู่กันในกลุ่มเครือญาติที่สามารถสืบสาวหาสายสัมพันธ์ทางสายเลือดได้ จากประเทศไทยและประเทศลาวข้ามพรมแดนรัฐชาติไปมาหาสู่กัน รวมไปถึงประเทศสหรัฐอเมริกาที่กลุ่มเครือญาติได้อพยพไปสร้างครอบครัวจนมีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง ภายหลังมีการติดต่อสัมพันธ์กันข้ามพรมแดน โดยมีการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาของการศึกษาคือช่วงแรกเป็นช่วงก่อนคืนฮีต (พ.ศ. 2452 – 2530) ซึ่งเป็นช่วงของยุคอาณานิคมในลาว (พ.ศ. 2436 – 2497) ความสัมพันธ์ของชาวบรูในช่วงนี้ถูกกำกับโดยฮีต คือกลุ่มที่นับถือผีบรรพบุรุษร่วมกัน จะเป็นกลุ่มที่นับถือกันเป็นเครือญาติที่ใกล้ชิดและต้องเดินทางเข้าร่วมพิธีกรรมที่สำคัญของฮีต เช่นบุญอุทิศส่วนกุศลให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว (บุญระปีป) หรือพิธีแปงฮีต และงานบุญสำคัญของกลุ่มญาติที่นับถือฮีตเดียวกัน และเมื่อเกิดสงครามอินโดจีน (พ.ศ. 2498 – 2518) และสงครามเย็น (พ.ศ. 2483-2533) ทำให้กลุ่มเครือญาติบางส่วนที่ได้รับความเดือดร้อน อพยพข้ามเข้ามาอาศัยอยู่กับญาติในบ้านท่าล้งทั้งการแต่งงานในกลุ่มเครือญาติและบางส่วนอยู่จนเหตุการณ์ในประเทศลาวสงบจึงเดินทางกลับ และจนกระทั่งมาสู่ช่วงหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน) กิจกรรมความสัมพันธ์ที่เคยถูกกำกับและควบคุมโดยฮีต ได้ก็เปลี่ยนมาเป็นกิจกรรมด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก มีการเดินทางไปมาเพื่อแลกเปลี่ยนปัจจัยการดำรงชีพ ทั้งปัจจัยสี่ สินค้า แรงงาน เงิน การศึกษา ใช้พื้นที่หาอาหารและทำเกษตรร่วมกันมีการสร้างเครือข่ายเครือญาติสนับสนุน การศึกษา หางานทำ

ส่งสินค้า อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค และสาธารณสุขข้ามพรมแดน มีการติดต่อสัมพันธ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติระหว่างประเทศไทย กับประเทศลาว และกลุ่มเครือญาติในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเครือข่ายที่โยงใยความสัมพันธ์และเกิดกิจกรรม ที่หลากหลาย และ มีการเดินทางติดต่อกันมากขึ้น ผ่านเครื่องอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีที่ทันสมัยและหลากหลายขึ้น

การติดต่อสัมพันธ์กันดังกล่าวเป็นกิจกรรมด้านเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีกลับลดลง จากที่เคยนับถือฮีตร่วมกัน ก็มีการส่งคืนฮีต และหันมานับถือพุทธศาสนา ทำให้การเข้าร่วมบุญระปืบ ดังที่เคยจัดร่วมกันในอดีตขาดหายไป ประกอบกับทางฝั่งประเทศลาวก็มีการปรับเปลี่ยนการนับถือฮีตเช่นกัน บางกลุ่มก็หันมานับถือพุทธเช่นกัน ทำให้ยังมีการเดินทางมาร่วมงานบุญและงานประเพณี ส่วนกิจกรรมด้านสังคมและการเมืองกลุ่มชาวบรูสองฟากฝั่งยังคงไปมาหาสู่กัน ถักทอเครือข่ายกลุ่มเครือญาติเกื้อหนุนการข้ามไปมาหาสู่กันระหว่างสองประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มที่สนิทสนม คุ้นเคยกันสามารถเดินทางเข้าออกระหว่างพรมแดนรัฐชาติได้โดยอาศัยเครือข่ายของเครือญาติ และนอกจากนี้ยังเอื้อต่อการเข้ารับบริการสวัสดิการขั้นพื้นฐานร่วมกัน เช่น ชาวบรูในลาวเมื่อมีการเจ็บป่วยอาจเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลของรัฐไทยได้ ตลอดจนสามารถนำลูกหลานเข้าพำนักและเข้ารับการศึกษาในภาคการศึกษาขั้นพื้นฐานในฝั่งประเทศไทยได้ ซึ่งความสัมพันธ์อันมีมายาวนานของชาวบรูและคนสองฟากฝั่งแม่น้ำโขงนี้เอื้ออำนวยประโยชน์ให้คนเหล่านี้ได้อยู่อาศัย และสร้างชุมชน สืบบ้าน สืบเมืองมาจนถึงปัจจุบัน ผ่านการปรับเปลี่ยนและเลื่อนไหลไปตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ของท้องถิ่น ของประเทศ ของภูมิภาค ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งที่ผ่านมาชาวบรู หรือข่าบรู เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มชาวข่าที่เป็นกลุ่มชนดั้งเดิมของภูมิภาคนี้ ที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายเข้ามา บางครั้งถูกปกครอง ข่มเหงรังแก ให้กลายเป็นทาสจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลเหนือกว่า บางครั้งถูกกวาดต้อนกวาดล้าง ในอดีตจะเห็นว่ากลุ่มคนเหล่านี้คือชนชั้นล่างสุดของสังคม เป็นพื้นฐานของมหาอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ ที่ประวัติศาสตร์จารึกเขาไว้ เพียงบทบาททาส ข่า กบฏ ข่าขัด หรือกลุ่มที่อยู่ในเขตไม่ยอมจำนน แต่สิ่งเหล่านั้นก็ยืนยันได้ถึง การมีอยู่ และพยายามปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทุกยุคทุกสมัยที่เกิดขึ้น ว่าเขาเป็นเชื้อสายของนักสู้ เป็นผู้ไม่ยอมพ่ายแพ้ และยังคงเคลื่อนไหวในพื้นที่ห่างไกลอย่างเงียบเชียบ

กลุ่มเครือญาติข้ามพรมแดนจึงดำรงคนเป็นดั่งด่านตรวจคนเข้าเมืองหรือด่านศุลกากร เคลื่อนที่กลุ่มเครือญาติที่มีความสนิทสนมกันสามารถผ่านเข้าออกตามรูพรุนเล็ก ๆ ระหว่างพรมแดนรัฐชาติได้ ดั่งการสมรู้ร่วมคิดของเหล่าเครือญาติ การเคลื่อนไหวอันเงียบเชียบของคนในชุมชนเล็ก ๆ ระหว่างพรมแดนอันห่างไกลจากสายตาอันขมึงเกรียวของรัฐชาติ ที่พร้อมจะเปิดรับและปรับเปลี่ยนเพื่อผลประโยชน์และความสงบสุขของชาวบรู ในมิติทางประวัติศาสตร์ จะเห็นว่าชาวข่า - บรู เป็นกลุ่มคนดั้งเดิมของภูมิภาคนี้ มีบทบาททั้งเป็นผู้นำ ไพร่ฟ้าและข้าทาส ที่มีส่วน

ผลักดัน ค้ำจุนบ้านเมือง และอาณาจักรทั้งไทยและลาว มีการเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และสังคมที่ตนเองเข้ามาสังกัดมาโดยตลอดและสิ่งที่ยังคงแสดงตัวตนของคนเหล่านี้มาโดยตลอดคือ ความไม่ยอมจำนนต่อการกดขี่ ข่มแหงและการกดทับใด ๆ ทุกครั้งที่มีการกดทับหรือภาวะบีบบังคับ เขาเหล่านั้นจะต่อสู้ ต่อรองกับมันเสมอ ดังคำที่กล่าวถึงตั้งแต่ครั้งอดีตว่า " ข่าคือเจือง " " ข่าขัด " หรือกล่าวรวมถึงพื้นที่เป็นอาณาบริเวณของความคิดที่แสดงตัวตนที่อยู่ภายในเป็นอย่างดีว่า *"เขตไม่ยอมจำนน"* ชาวบรูบ้านท่าล้ง ผนวกตัวตนเข้ากับ อีสาน ความเป็นคนอีสานของรัฐไทย และความเป็นไทย ในขณะเดียวกันก็ยังคงยึดถือในคุณค่าและรักษาอาณาเขตของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์บรู กับการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์

7.5 ข้ออภิปรายทางทฤษฎี

7.5.1 แนวคิดเรื่องเครือญาติ

จากการศึกษาเรื่องเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู พบว่าระบบเครือญาติของชาวบรูทั้งแบบทางสายเลือด จากการแต่งงานเกี่ยวดองและแบบสมมติ ที่สามารถสืบสาวความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนไทย – ลาว มีการติดต่อสัมพันธ์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของระบบเครือญาตินอกจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและกลุ่มเครือญาติแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระดับภูมิภาค ระบบอาณานิคม สงครามอินโดจีน สงครามเย็น การเกิดรัฐชาติและยุคโลกาภิวัตน์ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวบรู ล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางครอบครัวและระบบเครือญาติของชาวบรู ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานศึกษาของ Carsten (After Kinship, 2004) ที่ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวและระบบเครือญาติจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และการตั้งคำถามต่อการเกิดเครือญาติแบบธรรมชาติหรือกระบวนการทางสังคม เมื่อพิจารณาครอบครัวและเครือญาติของชาวบรู พบว่ากระบวนการทางสังคม การเมืองของรัฐชาติและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในครอบครัวและเครือญาติชาวบรู ทำให้มีการแต่งงานในกลุ่มเครือญาติรองรับสถานะทางสังคม มีระบบครอบครัวแบบข้ามพรมแดนรัฐชาติ

และยังพบว่าบางครอบครัวมีการติดต่อข้ามพรมแดนดั่งเป็นครอบครัวเดียวกัน มีการเลี้ยงดูลูกหลานและใช้ทรัพยากรร่วมกัน เป็นครอบครัวข้ามพรมแดน ที่ผู้อพยพข้ามพรมแดนจากประเทศลาวเข้ามาทำงานในกรุงเทพ ฯ แล้วนำลูกมาฝากเลี้ยงกับญาติที่บ้านท่าล้งในฝั่งประเทศไทย ดังปรากฏในงานของ Silver (2006) เรื่อง Families Across Borders: the Effects of Migration on Family Member Remaining at Home ครอบครัวที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ ภายใต้ระบบเครือญาติที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งประเทศเดิมและประเทศแหล่งพำนัก ที่สามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้ เป็นทั้ง

ระบบครอบครัวทางไกล ครอบครัวข้ามพรมแดน และครอบครัวของคนพลัดถิ่น เป็นการอพยพที่นำสมาชิกส่วนหนึ่งของครอบครัวมาด้วย และนำมาเลี้ยงกับเครือญาติ ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติที่สายสัมพันธ์เชื่อมโยงข้ามพรมแดน

7.5.2 แนวคิดเรื่องพรมแดน

การศึกษาเรื่องเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู พบว่าพรมแดนรัฐชาติมิได้ถูกกำหนดจากรัฐเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่ยังถูกกำหนดหรือนิยาม จากชาวบรูที่ข้ามไปมาระหว่างพรมแดนด้วย การเกิดพรมแดนรัฐชาติจากระบบอาณานิคมที่แบ่งเป็นรัฐไทยและลาว ทำให้ชาวบรูกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่บ้านลาดเสือ สปป.ลาว อาศัยเส้นแบ่งพรมแดนและอำนาจการบังคับการข้ามแดน เป็นแนวกำบังตนเองจากความเดือดร้อนจากการเสียส่วยการให้กับเจ้าอาณานิคม เส้นแบ่งพรมแดนจึงเสมือนเส้นแบ่งระหว่างความหวาดกลัว กับความมั่นคง ปลอดภัย และเมื่อ มีความมั่นคงปลอดภัย การไปมาหาสู่และกิจกรรมทางการดำรงชีพอย่างอื่นจึงตามมา และทำให้บ้านท่าล้งกลายเป็นจุดหลบภัยของชาวบรูที่เดือดร้อนจาก สปป.ลาว ได้เข้ามาอาศัยอยู่กับกลุ่มเครือญาติ

การยอมรับในการมีอยู่ของเส้นพรมแดนของชาวบรูเส้นแบ่งพรมแดนกับโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร แนวพรมแดนทางกฎหมายคือเส้นแบ่งที่คนต้องข้ามตามกฎกติกาของรัฐ แต่ชาวบรูกลับเป็นผู้ที่สามารถทำให้การข้ามพรมแดนไปมาด้วยการใช้ระบบเครือญาติ เป็นใบผ่านแดนเพื่อการดำรงอยู่อย่างปลอดภัยของเหล่าชาวบรู เพื่อการเข้าถึงทรัพยากรในการดำรงชีวิต เช่น ข้าว และการทำนา การล่าสัตว์ ไม้ หาของป่า รวมไปถึงการเข้าร่วมงานบุญหรือเทศกาลต่าง ๆ

แสดงให้เห็นถึงความคิดเรื่องพรมแดนรัฐชาติที่ถูกท้าทายด้วยระบบเครือญาติ ที่ใช้ระบบกลไกความสัมพันธ์ทะลุกำแพงรัฐชาติ ข้ามไปมาหาสู่กันและสร้างพรมแดนทางชาติพันธ์ซ้อนทับ เกิดกระบวนการสร้างพรมแดนและการรักษาพรมแดน (Boundary maintenance) สอดคล้องกับ เฟรดริก บาร์ธ (Fredrik Bart) (อ้างใน สุเทพ สุนทรเภสัช, 2548 : 30-32) ที่เสนอว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identities) เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ได้ด้วยการรักษาสิ่งที่เรียกว่า พรมแดนทางชาติพันธุ์ (Ethnic Boundaries) ซึ่งเป็นเส้นแบ่งกลุ่มหนึ่งออกจากกลุ่มหนึ่ง โดยเส้นแบ่งดังกล่าวไม่ได้อาศัยความแตกต่างทั่วไปทางวัฒนธรรม (cultural difference) แต่อาศัยพฤติกรรมทางสังคม (Social Behavior) ที่เกี่ยวพันกับการยอมรับของสมาชิกและการสร้างความแตกต่างของกลุ่มตัวของวัฒนธรรม โดยสมาชิกอื่น ๆ ที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันจะมีสิ่งที่เรียกว่า การยอมรับว่าคนทั้งสองเล่นเกมเดียวกัน และเอื้อประโยชน์กับกลุ่มของตนในการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติของทั้งสองประเทศร่วมกัน

ซึ่งลักษณะการข้ามพรมแดนไปมาหาสู่กันดั่งเป็นชุมชนเดียวกันของกลุ่มเครือญาติของชาวบรูนี้ เกิดเป็นชุมชนข้ามพรมแดน มีการก้าวข้ามพรมแดนรัฐชาติ (Transnational) ของผู้คน สินค้า และความหมายทางวัฒนธรรม ทำให้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยังเป็นเรื่องของการเจรจาต่อรอง

และการต่อสู้ด้วยการรื้อรั้ว หรือขอบเขตทางชาติพันธุ์ (ethnic boundaries) ซึ่งตนได้สร้างไว้ เพื่อแบ่งแยก หรือชนกลุ่มอื่น ๆ และรัฐล้อมไว้เพื่อกีดกัน และปรับเปลี่ยนจุดเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ สอดคล้องกับงานของยศ สันตสมบัติและคณะ (2548) ที่ทำการศึกษาเรื่อง อำนาจ พื้นที่และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย ทำให้เห็นว่าพรมแดนทางชาติพันธุ์ของชาวบรูมีกระบวนการรื้อรั้วและสร้างใหม่อย่างต่อเนื่อง ทำให้โครงสร้างของอำนาจในพื้นที่ชายแดนมีการก่อรูป ผลิตใหม่ และนิยามความหมายในลักษณะเลื่อนไหลไปมาตามบริบทและเงื่อนไขของการเจรจาต่อรองที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

7.6 ข้อเสนอต่อการพัฒนา

การศึกษาประเด็นชาติพันธุ์บรูแสดงให้เห็นถึงการรวมกลุ่มและความสัมพันธ์เชื่อมโยงของกลุ่มคนข้ามพรมแดนรัฐชาติ ที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติผูกร้อยคนเข้าด้วยกันแม้ถูกแยกด้วยพรมแดนรัฐชาติ ความสัมพันธ์และวิถีชีวิตเหล่านี้ควรได้รับการศึกษา และนำเสนอในฐานะมนุษย์ผู้ที่มีความเท่าเทียมกับคนกลุ่มอื่น ๆ

ซึ่งจากการศึกษาพบว่าการข้ามไปมาของกลุ่มเครือญาติของชาวบรูตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการใช้ระบบเครือญาติรับรองความมีตัวตนของคน ไม่ได้ถูกรับรองโดยระบบทางราชการ ทำให้การข้ามไปมาผิดกฎหมายของรัฐชาติ และเมื่อใดที่พรมแดนถูกกำกับด้วยอำนาจรัฐการข้ามไปมาจะเป็นเรื่องยาก ทำให้เกิดการตัดขาดความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมายาวนานของคนสองฟากฝั่ง รัฐควรมีการศึกษาและวิเคราะห์โครงสร้างทางวัฒนธรรมก่อนมีแผนการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่ข้ามพรมแดนรัฐชาติที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต และควรมีการศึกษาและส่งเสริมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บรู รวมไปถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ และมีการเปิดเป็นพื้นที่พิเศษระหว่างประเทศ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มคนเหล่านี้

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ มะโนรมย์ . "การท่องเที่ยวคาสิโนบนเส้นพรมแดน : ผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์-ไทย-เขมร", ใน การประชุมทางวิชาการ เรื่อง ชาติพันธุ์และการพัฒนาในลุ่มน้ำโขง. คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2549.

กรมชนเผ่า. ศูนย์กลางแนวลาวสร้างชาติ บรรดาชนเผ่าใน สปป. ลาว. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์มันทาตุลาด, 2548.

กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม. ประวัติศาสตร์ลาว. (ดึกดำบรรพ์ถึงปัจจุบัน). เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ, 2543.

กำพล จำปาพันธ์. "กบฏข่าในเอกสารพื้นเมืองไท-ลาว (พ.ศ. 2429 – 2466)", ใน วารสารสังคม-ลุ่มน้ำโขง. 4 (3) : 25 – 53 ; กันยายน – ธันวาคม, 2551.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุแห่งชาติ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการและกรมศิลปากร, 2544.

จรรยา กุติการ. ชาวข่าที่บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2527.

จิตรกร โพธิ์งาม. โลกทัศน์ของชาวบรู บ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2536.

จิตร ภูมิศักดิ์. ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำรา, 2519.

เจริญ ไวรวัจนกุล. จากอารยธรรมสุเมเรียลุ่มน้ำไทกริสสู่อารยธรรมลุ่มน้ำโขง. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2549.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. "การต่อต้านรัฐบาล ในชนบทของประเทศไทย", ใน จุลสารโครงการตำรา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 3(2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิฆเณศ, 2519.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. "ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาในสังคมไทย", ใน ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กรมหาชน), 2547.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพรพิไล เลิศวิชา. ทิศทางวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

ชนิดา ตั้งถาวรสิริกุล. สื่อสัญลักษณ์ : ผ้าลาวเวียงจันทน์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. "จากยุคลัทธิอาณานิคม สู่โลกาภิวัตน์ "แม่น้ำโขง" ฤา จะรอด?", ใน แม่น้ำโขง : จากต้าจู – ล้านช้าง - ตนเลธมถึงกิ่วล่อง. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และอัครพงษ์ ค่ำคูณ บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์, 2549.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ. ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, 2547.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันท์ (บรรณธิการ). ปรีดี พนมยงค์และ 4 รัฐมนตรีอีสาน+1. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์และหอหมายเหตุธรรมศาสตร์ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

ชาย โพธิสิตา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้ง : 2549.

ไชยันต์ ไชยพร. ข้อวิพากษ์ทฤษฎีการเมืองกระแสหลักของ คลิฟฟอร์ด เกียทซ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเพ่นบุคค์, 2551.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. "การเมืองเปรียบเทียบในโลกยุคหลังสงครามเย็น 1", ใน นิตยสารวิภาษา. 2 (7) : ธันวาคม 2551 – มกราคม 2552.

_____. ภาษากับการเมือง/ความเป็นการเมือง. กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและสิ่งพิมพ์ คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

_____. รัฐ-ชาติกับ (ความไร้) ระเบียบโลกชุดใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิภาษา, 2549.

ฐิรวุฒิ เสนาคำ. "แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์", ใน ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กรมหาชน) : กรุงเทพมหานคร, 2547.

ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. การเมืองสองฝั่งโขง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2546.

เดชา ตั้งสีฟ้า. "มองผ่านดวงตาของกะเหรี่ยง "คนอื่น" : สู่วิธีวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ถูกบังคับพลัดถิ่นในพื้นที่ระหว่างไทย-พม่า", ใน วารสารไทยคดีศึกษา. 1 (1) : 154-96, 308-15 ; ตุลาคม 2546 - มีนาคม 2547.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

เติม วิภาคย์พจนกิจ. ประวัติศาสตร์อีสาน. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2530.

ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. "แม่น้ำโขง : จาก "ประตูหลัง" จีน-ยูนนาน ถึง "ประตูหลัง" อุษาคเนย์", ใน แม่น้ำโขง : จากต้าจู – ล้านช้าง- ตนเลธมถึงกิ่วล่อง. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และอัครพงษ์ ค่ำคูณ บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2549.

ธงชัย วินิจจะกูล. "อนาคตการศึกษาเรื่องรัฐ ในสังคมไทย", ใน รัฐจากมุมมองของชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กรมหาชน), 2551.

นิภาพร รัชตพัฒนากุล และเทิดพงศ์ คงจันทร์. Walking Tour ทอดน่องท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์การเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2548.

นิลอุบล บัวงาม. การสื่อสารต่างวัฒนธรรมและทัศนคติของคู่สมรสไทย-อเมริกัน เกี่ยวกับบทบาทของครอบครัวและเครือญาติในชีวิตสมรส. วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

นงลักษณ์ ลิ้มศิริ. ความสำคัญของกบฏหัวเมืองอีสาน พ.ศ. 2325 - 2445. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524.

ประสิทธิ์ ลีปรีชา. "เครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติ : กรณีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง", ใน วารสารสังคมศาสตร์. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 15 (1) : 167-186, 2545.

_____. "ระบบนามสกุลไทยกับการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์ ชาติพันธุ์กับอำนาจ", เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 6 รัฐจากมุมมองของชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กรมหาชน), 2550.

_____. "ระบบการศึกษาและภาษาในกระบวนการสร้างรัฐชาติไทย", ใน วารสารสังคมศาสตร์. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 19 (1) : 278-309, 2550.

ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ. ระบบเครือญาติ และการจัดระเบียบทางสังคม. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

ปาริชาติ หาญไชยนะ. กระบวนการสร้างตัวตนของคนลาวอพยพพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549.

ปราณี วงษ์เทศ (แปล). หุบเขาและทุ่งราบ. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, 2522.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

ปิยนาถ แสนศักดิ์. ความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติกับการปรับตัวทางการเมืองในหมู่ชาวลีซอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. "ความอิหลักอิเหลื่อของมโนทัศน์ชาติพันธุ์", ใน วารสารสังคมศาสตร์. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 19 (1) : 184-228, 2550.

_____. "ข้ามพรมแดน กับคำถามเรื่องอัตลักษณ์ วัฒนธรรม พื้นที่และความเป็นชาติ", ใน วารสารสังคมศาสตร์. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 15 (1) : 28-35, 2545.

พัฒนา กิติอาษา. ท้องถิ่นนิยม การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2546.

_____. "คนข้ามแดน นาฏกรรมชีวิตและการข้ามพรมแดนในวัฒนธรรมอีสาน", ใน วารสารสังคมศาสตร์. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 15(1) : 21-27, 2545.

พัดสะนี พูวัน และคณะ. "ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในลุ่มน้ำโขง กรณีศึกษาชาวบรูบ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี", ใน การศึกษารายวิชาความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในลุ่มน้ำโขง. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2550.

พิสิฏฐ์ บุญไชย. "ชาวบรูจังหวัดมุกดาหาร", ใน สารรักษ์ศิลป์. 2 (2) : 5 – 17; มกราคม-มีนาคม, 2545.

_____. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของชาวบรู จังหวัดมุกดาหาร. ส่วนวิจัยและพัฒนา : สถาบันวัฒนธรรมศึกษา, 2543.

ภัททิยา ยิมเรวัต. "ระเป็ิบ : งานบุญของชาวบรู", ใน ภาษาและวัฒนธรรม. 2 : 85-93 ; กรกฎาคม-ธันวาคม, 2525.

ยุกติ มุกดาวิจิตร. "ปลดสายเดี่ยวภูมิ (ประวัติ) ศาสตร์ชาติพันธุ์ในลุ่มน้ำโขง : ผ่านกรอบประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์นิพนธ์แบบพาดข้าม", ใน ลุ่มน้ำโขง วิกฤติ การพัฒนาและทางออก. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และกัมปนาท ภักดีกุล (บรรณาธิการ). มูลนิธิโตโยต้าและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2549.

ยุค ศรีอาริยะ. "อวสานรัฐชาติกับวิกฤติอารยธรรมไทย" ใน โครงการวิถีทรรศน์ ชุดโลกาภิวัตน์ 2 จุดจบรัฐชาติสู่..ชุมชนาธิปไตย. พิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2540.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

ยุพา อุทามนตรี. ประเพณี พิธีกรรมของชาวบรูบ้านเวินบึก ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2539.

ยงยุทธ น้อยสวัสดิ์ (ร้อยเอก). ความขัดแย่งพรมแดนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.

ยศ สันตสมบัติ. "มานุษยวิทยาว่าด้วยรัฐ : บทสำรวจความคิดและพลังของมานุษยวิทยา", ใน รัฐจากมุมมองของชีวิตประจำวัน. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กรมหาชน) : กรุงเทพมหานคร, 2551.

_____. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

ยศ สันตสมบัติ และคณะ. อำนาจ พื้นที่และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ : การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548.

รัตนา โตสกุล. มโนทัศน์เรื่องอำนาจ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2548.

วสันต์ ปัญญาแก้ว. "ชาร์ลส์ เอฟ คายส์ กับทิศทางใหม่ในไทศึกษา", ใน วารสารสังคมศาสตร์ ฉบับพิเศษ มานุษยวิทยา อุษาคเนย์และชาร์ลส์ คายส์. 19 (1) : 232-275. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550.

_____. "รัฐชาติกับการเดินทาง/เคลื่อนที่ของพลเมืองลื้อ", ใน วารสารสังคมศาสตร์. 17 (1). คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548.

วัชรี ศรีดำ และสมหมาย ชินนาค. "การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์", ใน เอกสารประกอบการเรียนรายวิชาความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในลุ่มน้ำโขง. คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2550.

วิภาดา อินทรพานิชย์. บทบาทเครือญาติของชาวผู้ไทบ้านธาตุ อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542.

วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์. กบฏสันติภาพ. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. มาดเกรียง วิถีแห่งคนไพรและสายน้ำ. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม : มหาสารคาม, 2548.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และคณะ. "โครงการสารคดีลาวตอนล่าง "สะหวันนะเขต สาละวัน จำปาสัก อัตตะปือ : ห้าแขวงลาวตอนล่าง"", ใน โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กรมหาชน), 2543.

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี. Intensive English Course for Home Stay-Ban Tha Loang/Ban Wern Buek. อุบลราชธานี : ยงสวัสดิ์ อินเตอร์กรุ๊ป, 2550.

ศูนย์ข้อมูลลาว มหาวิทยาลัยขอนแก่น. แผนที่ สปป.ลาว. http://home.kku.ac.th/laos. 30 พฤษภาคม 2550.

_____. Champassak Province Maps. http://www.ecotourismlaos.com/images/map/champasak/northern_champassak.gif. 30 พฤษภาคม 2550.

ศรีศักร วัลลิโภดม. แอ่งอารยธรรมอีสาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2546.

_____. พัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2544.

สถิระ หล่าศรี. บทบาทและนโยบายต่างประเทศของไทยในยุคสงครามเย็นและหลังสงครามเย็น. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2539.

สายชล สัตยานุรักษ์. "การสร้าง "ความเป็นไทย" กระแสหลัก และ "ความจริงที่ "ความเป็นไทย" สร้าง", ใน วารสารฟ้าเดียวกัน. ปีที่ 3 ฉบับสถาบันกษัตริย์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน, 2548.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. "เจ๊กปนลาว", ใน ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2530.

_____. "ลาวและข่าเข้าอีสานตั้งถิ่นฐานใหม่," มติชนสุดสัปดาห์. 19(1002) : 2 พฤศจิกายน 2542. หน้าที่ 40-41.

_____. "พลังลาว" ชาวอีสานมาจากไหน?. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2549.

สุธิดา ตันเลิศ. ไกสอน พมวิหานกับพัฒนาการสังคมนิยมลาว ระหว่าง ค.ศ. 1975-1986. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541.

สุมิตร ปิติพัฒน์. "ลุ่มน้ำโขง : ความหลากหลายทางชาติพันธุ์", ใน ลุ่มน้ำโขง : วิกฤติ การพัฒนา และทางออก. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และกัมปนาท ภักดีกุล บรรณาธิการ. มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2549.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

สุรชัย ศิริไกร. "การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว)", ใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : การเมืองการปกครองหลังสิ้นสุดสงครามเย็น. สีดา สอนศรี (บรรณาธิการ). คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

สุริยา รัตนกุล (คุณหญิง). นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์ ภาคที่ 1 : ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกและตระกูลจีน-ธิเบต. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.

สุริยา สมุทคุปติ์ และคณะ. "คนซิ่งอีสาน" ร่างกาย กามารมณ์ อัตลักษณ์และเสียงสะท้อนของคนทุกข์ในหมอลำซิ่ง. นครราชสีมา : สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2544.

สุริยา สมุทคุปติ์ และพัฒนา กิติอาษา. "ยวนสีคิ้ว" ใน ชุมทางชาติพันธุ์ : เรื่องเล่า ความทรงจำ และอัตลักษณ์. นครราชสีมา : สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2544.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. ภาษาและชาติพันธุ์ในเขตที่ราบสูงโคราช : สังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กรมหาชน), 2542.

สุวิทย์ ธีรศาศวัต. ประวัติศาสตร์ลาว 1977–1975. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สุเทพ สุนทรเภสัช. ชาติพันธุ์สัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณปริ้นติ้ง, 2548.

_____. "หมู่บ้านอีสาน", ใน "ยุคสงครามเย็น" สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2547.

สุภางค์ จันทวานิช และวิมาลา ศิริพงษ์. ระบบการเมืองการปกครองของชนชาติไท : การประเมินสถานภาพองค์ความรู้เรื่องไทศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

สมใจ ศรีหล้า. "กลุ่มชาติพันธุ์ข่า-บรู : การสร้างและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์", ใน วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง. 3 (1) : 73-113 ; มกราคม-เมษายน. ศูนย์วิจัยพหุลักษณ์สังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550.

สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์. "ถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในผืนแผ่นดินใหญ่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้", ใน ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ (บรรณาธิการ). ไท (Tai). ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

สมหมาย ชินนาค. ""มูน" ไม่ใช่ "มูล" : วาทกรรมต่อต้านรัฐของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนปากมูล", ใน วาทกรรมอัตลักษณ์. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กรมหาชน), 2547.

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอโขงเจียม. "ประวัติอำเภอโขงเจียม", อ้างจาก คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์อำเภอโขงเจียม. http://www2.phoubon.in.th/sso03/data/pcu/pravatampher.html. 29 มีนาคม 2550.

อดิน รพีพัฒน์. วัฒนธรรมคือความหมาย : ทฤษฎีและวิธีการของ คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กรมหาชน), 2551.

อัจฉรา รักยุติธรรม และคณะ. "การต่อรองบนเส้นพรมแดน : ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนชายแดนไทย", ใน ชาติพันธุ์ชายแดน. เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา. ครั้งที่ 6 รัฐ จากมุมมองของชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2550.

อมรา พงศาพิชญ์. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

อิษฎ์ ปักกันต์ธร. ชีวิต ความเชื่อในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชาวบรู : ศึกษาเปรียบเทียบชาวบรูในพื้นที่จังหวัดหนองคาย มุกดาหาร และอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

อุทัยวรรณ มินสุวรรณ. ภาวะความทันสมัยในระบบครอบครัวและเครือญาติกับวัฒนธรรมการนับถือผีของชาวกะเหรี่ยง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.

Brown, David. The State and Ethnic Politics in South-East Asia. TJ Press, New York: USA, 1996.

Carsten, Janet. After Kinship. Cambridge University Press: New Yok, 2004.

Hasting, Donna and Thomas M. Wilson. Borders Frontiers of Identity, Nation and State . The United Kingdom: Biddles Ltd, 2001.

Horstmann, Alexander. Dual Ethnic Minorities and the Local Reworking of Citizenship at the Thailand-Malaysian Border. (Hostmann_dualEthnic.pdf), "n.d."

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

Horstmann, Alexander. Incorporation and Resistance: Borderlands, Transnational Communities and Social Change in Southeast Asia. working paper series WPTC -02-04. Transnational Communities. University of Oxford: ESRC Research Programme, 2002.

Moizo, Bernard. "Can a transborder ethnic identity emerge within minorities in the Great Mekong Sub-region?", International conference Transborder Issues in the Greater Mekong Sub-region. June 30 – July 2, 2005. UbonRathchathani, Thailand. Mekong Sub-region Social Rearch Center (MSSRC) Faculty of Liberal Arts: UbonRathchathani University. Thailand, 2005.

Mulder, Niels. Inside southeast asia, religion everyday life cultural chang. Silkworm Books: Chaing Mai. Thailand,2000.

Ottenheimer, Martin. "The Current Controversy in Kinship", Czech Sociological. Vol.9 No.2 : 201-210, 2001.

Phipps, Marcus J. Cross - border Wildlife Trade in Ratanakiri Province, Cambodia. In IBRU Boundary and Security Bulletin. October, 1994.

Poomjit Ruangdej. "Pang Heet Kin Quai: Respect and beliefs in ghost of the Tribes in Sekong District". in Chomsurin Journal. vol. 1 no. 1 Surindra Rajabhat University, 2006.

Rehbein, Boike. Configurations of Globalization in Laos and Cambodia: Does Faster Globalization Mean Better Development ?, 2005.

Silver ,Alexis.Families Across Borders: the Effects of Migration on Family Member Remaining at

Steinberg, David Joel (editor).In search of southeast Asia: A modern history. University of Hawaii Press. United States of America,1987.

Stone, Linda. Kinship and Gender: An introduction. Boulder Co. and Oxford, UK: Westview Press, 1997.

Sturgeon, Janet C. Border Landscapes, The politic of Akha Land Use in China and Thailand. Silkworm Books: Chaing Mai, 2005.

Valtchinova, Galia. "Kimship and Transborder Exchange at the Bulgarian-Serbian border in the second half of the 20th century", From Divided Brothers to Liberal Market. European journal of Turkish studies thematic issue. No4, 2006.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

Yoko, Hayami. ""He's Really a Karen", Articulation of Ethnic and Gender Relationships in a Regional Context", in Dynamics of Ethnic Cultures Across National Boundaries in Southwestern China and Mainland Southeast Asia: Relation, Societies and Languages. Edited by HAYASHI Yukio and YANG Guangyuan. Ming Muang Printing House: Chang Mai, 2000.

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 แสดงเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านท่าล้ง ระหว่างปี พ.ศ. 2452 – ปัจจุบัน

ช่วงเวลา	การเปลี่ยนแปลงในระดับหมู่บ้าน	
	ผู้ใหญ่บ้าน	เหตุการณ์สำคัญ
ยุคอาณานิคม **(พ.ศ.2436 – 2497)**	นายลา ละครวงษ์ พ.ศ. 2452 - 2480	พ.ศ. 2452 อพยพมาจากบ้านลาดเสือมาตั้งบ้านเรือนที่ท่าล้ง พ.ศ. 2458 รัฐจัดให้มีระบบนามสกุล
ยุคสงครามอินโดจีน **(พ.ศ. 2489 – 2518)**	นายบุญมี แก้วใส พ.ศ. 2480 - 2517	พ.ศ. 2503 ระเบิดตกลงที่ท่าล้ง พ.ศ. 2518 คนลาวอพยพมาขึ้นฝั่งจำนวนมาก – ขนอาวุธที่ยึดได้ส่งอำเภอ - พี่น้องลาวส่งเข้าศูนย์อพยพในเมืองอุบล
ยุคสงครามเย็น **(พ.ศ. 2493-2533)**	นายทองดี พึ่งป่า พ.ศ. 2517 - 2536	พ.ศ. 2503-2506 มีโรงเรียนตชด.และหน่วยตชด. พ.ศ. 2506 ตั้งโรงเรียนบ้านท่าล้ง ราว พ.ศ. 2518 ตั้งที่พักสงฆ์ พ.ศ. 2525 - 2530 ชาวบรูส่งคืนฮีต พ.ศ. 2530 ย้ายบ้านลงมาจากสนม
ยุคโลกาภิวัตน์ **(พ.ศ.2533- ปัจจุบัน)**	นายคำพอง แก้วใส พ.ศ. 2536 - 2542 นายสายสมร ละครวงษ์พ.ศ. 2542 ถึงปัจจุบัน	พ.ศ. 2535 ถนนลูกรังเข้าหมู่บ้านและมีไฟฟ้าใช้ พ.ศ. 2541 มีประปาหมู่บ้าน มีโทรศัพท์สาธารณะ พ.ศ. 2547 แสดงวิถีชีวิตที่อุทยานฯผาแต้ม พ.ศ. 2549 กระติบไม้ไผ่ได้รางวัล 5 ดาว ระดับประเทศ ในการประกวดคัดสรรค์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) - เริ่มจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ - ผู้ใหญ่บ้านดีเด่นแหนบทองคำ พ.ศ. 2550 จัดงานชมบั้งไฟพญานาคครั้งแรก

ตารางที่ 2 แสดงช่วงการเปลี่ยนแปลงกับนายกรัฐมนตรีไทย กับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

	ช่วงรัชสมัยของกษัตริย์ไทย	นายกรัฐมนตรีไทย
ปรุก่อนคืนชีต (พ.ศ. 2452-2530)	ร.5 2436-2453)	-
	ร.6 (2453-2468)	-
	ร.7 (2468-2477)	1) พระยามโนปกรณ์นิติธาดา (พ.ศ. 2475-2476)
	ร.8 (2477-2489)	2) พลเอกพระยาพหลพล พยุหเสนา (พ.ศ. 2476-2481)
ยุคอาณานิคม (พ.ศ.2436 – 2497)		3) พันเอกหลวงพิบูลสงคราม (พ.ศ.2481-2487) เปลี่ยนจากสยามเป็นไทย
		4) หลวงโกวิทอภัยวงศ์ (พ.ศ.2487-2488)
		5) นายทวี บุญยเกตุ (พ.ศ.2488)
		6) ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (พ.ศ.2488-2489)
		7) นายควง อภัยวงศ์ (พ.ศ.2489)
ยุคสงครามอินโดจีน ครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2489 – 2497)	ร.9 (2489-ปัจจุบัน)	8) นายปรีดี พนมยงค์ (พ.ศ.2489)
		9) พลตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ (พ.ศ. 2489-2490)
		10) นายควง อภัยวงศ์ (พ.ศ.2 490-2491)
		11) จอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500)
ยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2493-2533)		12) นายพจน์ สารสิน (พ.ศ. 2500)
		13) พลโทถนอม กิตติขจร (พ.ศ.2501)
		14) จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัตน์ (พ.ศ. 2502 – 2506)
ยุคสงครามอินโดจีน ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2508 – 2518)		15) จอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ. 2506-2516)
		16) นายสัญญา ธรรมศักดิ์ (พ.ศ. 2516-2518)
		17) ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (พ.ศ. 2518)
ยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2493-2533)		18) ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (พ.ศ. 2518-2519)
		19) ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (พ.ศ. 2519)
		20) นายธานินทร์ กรัยวิเชียร(พ.ศ. 2519-2520)
		21) พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (พ.ศ. 2520-2523)
ปรุหลังคืนชีต (พ.ศ. 2530-ปัจจุบัน)		22) พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. 2523-2531) (16)

	ช่วงรัชสมัยของกษัตริย์ไทย	นายกรัฐมนตรีไทย
ยุคโลกาภิวัตน์ (พ.ศ.2533- ปัจจุบัน)	ร.9 (2489-ปัจจุบัน)	23) พลเอกชาติชาย ชุณหวัณ (พ.ศ. 2531-2534)(17)
		24) นายอานันท์ ปัญยารชุน (พ.ศ. 2534-2535) (18)
		25) พลเอกสุจินดา คราประยูร (พ.ศ. 2535)(19)
		26) นายชวน หลีกภัย (2535-2538)(20)
		27) นายบรรหาร ศิลปอาชา (2538-2539)(21)
		28) พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (2539-2540)(22)
		30) นายชวน หลีกภัย (2540-2543)
		31) พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (2544-2549)(23)
		32) พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (2548-2549)
		33) พลเอกสุรยุทธ จุลานนท์ (2549 - 2550)
		34) นายสมัคร สุนทรเวช (2550-2551) (25)
		35) นายสมชาย วงสวัสดิ์ (2551-2552)(26)
		36) นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (2552-ปัจจุบัน)(27)

ตารางที่ 3 แสดงเปรียบเทียบเหตุการณ์สำคัญช่วงการเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ของเครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู บ้านท่าล้ง จังหวัดอุบลราชธานี

	เหตุการณ์สำคัญในลาว	เหตุการณ์สำคัญไทย
บรูก่อนคืนฮีต	2436 ฝรั่งเศสอ้างสิทธิ์ครอบครองดินแดนลาว	3 ต.ค.2436 สนธิสัญญาแบ่งดินแดนระหว่างสยาม-ฝรั่งเศส ส่งผลให้ลาวตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส
(พ.ศ. 2452 – 2530)	2438 เจ้าชีวิตแห่งหลวงพระบางยอมอยู่ในรัฐอารักขาของฝรั่งเศส	2437 จัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลในอีสาน 3 มณฑล คือมณฑลลาวกลาง มณฑลลาวกาว และมณฑลลาวพวน
ยุคอาณานิคม	2438-2442 สะหวันนะเขตเป็นศูนย์กลางอำนาจของฝรั่งเศสในลาว	
	2443 ย้ายศูนย์กลางมาเวียงจันทน์ ฝรั่งเศสขยายการครอบครองถึงกัมพูชา ลาวและเวียดนาม ในนามอินโดจีนฝรั่งเศส(French Indochina)	2442 เรียกชื่อมณฑลในอีสานใหม่ คือ มณฑลลาวกลางเปลี่ยนเป็นมณฑลนครราชสีมา มณฑลลาวกาวเปลี่ยนเป็นมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือและมณฑลลาวพวนเปลี่ยนเป็นมณฑลฝ่ายเหนือ
(พ.ศ. 2436 – 2497)		2543 เปลี่ยนชื่อมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือเป็นมณฑลอิสาน
	2444 ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสและสยาม บริเวณภาคใต้ของลาวภายใต้การนำขององค์แก้วและองค์กมมะดำ(ผู้มีบุญ) (พ.ศ.2444-2450)	พ.ศ. 2444 ขบถผู้มีบุญ (พ.ศ. 2444 – 2446) การต่อสู้ระหว่างฝ่ายขบถและฝ่ายรัฐบาลที่บ้านสะพือ อยู่ในเขตอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี (หัวหน้าคือองค์มั่นเป็นลูกน้ององค์แก้วหัวหน้าข่าในลาว)
		พ.ศ.2445 ฝ่ายขบถถูกปราบปรามองค์มั่นหนีข้ามไปฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง
	พ.ศ. 2453 องค์แก้วและพวกถูกกองกำลังของฝรั่งเศสและรัฐบาลลาวสังหาร	
		2457 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 (2457-2461)
		2465 รวมมณฑลนครราชสีมา มณฑลสวนและมณฑลฝ่ายเหนือเป็นภาคอีสาน ดูแลโดยอุปราชภาค

	เหตุการณ์สำคัญในลาว	เหตุการณ์สำคัญไทย
ยุคอาณานิคม (พ.ศ. 2436 – 2497)	14 ก.พ. 2468 เกิดสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยามเกี่ยวกับการสร้างเขตปลอดทหารตามแนวชายแดน	2468 ยกเลิกตำแหน่งอุปราชภาค
		2471 โฮจิมินห์เข้ามาเคลื่อนไหวในภาคอีสานของไทยและลาว
	2473 พคอ.ลาวมีสำนักสาขาในแคว้นลาว 6 แห่ง คือเวียงจันทน์ สะหวันนะเขต ปากเซ บ่อแหน่ง โพนติ้ว และท่าแขก	2473 จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน
		2475 ไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยคณะราษฎร พระยามโนปกรณ์นิติธาดาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2475-2476) ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม (ฉบับที่ 2) 2475 พรรคคอมมิวนิสต์สยาม หรือ พคส. (SCP)
		1 เม.ย. 2476 มีพระราชกฤษีกาปิดสภาผู้แทนราษฎรและตั้งรัฐมนตรีชุดใหม่ ถือเป็นการรัฐประหารครั้งแรกของไทย (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2550 : 221) เกิดรัฐประหาร 20 มิ.ย. 2476 2476 พ.อ. พหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี เกิดกบฏบวรเดช เมษายน 2476 เปิดกองประชุมของ พคอ. พคส. ที่จังหวัดนครพนม 2476 ระบบเทศาภิบาลสิ้นสุดลง แบ่งการปกครองเป็นจังหวัด 2476 เลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก เป็นการเลือกตั้งทางอ้อมโดยผ่านผู้แทนตำบล
	พ.ศ. 2479 องค์กมมะตำและพวกถูกกองกำลังของฝรั่งเศสและรัฐบาลลาวสังหาร	พ.ศ. 2479 ชาวเวียดนามที่จังหวัดขอนแก่นได้รวมกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง ทำให้ถูกยิงและถูกจับกุม

	เหตุการณ์สำคัญในลาว	เหตุการณ์สำคัญไทย
ยุคอาณานิคม (พ.ศ. 2436 – 2497)		พ.ศ. 2482 รัฐบาลพันเอก หลวงพิบูลสงคราม เปลี่ยนชื่อประเทศจาก สยาม เป็นไทย
		28 พ.ย. 2483 เปิดฉากสงครามอินโดจีนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส 2483 รัฐบาลไทยยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลฝรั่งเศส เพื่อเรียกร้องเอาดินแดนบางส่วนในลาวและกัมพูชาคืน เกิดสงครามโลกครั้งที่สอง
	มกราคม 2484 เครื่องบินทิ้งระเบิดของไทยโจมตีค่ายทหารฝรั่งเศส เขตภาคเหนือ	ธันวาคม 2484 เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา 2484 นายปรีดี พนมยงค์และพวกเคลื่อนไหวก่อตั้งขบวนการเสรีไทย
		2485 รัฐบาลไทยประกาศสงครามกับฝ่ายพันธมิตร
		2486 จัดตั้งค่ายเสรีไทยในอีสาน 21 ค่าย นำโดยนายเตียง ศิริขันธ์
	8 เมษายน 2488 เจ้าสีสะหว่างประกาศเอกราช ภายใต้การสนับสนุนของญี่ปุ่น 15 กันยายน เจ้าเพ็ดชะราดประกาศรวมลาวเป็นปึกแผ่น 10 ตุลาคม เจ้าสีสะหว่างสั่งปลดเจ้าเพ็ดชะราดจากตำแหน่งมหาอุปราชและนายกรัฐมนตรี 12 ตุลาคม วันประกาศเอกราช ภายใต้การนำของรัฐบาลลาวอิสระ ณ เมืองสะหวันนะเขต เจ้าเพ็ดชะราดเป็นนายกรัฐมนตรี	15 สิงหาคม 2488 สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ยุติสงครามมหาเอเชียบูรพา ไทยคืนดินแดนที่เรียกร้องในลาวและกัมพูชาให้ฝรั่งเศส นายฟอง สิทธิธรรมเริ่มเคลื่อนไหวช่วยเหลือประเทศลาวกู้ชาติร่วมกับกลุ่มนายเตียง สิริขันธ์ตั้งขบวนการเสรีลาวหรือลาวอิสระขึ้น

	เหตุการณ์สำคัญในลาว	เหตุการณ์สำคัญไทย
ยุคสงครามอินโดจีน ครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2489 – 2497)	มีนาคม 2489 ฝรั่งเศสบุกยึดเมืองท่าแขก เมษายน ฝรั่งเศส เคลื่อนกำลังพลบุกยึดเวียงจันทน์ สิงหาคม แคว้นลาวอยู่ภายใต้การอารักขาของฝรั่งเศสเป็นครั้งที่สอง เกิดสงครามอินโดจีน	11 พฤศจิกายน 2489 ไทยคืนดินแดนฝั่งขวาของลาวให้ฝรั่งเศส รัฐบาลลาวอิสระจัดตั้งรัฐบาลลาวพลัดถิ่น ที่กรุงเทพฯ
	2492 แคว้นลาวเข้าเป็นสมาชิกองค์กรสหประชาชาติ 19 กรกฎาคม ฝรั่งเศสมอบอำนาจฝ่ายพลเรือนให้แก่ลาว แต่คุมอำนาจด้านกลาโหมเอาไว้	2490 รัฐประหาร โดยพลโทผิน ชุณหวัณ และคณะ มีการจัดตั้งสันนิบาตเอเชียอาคเนย์ โดยนายเตียง ศิริขันธ์เป็นประธาน
		2492 เกิกบฏวังหลวง อดีตรัฐมนตรีอีสานถูกสังหาร(นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายถวิล อุดล และนายจำลอง ดาวเรือง) สส. อีสารรวมกลุ่มเคลื่อนไหวให้มีการปกครองเป็นรัฐ 6 รัฐ
ยุคสงครามอินโดจีน ครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2489 – 2497)		29 พ.ย. 2494 เกิดรัฐประหารเงียบ ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 มาใช้
	พฤศจิกายน 2495 เจ้าสุวันนะพูมาจัดตั้งรัฐบาลกรุงเวียงจันทน์	2495 เกิดเหตุการณ์กบฏสันติภาพ
ยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2493-2533)	ตั้งคณะกรรมการแม่น้ำโขง(MC)	รัฐประหาร 16 ก.ย. 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัตน์ เป็นหัวหน้า
		รัฐประหาร 10 ต.ค. 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัตน์ เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ

	เหตุการณ์สำคัญในลาว	เหตุการณ์สำคัญไทย
ยุคสงครามอินโดจีน ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2508 – 2518)	2508 เกิดสงครามอินโดจีนขยายวงกว้าง ถึงกัมพูชา ลาวและเวียดนาม	
		รัฐประหาร 17 พ.ย. 2514 จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ
		เกิดเหตุการณ์ 14 ต.ค. 2516
	2518 สิ้นสุดสงครามอินโดจีน รัฐบาลคอมมิวนิสต์ขึ้นสู่อำนาจทางการเมือง สถาปนา สปป. ลาว	
ยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2493-2533)		รัฐประหาร 6 ต.ค. 2519 โดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน นำโดย พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ เกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519
		รัฐประหาร 20 ต.ค. 2520 โดยคณะรัฐประหารมีพล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ เป็นหัวหน้า
		2524 คำสั่ง 66/2523 เปิดให้ผู้หลงผิดมอบตัวเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย
		2528 รัฐบาลไทยเริ่มผู้อพยพชาวม้งกลับคืนประเทศลาว
บรูหลังคืนฮีต (พ.ศ. 2530 - ปัจจุบัน)		กุมภาพันธ์ 2531 พลเอกชวลิต ยงใจยุทธและคณะผู้แทนประเทศไทยเดินทางเยือนลาว
	พฤศจิกายน 2532 นายไกสอน พมวิหาน เดินทางไปพบปะนายเติ้ง เสี่ยวผิงในจีน ธันวาคม 2532 นายไกสอน พมวิหาน เดินทางไปเยือนฝรั่งเศส	พฤศจิกายน 2532 พลเอกชาติชาย ชุณหวัณ นายกรัฐมนตรีไทยเดินทางไปเยือนลาว

	เหตุการณ์สำคัญในลาว	เหตุการณ์สำคัญไทย
ยุคโลกาภิวัตน์ (พ.ศ.2533- ปัจจุบัน)		2534 รัฐบาลพลเอกชาติชายมีนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า รัฐประหาร 23 ก.พ. 2534 โดย รสช. พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ เป็นหัวหน้า
	2535 นายไกสอน พมวิหาน เดินทางเยือนไทย	พฤษภาคม 2535 เกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ
	2537 สะพานมิตรภาพไทย-ลาวสร้างเสร็จ	
	2538 คณะกรรมการแม่น้ำโขง(MC) เปลี่ยนเป็นคณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (MRC)	
		รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 โดย คปค. นำโดย พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน
		2550 สะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่สองที่จังหวัดมุกดาหาร สร้างเสร็จ
		2551 รถโดยสารระหว่างประเทศลาว-ไทย จากสถานีปากเซถึงอุบลราชธานี

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

1. นางคำมา	พึ่งป่า	อายุ 49 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
2. นายแพง	ศรีบุญเรือง	อายุ 50 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
3. นายนิกร	พึ่งป่า	อายุ 40 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
4. นายสวัสดิ์	พึ่งป่า	อายุ 45 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
5. นายสุวรรณ	แก้วใส	อายุ 65 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
6. นายเคน	พึ่งป่า	อายุ 81 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
7. นางเกสร	พึ่งป่า	อายุ 71 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
8. นางอนงค์	ละครวงษ์	อายุ 39 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
9. นางทุม	แก้วใส	อายุ 72 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
10. น.ส.อรพิน	แก้วใส	อายุ 31 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
11. นายสายสมร	ละครวงษ์	อายุ 51 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
12. นายบุดสี	พึ่งป่า	อายุ 48 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
13. นางสมหวัง	แก้วใส	อายุ 39 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
14. นายบุญกลม	ทรายทอง	อายุ 40 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
15. นางคำหนัง	แก้วใส	อายุ 61 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
16. นายวัง	แก้วใส	อายุ 61 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
17. นางคำมัย	แก้วใส	อายุ 59 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
18. นางแพง	แก้วใส	อายุ 63 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
19. นางเบย	แก้วใส	อายุ 39 ปี	บ้านลาดเสือ แขวงจำปาสัก สปป. ลาว
20. น.ส.แก้วกมล	พึ่งป่า	อายุ 17 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
21. น.ส.ลักษณ์	พึ่งป่า	อายุ 15 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
22. นางฉวีวรรณ	สีดอน	อายุ 36 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
23. นายคำดี	ศรีบุญเรือง	อายุ 55 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
24. นายสา	แก้วใส	อายุ 58 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
25. นางถ่อน	แก้วใส	อายุ 60 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
26. นาย คำเป	สีวิไล	อายุ 62 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
27. นางบังอร	พึ่งป่า	อายุ 38 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
28. นางหนู	ละครวงษ์	อายุ 90 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

29. นางน้อย	พึ่งป่า	อายุ 36 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
30. นายสุนัน	แก้วใส	อายุ 39 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
31. นางดำ	พึ่งป่า	อายุ 77 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
32. นางสุด	แก้วใส	อายุ 51 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
33. นาง ชรินดา	พึ่งป่า	อายุ 24 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
34. น.ส.อ่อนสี	แก้วใส	อายุ 28 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
35. นางจัน	แก่นโสม	อายุ 80 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
36. นายคำเส็ง	แก่นโสม	อายุ 38 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
37. นางจิ้น	พึ่งป่า	อายุ 60 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
38. นางวาน	พึ่งป่า	อายุ 29 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
39. นาย ทองศรี	แก้วใส	อายุ 70 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
40. นาง กาลี	พึ่งป่า	อายุ 58 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
41. นางไข	ศิริมาตร	อายุ 78 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
42. นายวิเชียร	ศิริมาตร	อายุ 37 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
43. นาย บัวลัย	ศิริมาตร	อายุ 45 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
44. นาง เต็มใจ	ชาวทอง	อายุ 30 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
45. นาง สมจิต	พึ่งป่า	อายุ 40 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
46. นาง กรงเพชร	ละครวงษ์	อายุ 41 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
47. นาย สมโภช	แก่นโสม	อายุ 52 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
48. นาย สุนี	แก้วใส	อายุ 66 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
49. นาง ทองพันธ์	พึ่งป่า	อายุ 64 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
50. นาย สิงห์ทอง	พึ่งป่า	อายุ 68 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
51. นาย สายคำ	พึ่งป่า	อายุ 64 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
52. นาง ที	พึ่งป่า	อายุ 56 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
53. นายที	แก้วใส	อายุ 67 ปี	บ้านดอนกุ่ม แขวงจำปาสัก สปป. ลาว
54. นางบัวสี	แก้วใส	อายุ 39 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
55. น.ส. ลำไย	แก้วใส	อายุ 20 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
56. นายวุฒิพงษ์	พึ่งป่า	อายุ 23 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
57. นางรัชนี	สถิตเถียร	อายุ 50 ปี	ครูโรงเรียนบ้านท่าล้ง
58. นายธีระเกียรติ	แก้วใส	อายุ 34 ปี	บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

59. นายเขียว ศรีบุญเรือง อายุ 26 ปี บ้านหนองนกเขียน แขวงจำปาสัก สปป. ลาว
60. นางลำดวน อินทะวงษ์ อายุ 40 ปี บ้านดอนกุ่ม แขวงจำปาสัก สปป. ลาว

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายพนัส ดอกบัว
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2535-2538 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี วิทยาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกเคมี พ.ศ. 2549-2552 มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์และการพัฒนา วิชาเอกภูมิภาคลุ่มน้ำโขงศึกษา
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2538 - 2542 ครูโรงเรียนชีทวนสามัคคีวิทยา ตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2542 – ปัจจุบัน ครูโรงเรียนหนองบ่อสามัคคีวิทยา ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน	ครูโรงเรียนหนองบ่อสามัคคีวิทยา ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี